

გენდერული მარკერები კონცეპტის კონფიგურაციაში

(თანამედროვე ინგლისური და ქართული ენების მაგალითზე)

ავტორი: მარიამ გაგელიძე

სადისერტაციო ნაშრომი შესრულებულია

საქართველოს უნივერსიტეტის

ხელოვნებისა და ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა სკოლის

ფილოლოგიის დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად

ხელმძღვანელი: პროფესორი მაია ჩხეიძე

თბილისი

2026

მიმოხილვა

ენა გაცილებით მეტია, ვიდრე კომუნიკაციის საშუალება. ენობრივი სივრცე კი ის სივრცეა, სადაც საზოგადოება შეიცნობს, აყალიბებს და გარდაქმნის საკუთარ თავს.

ენობრივ სივრცეში არსებული გენდერული მარკერები არ წარმოადგენენ მხოლოდ გრამატიკულ ან ლექსიკურ ელემენტებს - გენდერული მარკერები გვევლინებიან იმ ძალებად, რომლებიც მუდმივად მონაწილეობენ კოლექტიური წარმოდგენების, ღირებულებებისა და სოციალური როლების ფორმირებაში.

სწორედ ამიტომაც ესოდენ მნიშვნელოვანი გენდერული მარკერების შესწავლა კონცეპტის კონფიგურაციაში. ეს მნიშვნელობა კი განსაკუთრებით მკაფიოა მაშინ, როდესაც გენდერული მარკერების შესწავლა კონცეპტის კონფიგურაციაში კონკრეტული საზოგადოებების მაგალითებზეა დაფუძნებული.

თანამედროვე საზოგადოებებში მიმდინარე იდეოლოგიური ტრანსფორმაციები ამ კავშირს კიდევ უფრო თვალსაჩინოს ხდის. ყოველი ახალი იდეა, ყოველი ცვლილება ღირებულებათა სისტემაში, ნელ-ნელა აღწევს კონცეპტის ქსოვილში და ცვლის მის სტრუქტურას. ასე იქნება ახალ ჩარჩოები, ახალ “სამრეკლოები”, რომლებიდანაც ადამიანები სამყაროს აღიქვამენ. ენობრივი პრაქტიკა არა მხოლოდ რეაგირებს სოციალურ ცვლილებებზე, არამედ თავადაც უწყობს ხელს ახალი კონცეპტუალური ჩარჩოების ჩამოყალიბებას.

თანამედროვე საზოგადოებებზე დაკვირვება ცხადყოფს, რომ გენდერული მარკერები ფუნქციონირებენ როგორც ერთგვარი შუამავალი ენასა და სოციალურ რეალობას შორის. ისინი არა მხოლოდ ასახავენ არსებულ სოციალურ სტრუქტურებს, არამედ აქტიურად მონაწილეობენ მათ ტრანსფორმაციაში.

საზოგადოებაში არსებული კულტურული ნორმები და ისტორიულად ჩამოყალიბებული როლები გავლენას ახდენენ კონცეპტის კონფიგურაციაზე. კულტურული ნორმები და ისტორიულად ჩამოყალიბებული როლები ქმნიან ერთგვარ ჩარჩოს, რომელშიც კონცეპტები ყალიბდებიან და ფუნქციონირებენ. მაგრამ ეს ჩარჩოები არ არის სტატიკური - ისინი დროთა განმავლობაში იცვლებიან, ირღვევიან, ან ახლიდან ფორმირდებიან.

სწორედ ამ ცვლილებათა ფონზე გენდერული მარკერები ერთდროულად ასახავენ არსებულ სტრუქტურებს და ამავე დროს, მონაწილეობენ მათ გარდაქმნაში.

ამ დინამიკის გააზრება გულისხმობს გენდერული მარკირების მეშვეობით განხორციელებული ენისა და საზოგადოების ურთიერთქმედების თავისებურებათა განსაზღვრას, ასევე იმის იდენტიფიცირებას, თუ როგორ აისახება ეს ურთიერთქმედება კონცეპტების კონფიგურაციაზე სხვადასხვა კულტურულ და ენობრივ გარემოში.

თანამედროვე საზოგადოებებზე დაკვირვება განსაკუთრებით ნათლად აჩვენებს ამ დინამიკას. გენდერული მარკერები აღარ წარმოადგენენ მხოლოდ დესკრიფციულ ინსტრუმენტებს - ისინი გვევლინებიან იმ აქტიურ მექანიზმებად, რომლებიც ამკვიდრებენ ახალ სოციალურ რეალობებს. მათი მეშვეობით ხდება არა მხოლოდ არსებულის დესკრიფცია, არამედ იმის შექმნაც, რაც ჯერ კიდევ ჩამოყალიბების პროცესშია. ამგვარად, ენა იქცევა სივრცედ, სადაც სოციალური ცვლილებები იძენს ფორმას.

ბოლო ათწლეულებში თანამედროვე საზოგადოებებში აშკარად შეინიშნება გენდერული ინკლუზიურობისკენ მიმართული ტენდენციები. კონცეპტები, რომელიც ადრე ხშირად ასოცირდებოდნენ კონკრეტულ გენდერთან, თანდათან ნეიტრალურ მნიშვნელობას იძენენ. იგივე ხდება სოციალური როლების შემთხვევაშიც: სოციალური როლები, რომელიც ადრე ხშირად ასოცირდებოდნენ კონკრეტულ გენდერთან, თანდათან ინკლუზიურ მნიშვნელობას იძენენ.

ამ ტიპის პროცესების შედეგს წარმოადგენს გენდერული ასიმეტრიის შემცირება, რაც მეტყველებს იმ ჰიბრიდული კონცეპტუალური მოდელების ჩამოყალიბებაზე, რომლებიც აერთიანებენ სხვადასხვა კულტურულ ნორმებს.

ჰიბრიდული კონცეპტუალური მოდელების ჩამოყალიბების პროცესი მიუთითებს თანამედროვე საზოგადოებებში კონცეპტუალური ცვლილებების პროცესის მიმდინარეობაზე. ამ პროცესში ტრადიციული გენდერული ჩარჩოები სრულად არ ქრება - ისინი იცვლებიან, ადაპტირდებიან და ერგებიან ახალ რეალობებს, სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, აღნიშნულ პროცესში ადგილი აქვს ტრადიციული გენდერული ჩარჩოების მოდიფიკაციას.

ჰიბრიდული კონცეპტუალური მოდელების ჩამოყალიბების პროცესი განსაკუთრებით ინტენსიურად მიმდინარეობს გლობალიზებულ საზოგადოებებში, სადაც თანაარსებობენ და ერთმანეთზე ზემოქმედებენ სხვადასხვა ენობრივი და კონცეპტუალური მოდელები.

გლობალიზებულ საზოგადოებებში ამ ურთიერთქმედების შედეგს წარმოადგენს გენდერული ასიმეტრიის შემცირება, ინკლუზიური კულტურული და ენობრივი სივრცის ჩამოყალიბება.

სარჩევი

მიმოხილვა.....	2
შესავალი	6
თავი I. გენდერი ლინგვისტიკაში და გენდერული კვლევების ძირითადი პარადიგმები ..	17
1.1 გენდერული კვლევები ლინგვისტიკაში: გენდერული კონცეპტოლოგიის პრობლემები	17
1.2. სამყაროს გენდერული ხატი	25
1.3. ენისა და გენდერის პოსტსტრუქტურალისტური კონცეფციები.....	33
1.4 გენდერი როგორც კატეგორია და გენდერული კვლევების ძირითადი პარადიგმები.....	43
თავი II. სოციალურ-კულტურული ტრადიცია ენისა და გენდერის კვლევაში	50
2.1. გენდერი ანთროპოლოგიასა და ეთნოლინგვისტიკაში	50
2.2. ლინგვისტური ფარდობითობის ჰიპოთეზის როლი გენდერულ კვლევებში	52
2.3. მასკულინურობისა და ფემინინურობის სოციოკულტურული განპირობებულობა ენაში	60
თავი III. მხატვრული ტექსტის ინტერპრეტაცია „გენდერულ განზომილებაში“	63
3.1. გენდერულ სხვაობათა ფიქსაცია და აქტუალიზაცია მხატვრულ ტექსტში.....	63
3.2. კონცეპტის “Strength” აქტუალიზაციის გენდერული მახასიათებლები მხატვრულ ტექსტში.....	65
თავი IV. კულტურული მეხსიერება, მორალური წესრიგი, სოციალური იერარქიები, გენდერული იდეალები და მათი ტრანსფორმაცია	94
4.1. ქართულ და ინგლისურ ანდაზებში აკუმულირებული კულტურული მეხსიერება, მორალური წესრიგი და სოციალური იერარქიები	94
4.2. გენდერული როლების აღქმა ანდაზებში: შედარებითი ანალიზი ინგლისელ და ქართველ რესპონდენტებში.....	114
4.3. ახალგაზრდა თაობის გენდერული იდეალები და მათი ტრანსფორმაცია.....	124
თავი V. გენდერული სტერეოტიპები და გენდერული იდეალები ქართულ და ინგლისურენოვან სივრცეებში.....	139
5.1. გენდერული სტერეოტიპების შინაარსობრივი და ფუნქციონალური თავისებურებები	139
5.2. გენდერული სტერეოტიპები სხვადასხვა პროფესიაში: თანამედროვე ინგლისური და ქართული საზოგადოებების შედარებითი ანალიზი	143
დასკვნა.....	184
გამოყენებული ლიტერატურა	189

შესავალი

XXI საუკუნის დასაწყისიდან გენდერის საკითხი იქცა ერთ-ერთ ცენტრალურ მიმართულებად როგორც სოციალურ, ისე ჰუმანიტარულ მეცნიერებებში.

გლობალიზაციის, ციფრული კომუნიკაციისა და კულტურათაშორისი ურთიერთობების ინტენსიურობის ზრდის პირობებში განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს იმის გააზრება, თუ როგორ აისახება გენდერული იდენტობები ენაში და როგორ მონაწილეობს ენა ამ იდენტობების კონსტრუირებასა და ტრანსფორმაციაში.

ამ კონტექსტში გენდერული მარკერების კვლევა სცდება ლინგვისტური კვლევის ჩარჩოებს და გარდაიქმნება ინტერდისციპლინური კვლევის საკითხად, რომელიც აერთიანებს სოციოლინგვისტიკას, კოგნიტურ ლინგვისტიკას, კონტრასტივიკასა და გენდერულ კვლევებს.

გენდერული კვლევების სახით, ახალი სამეცნიერო ცოდნის დაგროვებასთან ერთად, გაჩნდა სამყაროს გენდერული ხატის შესწავლის აუცილებლობა, უფრო ზუსტად კი, სამყაროს გენდერული ხატის ექსპოლონატორული, შეფასებითი, ინტეგრაციული და ადაპტური ფუნქციების სპეციფიკაციის აუცილებლობა.

გენდერულ კვლევები ორიენტირებულია ენაში რეპრეზენტირებული იმ სოციალურ-კულტურული მახასიათებლების დადგენაზე, რომლებიც მიეწერება მამაკაცებსა და ქალებს.

კვლევის ვექტორი მიმართულია გენდერული ლინგვისტიკისთვის ყველაზე აქტუალურ ენობრივ ერთეულთა ტაქსონომიის დადგენაზე, მამრობითი და მდედრობითი სქესის წარმომადგენელთა შესახებ ჩამოყალიბებულ სტერეოტიპულ წარმოდგენათა იდენტიფიცირებაზე, ენაში სქესის კატეგორიის ობიექტივაციის თავისებურებათა განსაზღვრაზე, გენდერული ასიმეტრიის თავისებურებათა წვდომაზე.

თანამედროვე საზოგადოებებში აქტიურად მიმდინარეობს გენდერულად ინკლუზიური ენობრივი და სოციალური გარემოს ფორმირების პროცესი. აღნიშნულ პროცესი გულისხმობს გენდერულად ნეიტრალური ფორმების დამკვიდრებას, ტრადიციული ლექსიკური ერთეულების გადაფასებასა და ახალი დისკურსული სტრატეგიების ჩამოყალიბებას. ეს კი იმაზე მეტყველებს, რომ ენა არა მხოლოდ რეაგირებს სოციალურ ცვლილებებზე, არამედ თავადაც წარმოადგენს ამ ცვლილებების მამოძრავებელ ძალას,

შესაბამისად, აქტუალურია იმის შესწავლა, თუ როგორ ახდენს ეს პროცესები გავლენას კონცეპტების შინაარსობრივ განზომილებასა და კონფიგურაციაზე.

კონცეპტების შინაარსობრივი განზომილებისა და კონფიგურაციის სპეციფიკის კვლევა ანალოგიზაციისა და კონტრასტირების გზით განსაკუთრებით აქტუალურია თანამედროვე ინგლისურ და ქართულენოვან სივრცეებში. ანალოგიზაცია და კონტრასტირება იძლევა როგორც უნივერსალური, ისე კულტურულად სპეციფიკური ტენდენციების გამოვლენის შესაძლებლობას.

კვლევა მიზნად ისახავს გენდერული მარკერების გავლენის განსაზღვრას კონცეპტების კონფიგურაციაზე თანამედროვე ინგლისურ და ქართულენოვან საზოგადოებებში, რაც გულისხმობს:

გენდერული მარკერების როლის გამოვლენას კონცეპტუალური სტრუქტურების ფორმირებაში, ინტერპრეტაციასა და ტრანსფორმაციაში სხვადასხვა სოციალურ-კულტურულ კონტექსტში;

სოციალურ როლებთან, იდენტობებსა და კულტურულ სტერეოტიპებთან ასოცირებული კონცეპტების ორგანიზების თავისებურებათა იდენტიფიცირებას;

იმ კოგნიტური და დისკურსული მექანიზმების განსაზღვრას, რომელთა საშუალებითაც გენდერული მარკერები გავლენას ახდენენ აზროვნებასა და მნიშვნელობის კონსტრუირებაზე;

ენისა და სოციალური რეალობის ურთიერთქმედების სპეციფიკის გამოვლენას გენდერული მარკერების პროცესში, ასევე ენისა და სოციალური რეალობის ურთიერთქმედების როლის განსაზღვრას კონცეპტების დინამიკურ ცვლილებაში.

დაბოლოს, კვლევის მიზანია იმ ტიპის ინტეგრირებული თეორიულ-მეთოდოლოგიური ჩარჩოს შემუშავება, რომელიც უზრუნველყოფს ენის, გენდერისა და კოგნიციის ურთიერთმიმართების სრულყოფილ გააზრებას.

კვლევის ამოცანები და ეტაპები ლოგიკურად გამომდინარეობს ნაშრომის ძირითადი მიზნიდან და ორიენტირებულია გენდერული მარკერების კონცეპტუალური ფუნქციის შესწავლაზე თანამედროვე ინგლისურ და ქართულენოვან სივრცეებში.

დასახული მიზნის განხორციელებამ მოითხოვა პასუხების გაცემა შემდეგ საკვლევ კითხვებზე:

როგორ მონაწილეობენ გენდერული მარკერები კონცეპტების კონფიგურაციის ფორმირების პროცესში თანამედროვე ინგლისურ და ქართულენოვან სივრცეებში?

რა მსგავსებები და განსხვავებები იკვეთება თანამედროვე ინგლისურ და ქართულენოვან სივრცეებში გენდერული მარკერების გამოყენებასა და ფუნქციონირებაში კონცეპტუალურ დონეზე?

როგორ ცვლის ან ამყარებს გენდერული მარკერები კონკრეტული კონცეპტების სემანტიკურ და კულტურულ ინტერპრეტაციას?

როგორ იცვლება გენდერული მარკერები და რა გავლენას ახდენს ეს კონცეპტების ფორმირებაზე?

როგორ მოქმედებენ გენდერული მარკერები მენტალური სქემების აქტივაციაზე?

რა როლს ასრულებს საზოგადოებრივი და კულტურული კონტექსტი გენდერული მარკერების კონცეპტუალურ ფუნქციონირებაში თანამედროვე ინგლისურ და ქართულენოვან სივრცეებში?

როგორ აისახება თანამედროვე სოციალური ტენდენციები კონცეპტთა კონფიგურაციაზე თანამედროვე ინგლისურ და ქართულენოვან სივრცეებში?

ამგვარად ფორმულირებული საკვლევ კითხვები უზრუნველყოფს კვლევის სტრუქტურულ თანმიმდევრულობას და ქმნის მყარ საფუძველს გენდერული მარკერების ანალიზისთვის როგორც ენათა შორის, ისე კონცეპტუალურ ჭრილში.

კვლევის ამოცანებია:

შესაბამისი თეორიული ბაზის ფორმირება - გენდერის, გენდერული მარკერების, კონცეპტისა და კონცეპტუალური კონფიგურაციის შესახებ არსებული სამეცნიერო ლიტერატურის კრიტიკული ანალიზი, რაც უზრუნველყოფს კვლევის კონცეპტუალური ჩარჩოს ფორმირებას;

ემპირიული მასალის შეგროვება და კორპუსის ფორმირება, რაც უზრუნველყოფს მონაცემთა მრავალფეროვნებას და სანდოობას;

გენდერული მარკერების გავლენის ანალიზი კონცეპტების კონფიგურაციაზე, კერძოდ, იმის დადგენა, თუ როგორ მონაწილეობენ გენდერული მარკერები კონცეპტების შინაარსობრივ განზომილებათა ფორმირებაში;

თანამედროვე ინგლისურ და ქართულენოვან სივრცეებში კონცეპტების მსგავსებებისა და განსხვავებების გამოვლენა მათი სტრუქტურების ანალოგიზაციისა და კონტრასტირების გზით;

მიღებული შედეგების ინტერპრეტაცია, განზოგადება და შესაბამისი თეორიული დასკვნების ჩამოყალიბება, რაც უზრუნველყოფს კვლევის მიზნის სრულყოფილ რეალიზაციას.

კვლევის ეტაპები მოიცავს:

კვლევის დიზაინის შემუშავებასა და სპეციალური ლიტერატურის ანალიზს;

ემპირიული მასალის შეგროვებას და კორპუსის ფორმირებას, ასევე მონაცემთა წინასწარ დამუშავებას;

გენდერული მარკერების იდენტიფიკაციას, კლასიფიკაციასა და მათზე დაფუძნებულ კონცეპტუალურ ანალიზს;

ინგლისური და ქართულენოვანი მასალის ანალიზს, რაც უზრუნველყოფს შედეგების სიღრმისეულ გააზრებას;

შედეგების ინტერპრეტაციას, ჰიპოთეზების გადამოწმებას, ძირითადი დასკვნების ფორმულირებას.

კვლევის ამოცანები და ეტაპები ქმნიან მკაფიო და ლოგიკურად ორგანიზებულ ჩარჩოს, რომელიც უზრუნველყოფს თემის სიღრმისეულ გააზრებას.

კვლევის მასალა მოპოვებულია ლექსიკონებიდან, სხვადასხვა ტიპის დისკურსებიდან, რესპოდენტთა ინტერვიუებისგან, ასევე თავისუფალი ასოციაციური ექსპერიმენტიდან.

კვლევისათვის ფუძემდებლურია შემდეგი დებულებები:

ენა წარმოადგენს არა მხოლოდ რეალობის დესკრიპტორს, არამედ აქტიურ კოგნიტურ-სოციალურ მექანიზმსაც, რომელიც მონაწილეობს მნიშვნელობების, კატეგორიებისა და კონცეპტების ფორმირებაში;

გენდერული მარკერები განსაზღვრავენ კონცეპტის შინაარსობრივ განზომილებასა და სტრუქტურას;

კონცეპტები არ წარმოადგენენ უნივერსალურად სტაბილურ და კულტურულად ნეიტრალურ ერთეულებს - ისინი ფორმირდებიან კონკრეტულ ენობრივ და სოციალურ გარემოში და მუდმივად ექვემდებარებიან რეკონფიგურაციას დისკურსული პრაქტიკების გავლენით;

გენდერული მარკერები ახდენენ კონცეპტების შინაარსობრივი განზომილებების მოდულირებას;

გენდერული მარკერების ანალიზი მოითხოვს ინტეგრირებულ მიდგომას, რომელიც ითვალისწინებს როგორც ლინგვისტური, ისე ექსტრალინგვისტური კონტექსტების სინთეზირებას;

ინგლისურ და ქართულენოვან სივრცეებში არსებული განსხვავებები განაპირობებენ გენდერული მარკერების ფუნქციონირების განსხვავებული მოდელების არსებობას;

დისკურსი წარმოადგენს იმ სივრცეს, სადაც გენდერული მარკერები რეალურად ახდენენ კონცეპტების აქტუალიზაციას;

გენდერული მარკერების გავლენა ფიქსირდება არა მხოლოდ ენობრივ დონეზე, არამედ კოგნიტურ დონეზეც, ვინაიდან გენდერული მარკერები ააქტიურებენ შესაბამის მენტალურ სქემებს და ამით მონაწილეობენ რეალობის აღქმისა და ინტერპრეტაციის პროცესებში;

აღნიშნული ფუძემდებლური დებულებები ქმნიან კვლევის თეორიულ საფუძველს და განსაზღვრავენ იმ კონცეპტუალურ ჩარჩოს, რომლის ფარგლებშიც ხდება გენდერული მარკერების როლის ანალიზი კონცეპტების კონფიგურაციის ფორმირება-ტრანსფორმაციის პროცესში თანამედროვე ინგლისურ და ქართულენოვან სივრცეებში.

წინამდებარე კვლევის ფარგლებში ფორმულირებული ჰიპოთეზები ეფუძნება იმ თეორიულ წინაპირობას, რომ გენდერული მარკერები აქტიურად მონაწილეობენ კონცეპტების კონფიგურაციის ფორმირება-ტრანსფორმაციაში და მათი ფუნქციონირება განპირობებულია როგორც ენობრივი სივრცის თავისებურებებით, ისე კონკრეტული საზოგადოების სოციალურ-კულტურული კონტექსტით.

ჰიპოთეზები შემდეგნაირად ჟღერს:

საფიქრებელია, რომ, გენდერულად ნეიტრალური ფორმების ზრდა ხელს უწყობს ისეთი კონცეპტების ჩამოყალიბებას, რომლებიც ნაკლებადაა ასოცირებული კონკრეტულ გენდერულ როლებთან, რაც თავის მხრივ, ასახავს და აძლიერებს საზოგადოებაში მიმდინარე ინკლუზიურობის პროცესებს;

მოსალოდნელია, რომ ქართულენოვან სივრცეში არსებული გენდერული ასიმეტრიები გამოვლინდება იმ კონცეპტებში, რომლებიც ასოცირდება სოციალურ როლებთან, პროფესიულ იდენტობებსა და კულტურულ სტერეოტიპებთან;

სავარაუდოდ, ანალოგიზაცია-კონტრასტირება გამოავლენს, რომ გენდერული მარკერების გავლენა კონცეპტებზე არის არა უნივერსალური, არამედ კულტურით დეტერმინირებული - განსხვავებული ისტორიულ-კულტურული გამოცდილება და სოციალური ნორმები განაპირობებენ ერთი და იმავე კონცეპტის განსხვავებულ კონფიგურაციას ინგლისურ და ქართულენოვან სივრცეებში;

საფიქრებელია, რომ გენდერული მარკერები გავლენას ახდენენ არა მხოლოდ ენობრივ გამოხატვაზე, არამედ მენტალურ წარმოდგენებზეც - გენდერულად მარკირებული ერთეულები ააქტიურებენ შესაბამის კოგნიტურ სქემებს, რაც გავლენას ახდენს კონცეპტების ინტერპრეტაციასა და კატეგორიზაციაზე.

წარმოდგენილი ჰიპოთეზები ქმნიან კვლევის ლოგიკურ ჩარჩოს და განსაზღვრავენ იმ ძირითად მიმართულებებს, რომელთა გადამოწმებაც შესაძლებელია ემპირიული მასალის ანალიზის გზით.

თანამედროვე მეცნიერებაში ფიქსირდება გენდერის კვლევის მეთოდოლოგიური პრინციპების მრავალფეროვნება. აღნიშნული მრავალფეროვნების წყაროს კი წარმოადგენს

ის სხვაობა, რომელიც ფიქსირდება გენდერის არსის გააზრებაში: ზოგი მიდგომა ბიოდეტერმინისტულია, ზოგი კი - სოციოდეტერმინისტული.

ნაშრომში გამოყენებული კვლევის მეთოდოლოგია ეფუძნება ინტერდისციპლინურ მიდგომას, რომელიც აერთიანებს სოციოლინგვისტიკის, კოგნიტური ლინგვისტიკისა და დისკურსის ანალიზის პრინციპებს. ამ ტიპის მიდგომა უზრუნველყოფს გენდერული მარკერების ფუნქციონირების თავისებურებათა განსაზღვრას კონცეპტების კონფიგურაციის ფორმირებასა და ტრანსფორმაციაში.

ინტერდისციპლინური მიდგომის გამოყენების საჭიროება განაპირობა საკვლევი ფენომენის მრავალგანზომილებიანობამ, კერძოდ კი იმ ფაქტმა, რომ გენდერული მარკერები ერთდროულად მოქმედებენ როგორც ენობრივ, ისე სოციალურ და კოგნიტურ დონეებზე.

კვლევის ემპირიულ ბაზას წარმოადგენს თანამედროვე ინგლისური და ქართულენოვანი მასალა, რომელიც მოიცავს როგორც წერილობით, ისე ზეპირ დისკურსს. მონაცემთა კორპუსი შერჩეულია მიზნობრივი პრინციპით და მოიცავს მედია ტექსტებს (ონლაინ გამოცემები, სოციალური მედიის პოსტები), საჯარო გამოსვლებს, მხატვრულ ტექსტებსა და ყოველდღიური კომუნიკაციის ნიმუშებს. შერჩევის კრიტერიუმს წარმოადგენს გენდერული მარკერების არსებობა და მათი ფუნქციური დატვირთვა კონკრეტულ კონტექსტში, რაც უზრუნველყოფს კვლევის ფოკუსირებას რელევანტურ ენობრივ მასალაზე.

მეთოდოლოგიური ანალიზის ერთ-ერთ ძირითად ინსტრუმენტს წარმოადგენს დისკურსის ანალიზი, რომელიც გამოიყენება იმის დასადგენად, თუ როგორ აისახება გენდერული იდეოლოგიები და ძალაუფლებრივი ურთიერთობები ენობრივ პრაქტიკაში. დისკურსის ანალიზი იძლევა იმის დადგენის საშუალებას, თუ როგორ კონსტრუირდება გენდერული იდენტობები სხვადასხვა ტიპის დისკურსში და როგორ მონაწილეობს გენდერული მარკერები კონცეპტების კონფიგურაციის ფორმირება-ტრანსფორმაციაში.

კოგნიტური ლინგვისტიკის ფარგლებში გამოყენებულია კონცეპტუალური ანალიზის მეთოდი, რომელიც მიზნად ისახავს ენის მეშვეობით ფორმირებული მენტალური მოდელების რეკონსტრუქციას. კონცეპტუალური ანალიზი იძლევა იმ კოგნიტური

სქემების დაფიქსირების საშუალებას, რომლებიც საფუძვლად უდევს გენდერული მნიშვნელობების ფორმირებას.

ანალოგიზაციისა და კონტასტირების გამოყენება შესაძლებელს ხდის როგორც მსგავსებების, ისე განსხვავებების გამოვლენას გენდერული მარკერების გამოყენებისა და მათი კონცეპტუალური ფუნქციის თავისებურებათა თვალსაზრისით.

ნაშრომში გამოყენებულია კვლევის თვისებრივი და რაოდენობრივი მეთოდები, რაც უზრუნველყოფს მიღებული შედეგების ობიექტურობას - თვისებრივი კვლევის მონაცემთა გამყარებას სტატისტიკური მონაცემებით.

ნაშრომში თვისებრივი და რაოდენობრივი კვლევა გენდერული და კულტურული განსხვავებების შესახებ აერთიანებს სხვადასხვა პროფესიის წარმომადგენლებს (ექთანი, ექიმი, სტომატოლოგი, ინჟინერი, მასწავლებელი, მშენებელი, IT სპეციალისტი, ფინანსისტი, მზარეული, პოლიციელი, პოლიტიკოსი, მეწარმე, მეცნიერი, სპორტული კომენტატორი, მენეჯერი, დიზაინერი, იურისტი, არქიტექტორი, ჟურნალისტი, მუსიკოსი, ფსიქოლოგი, რეჟისორი, ფოტოგრაფი, დიპლომატი, ვეტერინარი, ეკონომისტი) და ასახავს როგორც სტატისტიკურ ტენდენციებს, ისე ინდივიდუალურ თვალსაზრისებს.

ჯამში, მეთოდოლოგიური ჩარჩო აერთიანებს კვლევის როგორც თვისებრივ, ისე რაოდენობრივ მეთოდებს, რაც უზრუნველყოფს კვლევის სანდოობას.

კვლევის თეორიული ღირებულება განისაზღვრება ენისა და გენდერის ურთიერთმიმართების კვლევის არსებული თეორიული ჩარჩოს გაფართოვების მცდელობით კონცეპტუალური ანალიზის პერსპექტივიდან.

სოციოლინგვისტური, კოგნიტური და დისკურსული მიდგომების სინთეზირებით იქმნება ინტეგრირებული მოდელი, რომელშიც გენდერული მარკერები განხილულია როგორც კონცეპტების კონფიგურაციის ფორმირებასა და ტრანსფორმაციაში მონაწილე აქტიური მექანიზმები; ამ ტიპის სინთეზური მიდგომა ავსებს იმ სიცარიელეს, რომელიც ხშირად ფიქსირდება გენდერული კვლევებისა და კოგნიტური ლინგვისტიკის გადაკვეთაზე.

კვლევა წვლილს შეიტანს კონცეპტის თეორიაში, რადგან ნაშრომში გენდერული მარკირება განხილულია, როგორც კონცეპტუალური სტრუქტურების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორი.

ნაშრომში კონცეპტები გააზრებულია არა როგორც უნივერსალურად სტაბილური ერთეულები, არამედ ის ერთეულები, რომლებიც ფორმირდებიან და ტრანსფორმირდებიან კულტურულ-ენობრივი პრაქტიკის გავლენით, ხოლო გენდერული მარკერები ამ პროცესში ფუნქციონირებენ როგორც კატეგორიზაციისა და მნიშვნელობის სპეციფიკაციის ინსტრუმენტები.

ანალოგიზაცია და კონტრასტირება იძლევა ინგლისურ და ქართულენოვან სივრცეებში არსებული როგორც უნივერსალური, ისე ენობრივად და კულტურულად სპეციფიკური კანონზომიერებების გამოვლენის საშუალებას. აღნიშნული მიდგომით რეპრეზენტირებულია ახალ ხედვა გენდერული ასიმეტრიების ანალიზისთვის.

ნაშრომი აფართოებს დისკურსის ანალიზის ფარგლებს, რადგან გენდერული მარკერების შესწავლა კონცეპტების კონფიგურაციის ჭრილში იძლევა დისკურსის ფენომენის გააზრების საშუალებას არა მხოლოდ როგორც ტექსტუალური პრაქტიკისა, არამედ როგორც კოგნიტურ-სოციალური სივრცისა, სადაც ფორმირდება და ტრანსფორმირდება კონცეპტთა კონფიგურაცია.

ჯამში, კვლევის თეორიული ღირებულება მდგომარეობს გენდერული მარკირების ახალი ტიპის ინტერპრეტაციაში, რომლის თანახმადაც, გენდერული მარკირება წარმოადგენს სოციალური რეალობის არა პასიურ დესკრიპტორს, არამედ აქტიურ ძალას, რომელიც მონაწილეობს ამ რეალობის კონსტრუირებასა და კონცეპტუალური სისტემების ფორმირება-ტრანსფორმაციაში.

აღნიშნული მიდგომა უზრუნველყოფს ენის, გენდერისა და აზროვნების ურთიერთკავშირის ინტერდისციპლინური გააზრების საშუალებას.

კვლევის მეცნიერული სიახლე განისაზღვრება შემდეგით ფაქტორებით:

ნაშრომში გენდერული მარკერების საკითხი განხილულია არა მხოლოდ ტრადიციული ლინგვისტური ან სოციოლინგვისტური ჩარჩოების ფარგლებში, არამედ კონცეპტუალური კონფიგურაციის დინამიკური პროცესის კონტექსტში;

ნაშრომში წარმოდგენილია ახალი თეორიული და ანალიტიკური პერსპექტივა, რომლის ფარგლებშიც გენდერული მარკერები აღიქმება კონცეპტების სტრუქტურირების აქტიურ ინსტრუმენტებად და არა მხოლოდ მათ ფორმალურ ინდიკატორებად;

კვლევაში შემუშავებულია ინტეგრირებული მეთოდოლოგიური მოდელი, რომელიც აერთიანებს კოგნიტური ლინგვისტიკისათვის, დისკურსის ანალიზისა და სოციოლინგვისტიკისათვის რელევანტურ მიდგომებს გენდერული მარკერების ანალიზისათვის; აღნიშნული სინთეზი იძლევა იმ ფრაგმენტულობის გადალახვის საშუალებას, რომელიც ხშირად გვევლინება ამ სფეროში განხორციელებული კვლევების მახასიათებლად;

კვლევაში გამოყენებულია ინგლისურ და ქართულენოვან სივრცეთა ანალოგიზაციისა და კონტრასტირების კონცეპტუალური ორიენტაცია. მიუხედავად იმისა, რომ ორივე ენაზე არსებობს ცალკეული კვლევები გენდერული ასპექტების შესახებ, მათი პარალელური შესწავლა კონცეპტების კონფიგურაციის კონტექსტში იშვიათია. ნაშრომი წარმოადგენს იმის დემონსტრირების პირველ მცდელობას, თუ როგორ განსხვავდება გენდერული მარკერების გავლენა კონცეპტებზე იმ პირობებში, როდესაც ერთ სივრცეში გენდერული ნეიტრალიზაციის ტენდენცია უფრო ძლიერია, ვიდრე - მეორეში;

ნაშრომში გენდერული მარკერები გააზრებულია კოგნიტურ აქტივატორებად, რომლებიც გავლენას ახდენენ მენტალური სქემების, სტერეოტიპებისა და კატეგორიზაციის პროცესების ფორმირებაზე. ამ მიდგომით კვლევა ეხება საკითხს იმის თაობაზე, თუ როგორ ზემოქმედებს ენობრივი სტრუქტურა აზროვნებაზე და როგორ ყალიბდება გენდერულად მოდულირებული კონცეპტუალური რეალობა.

ჯამში, კვლევაში აკუმულირებულია ის ცოდნა, რომელშიც ენა, გენდერი და კოგნიცია გააზრებულია ერთიან ანალიტიკურ ჩარჩოში.

კვლევის პრაქტიკული ღირებულება განისაზღვრება მისი ვალიდურობით თარგამნის თეორიისა და პრაქტიკის, კოგნიტური ლინგვისტიკის, სოციოლინგვისტიკის, კომუნიკაციური ლინგვისტიკის, ლინგვოკულტუროლოგიის, ფსიქოლინგვისტიკის, გენდერული კვლევებისა და კონტრასტივიკის სალექციო კურსებისათვის.

ნაშრომის სტრუქტურა მოიცავს შესავალს, თავებს, ქვეთავებს, დასკვნებსა და ბიბლიოგრაფიას.

შესავალში დასაბუთებულია საკვლევი თემის აქტუალობა და სამეცნიერო სიახლე; განსაზღვრულია კვლევის მიზანი, მიზნის მიღწევისათვის საჭირო ამოცანები და კვლევის ეტაპები, კვლევის მეთოდოლოგია, ნაშრომის თეორიული და პრაქტიკული ღირებულება.

თავი I. გენდერი ლინგვისტიკაში და გენდერული კვლევების ძირითადი პარადიგმები

1.1 გენდერული კვლევები ლინგვისტიკაში: გენდერული კონცეპტოლოგიის პრობლემები

გენდერისა და ენის მიმართების კვლევაზე ორიენტირებული სამეცნიერო ნაშრომები შეიქმნა ჯერ კიდევ ქალთა მოძრაობის მეორე ტალღის დაწყებამდე 1960-იანი წლების ბოლოს და 1970-იანი წლების დასაწყისში. უფრო მეტიც, გენდერულ ურთიერთობებზე იყო ფოკუსირებული არაფემინისტური, სხვადასხვა სააზროვნო სივრცისათვის რელევანტური ნაშრომებიც კი.

ლინგვისტიკის სფეროში ამ ტიპის ნაშრომები ღირებულია გენდერულ სხვაობათა კვლევის ტრადიციისათვის, ვინაიდან მათი მონაცემები იძლევა ენობრივ-გენდერულ ურთიერთობათა კონცეპტუალიზაციის უფრო დინამიური ვერსიის ფორმირების შესაძლებლობას.

დაახლოებით ხუთი ათწლეულის წინ რ. ლაკოფმა გამოაქვეყნა სტატია, რომელიც საფუძვლად დაედო მის მიერ 1975 წელს გამოქვეყნებულ წიგნს სახელწოდებით “Language and Woman's Place”. ამ ნაშრომის გამოქვეყნების შემდეგ სამეცნიერო საზოგადოება ორ ბანაკად გაიყო:

1. ერთი ბანაკის წარმომადგენლები მიიჩნევდნენ, რომ სიახლეს მოკლებული თემა წარმოადგენდა „ფემინისტური პარანოიის” კიდევ ერთ გამოვლინებას;
2. მეორე ბანაკში კი მეცნიერები გააერთიანა სამეცნიერო დისკუსიაში ჩართვის შესაძლებლობამ, კერძოდ კი, რ. ლაკოფის მიერ წამოყენებული იდეების მხარდაჭერის ან უარყოფის შესაძლებლობამ.

ერთი რამ ცხადია: მიუხედავად აზრთა სხვადასხვაობისა, რ. ლაკოფის ნაშრომმა გამოიწვია მეცნიერული ინტერესი და დასაბამი მისცა გენდერულ კვლევებს ლინგვისტიკაში.

ენობრივ ფენომენში არსებული გენდერული სხვაობები არ არის შემთხვევითი - მათ ღრმა სოციალური ფესვები აქვთ. გენდერული სხვაობები სოციალური ცხოვრებისა და ადამიანთა შორის არსებულ სხვაობათა ფუნდამენტური ფაქტებია. აღნიშნული ფაქტები წარმოადგენენ დასტურს იმისა, რომ ენობრივ სხვაობათა ფენომენი ხანგრძლივი ისტორიული წარმოშობისაა. სხვადასხვა სივრცესა და დროში სხვაობს მამაკაცებისა და ქალების სტატუსი და როლები, პასუხისმგებლობები და უფლებები.

„გენდერის” ინტერპრეტაციათა შორის, როგორც ჩანს, საუკეთესოა სოციოკონსტრუქტივისტული მიდგომის ფარგლებში გენერირებული ინტერპრეტაცია. აღნიშნულ მიდგომაში გენდერი გააზრებულია, როგორც ენისა და სხვა სემიოტიკური საშუალებების მხარდაჭერით ჩამოყალიბებული კონსტრუქტი.

გარდა იმისა, რომ ეს ინტერპრეტაცია ეფუძნება გენდერის კონსტრუირების ენობრივ საშუალებათა შესწავლას, იგი ანიჭებს ტერმინს „გენდერი” კონსტრუირების პროცესისა და შედეგის მნიშვნელობასაც.

გენდერის კონსტრუირების კვლევის საწყის წერტილს წარმოადგენს:

1. ენებსა და კულტურებს შორის არსებული სხვაობა ანდროცენტრიზმის ხარისხის თვალსაზრისით (Bodine/ბოდაინი, 1975, გვ.129–146).
2. ექსპლიციტურობის ხარისხის სხვაობა ენობრივი მეთოდებით გენდერის კონსტრუირებისას;
3. გენდერული სტანდარტების მენტალური ბუნების გააზრება, რაც იძლევა გენდერის კონსტრუირების ლინგვისტური და სხვა სემიოტიკური საშუალებების კვლევის შესაძლებლობას (სმით-ლოვინი & Robinson/რობინსონი, 1992, გვ.122–156) თანამედროვე გენდერულ კვლევებში კვლევის ობიექტის ანალიზი ხორციელდება ორ დონეზე: გენდერულ და მეტაგენდერულ (ზოგადსაკაცობრიო) დონეებზე (Eckert/ეკერტი, 2000).

გენდერის კვლევის ისტორიაში განსაკუთრებული ღირებულებით გამოირჩევა ისეთ მეცნიერთა ნაშრომები, როგორიცაა: დ. კამერონი, ჯ. სანდერლანდი, მ. ტალბოტი.

ამჟამად დისკუსია მიმდინარეობს დისკურსში გენდერის ასახვის შესახებ. ენისა და გენდერის ფუნქციონირების კვლევა, გარკვეულწილად, იქცა დისკურსისა და გენდერის კვლევის სინონიმად. სწორედ ამით შეიძლება აიხსნას დისკურსისა და გენდერის მიმართების სპეციფიკის იდენტიფიცირებაზე ორიენტირებულ ნაშრომთა სიმრავლე.

გენდერულ ლინგვისტიკას ახასიათებს ენაში რეპრეზენტირებული ის სოციალურ-კულტურული მახასიათებლები, რომლებიც მიეწერება მამაკაცებსა და ქალებს.

გენდერული კვლევები ორიენტირებულია გენდერული ლინგვისტიკისთვის ყველაზე აქტუალურ ენობრივ ერთეულთა ტაქსონომიის დადგენაზე, მამრობითი და მდედრობითი სქესის წარმომადგენელთა შესახებ ჩამოყალიბებულ სტერეოტიპულ წარმოდგენათა

იდენტიფიცირებაზე, მამრობითი და მდედრობითი სქესის წარმომადგენელთა სამეტყველო ქმედებას შორის არსებულ სხვაობათა გამოვლენაზე, ენაში სქესის კატეგორიის ობიექტივაციის თავისებურებათა განსაზღვრაზე, გენდერული ასიმეტრიის თავისებურებათა წვდომაზე.

გენდერულ ლინგვისტიკაში არსებობს თანხმობა იმის თაობაზე, რომ ენობრივი სისტემის სხვადასხვა დონეზე ადგილი აქვს ენობრივ საშუალებათა იმ ვარიანტების დიფერენცირებას, რომელთა გამოყენებასაც უპირატესობას ანიჭებენ სხვადასხვა სქესის წარმომადგენლები (ეკერტი, 2000).

ასევე სრული თანხმობაა იმის თაობაზე, რომ არსებობს შეუსაბამობა იმას შორის, თუ როგორ ლაპარაკობენ ადამიანები რეალურად და როგორ უნდა ლაპარაკობდნენ ისინი, „ფართო საზოგადოების“ აზრით (Cameron/კამერონი, McAlinden & O’Leary/მაკალინდენი & ოლერი, 1988, გვ.74–93). უნდა ითქვას, რომ აღნიშნული შეუსაბამობა საკმაოდ მყარია დროში, რაც მეტყველებს საზოგადოებაში დამკვიდრებულ გენდერულ სტერეოტიპთა სტაბილურობაზე (Maccoby/მაკობი, 2000, გვ.398–406).

ბოლო ათწლეულების განმავლობაში ლინგვისტიკაში გამოიკვეთა კვლევის ახალი სფეროები, რომლებიც ეფუძნებიან ენობრივი ფენომენების შესწავლისადმი ანთროპოცენტრულ მიდგომას. ამ ტიპის ლინგვისტურ სფეროებში განსაკუთრებული ადგილი უკავია გენდერულ კვლევებს (Bergvall/ბერგვალი, Bing & Freed/ ბინგი & ფრიდი, 1996).

გენდერული კვლევების ძირითად ცნებას წარმოადგენს გენდერი, რომელიც გააზრებულია, როგორც კულტურულ მახასიათებელთა სპეციფიკური ერთობლიობა. სწორედ აღნიშნული ტიპის ერთობლიობა განსაზღვრავს ქალისა და მამაკაცის სოციალური ქცევის თავისებურებებს.

გენდერული კვლევები ფოკუსირებულია კულტურულ და სოციალურ ფაქტორებზე (კამერონი, 1998, გვ. 945–973). სწორედ ამ ტიპის ფაქტორები განსაზღვრავენ:

1. საზოგადოების დამოკიდებულებას მამაკაცებისა და ქალების მიმართ;
2. სქესით დეტერმინირებული ქცევის სპეციფიკას;

3. სტერეოტიპულ წარმოდგენებს ქალისა და მამაკაცის მახასიათებელთა შესახებ. სწორედ ამ ფაქტორთა გათვალისწინებით მოხდა სქესის პრობლემატიკის ტრანსპოზიცია ბიოლოგიის სფეროდან სოციალური ცხოვრებისა და კულტურის სფეროში.

კულტურა და ენა აღბეჭდილია გენდერული ურთიერთობებით, ხოლო გენდერი, როგორც ბიოლოგიურ რეალობაზე ზედნაშენი და როგორც სოციალურ-გენდერულ ურთიერთობათა სისტემა, ასახავს მასკულინური და ფემინური სუბსტრატების შინაგანად წინააღმდეგობრივ და, ამავე დროს, დინამიურ მიმართებას (ეკერტი & მაკკონელ-ჟინე, 1999, გვ.185–202).

გენდერული პრობლემატიკის კვლევა გულისხმობს სხვა სააზროვნო სივრცეებისათვის რელევანტურ მონაცემთა მოხმობას. გენდერული პრობლემატიკის ლინგვისტური ანალიზისთვის ვალიდურია ფსიქოლინგვისტიკის, ეთნოლინგვისტიკის, კოგნიტური ლინგვისტიკის, კულტურათაშორისი კომუნიკაციის, პრაგმალინგვისტიკისა და სოციოლინგვისტიკის სააზროვნო სივრცეებში გენერირებული მონაცემები (იანიჩი, 2005).

ლინგვისტიკაში გენდერი განიხილება, როგორც კოგნიტური ფენომენი, რომელიც ვლინდება როგორც ენობრივ კლიშეებში, ისე კომუნიკანტთა სამეტყველო ქმედების სპეციფიკაში (Kaplan/კაპლანი, 1998, გვ. 54–64).

გენდერული პრობლემატიკის ანალიზის პროცესში იკვეთება გენდერული კვლევისადმი სამი ძირითადი მიდგომა (Maltz & Borker/ მალცი & ბორკერი, 1982, გვ. 196–216).

1. პირველი მიდგომა კონცენტრირებულია ქალისა და მამაკაცის ენის სოციალური ბუნების ინტერპრეტაციაზე და მიზნად ისახავს იმ ენობრივი განსხვავებების იდენტიფიცირებას, რომლებიც ახსნადია საზოგადოებაში სოციალური ძალაუფლების გადანაწილების თავისებურებით. ამავდროულად, „ქალის“ და „მამაკაცის“ ენა გააზრებულია, როგორც ძირითადი ენისაგან წარმოებული ერთგვარი ფუნქციონალური კონსტრუქტი, რომელიც გამოიყენება იმ შემთხვევებში, როდესაც კომუნიკანტები იმყოფებიან სოციალური იერარქიის სხვადასხვა დონეზე;
2. სოციოფსიქოლინგვისტურ მიდგომას დაჰყავს „ქალის“ და „მამაკაცის“ ენა სქესთა სამეტყველო ქმედების თავისებურებამდე. აღნიშნული მიდგომის

ფარგლებში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება სტატისტიკური მონაცემების, სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, საშუალო პარამეტრების განსაზღვრას; ეს პარამეტრები ქმნიან ჩარჩოს მამრობითი და მდედრობითი სქესის წარმომადგენელთა სამეტყველო ქმედების ფსიქოლინგვისტურ თეორიათა კონსტრუირებისათვის;

3. მესამე მიდგომა ფოკუსირებულია მამრობითი და მდედრობითი სქესის წარმომადგენელთა სამეტყველო ქმედების კოგნიტურ ასპექტზე. აღნიშნული მიდგომის ფარგლებში მნიშვნელოვანია არა მხოლოდ განსხვავებების სიხშირის დადგენა და განსხვავებათა ინდიკატორებით ოპერირება, არამედ ენობრივ კატეგორიათა კოგნიტური საფუძვლების მთლიანობრივი ლინგვისტური მოდელების შექმნა.

თანამედროვე სამეცნიერო პარადიგმის ფარგლებში მიიჩნევა, რომ სამივე მიდგომა ავსებს ერთმანეთს და რომ მხოლოდ ერთობლიობაში გააჩნია სამივე მიდგომას ექსპლონატორული პოტენციალი.

გენდერულ კვლევათა ანალიზმა ცხადყო თანამედროვე გენდერული ლინგვისტიკის სამი მიმართულების არსებობა. აღნიშნულ მიმართულებათა გამოყოფა ეფუძნება მოდელირების ობიექტის შერჩევას. უნდა ითქვას, რომ ეს მიმართულებები ურთიერთდაკავშირებულია:

1. სოციოლინგვისტური გენდერული კვლევა მიზნად ისახავს ჟანრული სპეციფიკის, ქალისა და მამაკაცის კომუნიკაციური ქცევის თემატიკის იდენტიფიცირებას; აღნიშნული მიმართულება ორიენტირებულია ქალისა და მამაკაცის კომუნიკაციური ქცევის მოდელირებაზე (Chambers/ჩემბერსი, 1995).
2. ფსიქოლინგვისტური გენდერული კვლევა განსაზღვრავს კოლექტიურ ცნობიერებაში „მამაკაცურობასთან“ და „ქალურობასთან“ დაკავშირებულ ასოციაციათა სპეციფიკას; ფსიქოლინგვისტურ გენდერულ კვლევაში იკვეთება გენდერული კონცეპტუალური სფეროს მოდელირების პერსპექტივა (Bem/ბემი, 1974, გვ.155–162).
3. ლინგვოკულტუროლოგიური გენდერული კვლევა მიზნად ისახავს მამაკაცებსა და ქალებთან დაკავშირებულ ენაში ობიექტივირებულ წარმოდგენათა

შესწავლას (Bucholtz/ზუპოლცი, Liang/ლიანგი, Sutton/სატონი, & Hines/ჰაინსი, 1994).

თანამედროვე მეცნიერებაში ფიქსირდება გენდერის კვლევის მეთოდოლოგიური პრინციპების მრავალფეროვნება. აღნიშნული მრავალფეროვნების წყაროს კი წარმოადგენს ის სხვაობა, რომელიც ფიქსირდება გენდერის არსის გააზრებაში: ზოგი მიდგომა ბიოდეტერმინისტულია, ზოგი კი - სოციოდეტერმინისტული. ლინგვისტური გენდეროლოგიის, როგორც დამოუკიდებელი სამეცნიერო მიმართულების, პოზიციის გაძლიერების ერთ-ერთ ნიშნად შეიძლება ჩაითვალოს მეთოდოლოგიური ხასიათის ნაშრომების სიმრავლე (Christie/კრისტი, 2000).

გენდეროლოგიისადმი მიძღვნილ ნაშრომთა ანალიზმა გამოავლინა შემდეგი კანონზომიერება: მეცნიერებაში გენდერული მიდგომა ემყარება იმ აზრს, რომ მნიშვნელოვანია არა მამაკაცებსა და ქალებს შორის არსებული ბიოლოგიური განსხვავებები, არამედ ის კულტურული და სოციალური მნიშვნელობა, რომელსაც საზოგადოება ანიჭებს ამ განსხვავებებს (Butler/ბატლერი, 1990).

გენდერი ასახავს საზოგადოების მიერ მამაკაცისა და ქალის როლების ფორმირების (კონსტრუირების) რთულ სოციალურ-კულტურულ პროცესს, ხაზს უსვამს სხვადასხვა სქესის წარმომადგენლთა ქცევაში, მენტალურ და ემოციურ მახასიათებლებში არსებულ განსხვავებებს. სწორედ ამ პროცესისა და მისი თეორიული გააზრების შედეგს წარმოადგენს სოციალური კონსტრუქტი „გენდერი“ (Lakoff/ლაკოფი, 1975). გენდერულ განსხვავებათა იდენტიფიცირებისას მნიშვნელოვანი ელემენტებია „მამაკაცის“ და „ქალის“, უფრო ზუსტად კი, მასკულინურისა და ფემინურის დაპირისპირება (Janic/იანიჩი, 2005).

ჩვენი კვლევისთვის განსაკუთრებით ღირებულია „გენდერის“ ცნების განსაზღვრისადმი მიდგომების პლურალიზმი. გენდერის კვლევისადმი მიძღვნილ ნაშრომთა ანალიზმა გამოავლინა თანამედროვე ლინგვისტიკაში ამ ტერმინის განმარტებათა მრავალფეროვნება, სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ერთიანი მიდგომის არარსებობა.

მიუხედავად მკვლევართა უმრავლესობის მიერ ამ ტერმინის აღიარებისა და მისი ფართო გამოყენებისა, არსებობს სირთულეები, რომლებიც დაკავშირებულია გენდერის არსის გააზრებაში არსებულ განსხვავებებთან. გარდა ამისა, სირთულეს ქმნის ის ფაქტიც, რომ

გენდერის ცნების განმარტებისას გადამწყვეტ ფაქტორს წარმოადგენს ავტორის კონცეპტუალური პოზიცია.

თანამედროვე გენდერული კვლევების უმეტესობა მიზნად ისახავს იმ ენობრივ საშუალებათა შესწავლას, რომლითაც კონსტრუირდება გენდერული იდენტობა. აცნობიერებს რა სოციალური ფაქტორების მნიშვნელოვნებას, თანამედროვე გენდერული კვლევების უმეტესობა ასევე ორიენტირებულია თანმხლები ექსტრალინგვისტური ფაქტორების ანალიზზე.

უპირველეს ყოვლისა, გენდერის კონსტრუირების კონცეფცია განუყოფლადაა დაკავშირებული გენდერის სოციალური კონსტრუირების თეორიასთან. აღნიშნული თეორიის ფარგლებში, გენდერი განიხილება როგორც საზოგადოების მიერ თავის წევრებზე თავს მოხვეული სქესი. აღნიშნული თეორიის კონტექსტში გენდერი წარმოადგენს სოციალური სტრატეგიკაციისა და სხვადასხვა სახის დისკრიმინაციის წყაროს.

ბიოლოგიური დეტერმინიზმის კრიტიკა, რომელიც აძლიერებს არაისტორიზმსა და ესენციალიზმს, აისახება გენდერულ საკითხებზე მომუშავე არაერთი მკვლევარის ნაშრომებში.

ლ. ტატლი თავის ნაშრომში „ფემინიზმის ენციკლოპედია“ (Encyclopedia of feminism) განსაზღვრავს სოციალურ კონსტრუქტივიზმს როგორც „წარმოდგენას იმის შესახებ, რომ ქალის სტატუსი და ქალსა და მამაკაცს შორის არსებული, ერთი შეხედვით, ბუნებრივი განსხვავება არ არის ბიოლოგიური წარმოშობის - იგი წარმოადგენს მოცემულ საზოგადოებაში ლეგიტიმური ბიოლოგიური ინტერპრეტაციის საშუალებას (Tuttle/ტატლი, 1986).

აღნიშნული თვალსაზრისის თანახმად, სქესობრივი როლები კონსტრუირებულია - ქალიც და მამაკაციც იქმნებიან ქალად და მამაკაცად და არ იზადებიან ქალად და მამაკაცად. ბიოლოგია არ არის ბედი არც კაცისთვის და არც ქალისთვის. ყველაფერი მამაკაცური და ქალური იქმნება სხვადასხვა კონტექსტში, აქვს განსხვავებული სახე, სავსეა გამოცდილების განსხვავებული შინაარსითა და განსხვავებული მნიშვნელობით.

თავად გენდერის ცნება არ განიხილება ლინგვისტურ კატეგორიად, თუმცა მისი შინაარსი ვლინდება გამოყენებული ლინგვისტური სტრუქტურების ანალიზის გზით, რაც, ფაქტობრივად, წარმოადგენს გენდერული ლინგვისტიკის ანალიზის ძირითად საგანს.

გენდერის ადეკვატური ინტერპრეტაციის მთავარი ასპექტია მისი აღქმა, როგორც დინამიური კონსტრუქტისა, რომელიც დამოკიდებულია საზოგადოებაში არსებულ კულტურულ და პოლიტიკურ მოვლენებზე. ეს უკანასკნელნი კი იწვევენ იდეოლოგიის ცვლილებასა და ღირებულებათა გადაფასებას.

აღსანიშნავია, რომ წარმოდგენები მამაკაცურობისა და ქალურობის შესახებ ვარიანტურია სხვადასხვა კულტურისა და ეთნოსის წარმომადგენლებისა და სხვადასხვა ენის მატარებელთა ცნობიერებაში.

გენდერის ენობრივი კონსტრუირება განუყოფლადაა დაკავშირებული კულტურულად დეტერმინირებულ გენდერთან (Abbas/აბასი, 2010).

გენდერის კონსტრუირების მექანიზმის შესახებ გოფმანის იდეების შემდგომი განვითარების შედეგად, კონსტრუქტივისტები ამტკიცებენ, რომ შეუძლებელია მისი შეცვლა ურთიერთქმედების აგენტთან გაერთიანების გამო.

კომუნიკაციის მონაწილეთა მიერ ერთმანეთის იდენტიფიკაციის საჭიროება იწვევს ე.წ. „საკომუნიკაციო ხიდის“ კონსტრუირებას. ამ ტიპის ნდობის ურთიერთობა მიღწევადია იმ შემთხვევაში, თუ კომუნიკანტი ხედავს თავის პარტნიორში სოციალურად კომპეტენტურ პიროვნებას, რომელიც ახდენს საკუთარი თავის დემონსტრირებას კონკრეტული კულტურისათვის რელევანტური კომუნიკაციური პრაქტიკისათვის მორგებით.

კონსტრუქტივისტები კ. უესტი და დ. ზიმერმანი ამტკიცებენ პიროვნების მიერ საკუთარი გენდერული იდენტობის კონსტრუირების უწყვეტობას და ამ პროცესს უწოდებენ „გენდერის კეთებას“ (doing gender).

თუმცა, არსებობს სიტუაციები, რომლებშიც კომუნიკაციის მონაწილეთა სქესი არარელევანტური ფაქტორია. ასეთ შემთხვევებში სამეტყველო ქცევის გასაანალიზებლად გამოიყენება ტერმინი „გენდერის გაუქმება“ (undoing gender). უესტი და ზიმერმანი თვლიან, რომ გენდერული მარკერითაა აღბეჭდილი ყველა სახის ინტერაქცია

(West/უესტი, 1987, Berger/ბერგერი, Fizek/ფისეკი, Hamit/ჰამიტი Norman/ნორმანი, & Zelditch/ზელდიჩი, 1977).

აღსანიშნავია, რომ დღეისათვის ორივე სქესის წარმომადგენელთა სამეტყველო ქცევის სტრატეგიების ანალიზი (Tannen/ტანენი, 1994, გვ. 19–52) ითვალისწინებს საკვლევი საზოგადოების კულტურულ კონტექსტს. აღნიშნულ სტრატეგიათა ანალიზი წარმოადგენს ერთ-ერთი ყველაზე პერსპექტიულ და ინტენსიურად განვითარებად სფეროს.

1.2. სამყაროს გენდერული ხატი

„სამყაროს გენდერული ხატის“ ცნება სულ უფრო ხშირად გვხვდება თეორიულ ნაშრომებსა და ემპირიულ კვლევებში. თუმცა, მიუხედავად მისი გამოყენების სიხშირის ზრდისა, აღნიშნული ცნება ჯერ კიდევ არ არის სრულად ფორმირებული. იგი სხვადასხვაგვარადაა ინტერპრეტირებული - იკვეთება კატეგორიალური სქემებისა და მეთოდოლოგიური მიდგომების ჰეტეროგენულობა.

თვალსაზრისთა მრავალფეროვნება იწვევს სამყაროს გენდერული ხატის არსისა და მისი სტრუქტურული სპეციფიკის განსაზღვრის სირთულეს, სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ცალსახა განმარტების არარსებობა ქმნის მნიშვნელოვან დაბრკოლებას ობიექტური ემპირიული კვლევის განხორციელებისათვის. ზოგიერთი დებულება ხშირად გამოიყენება როგორც მეტაფორა. ამ ტიპის დებულება მოკლებულია ემპირიულ საფუძველს. მოდელებისა და მეცნიერული განმარტებების „ნიღაბს ამოფარებული“ მეტაფორულობა საკმაოდ დიდი საფრთხის მომცველია.

სამყაროს გენდერული ხატის ირგვლივ არსებული მეცნიერული სიტუაცია განსაზღვრავს ფენომენის შემდგომი ანალიზის საჭიროებას. საქმე ისაა, რომ ცალკეული ასპექტები, რომლებიც შეიძლება გაერთიანდეს ერთი მიდგომის ფარგლებში, სხვადასხვა ხარისხითაა დამუშავებული სოციოლოგიაში, ფსიქოლოგიაში, სემიოტიკაში და ა.შ. ეს ფაქტი კი მეტყველებს სამყაროს გენდერული ხატის შესახებ არსებულ თეორიულ პოზიციათა ემპირიული გადამოწმების აუცილებლობაზე.

ჯერ კიდევ არ არის გაცემული ერთმნიშვნელოვანი პასუხი შემდეგ შეკითხვებზე:

1. რას წარმოადგენს სამყაროს გენდერული ხატი და რა არის მისი ძირითადი მახასიათებლები?
2. წარმოადგენს თუ არა სამყაროს გენდერული ხატი სისტემას?
3. თუ სამყაროს გენდერული ხატი წარმოადგენს სისტემას, რა აერთიანებს და აწესრიგებს მის მახასიათებლებს?
4. რა ტიპის სტრუქტურული ელემენტებისაგან შედგება იგი?
5. რა ტიპის მიმართება ფიქსირდება სისტემის დონეებს შორის?
6. რა ტიპისაა სამყაროს გენდერული ხატის ტრანსფორმაციის მექანიზმი?
7. ქმნიან თუ არა გენდერული ცნობიერების სტრუქტურები მოწესრიგებულ მთლიანობას?
8. თუ გენდერული ცნობიერების სტრუქტურები ქმნიან მოწესრიგებულ მთლიანობას, რამდენად კონსტანტურია ეს მთლიანობა დროში?
9. წარმოადგენს თუ არა ცნობიერების გენდერული დომინანტა ამ მთლიანობის განუყოფელ მახასიათებელს?
10. როგორ ვლინდება ცნობიერების გენდერული დომინანტა სისტემის სპეციფიკა სხვადასხვა დონეზე?

სამყაროს გენდერული ხატის ძირითად კომპონენტებს წარმოადგენს მასკულიზაცია და ფემინიზაცია. სქესი-გენდერი მნიშვნელოვანი კატეგორიაა ყველა საზოგადოებისთვის: სოციალურ სხვაობასთან კორელაციაში მყოფი ლინგვისტური ვარიაციულობა წარმოადგენს ენობრივი კოლექტივების უნივერსალურ მახასიათებელს (მაკკონელ-ჟინე, Frank & Treichler/ფრენკი & ტრეიხლერი, 1989, გვ. 35–50).

მასკულიზაციისა და ფემინიზაციის ფაქტორთა ერთმანეთისაგან გამიჯვნის საფუძველია საზოგადოებაში ორი, ბიოლოგიურად და სოციალურად არაიდენტური - მდედრობითი და მამრობითი სქესის - არსებობა. სქესებს შორის არსებული განსხვავება განპირობებულია, უპირველეს ყოვლისა, ბუნებრივი და სოციალური ევოლუციის პროცესებით, რომლებიც ანიჭებენ მდედრობითი და მამრობითი სქესის წარმომადგენლებს მათ კუთვნილ ფუნქციებს. მამაკაცისა და ქალის როლების ისტორიული დაყოფა წარმოადგენს უმნიშვნელოვანეს ფაქტორს, რომელიც განსაზღვრავს სქესთა ყველაზე მნიშვნელოვან მახასიათებლებს (Meyerhoff/მაიერჰოფი, 1996, Bergvall/ბერგვალი, Bing & Freed/ბინგი & ფრიდი, გვ.202–227).

მკვლევართა თვალსაზრისით, საყოველთაოდ აღიარებული სტერეოტიპები მიუთითებენ მკაფიო გენდერული განსხვავებების არსებობაზე ემპათიისა და ემოციურობის ასპექტებში (Kiesling/კისლინგი, Johnson & Meinhof/ ჯონსონი & მაინჰოფი, გვ. 65–85).

თვითშეფასების მონაცემთა ანალიზი მიუთითებს იმ ფაქტზე, რომ მამაკაცებს არ სურთ, რომ იყვნენ აღქმული, როგორც ემპათიური არსებები, რადგან ეს თვისება არ შეესაბამება მამრობითი სქესის წარმომადგენლის როლს (Connell/კონელი, 1995) კვლევის შედეგად დადასტურდა, რომ თავად ემოციის გამოხატვის ფაქტი და ის თუ, როგორც გამოხატავს ადამიანი ემოციას, დამოკიდებულია გენდერულ ნორმებზე (ჯონსონი, მაინჰოფი, 1997).

ანთროპოლოგ ნიკოლ კლოდ მეთიუს აზრით, არსებობს სამი ძირითადი პარადიგმა სქესობრივი-გენდერული ურთიერთობების კონცეპტუალიზაციისთვის. უმეტეს შემთხვევაში, ეს პარადიგმები მოქმედებენ, როგორც იმპლიციტური ფონური ფენომენები (მატიე, 1998, Dirks/დირკსი, Eley & Ortner/ ილი & ორტნერი, გვ. 141–163).

1. პირველი პარადიგმის - ჰომოლოგიის თანახმად, გენდერი წარმოადგენს ბიოლოგიური მოცემულობის - სქესის - სოციალურად გაშუალეულ გამოხატულებას;
2. მეორე პარადიგმის, ანალოგიის მიხედვით, გენდერი არის სქესი;
3. მესამე პარადიგმა ეფუძნება ჰეტეროგენულობის იდეას, რომლის თანახმადაც, სქესი და გენდერი სხვადასხვა ფენომენია; ამ პარადიგმაში გენდერი აკონსტრუირებს სქესს და არა პირიქით.

მკვლევართა თვალსაზრისით, სამყაროს დაყოფა „ქალებად“ და „მამაკაცებად“ არ გულისხმობს სამყაროს „ბუნებრივად“ დაყოფას „ქალებად“ და „მამაკაცებად“. ამ ტიპის დაყოფა უნდა იქნეს გააზრებული, როგორც ისტორიული დიქტომია, რომლის მიზანსაც წარმოადგენს ერთი ჯგუფის ძალაუფლების შენარჩუნება მეორე ჯგუფზე (Fairclough/ ფეირკლაფი, 1987).

ადამიანები ენის მეშვეობით პოზიციონირებენ სოციალურ სივრცეში. ენაში სქესობრივი დიფერენციაცია არ არსებობს ვაკუუმში - იგი ურთიერთქმედებს სოციალური დიფერენციაციის სხვა ტიპებთან (Mathieu/მატიე, Rosaldo/როზალდო, Lamphere/ლემფერი, 2001).

იდენტობა წარმოადგენს ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს ფაქტორს ინდივიდის მიერ საკუთარი თავის, სხვა ადამიანებისა და გარე სამყაროს აღქმაში. იდენტობა რთული და მოძრავი ფენომენია, რომელიც ვლინდება და კონსტრუირდება ინდივიდის ჯგუფთან-საზოგადოებასთან ურთიერთქმედების პროცესში (Campbell-Kibler/კემპბელ-კიბლერ, Podesva/პოდესვა, Roberts & Wong/რობერტსი & ვონგი, 2002). აღნიშნულ პროცესი დეტერმინირებულია ინდივიდის გენდერის, ეთნიკური წარმომავლობის, სტატუსის, პროფესიული და კულტურული კუთვნილების, მორალური, პოლიტიკური და რელიგიური მრწამსის კოორდინატთა ბადის სპეციფიკით (მალცი & ბორკერი, 1982, Gumperz /გამპერცი, გვ. 196–216).

უნდა აღინიშნოს, რომ იდენტობის ტიპები გავლენას ახდენენ ერთმანეთზე. იდენტობის ტიპები არ ქმნიან ცალკეული კატეგორიების მარტივ ჯამს. გენდერული იდენტობა დიდწილად განისაზღვრება კულტურული და ისტორიული კონტექსტით (ქალები და მამაკაცები განსხვავებულად აღიქმებიან დასავლურ და აღმოსავლურ ლინგვოკულტურებში) (Aries/ არიესი 1976, გვ.7–18).

გენდერული აღქმა ასევე განისაზღვრება ინდივიდის სოციალური და სტატუსებრივი პოზიციით ჯგუფში ან საზოგადოებაში. დიასახლისი ქალისა და ქალი მეწარმისაგან განსხვავებული პიროვნული თვისებების გამოვლენას ელის საზოგადოება. გარდა ამისა, ინდივიდის პროფესია (საქმიანობა) გარკვეულ კვალს ტოვებს სხვა სახის იდენტობაზე (Lorber/ლორბერი, 1991).

შესაძლებელია იმ სტერეოტიპების გამოყოფა, რომლებიც ასოცირდება კონკრეტული პროფესიის წარმომადგენლებთან: მასწავლებლებს ტრადიციულად მიაწერენ სიზუსტეს, ყურადღებას, მოთმინებას; პოლიტიკოსებს - დიპლომატიას, ეშმაკობას, არაგულწრფელობას; მეზღვაურებს - ავანტიურიზმს, დამოუკიდებლობას და ა.შ.

ამა თუ იმ პიროვნულმა მახასიათებელმა შეიძლება მიიღოს ამბივალენტური შეფასება, თუ იგი გამოიყენება ერთი და იმავე სქესის სხვადასხვა პროფესიის წარმომადგენლის მიმართ: „სირბილეს“ გააჩნია უარყოფითი შეფასებითი კონოტაცია, თუ ვსაუბრობთ მამაკაც პოლიციელზე და დადებითი შეფასებითი კონოტაცია, თუ ვსაუბრობთ მამაკაც პედატრზე (Gordon/გორდონი, 1997, გვ. 47–63).

ინდივიდუალური და საზოგადოებრივი (სტერეოტიპული) ცნობიერების მიერ რეალობის ფრაგმენტის აღქმაში არსებული შეფასებითი ასიმეტრიის შედეგად ხდება სამეტყველო ქმედების მოტივაციის ცვლილება, რასაც თან ახლავს აქსიოლოგიური კონოტაციის ცვლილება ან სრული ტრანსფორმაცია (Biernat/ბიერნატი, Manis & Nelson/ მანის & ნელსონი, 1991, გვ.485–499).

რამდენადაც სამყაროს გენდერული ხატი წარმოადგენს სამყაროს ზოგადი ხატის „თემატურ კომპონენტს“, იმისათვის, რომ ვცადოთ პასუხის გაცემა დასმულ შეკითხვებზე, ჯერ მივმართავთ უფრო ზოგადს - სამყაროს ხატს (Hiebert/ჰიბერტი, 2008). ამ უკანასკნელის თაობაზე დაგროვდა საკმაოდ დიდი მოცულობის ცოდნა სხვადასხვა მეცნიერებებში - ფილოსოფიაში, ისტორიაში, ფსიქოლოგიასა და სემიოტიკაში.

დაგროვილი ცოდნის ანალიზის შედეგად, შესაძლებლად მიგვაჩნია სამყაროს ხატის უმნიშვნელოვანესი ასპექტების გამოყოფა (Kearney/კირნი, 1984, Hirschfeld/ჰირშფელდი, Gelman/გელმანი, 1994).

1. სამყაროს ხატი წარმოადგენს რეალობის მოდელს;
2. სამყაროს ხატს გააჩნია იერარქიული სტრუქტურა, რომელიც აერთიანებს ძირითად ელემენტებსა და სხვადასხვა დონეებს;
3. სამყაროს ხატი ქმნის სისტემას - მისი ელემენტები მოწესრიგებული და ურთიერთდაკავშირებულია;
4. სამყაროს ხატის ინტეგრალურობას უზრუნველყოფს სამყაროსადმი ზოგადი დამოკიდებულება;
5. სამყაროს ხატს გააჩნია თავისი საზღვრები; ამ საზღვრებში გამოიყოფა ცენტრი (ბირთვი) და პერიფერია; სამყაროს ხატი შინაგანად ჰეტეროგენული და ასიმეტრიულია;
6. სამყაროს ხატი კოორდინატთა სისტემაა, რომელიც ასრულებს მარეგულირებელ როლს გარემომცველი რეალობის ობიექტებისა და ფენომენების შეფასებაში, ასევე ადამიანის ქცევაში;
7. სამყაროს ხატი ადამიანისა და სოციალური ჯგუფების ყველაზე მნიშვნელოვანი დიფერენციალური მარკერია;

8. სამყაროს ხატი წარმოადგენს სამყაროს სივრცით და დროით ინდივიდუალურ მოდელს, რომელიც ზოგადი სქემის (ბადის) მეშვეობით გარდაიქმნება კოორდინატთა ინდივიდუალურ სისტემად;
9. სამყაროს ხატი ადამიანის ყოფიერების კონცეფციის ბირთვული ცნებაა;
10. სამყაროს ხატი, როგორც სამყაროს მთლიანობრივი სურათი, კონსტრუირდება ადამიანის შემეცნებითი საქმიანობის პროცესში; აღნიშნული პროცესის შედეგები ნაწილობრივ გადაეცემა თაობიდან თაობას, ნაწილობრივ კი ფორმირდება იმ გარემოს გავლენით, რომელიც აყალიბებს პიროვნებას.

გენდერული კვლევების სახით, ახალი სამეცნიერო ცოდნის დაგროვებასთან ერთად, გაჩნდა სამყაროს გენდერული ხატის შესწავლის აუცილებლობა (Wallace/უოლესი, 1966, გვ. 29). იკვეთება სამყაროს გენდერული ხატის ექსპოლონატორული, შეფასებითი, დამადასტურებელი, გამაძლიერებელი, ინტეგრაციული და ადაპტიური ფუნქციები (Naugle/ნოგლი, 2002).

სამყაროს გენდერული ხატის მთავარ მახასიათებელს წარმოადგენს მისი კომპლექსურობა, რაც გამოიხატება სამყაროს გენდერული ხატის სტრუქტურის კომპლექსურობაში. უპირველეს ყოვლისა, უნდა აღინიშნოს სამყაროს ერთიანი გენდერული ხატის არსებობა. ეს უკანასკნელი ყალიბდება კულტურათა გენდერული ტიპოლოგიის საფუძველზე. ტრადიციულად, არსებობს ორი კულტურა და ორი გენდერული ტიპი: მასკულინური და ფემინური. ორივე ტიპი თანაბარდღირებულებიანია სამყაროს ერთიანი გენდერული ხატის ფორმირების თვალსაზრისით. ორივე ტიპი მოქმედებს როგორც მახასიათებელი (სტაბილურობის, მდგრადობისა და ცვლილების სურვილი) და ვლინდება სამყაროს გენდერულ ხატში. შესაბამისად, სამყაროს გენდერულ ხატში ჩადებულია ორი ასიმეტრიული პრინციპი: აქტიურობა და პასიურობა, სტაბილურობა და ცვლილება (ბემი, 1993).

სამყაროს ერთიანი გენდერული ხატი მოიცავს როგორც სამყაროს უნივერსალურ ფემინინურ ხატს, ისე სამყაროს უნივერსალურ მასკულინურ ხატს. როგორც ფემინინურ ისე მასკულინური კულტურის მახასიათებელს წარმოადგენს ორი ურთიერთდაკავშირებული, კონკურენტული და ურთიერთშემავსებელი საწყისი - ფემინური და მასკულინური საწყისის არსებობა. მასკულინური ტიპის კულტურაში

დომინირებს მამაკაცური საწყისი, ფემინური ტიპის კულტურაში კი - ქალური (Manes/მეინსი, 1983, Wolfson & Judd/ /ვულფსონი & ჯადი გვ. 96–102).

კულტურაში მამაკაცური საწყისის დომინირება განაპირობებს ძალაუფლების, სუვერენიტეტის, დამოუკიდებლობისა და ამბიციის პრიორიტეტულობას. ქალური საწყისი კი კულტურას სხვა ფასეულობებს სძენს (ცხოვრების ხარისხის, ზრუნვის, ურთიერთდამოკიდებულებისა და ჰუმანურობის პრიორიტეტულობა). კულტურაში მამაკაცური ან ქალური საწყისის დომინირება გავლენას ახდენს სამყაროს გენდერული ხატის ფორმირებაზე (Spender/სპენდერი, 1980, Connell/კონელი, 1987).

სამყაროს გენდერული ხატის მნიშვნელოვან მახასიათებელი წარმოადგენს ეროვნული სპეციფიკა. თითოეული ერი აყალიბებს სამყაროს საკუთარ გენდერულ ხატს. თითოეული ერის სამყაროს გენდერული ხატი უნიკალური და განუმეორებელია. ეროვნული გენდერული ხატის კონსტრუირებაში ჩართულია ენობრივი პიროვნება, რომელიც ბიოლოგიური სქესის მიხედვით, შეიძლება იყოს მამაკაცი ან ქალი. კულტურულ-ენობრივი პიროვნება, ისევე როგორც კულტურა, ორი საწყისის - ქალური და მამაკაცური საწყისის მატარებელია (Mukama/მუკამა, 1998, გვ. 157–165).

სამყაროს ფემინური და მასკულინური ხატები ავსებენ ერთმანეთს და მოქმედებენ, როგორც სამყაროს მთლიანობრივი და ეროვნული გენდერული ხატის ვარიანტები (Swacker/სვაკერი, 1975, Thorne/ & Henley/თორნი & ჰენლი, გვ. 76–83).

სამყაროს გენდერული ხატის ჩამოყალიბებაზე ასევე გავლენას ახდენს რასა, კლასი, აღზრდა, სექსუალური ორიენტაცია, გარემო და ისტორიული ეპოქა. უნდა აღინიშნოს, რომ წარმოდგენები ტიპური მამაკაცურობისა და ტიპური ქალურობის თაობაზე იცვლება ერთი და იმავე ერის ისტორიაშიც კი (Diane/დაინი, 1989, Fasold & Schiffrin/ ფეიზოლდი & შიფრინი, გვ. 107–118, Terry/ტერი, 2001, გვ. 269–284).

სამყაროს გენდერული ხატის ერთ-ერთი თავისებურება - ევოლუციის უნარი, გამოიხატება იმ ფაქტში, რომ XX საუკუნის ბოლოსათვის ნათელი გახდა, რომ სქესებს შორის შესაძლებელია სოციალური როლებისა და ფუნქციების ურთიერთგაცვლა. სულ უფრო აშკარა გახდა სქესთა უნარი შეასრულონ ის ფუნქციები, რომელთა შესრულებაც ტრადიციულად რომელიმე ერთ სქესს ეკისრებოდა. ბოლოდროინდელმა კვლევებმა

ცხადყო სტაბილური ტენდენცია მსოფლიოს ბევრ რეგიონში მამაკაცებისა და ქალების ქცევის სტანდარტების დაახლოებისკენ.

ამრიგად, სამყაროს გენდერული ხატი წარმოადგენს მოწესრიგებულ, შინაგანად შეკავშირებულ კონსტრუქტს, რომელიც აკუმულირებულია ადამიანთა ცნობიერებაში. აღნიშნული კონსტრუქტი მოიცავს არაწინააღმდეგობრივი ენობრივი და კულტურული ღირებულებების, იდეალებისა და პოზიციების ერთობლიობას (თორნი, კრამერი & ჰენლი, 1983).

სამყაროს გენდერულ ხატში, როგორც მთლიანობაში, აისახება სქესთა ენობრივი და კულტურული დიფერენციაცია. სამყაროს გენდერული ხატი მრავალფუნქციური შინაარსის მატარებელია: იგი, ერთი მხრივ, გამოიჩენს თავისი მრავალფეროვნებით, კომპლექსურობით, მთლიანობით, ისტორიულობითა და განვითარების უნარით, ხოლო მეორე მხრივ კი, მასში ობიექტივირებულია ადამიანთა ინდივიდუალური და ეროვნული, ვერბალური და არავერბალური გამოცდილება.

სამყაროს გენდერული ხატი წარმოადგენს დამოკიდებულების გარკვეულ მოდელს ოჯახსა და საზოგადოებაში მამაკაცისა და ქალის პოზიციის (მდგომარეობის) მიმართ, რომელშიც მანიფესტირებულია ადამიანის მიერ სამყაროს ხედვის სპეციფიკა. სამყაროს გენდერულ ხატში საგნები და ფენომენები კატეგორიზირებულია ბინარულ ოპოზიციათა მეშვეობით. აღნიშნული ოპოზიციები ასოცირდება მამაკაცურ და ქალურ საწყისებთან. ჯამში, სამყაროს გენდერული ხატის, როგორც სისტემის, ფუნქციონირება უკავშირდება აზროვნების თავისებურებებს, კერძოდ კი, ანთროპოცენტრიზმსა და რეალობის კონცეპტუალიზაციას ბინარულ ოპოზიციათა მეშვეობით (Sunderland/ სანდერლენდი, 2006).

საზოგადოების გენდერული ხატის გააზრება შესაძლებელია სოციალურ-კულტურული სივრცის იერარქიის პროექციის გზით. საზოგადოების გენდერული ხატის გააზრება გულისხმობს პიროვნების, როგორც კონკრეტული სქესის წარმომადგენლის მიერ გენდერული სტატუსების, გენდერული ცნობიერებისა და ღირებულებებითი ორიენტაციების, სტერეოტიპების, ნორმებისა და ღირებულებების აღქმის სპეციფიკის იდენტიფიცირებას (Talbot/ტალბოტი, 1998).

თანამედროვე ეპოქამ ხელი შეუწყო ქალებისა და მამაკაცების ახალი იმიჯის შექმნას და დააჩქარა ემანსიპაციის პროცესები. ამავდროულად, ცნობილია, რომ კულტურული პატერნები საკმაოდ მდგრადია - ზოგიერთი მათგანი ინარჩუნებს სტაბილურობას ახალ პირობებშიც კი (Anderson/ანდერსონი, 1983).

სამყაროს გენდერული ხატის სტრუქტურა ხასიათდება იერარქიულობით, რომელშიც ყველაზე ზოგადი და მაღალი დონე წარმოადგენს ძირითად ვექტორს. სწორედ ეს ვექტორი განსაზღვრავს ქალისა და მამაკაცის პოზიციისადმი (მდგომარეობისადმი) დამოკიდებულებას საზოგადოებასა და ოჯახში.

სამყაროს გენდერული ხატის ყველაზე ზოგად და მაღალ დონეს ქმნიან გენდერული იდეალები, რომლებიც წარმოადგენენ კონკრეტულ კულტურაში აღიარებულ იდეალიზირებულ წარმოდგენებს ქალისა და მამაკაცის დანიშნულების, ქცევის და ა.შ. შესახებ.

სამყაროს გენდერული ხატის სტრუქტურის მეორე დონეში ინტეგრირებულია გენდერული დისპოზიციები, რომლებიც წარმოადგენენ დამოკიდებულებას გენდერული როლებისა და ნორმების მიმართ. უნდა აღინიშნოს, რომ სწორედ ეს ნორმები ახდენენ ქალებისა და მამაკაცების ქცევის რეგლამენტირებას ოჯახსა და საზოგადოებაში.

სამყაროს გენდერული ხატის სტრუქტურის მესამე დონე წარმოადგენილია სიტუაციური გენდერული დისპოზიციებით. სწორედ ამ დისპოზიციათა საფუძველზე ირჩევს ადამიანი სხვადასხვა სიტუაციისათვის რელევანტური ქცევის მოდელს.

სამყაროს გენდერული ხატის ზედა დონეები, რომლებიც ეფუძნებიან ტრადიციული კულტურის ბაზისურ ელემენტებს, ინარჩუნებენ სტაბილურობას დროთა განმავლობაში.

1.3. ენისა და გენდერის პოსტსტრუქტურალისტური კონცეფციები

პოსტსტრუქტურალიზმი და პოსტმოდერნიზმი ორი, ერთმანეთისაგან განსხვავებული, მაგრამ, ამავდროულად, ურთიერთდაკავშირებული ინტელექტუალური მიმდინარეობაა.

პოსტსტრუქტურალიზმი გულისხმობს მთელ რიგ თეორიებს, რომლებიც საწყის პრინციპებად იყენებდნენ ფ. დე სოსიურის სტრუქტურული ლინგვისტიკის პრინციპებს (ჟ. დერიდა, ჟ. ლაკანი, მ. ფუკო და სხვები). პოსტსტრუქტურალიზმი ფოკუსირებულია

მნიშვნელობის, ენისა და ძალაუფლების საკითხებზე, ასევე რეალობის ენობრივ კონცეფციაზე, რომლის არსიც მდგომარეობს იმის აღიარებაში, რომ ადამიანი მხოლოდ ენის მეშვეობით შეიცნობს სამყაროს.

განვიხილოთ პოსტსტრუქტურალიზმის თეორეტიკოსთა ის დებულებები, რომლებმაც მნიშვნელოვანი გავლენა იქონიეს ენისა და გენდერის შესახებ იდეების ჩამოყალიბებაზე.

ფრანგი ფილოსოფოსი ჟაკ დერიდა ითვლება დეკონსტრუქტივიზმის ფუძემდებლად. სწორედ მის სახელს უკავშირდება ყველა ტიპის ტექსტის ანალიზისათვის ვალიდური მოდელის შექმნა.

ჟ. დერიდა ეყრდნობა ფ. დე სოსიურის პრინციპს, რომლის თანახმადაც, ენობრივი ნიშანი განისაზღვრება მისი მიმართებით სისტემის სხვა ელემენტებთან, სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, სიტყვის მნიშვნელობა პერმანენტულად განუსაზღვრელია: იგი ყოველთვის განისაზღვრება სხვა მნიშვნელობათა მეშვეობით. ორი სიტყვა, მაგალითად, „კაცი“ და „ქალი“ განიმარტება, როგორც ერთმანეთის საპირისპირო ელემენტები, რომელთაგან ერთ-ერთი განისაზღვრება, როგორც ძირითადი (პირველადი) და თვითკმარი, ხოლო მეორე კი – როგორც, მეორადი და დამატებითი. უნდა აღინიშნოს, რომ ამ განმარტების მიღმა „მიჩქმალულია“ თვალსაზრისი იმის შესახებ, რომ თავად „ძირითადი“ კონსტრუირებულია მის საპირისპიროსთან მიმართებაში. ასე რომ, „კაცი“ განიმარტება, როგორც „არა-ქალი“. დერიდა ამ მოდელს ლაკანის ფსიქოანალიზს უკავშირებს: (მამაკაცი) სუბიექტი განსაზღვრავს საკუთარ თავს (იმენს სუბიექტურობას) სხვისგან (დედისაგან) გამიჯვნით და საკუთარი თავის იმ სფეროში შეყვანით, რომელიც წარმოდგენილია მამით.

დეკონსტრუქტივიზმი წარმოადგენს მნიშვნელობის ფილოსოფიას, რომელიც ორიენტირებულია იმის გამოვლენაზე, თუ როგორ აკონსტრუირებენ მნიშვნელობებს მწერლები, ტექსტები და მკითხველები. ჟ. დერიდა ავითარებს ნიცშესა და ჰაიდეგერის იდეებს და აკრიტიკებს რეალობის შემეცნებასთან დაკავშირებულ ფილოსოფიურ ძიებათა ტრადიციას. ჯ. დერიდა ამტკიცებს, რომ ყველა ტექსტი ეფუძნება ელემენტთა იერარქიულ დუალიზმს, ბინარულ ოპოზიციებს, რომლებშიც ერთ-ერთი ელემენტი განიხილება, როგორც „ჭეშმარიტად სწორი“.

დერიდას მტკიცებით, ყველა სააზროვნო სისტემას გააჩნია ერთი ცენტრი. ამრიგად, ღირებულებათა ტრადიციული სისტემა და სამყაროს შესახებ არსებული წარმოდგენა

მომდინარეობს „ევროპელი თეთრკანიანი მამაკაცების“ თვალსაზრისიდან: თანამედროვე ადამიანის ცნობიერება (განურჩევლად სქესისა) გაჯერებულია მამაკაცური იდეოლოგიისათვის რელევანტური იდეებითა და ღირებულებებით. აღნიშნულ იდეოლოგიაში პრიორიტეტი ენიჭება მამაკაცურ საწყისს, ლოგიკასა და რაციონალიზმს. დეკონსტრუქციით ვლინდება ეს ცენტრი (თვალსაზრისი) და, ამავდროულად, ინგრევა ის ბინარული სტრუქტურები, რომლებსაც ტექსტი ეფუძნება. ის, რაც ჩანდა სტაბილური და ლოგიკური, აღარ არის სტაბილური და ლოგიკური.

ვინაიდან დეკონსტრუქტივიზმი წარმოადგენს ერთგვარ თავდასხმას ლოგიკური თეორიებისა და კონცეპტუალური სისტემების არსებობაზე, იგი მიზანმიმართულად უარყოფს ყველა რაციონალურ განმარტებას. ანალიზის მეთოდიკა ემყარება კონკრეტული ტექსტების ყურადღებით წაკითხვასა და იმის დადგენას, თუ როგორ უკავშირდებიან ეს ტექსტები სხვა ტექსტებს. სწორედ ეს გახდა ზოგიერთი მეცნიერის მიერ დეკონსტრუქტივიზმის კრიტიკის ობიექტი. ამავდროულად, ამ თეორიამ უდიდესი გავლენა იქონია ფილოსოფიისა და ლიტერატურული კრიტიკის განვითარებაზე, ასევე ისტორიის, სოციოლოგიის, ხელოვნების ისტორიისა და ლინგვისტიკის სააზროვნო სივრცეებისათვის რელევანტური ახალი მეთოდების ჩამოყალიბებაზე.

ფემინისტური და გენდერული კვლევების დასავლურ ტრადიციაში დომინანტური გახდა გენდერის დერიდასეული დეკონსტრუქცია, რომელიც გააზრებულია, როგორც ბინარულ ოპოზიციათა (კაცი-ქალი) ანალიზი. აღნიშნულ ბინარულ ოპოზიციაში პირველი ელემენტი (კაცი) აცხადებს პრეტენზიას პრივილეგიურ პოზიციაზე და უგულებელყოფს მეორე ელემენტის (ქალი) პრეტენზიას ანალოგიური პოზიციის დაკავებაზე. და ეს ხდება მაშინ, როდესაც პირველი ელემენტი (კაცი) განიმარტება მეორე ელემენტთან (ქალი) მიმართების მეშვეობით.

ჟ. ლაკანი ენას განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებდა. იგი თვლიდა, რომ ენა არაცნობიერის გაანალიზების ერთადერთი გზაა, რადგან არაცნობიერიც ისევეა სტრუქტურირებული, როგორც - ენა. მისმა კონცეფციამ, რომელიც ფროიდის იდეათა ლინგვისტურ გააზრებადაა მიჩნეული, დიდი გავლენა იქონია ლიტერატურულ კრიტიკასა და ფემინისტურ თეორიაზე: ლაკანის თეორია საფუძვლად დაედო ქალის ცნობიერებისა და იდენტობის ფსიქოანალიტიკურ თეორიებს, რომლებიც ჩამოაყალიბეს ფემინიზმის ფრანგმა თეორეტიკოსებმა თავიანთ ნაშრომებში (ე. სიქსუ, ლ. ირიგარე, ი.

კრისტევა). ლაკანის კონცეფცია იძლევა თანამედროვე გენდერულ კვლევებში გამოყენებულ - სუბიექტურობისა და პოზიციონირების - ცნებათა განმარტების საშუალებას.

ლაკანი, ენის სოსიურისულ მოდელზე დაყრდნობით, ენას განიხილავს, როგორც სიმბოლურ წესრიგს - მნიშვნელობათა ერთობლიობას, რომელიც განსაზღვრავს კულტურასა და ხელმისაწვდომს ხდის სუბიექტის პოზიციებს (subject positions). სიმბოლურ წესრიგში შესვლა გულისხმობს იმ მომენტს, როდესაც ბავშვი იკავებს სუბიექტის პოზიციას, სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, აცნობიერებს საკუთარ თავს, როგორც დედის სხეულისაგან გამოცალკევებულ სუბიექტს.

სუბიექტის პოზიცია გააზრებულია, როგორც „სუბიექტისათვის ენის მიერ პოზიციონირებისათვის მინიჭებული, კულტურულად ცნობადი ადგილი“. ამრიგად, ტერმინი „სუბიექტი“ გვევლინება კალამბურად: სოციალური ინდივიდი, რომელიც წარმოადგენს საკუთარი ქმედებებისა და შეგრძნებების სუბიექტს, ამავედროულად, გვევლინება მისივე დაბადებამდე არსებული ენის კანონების ზემოქმედების სუბიექტად. სოსიურის სიტყვებით, ენა არსებობს ინდივიდს მიღმა; ინდივიდს არ ძალუძს ენის არც შექმნა და არც შეცვლა. ბავშვის ამოცანაა სიმბოლურ წესრიგში შესვლა და მასში პოზიციონირება. მხოლოდ ამ ამოცანის შესრულების შედეგად შეძლებს იგი, ილაპარაკოს როგორც კულტურის წევრმა. ლაკანის აზრით, სწორედ ენის ათვისების პროცესი აქცევს ინდივიდს კულტურის სუბიექტად, სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, „ენა დროში წინ უსწრებს სუბიექტს და ქმნის მას“.

ლაკანთან გენდერული სუბიექტურობა წარმოადგენს გადამწყვეტ მომენტს „მე“-ს, როგორც გენდერული სტრუქტურის, წარმოშობისთვის. ამ მომენტს ლაკანი სარკის სტადიას უწოდებს: მხოლოდ მაშინ, როდესაც ბავშვი სარკეში დაინახავს თავის ანარეკლს, იგი იწყებს საკუთარი თავის, როგორც დედისგან განცალკევებული არსების, აღქმას. ამავედროულად, საკუთარი თავის, როგორც „მე“-ს, აღქმით, ბავშვი აღიქვამს საკუთარ თავს, როგორც „სხვას“. ეს წარმოადგენს საკუთარი თავის კაცის ან ქალის პოზიციიდან იდენტიფიკაციასა და ენის მეშვეობით განხორციელებულ შესაბამის პოზიციონირებას.

ვინაიდან ინდივიდს შეუძლია დაიკავოს სხვადასხვა სუბიექტის პოზიციები, იგი არ არის სტაბილური და მთლიანობრივი - ინდივიდი ფრაგმენტული და მუდმივად „პროცესში“ მყოფია. ამრიგად, ძირითადი (დომინანტური) და მთლიანობრივი იდენტობის მქონე

სუბიექტის - ავტონომიური და რაციონალური სუბიექტის ტრადიციული კონცეფცია ადგილს უთმობს სუბიექტის, როგორც დისკურსის პროდუქტის, გააზრებას. ეს კი ნიშნავს, რომ სუბიექტი გააზრებულია არა როგორც მნიშვნელობის წყარო, არამედ როგორც მნიშვნელობების მიმღები. რაციონალური თვითგამორკვევის უნარი განიხილება, როგორც სუბიექტის დისკურსულ პოზიციათა ილუზორული პროდუქტი.

ფრანგი ფილოსოფოსისა და ისტორიკოსის ფუკოს იდეებმა მნიშვნელოვანი გავლენა იქონია პოსტმოდერნული აზროვნების განვითარებაზე. იგი იკვლევდა ცოდნის სისტემებს და ცდილობდა ცოდნის „არქეოლოგიის“ მეშვეობით გამოეცლინა „ფარული ნორმები და წესები, რომლებიც მართავენ ამ სისტემებს. ფუკოს კონცეფციის ბირთულ ცნებას წარმოადგენს დისკურსის ცნება. აღნიშნული ცნება ფუკოს კონცეფციაში გააზრებულია როგორც ცოდნის გავრცელებისა და ორგანიზების ისტორიულად დეტერმინირებული სოციალური ფორმა.

ფუკოს აზრით, დისკურსებს ქმნის ისტორია და საზოგადოება. ის, რაც განისაზღვრება როგორც ჭეშმარიტება და ის, ვინც განმარტავს მას, დეტერმინირებულია ძალაუფლებრივი ურთიერთობებით სოციალურ ინსტიტუტებში. აღნიშნული ინსტიტუტების დომინანტური წევრები (სტრუქტურები) ახორციელებენ კონტროლს დისკურსზე და ქმნიან ერთგვარ წესრიგს. ისინი ადგენენ საზღვრებს და განსაზღვრავენ კატეგორიებს. ყველა სუბიექტი, დისკურსთან, როგორც მნიშვნელობათა მაკონსტრუირებელ საშუალებასთან, არ იმყოფება თანაბარ ურთიერთობაში. მარგინალურ და პერიფერიულ სუბიექტებს არ აქვთ წვდომა ცენტრთან (ან ცენტრებთან). ცენტრი წარმოადგენს იმ სეგმენტს, რომელშიც მნიშვნელობები ფიქსირდებიან და იძენენ ერთგვარი ნორმის სტატუსს. ის ელემენტები, რომლებიც ელიმინირებულნი არიან ცენტრიდან რასობრივი, კასტური, რელიგიური ან სქესობრივი ნიშნით, კლასიფიცირდებიან როგორც ნორმატიულ კონვენციათა არარელევანტური ელემენტები და კვალიფიცირდებიან როგორც „სხვა“.

ფუკოს მტკიცებით, ნებისმიერი ტიპის სუბიექტურობა, თუნდაც ყველაზე რაციონალურიც კი, კონსტრუირებული და კონტროლირებადია სახელმწიფო აპარატებში არსებული ძალაუფლების რთული სტრუქტურების მეშვეობით. დისკურსები, რომლებშიც კონსტრუირებულია სუბიექტი, არ არის უნივერსალური - დისკურსები ყოველთვის ისტორიულად სპეციფიკურია.

ფუკოს აზრით, სქესი, ისევე როგორც ყველა სხვა ცნება, ადამიანს ენიჭება არა რაიმე ბუნებრივი ფორმით, არამედ ენის მეშვეობით - როგორც დისკურსის შედეგი. სწორედ ეს უკანასკნელი განსაზღვრავს მეტყველი სუბიექტების სპეციფიკურ თვისებებსა და მათთვის მინიჭებულ როლებს. აქ საუბარია ნიშანთა ჯგუფების (დისკურსების) უნარზე, შეასრულონ სუბიექტის მაფორმირებელი სისტემატიური პრაქტიკის ფუნქცია. აღნიშნული თვალსაზრისის კონტექსტში, ქალის იდენტიფიკაცია მისი რეპროდუქციული ფუნქციის მეშვეობით იწვევს „ქალი (მდედრობითი სქესის) სუბიექტის“ (female subject) შემოფარგვლას სახლის სფეროთი (ლაკოფი, 1972, გვ.907-924),

ფუკოს იდეები გამოყენებულ იქნა ფემინისტურ კრიტიკასა და გენდერულ ლინგვისტიკაში კონკრეტული პრაქტიკული ამოცანების გადასაჭრელად, კერძოდ:

1. დისკურსის გენერირების მექანიზმების გამოსავლენად - იმის გასააზრებლად, თუ როგორ ქმნის დისკურსული პრაქტიკა ანდროცენტრისტულ ასიმეტრიებს კულტურასა და საზოგადოებაში;
2. ალტერნატიული დისკურსების შემქმნელად, რომლებშიც „ქალისათვის რელევანტური მნიშვნელობები იძენენ გამოხატვის უფლებას (ფემინისტური დისკურსი).

ფუკოს იდეებმა შემდგომი განვითარება ჰპოვა ფემინისტურ და გენდერულ თეორიაში. აღნიშნული იდეების კონტექსტში სქესის ბიოლოგიური ასპექტებიც კი იძენენ სოციალურ ხასიათს. სწორედ ამის გამო, სქესის ბიოლოგიური ასპექტები გააზრებულია არა როგორც ბუნებრივი ნიშნები, არამედ როგორც სოციალურად და კულტურულად დეტერმინირებული ნიშნები. აღნიშნული იდეების კონტექსტში გენდერული ურთიერთობები უნდა განიხილებოდეს როგორც ძალაუფლების გამოვლინების ფორმა, ვინაიდან ინდივიდის სქესი წარმოადგენს ძალაუფლებრივ ურთიერთობათა ერთ-ერთ ელემენტს. სქესის გამოვლინებაზე კონტროლი ხორციელდება დისკურსული პრაქტიკის მეშვეობით.

მ.ფუკოს ფილოსოფიურმა იდეებმა ენის როლზე ძალაუფლებრივი ურთიერთობების შენარჩუნებაში, შექმნასა და შეცვლაში საფუძველი ჩაუყარა ლინგვისტური კვლევის ახალ მიმართულებას - ენის კვლევის კრიტიკულ მიმართულებას (რომლის ნაწილსაც წარმოადგენს ენის ფემინისტური კრიტიკა) ან კრიტიკულ დისკურს ანალიზს.

აღნიშნული მიმართულების მიზანს წარმოადგენს სოციალური ინტერაქციის ლინგვისტური შემადგენლის ანალიზი. ამ ტიპის ანალიზი ორიენტირებულია სოციალურ ურთიერთობათა სისტემაში ფარული განზრახვებისა და ინტერესების იდენტიფიცირებაზე, ასევე სისტემაზე ამ უკანასკნელთა ზემოქმედების შედეგთა გამოვლენაზე. აღნიშნული მიმართულების ფარგლებში ენა გააზრებულია როგორც განსხვავებულ სოციალურ ინტერესთა (კლასობრივ, რასობრივ, ეთნიკურ და გენდერულ ინტერესთა) პერმანენტული დაპირისპირების ექსპლიკაციის სფერო. აღნიშნული მიმართულების წარმომადგენლები მიზნად ისახავენ ენის მანიპულაციური და დისკრიმინაციული გამოყენების სოციალური მიზეზებისა და შედეგების დადგენას ზეპირი და წერიტი ინტერაქციის მასალაზე დაყრდნობით.

აღნიშნულ პრობლემათა გადაჭრა მოითხოვდა ენის სტრუქტურალისტური კონცეფციის გადახედვას და სისტემის სოციალურ და კულტურულ კონტექსტს მიღმა შესწავლაზე უარის თქმას. სოსიურის დიქტომია *langue* и *parole*, რომელიც ორიენტირებული იყო სისტემის შესწავლაზე და არა მისი რეალიზაციის სპეციფიკის კვლევაზე, ჩაანაცვლა ენის სხვაგვარმა ინტერპრეტაციამ. ამ უკანასკნელის ფარგლებში ენა გააზრებულია როგორც დისკურსი, როგორც სოციალური სტრუქტურებით დეტერმინირებული სოციალური პრაქტიკა, რომელიც ქმნის დისკურსს. რევიზიას დაექვემდებარა სტრუქტურული ლინგვისტიკის სხვა პრინციპებიც, კერძოდ, ენის სისტემის, მაგრამ არა მეტყველების სოციალური დეტერმინირებულობის პრინციპი. აღნიშნული პრინციპი ცალსახად უარყო სოციოლინგვისტური კვლევების შედეგებმა, რომლებშიც ნათლად გამოიკვეთა ის ფაქტი, რომ ენობრივი ვარიაციულობა არ წარმოადგენს ინდივიდუალური არჩევანის პროდუქტს, როგორც ამას სოსიური ვარაუდობდა, არამედ დაკავშირებულია კომუნიკანტთა სოციალურ იდენტობასთან (ასაკი, სტატუსი, განთლება, გენდერი და ა.შ.), რომელიც დეტერმინირებულია კომუნიკაციის მიზნითა და კონტექსტით (სიტუაციით).

ახალი მიმართულების თეორეტიკოსებმა დააკონკრეტეს ცნება „სუბიექტის პოზიცია“ და ეს უკანასკნელი ამჟობინეს ტერმინს „სოციალური როლი“, ვინაიდან ტერმინის „სუბიექტი“ (subject) ამბივალენტურობა ასახავს დისკურსისა და საზოგადოების ურთიერთქმედებას: სუბიექტი მოქმედებს სოციალური სტრუქტურების მიერ დაწესებულ შეზღუდვათა, მათ შორის გენდერული კონვენციების, საზღვრებში. უნდა აღინიშნოს, რომ სოციალური სტრუქტურების მიერ დაწესებულ შეზღუდვათა საზღვრებში მოქმედებისას სუბიექტი თავად ახდენს გავლენას ამ სტრუქტურებზე.

ენის, როგორც დისკურსის, როგორც სოციალური პრაქტიკის გაგება ემყარება სამ პოსტულატს: 1. ენა საზოგადოების ნაწილია; 2. ენა სოციალური პროცესია და 3. ენა სოციალურად დეტერმინირებული პროცესია.

გენდერის ენობრივი კონსტრუირების თავისებურებათა კვლევისადმი დისკურსული მიდგომა განაპირობებს აღნიშნულ თეზისებზე უფრო დეტალურად შეჩერების აუცილებლობას:

1. ენა საზოგადოების ნაწილია და არა მის მიღმა არსებული ფენომენი. ენობრივი ფენომენები სოციალური ფენომენებია, რადგან ენის გამოყენების ნებისმიერი შემთხვევა განპირობებულია სოციალური კონვენციებით და გააჩნია სოციალური შედეგები. მეორე მხრივ, სოციალური ფენომენები (ნაწილობრივ) ენობრივი ფენომენებია;
2. ენა სოციალური პროცესია. სწორედ ამ პოსტულატთან არის დაკავშირებული „დისკურსის“ და „ტექსტის“ ცნებების ერთმანეთისაგან გამიჯვნა. ტექსტი (ის, რაც ნათქვამია ან დაწერილი) წარმოადგენს პროდუქტს და არა პროცესს. ცნება „დისკურსი“ მოიცავს სოციალური ურთიერთქმედების მთელ პროცესს, ე.ი. არა მხოლოდ ტექსტს, არამედ მისი შექმნისა და ინტერპრეტაციის პროცესებსაც. დისკურსული ანალიზის თვალსაზრისით, ტექსტის ფორმალური ელემენტებში იკვეთება ტექსტის შექმნის პროცესის კვალი. ამავე ელემენტებში ძვეს ტექსტის ინტერპრეტაციის გასაღებიც. რაც შეეხება როლური ქცევის ტიპებს, ისინი განხილულია მიდგომაში, რომელიც ორიენტირებულია სქესთა ქცევის სპეციფიკის გამოვლენაზე. აღნიშნული მიდგომის ფარგლებში როლური ქცევის ტიპების სპეციფიკა განპირობებულია სოციალური მდგომარეობით. ინდივიდები ითვისებენ როლურ სტერეოტიპებს სოციალიზაციისას, ასევე ნორმებისა და როლური მოლოდინების ინტერიორიზაციისას. როლური მიდგომის საფუძველს წარმოადგენს როლების ბიოლოგიური დეტერმინიზმის იდეა, რომელიც ასოცირდება თანდაყოლილი მამაკაცური და ქალური საწყისების არსებობის იდეასთან;
3. ენა სოციალურად განპირობებული პროცესია, სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ენა საზოგადოების სხვა (არალინგვისტური) კომპონენტებით განპირობებული პროცესია. ტექსტების შექმნა და ინტერპრეტაცია ყოველთვის გარკვეულ კონტექსტში ხდება, ამიტომ დისკურსი შეიძლება წარმოდგენილ იქნას როგორც

სამწევრიანი სტრუქტურა: 1. ტექსტი, 2. ინტერაქცია (ტექსტის შექმნისა და ინტერპრეტაციის პროცესი) და 3. კონტექსტი ტექსტის შექმნისა და ინტერპრეტაციის სოციალური პირობები. შესაბამისად, გამოიყოფა კრიტიკული დისკურსანალიზის სამი ურთიერთდაკავშირებული განზომილება ან ეტაპი: 1. აღწერა (ტექსტის ფორმალურ თავისებურებათა განხილვა); 2. ინტერპრეტაცია (ტექსტის, როგორც ქმნადობის პროდუქტის და რესურსის ანალიზი ინტერპრეტაციის პროცესში) და 3. ახსნა (სოციალური დეტერმინიზმისა და ინტერაქციის სოციალური შედეგების ანალიზი). რ.ვოდაკი ბოლო სტადიას უწოდებს „თერაპიას“, რაც იმას ნიშნავს, რომ ლინგვისტური ანალიზი გადადის პოლიტიკურ და სოციალურ ქმედებათა სფეროში.

ტექსტში ინტეგრირებული ენობრივი ფორმები (გრაფემები, სიტყვები და ა.შ.) ავლენენ „კვალს“ იმისა, თუ როგორ შეიქმნა ტექსტი, ხოლო „გასაღები“ კი ხსნის იმას, თუ როგორ შეიძლება ტექსტის ინტერპრეტაცია. ის, თუ როგორ ახდენს ტექსტის ინტერპრეტაციას კონკრეტული მსმენელი ან მკითხველი, დამოკიდებულია მის ხელთ არსებულ რესურსზე. რესურსებზე აქცენტი ხაზს უსვამს იმ თვალსაზრისს, რომ ტექსტები თავისთავად, იმ სოციალური სამყაროს გარეშე, რომელშიც ისინი ცირკულირებენ, არ მოიცავენ ფიქსირებულ მნიშვნელობებს.

ტექსტის მნიშვნელობა არსებობს როგორც მნიშვნელობის პოტენციალი (meaning potential). ტექსტი მნიშვნელობას იძენს მკითხველის ან მსმენელის მიერ მისი ინტერპრეტაციის პროცესში. უნდა ითქვას, რომ ტექსტის მნიშვნელობა მკითხველისა თუ მსმენელისათვის ერთნაირი არ არის. ვინაიდან ტექსტი არის დისკურსული აქტივობის ნაწილი კონკრეტულ სიტუაციაში, იგი არსებობს დისკურსულ პრაქტიკაში, რომელიც ასევე მოიცავს ტექსტის შექმნისა და ინტერპრეტაციის პროცესებს. დისკურსული პრაქტიკა წარმოადგენს სოციალური პრაქტიკის ფორმას, ვინაიდან ენის გამოყენება არ არის ინდივიდუალური აქტივობა - ენის გამოყენება სოციალური აქტია. დისკურსის, როგორც სოციალური პრაქტიკის, ინტერპრეტაცია გულისხმობს უფრო ფართო სოციალურ კონტექსტს ან ტექსტებს, პროცესებსა და სოციალურ პირობებს შორის არსებულ მიმართებათა გათვალისწინებას, სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, სიტუაციური კონტექსტის უშუალო პირობების, ასევე ინსტიტუციური და სოციალური სტრუქტურების (უფრო პერიფერიული) პირობების გათვალისწინებას.

კრიტიკული დისკურსი ანალიზის ფარგლებში, შემდგომი განვითარება ჰპოვა დისკურსის ფილოსოფიურმა ინტერპრეტაციამაც. ამ უკანასკნელის ფარგლებში, დისკურსები გააზრებულია როგორც მტკიცებათა სისტემურად ორგანიზებული ერთობლიობები, რომლებიც გამოხატულებას ანიჭებენ მნიშვნელობებსა და ინსტიტუტების ღირებულებებს. მოცემული ინსტიტუტის ინტერსის სფეროს გათვალისწინებით, ისინი განსაზღვრავენ, აღწერენ და ადგენენ, თუ რისი თქმა შეიძლება და რისი - არა (შესაბამისად, რისი გაკეთება შეიძლება და რისი - არა). დისკურსი გვთავაზობს შესაძლო განცხადებათა ერთობლიობას რომელიმე სფეროს, თემის, ობიექტისა თუ პროცესის შესახებ. შესაბამისად, დისკურსი გვთავაზობს სოციალურ და ინდივიდუალურ ქმედებათა აღწერას, წესებს, დაშვებებსა და შეზღუდვებს.

ენასა და ძალაუფლებას შორის არსებული მიმართება ვლინდება იდეოლოგიურად ოპოზიციური დისკურსების ბრძოლაში. ეს არის ბრძოლა ამა თუ იმ იდეოლოგიური პოზიციების დაცვისა და შენარჩუნებისათვის, ასევე ამ იდეოლოგიური პოზიციების საყოველთაო პოზიციებად აღიარებისათვის.

ნ. ფერკლოუს თვალსაზრისით, ოპოზიციური დისკურსების ბრძოლა გულისხმობს „დისკურსის ნატურალიზაციას“, სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, იმ სიტუაციას, როდესაც იდეოლოგიურად დომინანტური დისკურსი ხდება საღი აზრის მანიფესტაცია, ხოლო ოპოზიციური დისკურსი კი იმდენად დათრგუნულია, რომ აღარ აღიქმება ფენომენტალურ პერპეტუაციის ერთ-ერთი შესაძლო საშუალებად.

საღი აზრის ერთ-ერთ განზომილებას წარმოადგენს სიტყვების მნიშვნელობა. დომინანტური დისკურსის ნატურალიზაცია შესაძლებელი ხდება იმ ტრადიციული წარმოდგენის წყალობით, რომლის თანახმადაც, სიტყვებს გააჩნიათ ფიქსირებული მნიშვნელობები, რომლებიც ასახავენ ლექსიკონებში კოდიფიცირებულ მათ „ჭეშმარიტ“ აზრს. ნ. ფერკლოუ ახდენს ამ ინტერპრეტაციის უსუსურობას სიტყვის „იდეოლოგია“ მაგალითზე: ამ სიტყვის მნიშვნელობები სხვაობდნენ მარქსიზმსა (იდეები, რომლებიც წარმოიშობა მატერიალური ინტერესებიდან გამომდინარე) და ომისშემდგომ ამერიკაში, სადაც სიტყვა „იდეოლოგია“, ფაქტიურად, წარმოადგენდა ტოტალიტარიზმის სინონიმს. ფერკლოუს აზრით, დომინანტური დისკურსის ნატურალიზაცია ხელს უწყობს პოტენციურ მნიშვნელობათა შეზღუდვას მათი ლექსიკონებში დაფიქსირებით. ეს თეზისი

შეესაბამება დ. სპენდერის იდეებს იმ ენობრივ მნიშვნელობათა ანდროცენტრულობის შესახებ, რომლებიც ასახავენ სამყაროს „მამაკაცურ“ ხატს.

შეიძლება ითქვას, რომ ენის კრიტიკული შესწავლის მთავარი მიზანი - ენაში გამოხატულ დომინაციას, დისკრიმინაციას, ძალაუფლებასა და კონტროლს შორის არსებულ ექსპლიციტურ და იმპლიციტურ სტრუქტურულ მიმართება ანალიზი - სრულად ემთხვევა იმ ლინგვისტურ კვლევათა პრობლემატიკას, რომლებშიც არტიკულირებულია მამაკაცისა და ქალის ენობრივად გამოხატული უთანასწორობის პრობლემა.

თანამედროვე „პოსტფემინისტური“ ეტაპი ხასიათდება უნივერსალური გენდერული კატეგორიების უარყოფით. თუმცა ისიც უნდა ითქვას, რომ აღნიშნულ ეტაპზე ხდება აღიარება იმისა, რომ გენდერული იდენტობა და ურთიერთობები კონსტრუირდება დომინანტური ანდროცენტრისტული იდეოლოგიის ფარგლებში (Bilious & Krauss/ ბილიუსი & კრაუსი, 1988, გვ.183–194, ბოდაინი, 1975, გვ.129–146). ამ იდეოლოგიის თანახმად კი, მდებრობითი სქესის სუბიექტი განრიდებულია ძალაუფლებისაგან. თანამედროვე „პოსტფემინისტური“ ეტაპზე აღიარებულია თვალსაზრისი იმის თაობაზე, რომ გენდერულ სხვაობათა იდეოლოგია არ დაიყვანება შეზღუდვების მიმართ სუბიექტის დამოკიდებულებამდე, კერძოდ კი, წინააღმდეგობამდე ან თანხმობამდე.

1.4 გენდერი როგორც კატეგორია და გენდერული კვლევების ძირითადი პარადიგმები

სპეციალურ ლიტერატურაში ფიქსირდება გენდერის კატეგორიად გააზრების ტენდენცია: გენდერი როგორც სოციალური კონსტრუქტი: აღნიშნულ მიდგომას ახასიათებს გენდერის, როგორც ქალისა და მამაკაცის სიტუაციური ქცევის ორგანიზების მოდელის გააზრება. ამ ტიპის მოდელის ფუნქციონალური ასპექტი ეხება ინტერპერსონალურ კომუნიკაციას და შიდა სისტემურ ურთიერთქმედებას. გარდა ამისა, აღნიშნული მოდელი განსაზღვრავს სოციალურ ურთიერთობებს საზოგადოებრივ ინსტიტუტებში.

ერთი მხრივ, გენდერის კონსტრუირება ხდება სოციუმის დონეზე სოციალიზაციის, კულტურის, გენდერული სტრატეგიკაციის, შრომის დანაწილებისა და მედიის მეშვეობით. მეორე მხრივ, აღიარებენ რა საზოგადოებაში დამკვიდრებულ ნორმებს და ინტეგრირდებიან რა საზოგადოებაში, ინდივიდები თავად აკონსტრუირებენ გენდერს, ახდენენ გენდერულ თვითიდენტიფიკაციას ინდივიდუალური ცნობიერების დონეზე.

მეცნიერებმა უესტმა და ზიმერმანმა განავრცეს ჰომანისა და გარფინკელის იდეები რეალობის სოციალური კონსტრუირების შესახებ. მათი თვალსაზრისით, გენდერი წარმოადგენს სოციალური შემოქმედების პროდუქტს, რომელიც წარმოიქმნება მუდმივი ურთიერთქმედების პროცესში და არა ფსიქოლოგიური პიროვნული თვისებების ერთობლიობით ან როლით, რომელიც წარმოადგენს გენდერულად მარკირებულ სიტუაციურ იდენტობას (West/უესტი, Zimmerman/ზიმერმანი, 1987).

გენდერი როგორც სტრატეგიკაციული კატეგორია: სოციალური კლასის, რასის ან ასაკის მსგავსად, გენდერი გვევლინება სტრატეგიკაციულ კატეგორიად, რომელიც აყალიბებს როლური ურთიერთობების იერარქიას მამაკაცებსა და ქალებს შორის.

აღნიშნული მიდგომის ფარგლებში გენდერი გააზრებულია როგორც კომპლექსური მექანიზმი, რომლის მეშვეობითაც ნორმატიული რეგულირების პროცესში სუბიექტი განისაზღვრება როგორც მამაკაცი ან ქალი.

გენდერი როგორც კულტურული მეტაფორა: გენდერის კულტურულ მეტაფორად განხილვა ასახავს სქესის ანალიზის კულტურულ, სიმბოლურ ასპექტს. ონტოლოგიურ და ეპისტემოლოგიურ დონეებზე მამრობითი და მდედრობითი სქესი არსებობს როგორც კულტურული და სიმბოლური ელემენტები:

მამრობითი - რაციონალური, სულიერი, ღვთაებრივი, კულტურული;

მდედრობითი - მგრძნობიარე, ხორციელი, ცოდვილი, ბუნებრივი.

კულტურულ-სიმბოლური ელემენტების მეშვეობით ხდება სქესთან დაკავშირებული და კავშირის არმქონე ფენომენების გააზრება და გაიგივება.

„მასკულიზური“ ადამიანთა ცნობიერებაში ასოცირდება რაღაც პოზიტიურთან, დომინანტურთან და პირველხარისხოვანთან, ხოლო „ფემინური“ კი - რაღაც უფრო უარყოფითთან, დაქვემდებარებულთან.

მიუხედავად იმისა, რომ სამივე მიდგომა მეცნიერულად დასაბუთებულია, ნაშრომში ვეყრდნობით გენდერის შემდეგ ინტერპრეტაციას: გენდერი წარმოადგენს კულტურულ მახასიათებელთა სპეციფიკურ ნაკრებს, რომელიც განსაზღვრავს ქალისა და მამაკაცის სოციალურ ქცევას, ასევე ქალსა და მამაკაცს შორის არსებულ ურთიერთობას.

გენდერი ეხება არა მხოლოდ მამაკაცსა და ქალს, არამედ მათ შორის არსებულ ურთიერთობათა სოციალურ კონსტრუირებასაც, სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, გენდერი ეხება იმასაც, თუ როგორ აკონსტრუირებს ამ ურთიერთობას და სქესთა ურთიერთქმედებას სოციუმში თავად საზოგადოება.

გენდერული ლინგვისტიკის განვითარების პროცესში ჩამოყალიბდა რამდენიმე ძირითადი სამეცნიერო პარადიგმა, რომელიც ასახავს მეცნიერთა დამოკიდებულებას გენდერისა და ენის მიმართ. ენის დონეზე გენდერულ სხვაობათა რეპრეზენტაციის ლინგვისტური მექანიზმები განიხილება ოთხი მიდგომის ფარგლებში:

დეფიციტურობის პარადიგმა - აღნიშნული მიდგომა ასოცირდება ო. იესპერსენისა და ფ. მაუნტერის ნაშრომებთან, რომლებშიც ძირითადად ქალების მიერ გამოყენებული ენობრივი საშუალებები შეფასებულია ნეგატიურად და კონტრასტირებულია „გენდერულად ნეიტრალურ“, მამაკაცის მიერ გამოყენებულ ენობრივ საშუალებებთან, სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, მამაკაცის ენობრივ პრეფერენციებთან.

დეფიციტურობის პარადიგმის ჩამოყალიბებაზე გავლენა იქონია ო. იესპერსენის ნაშრომმა (Jespersen/იესპერსენი, 1922, გვ. 247-248). ნაშრომის ნაწილი ეძღვნება ქალის კომუნიკაციისათვის დამახასიათებელი ნიშნების განხილვას (women's language), ხოლო ის ფაქტი, რომ ნაშრომში არ არის გაანალიზებული „მამაკაცური ენის“ თავისებურებები, გამართლებულია ავტორის მიერ „მამაკაცური ენის“ ნორმატიულად კვალიფიცირებით. ქალებს, როგორც კომუნიკაციის მონაწილეებს, იესპერსენი ბავშვებისა და უცხოელების კომუნიკაციასთან აიგივებს.

ნაშრომში მამაკაცური ენა იღებს დადებით შეფასებას, მამაკაცებს ენიჭებათ ენის წამყვან ტრანსფორმატორთა, რენოვატორთა როლი (chief renovators of language). იესპერსენის თვალსაზრისით, მამაკაცებს აქვთ უფრო დიდი ლექსიკა და „მამაკაცური ენა“ უფრო ექსპრესიული და ზუსტია (იესპერსენი, 1922, გვ. 247-248).

მაუნტერის მსგავსად, იესპერსენიც განსაზღვრავს ენის კრეატიულ გამოყენებას, როგორც მამაკაცის პრეროგატივას და ხაზს უსვამს ქალების მიდრეკილებას ცარიელი საუბრისკენ (იესპერსენი, 1922, გვ.253).

იესპერსენის ნაშრომმა დაიმსახურა კრიტიკა საკმარისი მტკიცებულებათა არქონის გამო (Mellor, /მელორი, 2015).

უნდა აღინიშნოს, რომ თავდაპირველად ენის გენდერული ასპექტების კვლევა ფრაგმენტული იყო.

დომინანტურობის პარადიგმა - აღნიშნული პარადიგმის ფარგლებში ენა განიხილება პატრიარქალური სოციალური ნორმებისა და ორიენტირების ფიქსირებისა და შემდგომი რეპროდუცირების საშუალებად, ხოლო გენდერული ასიმეტრია - საზოგადოებაში მამაკაცის დომინანტური მდგომარეობის ინდიკატორად.

ერთ-ერთ საკვანძო ნაშრომს, რომელიც ნათლად ვლინდება აღნიშნული მიდგომის არსი, წარმოადგენს რ. ლაკოფის “Language and Woman’s Place” (1975), რომელშიც ენა და გენდერი განიხილება ფუნდამენტურად ახალი თვალსაზრისით. თვალსაზრისის სიახლე განაპირობა დასავლური კულტურის მატარებელთა ცნობიერებაში მომხდარმა რადიკალურმა ცვლილებებმა, რომლებიც დაუპირისპირდნენ დამკვიდრებულ პატრიარქალურ მენტალურ პოზიციებს.

და მაინც, ლაკოფის ნაშრომში იკვეთება იესპერსენის დეფიციტურობის პარადიგმის გავლენის კვალი: ლაკოფი ოპერირებს ცნებით “women’s language” და თავად აღიარებს, რომ დასკვნები არ არის სტატისტიკით გამყარებული.

გარდა ამისა, ნაშრომის უარყოფით მხარედ შეიძლება ჩაითვალოს ორივე სქესის წარმომადგენელთა გენერალიზაციის შემთხვევათა მაღალი სიხშირე (many men, men tend to) (ლაკოფი, 1975).

აღსანიშნავია, რომ დაკვირვების მეთოდებისა და ენობრივი ინტუიციის გამოყენებით, ლაკოფმა აღწერა, თუ როგორ ასახავს ქალების მეტყველება მათ დაქვემდებარებულ პოზიციას საზოგადოებაში (ლაკოფი, 1975). მან გამოყო ქალთა ენის რამდენიმე მახასიათებელი: ქალთა ინტერესის სფეროების ამსახველი სპეციალიზებული ლექსიკა; ფერის დეტალური აღნიშვნები (mauve, lavender); აფექტური ზედსართავი სახელები, რომლებიც გამოიყენება ემოციური დამოკიდებულების და არა დენოტატიური ინფორმაციის გამოსახატავად (adorable, divine, lovely) და სიტყვა-ინტენსიფიკატორები (Fred is so sick); გამყოფი კითხვები, რომლებიც, ლაკოფის აზრით, მიუთითებს ქალების

საკუთარ თავში დარწმუნებულობის ნაკლებობაზე აზრის გამოთქმისას (don't you? isn't it?); დიფუზური სემანტიკის მქონე სიტყვები და ფრაზები, რომლებიც არბილებენ განცხადების კატეგორიულობას (kind of, sort of, you know, well); ზრდილობა და ევფემიზმისკენ მიდრეკილება; ჰიპერკორექტულობა.

ლაკოფის ნაშრომმა გამოიწვია მრავალი სოციოლინგვისტის ინტერესი. უნდა აღინიშნოს, რომ ზოგიერთი მათგანი უარყოფდა ლაკოფის ზოგიერთ დებულებას.

ამ თემაზე ჩატარებული კვლევის შედეგებზე დაყრდნობით, სოციოლინგვისტმა ჯ. ჰოლმსმა წამოაყენა იდეა ქალთა გარემოში კომუნიკაციის უპირატესად აფექტური ფუნქციის შესახებ, ხოლო ო'ბარი და ატკინსმა ეჭვს ქვეშ დააყენეს ლაკოფის მიერ „ქალის ენისათვის“ მინიჭებულ მახასიათებელთა რელევანტურობა.

ო'ბარი და ატკინსი მივიდნენ იმ დასკვნამდე, რომ „ქალის ენისათვის“ მინიჭებული მარკერები სინამდვილეში წარმოადგენენ „სუსტი ენის“ (powerless language) მახასიათებლებს, რომლებიც ტიპურია დაბალი სოციალური სტატუსის მქონე ადამიანებისათვის და არა რომელიმე კონკრეტული სქესისათვის (O'Barr/ო'ბარი, Atkins/ატკინსი, 1980, გვ. 93 – 110).

დ. სპენდერმა მასკულინური დომინირების პარადიგმა ახალ საფეხურზე აიყვანა თავისი ნაშრომით “Man Made Language”. მიუხედავად „დეფიციტურობის“ მიდგომის კრიტიკისა, დ. სპენდერის ნაშრომში მაინც იკვეთება აღნიშნული მიდგომის გავლენის კვალი ფემინური “negative space” აღწერისა და მის ისეთ ფენომენტთან კონტრასტირებისას როგორცაა “positive semantic space”. სპენდერის თვალსაზრისი ეყრდნობა ლექსიკოგრაფიული წყაროების მონაცემებს (სპენდერი, 1980).

სხვაობის პარადიგმა - ქალისა და მამაკაცის კომუნიკაციის ინტერპრეტაციის იდეა ორი განსხვავებული კულტურის თვალსაზრისით, წარმოადგენს სოციოლინგვისტიკაში გენდერული კვლევის ახალ ეტაპს (Brown/ბრაუნი, 1980, გვ. 111–136). აღნიშნული მიდგომის ფარგლებში, პირველად იქნა წარდგენილი კროსგენდერული კომუნიკაციის პროცესის წარუმატებლობის მიზეზთა ანალიზის შედეგები.

აღნიშნული მიდგომის თანახმად, ურთიერთობის გენდერულად მარკირებული მოდელების ათვისება ხდება ადრეული ბავშვობიდან (Forgas, /ფორგასი, 2000). ამ

ჰიპოთეზის მიხედვით, გოგონებს ახასიათებთ თანასწორობისა და სიახლოვის ვერბალურად გამოხატვა, სხვათა კრიტიკა ირიბი ფორმით, ასევე თანამოსაუბრეთა მოკრძალებულად ინტერპრეტაცია. რაც შეეხება ბიჭებს, ისინი, პირიქით, ცდილობენ უპირატესობის დემონსტრირებას, აუდიტორიის ყურადღების მიპყრობასა და საკუთარი ინტერესების დაცვას ენის მეშვეობით (Brown & Levinson/ბრაუნი & ლევინსონი, 1987, (Belenky/ ბელენკი, Clinchy/ კლინჩი, Goldberger/ გოლდბერგერი, Tarule/ ტარული, 1986).

კომუნიკაციის წარუმატებლობა განპირობებულია იმ ფაქტით, რომ თითოეული გენდერული ჯგუფი ორიენტირებულია საკუთარ მოლოდინებზე.

ეს თეორია შეიმუშავეს ჯ. ჰოლმსმა და დ. ტანენმა, რომლებიც თვლიდნენ, რომ ქალები იყენებენ შიდაჯგუფური კონტაქტის გაძლიერებაზე ორიენტირებულ ენობრივ საშუალებებს, ხოლო მამაკაცები კი იყენებენ იმ ენობრივ საშუალებებს, რომლებიც მიმართულია მათი სტატუსისა და ძალაუფლების დემონსტრირებასა და გამყარებაზე.

დომინანტურობისა და სხვაობის პარადიგმათა შორის არსებული განსხვავებები არც თუ ისე მნიშვნელოვანია, რადგან ისინი ხშირად გამოიყენებიან ერთმანეთის შევსების მიზნით.

ჯ. სანდერლენდის თვალსაზრისით, ბინარულ ოპოზიციასა და სხვაობათა აქტუალიზაციაზე ფოკუსირების გამო, ეს ორი პარადიგმა უნდა იქნას განხილული ერთ მიდგომად (Sunderland/სანდერლენდი, 2010, გვ.259).

ზოგადად, სამივე აღწერილი პარადიგმის საერთო ნაკლს წარმოადგენს გენდერული განსხვავებების პოლარიზაცია, რაც იწვევს ქალისა და მამაკაცის სამეტყველო ქცევათა შორის არსებული მსგავსების უგულებელყოფას, რომელიც განისაზღვრება სიტუაციური კონტექსტით და გენდერული იდენტობის, როგორც უცვლელი და სტატიკური ფენომენის, კონცეპტუალიზაციით.

თანამედროვე გენდერული კვლევა ხასიათდება თემებისა და მეთოდების მრავალფეროვნებით. მათში აღიარებულია გენდერის ენობრივი კონსტრუირების პროცესთა მრავალფეროვნება, კონტექსტუალურობა, იდეოლოგიურობა და ისტორიულობა.

დისკურსული პარადიგმა - აღნიშნული პარადიგმის ფარგლებში გენდერი განიხილება კულტურულ და სოციალურ კონსტრუქტად და შეისწავლება კულტურული ცვლადების გათვალისწინებით. ჯ. სანდერლენდის თვალსაზრისით, დისკურსული მიმართულების ჩამოყალიბებაზე გავლენა მოახდინა მ. ფუკოსა და ნ. ფერკლოუს ნაშრომებმა. სწორედ აღნიშნულ მეცნიერთა იდეებმა შეუწყო ხელი დისკურსის პოტენციური კონსტიტუტიურობის გააზრებას გაფართოებას (Sunderland/სანდერლენდი, 2010, გვ.49).

დისკურსული პარადიგმის განვითარებაში მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანეს კ. უესტისა და დ. ზიმერმანის კვლევებმა. აღნიშნულ მეცნიერთა ნაშრომებში ი. გოფმანის იდეებზე დაყრდნობით, გენდერული იდენტობა მიჩნეულია კულტურული პატერნების მეშვეობით ათვისებულ ფენომენად, რომელიც კონსტრუირდება სოციალური კომუნიკაციის პროცესში.

დისკურსული პარადიგმის ფარგლებში განხორციელებული კვლევები ფოკუსირებულია ინტერაქციის დინამიურ ასპექტებზე, სადაც ენა წარმოადგენს უმნიშვნელოვანეს შემოქმედებითი რესურსს, ხოლო ლინგვისტური არჩევანი კი ხაზს უსვამს სოციალური იდენტობის ასპექტებს კონკრეტულ სიტუაციაში. უნდა ითქვას, რომ ამ შემთხვევაში ლინგვისტური არჩევანი გააზრებულია როგორც რეაქცია აუდიტორიაზე და, ან თავად სიტუაციაზე.

აღნიშნული მიდგომის კონტექსტში გენდერი განიხილება დისკურსის პროდუქტად, სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ენა არ ახდენს გენდერული იდენტობის ინდექსირებას - ენა აყალიბებს გენდერულ იდენტობას.

თავი II. სოციალურ-კულტურული ტრადიცია ენისა და გენდერის კვლევაში

2.1. გენდერი ანთროპოლოგიასა და ეთნოლინგვისტიკაში

სტრუქტურალისტური ტრადიციის ფარგლებში ენა გააზრებულია როგორც ნიშანთა სისტემა და აქცენტირებულია მისი სიმბოლური ფუნქცია. კოგნიტური ლინგვისტიკა ენას აღიქვამს როგორც შემეცნების ერთ-ერთ ასპექტს. სოციალურ-კულტურული ტრადიციის ფარგლებში კი ენა განიმარტება, უპირველეს ყოველისა, როგორც სოციალურ ურთიერთობათა შუამავალი, სოციალური იდენტობის გამომხატველი, კულტურულ ღირებულებათა მცველი, ხელოვნებისა და რიტუალების რეალიზაციის საშუალება. ეს ტრადიცია ყველაზე მკაფიო სოციოლინგვისტიკასა და ანთროპოლოგიაშია.

ანთროპოლოგიაში ენა ტრადიციულად განიხილებოდა როგორც კულტურის გარკვეული ასპექტების გააზრების საშუალება. კონკრეტული ერის ენის ლექსიკა აღიქმებოდა როგორც კონკრეტული ერის სამყაროსადმი დამოკიდებულებისა და სამყაროს შესახებ არსებული იდეების ასახვა.

ანთროპოლოგებმა პირველებმა გაამახვილეს ყურადღება ენაში გენდერულ განსხვავებებზე და აღნიშნეს, რომ ზოგიერთ ტრადიციულ ტომობრივ კულტურაში მამაკაცები და ქალები იყენებდნენ განსხვავებულ სიტყვებს ერთი და იმავე ცნებებისა და საგნების აღსანიშნავად და რომ ზოგჯერ ფიქსირდებოდა სისტემატური ბგერითი განსხვავებები მამაკაცისა და ქალის მიერ წარმოთქმული ერთი და იმავე სიტყვების ფორმებში (ტალბოტი, 1998).

ამერიკელმა ლინგვისტმა და ანთროპოლოგმა ე. სეპირმა შეისწავლა განსხვავებები, რომლებიც ასოცირდება სოციალურ იდენტობასთან (person implications) ამერიკელი ინდიელების ენებში. მან აღწერა კალიფორნიაში იანას ინდიელთა ტომის ენა, სადაც მამაკაცების მიერ ერთმანეთთან კომუნიკაციის დროს წარმოთქმული სიტყვები უფრო გრძელია (სუფიქსის -na დამატების გამო), ვიდრე იგივე სიტყვები ზოგადად ამ ენაში. სეპირმა განმარტა ეს განსხვავებები, როგორც სქესის სამეტყველო ინდიკატორი და

დაასკვნა, რომ მოლაპარაკის სქესის მარკირება ხდება მორფოლოგიაში, რაც დადასტურდა ინდიელთა ენების შემდგომი კვლევებით (Coates/ ქოუტსი, Cameron/კამერონი, 1988)

გენდერული განსხვავებები ევროპის „ცივილიზებულ“ ენებში განხილვის საგანი გახდა ო. იესპერსენისა და ფ. მაუტნერის ნაშრომებში. მათი მსჯელობა ამ თემაზე ძირითადად სპეკულაციურია და ასახავს მათი დროის სტერეოტიპებსა და ცრურწმენებს. იესპერსენის წიგნის ერთ-ერთი ქვეთავი, რომელიც ეძღვნება ქალების მეტყველების სპეციფიკის ანალიზს, ინტეგრირებულია თავში სახელწოდებით „ინდივიდი და სამყარო“ ისეთ ქვეთავებთან ერთად, როგორიცაა: „პიჯინი“ და „უცხოელი“. ეს ფაქტი გვაფიქრებინებს, რომ ავტორი ქალის ენას აღიქვამს ნორმიდან გადახვევად. მიუხედავად ჯენტლმენური ტონისა (იესპერსენი, მაგალითად, აღნიშნავს, რომ ქალის მეტყველება ხელს უწყობს ენის სისუფთავეს, რადგან ქალები ინსტინქტურად ერიდებიან უხეში და შეურაცხყოფელი ფორმების გამოყენებას), წიგნში ფიქსირდება ტენდენციური (სქესისტური) განცხადებების არსებობაც. მაგალითად, მამაკაცებთან ასოცირდება შემოქმედებითი საწყისი ენაში მათი მაღალი ინტელექტუალური შესაძლებლობების გამო. რაც შეეხება ქალებს, ავტორის თვალსაზრისით, ქალებს უფრო შეზღუდული ლექსიკა აქვთ და ისინი ყოველთვის არ იყენებენ მას სწორად (იესპერსენი, 1992).

ფ. მაუტნერის დამსახურებას, რომელიც სწავლობდა მამაკაცისა და ქალის სამეტყველო ქცევას სხვადასხვა სოციალურ ჯგუფში, წარმოადგენს ის, რომ მან დააკავშირა გენდერული ვარიატულობა ენაში სოციალურ მიზეზებთან. მაუტნერი „ქალის“ ენის გაჩენას უკავშირებდა ანტიკური თეატრის ისტორიულ ტრადიციებს, სადაც ქალის როლებს მამაკაცები ასრულებდნენ. ქალების სცენაზე გამოჩენამ გამოიწვია ცვლილებები დრამატურგიის ტექნიკაში. ამან კი შესაძლებელი გახადა ქალის ენის ვარიანტის „გაჟღერება“, სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, საზოგადოებამ აღიქვა „ქალის“ ენა მხოლოდ მას შემდეგ, რაც ქალებს მიეცათ სპექტაკლში მონაწილეობის უფლება.

ამ დროისათვის ენასა და მეტყველებაში სქესობრივი დიმორფიზმის ნიშნების ინტერპრეტაციის საწყის წერტილს, როგორც წესი, წარმოადგენდა მათი ბუნებრივი განპირობებულობა (McConnell-Ginet/მაკკონელ-ჯინეტი, 1984). White & Teller/უაიტი & ტელერი, Borker & Furman/ ბორკერი, & ფურმანი, 1980). მხოლოდ მოგვიანებით დაიწყეს ანთროპოლოგებმა სქესობრივი დიმორფიზმის სოციალური მიზეზების შესწავლა.

2.2. ლინგვისტური ფარდობითობის ჰიპოთეზის როლი გენდერულ კვლევებში

XX საუკუნის პირველ ნახევარში ამერიკელი ანთროპოლოგები, რომლებიც სწავლობდნენ ამერიკელ ინდიელთა ენებს, ადარებდნენ მათ ევროპული ენების მასალას, მივიდნენ დასკვნამდე სხვადასხვა ენაზე გამოცდილების დანაწევრების შეუსაბამობის შესახებ, ცნებების და, ზოგადად, აზროვნების ფორმების ფარდობითობის შესახებ. სწორედ ამ დებულებამ ჩაუყარა საფუძველი სეპირ-უორფის ენობრივი ფარდობითობის ჰიპოთეზას, რომლის მიხედვითაც, ენები შეიძლება მნიშვნელოვნად განსხვავდებოდნენ ერთმანეთისაგან სამყაროს კატეგორიზაციის თვალსაზრისით (არ არსებობს ერთი უნივერსალური სტანდარტი, რომელიც განსაზღვრავს, თუ რა კონცეპტუალური განსხვავებები უნდა ჩამოაყალიბოს ენამ).

როგორც სეპირმა აღნიშნა, „ჩვენ ვხედავთ, გვესმის და ზოგადად აღვიქვამთ ჩვენს გარშემო არსებულ სამყაროს ასე და არა სხვაგვარად, ძირითადად, იმის გამო, რომ ჩვენი არჩევანი მის ინტერპრეტაციაში წინასწარ არის განსაზღვრული ჩვენი საზოგადოების ენობრივი ჩვევებით <...> ნორმალური ადამიანისათვის ყოველი გამოცდილება გაჯერებულია ვერბალიზმით“, ისე რომ, „...თითქოს რეალობის პირველად სამყაროს წარმოდგენს სიტყვიერი სამყარო“ (Sapir/ სეპირი, 1993) ამ თვალსაზრისის გათვალისწინებით, სრულიად ლოგიკურად ჟღერს, კულტურის სეპირისეული ინტერპრეტაცია: „კულტურა შეიძლება განისაზღვროს, როგორც ის, რასაც აკეთებს და ფიქრობს მოცემული საზოგადოება. ენა არის ის, თუ როგორ ფიქრობს ადამიანი“ (სეპირი, 1993).

კიდევ უფრო მკაფიოა ლ.ბ. უორფის თვალსაზრისი: „ჩვენ გამოვყოფთ ფენომენტა სამყაროში გარკვეულ კატეგორიებსა და ტიპებს არა იმიტომ, რომ ისინი (ეს კატეგორიები და ტიპები) თავისთავად ცხადია: პირიქით, სამყარო ჩვენს წინაშე წარმოდგება შთაბეჭდილებათა კალეიდოსკოპული ნაკადის სახით, რომელიც უნდა იქნას ორგანიზებული ჩვენი ცნობიერების და, შესაბამისად, ძირითადად, ჩვენს ცნობიერებაში შენახული ენობრივი სისტემის მეშვეობით. ჩვენ ვანაწევრებთ სამყაროს, ვახდენთ მისი აღქმის ორგანიზებას და ვანაწილებთ მნიშვნელობებს ამგვარად და არა სხვაგვარად, ძირითადად, იმიტომ, რომ ჩვენ ვართ იმ შეთანხმების მონაწილენი, რომელიც განსაზღვრავს ასეთ სისტემატიზაციას. ამ შეთანხმებას ძალა აქვს კონკრეტული ენობრივი

საზოგადოებისათვის და დამკვიდრებულია ჩვენი ენის მოდელების სისტემაში” (სეპირი, 1993).

თვალსაზრისი იმის თაობაზე, რომ ენას ძალუმს გავლენა მოახდინოს მსოფლმხედველობაზე ჯერ კიდევ ჰუმბოლტმა გამოთქვა: „ენის არსი მდგომარეობს საგნებისა და ფენომენების სამყაროს მატერიისათვის აზრების ფორმის მიცემაში”. ენის შიდა ფორმა იძლევა ობიექტური სამყაროს სუბიექტურ გამოსახულებას და, შესაბამისად, „ენის შინაარსის მნიშვნელოვანი ნაწილი... უდაოდ, დამოკიდებულია ამ ენაზე” (Гумбольдт/ჰუმბოლტი, 1984) ენა არა მხოლოდ ქმნის სამყაროს გარკვეულ ხატს, არამედ ქმედით გავლენას ახდენს ადამიანების აზრებსა და ქმედებებზე, ასევე მთლიანად საზოგადოების განვითარებაზე.

მიუხედავად იმისა, რომ სეპირ-უორფის ჰიპოთეზის პოპულარობა მნიშვნელოვნად შემცირდა კოგნიტური ლინგვისტიკის განვითარებასა და უნივერსალიათა კვლევასთან ერთად, ლინგვისტური ფარდობითობის ცნება მოთხოვნადი აღმოჩნდა თანამედროვე ფემინისტი მკვლევარებისათვის, რომლებმაც გამოიყენეს იგი საკუთარი თეორიების დასასაბუთებლად. მის საფუძველზე ჩამოყალიბდა სულ მცირე სამი დასკვნა, რომლებმაც განსაზღვრეს 1970-80-იანი წლების მრავალი ლინგვისტური ნაშრომის შინაარსობრივი და მეთოდოლოგიური ვექტორების სპეციფიკა.

რადიკალური ფემინისტური ლინგვისტური თეორიების თანახმად:

1. ენა განსაზღვრავს ან, უფრო თავშეკავებული ფორმულირებით, აწესებს მნიშვნელოვან შეზღუდვებს აღქმასა და აზროვნებაზე და, შესაბამისად, რეალობაზე;
2. მამაკაცები აკონტროლებენ ენას ისევე, როგორც აკონტროლებენ რესურსებს პატრიარქალურ საზოგადოებაში, ე.ი. მამაკაცები განსაზღვრავენ მნიშვნელობებსა და მათი გამოყენების ნორმებს, რაც ხელს უწყობს ქალის მიზოგინისტური მსოფლმხედველობის შენარჩუნებას;
3. ქალები, როგორც ენის გამოყენებლები, არიან არახელსაყრელ მდგომარეობაში; ისინი იძულებულნი არიან გამოიყენონ მამაკაცების ენა, რომელიც ამახინჯებს მათ გამოცდილებას და არ იძლევა თვითგამოხატვის ადეკვატურ შესაძლებლობებს (თეზისი ქალების ენისგან „გაუცხოების” შესახებ).

აშკარაა, რომ სეპირისა და უორფის იდეების ფემინისტურ განვითარებაში იკვეთება გამარტივებისა და გაზვიადების ელემენტები. ცნობილია, რომ ჰიპოთეზის ავტორები ძირითადად საუბრობდნენ გრამატიკულ ფორმებსა და სტრუქტურებზე, რომლებსაც შეუძლიათ აზროვნებისა და აღქმის უხილავი „ფონის“ როლის შესრულება.

ფემინისტურ ლინგვისტურ ტრადიციაში სეპირ-უორფის ჰიპოთეზის რადიკალურ ვერსიაზე აგებული ყველაზე ცნობილი დ. სპენდერისა და მ. დეილის შრომებია (სპენდერი, 1994, დეილი, 1978).

არდენერების თვალსაზრისის მიხედვით, მიუხედავად იმისა, რომ ყველა სოციალურ ჯგუფს თავისებურად აქვს გააზრებული საზოგადოების არსი, ყველა ჯგუფს არ აქვს ამ იდეების საჯაროდ გამოთქმის შესაძლებლობა. ენობრივი გამოხატვის ხერხებსა და საშუალებებს დომინანტური ჯგუფი აკონტროლებს და ნაკლებად გავლენიანი ჯგუფები დუმდებიან, არ ხდება მათი „რეალობის“ რეპრეზენტაცია. შირლ არდენერის თქმით, „ნებისმიერ საზოგადოებაში არსებობს გამოხატვის დომინანტური ფორმები, რომლებსაც ქმნიან მასში დომინირებული სტრუქტურები. ნებისმიერ სიტუაციაში „უსმენენ“ მხოლოდ გამოხატვის დომინანტურ ხერხს და „ისმის“ მხოლოდ გამოხატვის დომინანტური ხერხი. მდუმარე ჯგუფმა ნებისმიერ კონტექსტში უნდა გამოხატოს საკუთარი თავი დომინანტური ხერხის ტერმინების და არა იმ გამოხატვის მოდელის მეშვეობით, რომლის შექმნაც თავად შეეძლო (კამერონი, 1992).

მდუმარე ჯგუფი რომლის შესახებაც არდენერი წერს, ქალები არიან. ქალებს განსხვავებული რეალობა აქვთ, მაგრამ მათ უწევთ თავიანთი რეალობის კოდირება „მამაკაცური რეალობის“ ტერმინებში. თუმცა სრულ სიჩუმეზე არ არის საუბარი. როგორც ს. არდენერი აღნიშნავს, „მათ (მდუმარე ჯგუფის წევრებს) შეუძლიათ ისაუბრონ ბევრი და ხშირად. თუმცა, მთავარია, აქვთ თუ არა მათ შესაძლებლობა თქვან ის, რაც უნდათ, ისე და როცა უნდათ“ (კამერონი, 1992). ამრიგად, არდენერის თვალსაზრისით, ქალებს აქვთ როგორც სამყაროს საკუთარი მოდელი, ისე ენის გამოყენების შესაძლებლობაც. პრობლემა ისაა, რომ ეს ორი მოდელი არ ემთხვევა ერთმანეთს. რაც შეეხება მამაკაცებს, მათი ენა და რეალობა სრულად ემთხვევა ერთმანეთს.

მიიჩნევს რა ამ კონცეფციას ანალიზის საფუძვლად, ჩ. კრამერი აყალიბებს რამდენიმე ჰიპოთეზას, რომლებსაც შემდეგ ემპირიულად იკვლევს. კრამერის აზრით, ქალებისთვის უფრო მარტივია მამაკაცების გაგება, ვიდრე პირიქით - მათ უნდა გაიაზრონ გამოხატვის

დომინანტური მოდელი, რათა გადაიტანონ თავიანთი გამოცდილება მისაღებ ფორმაში (რაც მამაკაცებს არ სჭირდებათ). ქალები არ არიან კმაყოფილი არსებული ენობრივი გამოხატვის ხერხებით და ეძებენ ალტერნატიულ მოდელებს. საკუთარი ჰიპოთეზის მხარდასაჭერად კრამერს მოჰყავს სოციოლოგიური გამოკითხვისა და კლინიკური პრაქტიკის მონაცემები, რომლებშიც იკვეთება მამაკაცების გაკვირვება იმის გამო, თუ რას ამბობენ ქალები და რა სურთ მათ (Kramarae/კრამერი, 1981).

რადიკალური ფემინისტური ტრადიციის კიდევ ერთი წარმომადგენელი, მერი დეილი, რომელმაც ასევე განიცადა არდენერის თეორიის გავლენა, თავის მიზანს ხედავს დომინანტური (პატრიარქალური) კანონებისა და ენობრივი გამოხატვის მოდელების განადგურებაში. ენაში არსებულ სიტყვებზე დაყრდნობით, მათი დანაწევრების, შეკვეცისა და კალამბურის ეფექტის შექმნის გზით, იგი ქმნის ახალ ლექსემებს, რომლებიც ასახავს „ქალის ხმას“ და თვალსაზრისს (დეილი, 1978). დღეს უკვე ცნობილია დეილის ნეოლოგიზმები, რომლებიც გახდნენ არა მხოლოდ გენდერული, არამედ უფრო ფართო ინგლისურენოვანი კულტურული დისკურსის ნაწილი. ამრიგად, სიტყვაში „history“ რევერსიის გზით გამოიყო ორი კომპონენტი - his („მამრობითი სქესის ნაცვალსახელი მისი“) და ამბავი history („ისტორია“), შემდეგ მამრობითი სქესის ნაცვალსახელი შეიცვალა მდედრობითი სქესის ნაცვალსახელით „her“. ამგვარად მიღებული ნეოლოგიზმი „herstory“ გამოხატავს მოწოდებას გადაიხედოს ისტორია მასში ქალების ჩართვისა და კაცობრიობის ქალთა ისტორიის წარმოჩენის გზით. მიუხედავად იმისა, რომ სიტყვა „herstory“ არ შემოსულა ფართო ლინგვისტურ გამოყენებაში, ინტერნეტში შეიქმნა ამ სახელწოდების მრავალი ინტერნეტ გვერდი. ეს გვერდები ეძღვნება იმ ქალებს, რომლებმაც წვლილი შეიტანეს ისტორიაში, მაგრამ ვერ ჰპოვეს ისტორიაში ადეკვატური ასახვა. თანამედროვე ლინგვისტური ცნობიერებისთვის სიტყვის „herstory“ აქტუალობის დადასტურებად შეიძლება ჩაითვალოს მისი „მამრობითი“ ანალოგის „Hisstory“ შექმნა (მამაკაცის ტუალეტის წყლის სახელწოდება).

მ. დეილის ლექსიკონში „Webster's First New Intergalactic Wickedary of the English Language“ ცნობილი სიტყვება იძენენ ახალ განმარტებებს: სიტყვა „home“ (სახლი) განიმარტება როგორც „ქალების უმრავლესობის სამუშაო ადგილი“ (most women's place of work), ხოლო სიტყვა „homesick“ (სახლის მონატრება) განიმარტება, როგორც: 1. sickened by the home (გულისრევის შეგრძნება სახლზე); 2. sick of the home; healthily motivated to escape the

patriarchal home and family (სახლისაგან დაღლა, სახლიდან და პატრიარქალური ოჯახიდან გაქცევის სურვილი).

ფემინისტური თეორიისათვის კიდევ ერთი საკვანძო ნაშრომს, რომელიც დაფუძნებულია სეპირ-უორფის ჰიპოთეზის რადიკალურ გააზრებაზე, წარმოადგენს დეილ სპენდერის ნაშრომი „Man Made Language” (სპენდერი, 1994). სპენდერის თქმით, მამაკაცები აკონტროლებენ სიტყვების მნიშვნელობას (განმარტავენ მათ და ახდენენ მათ ინტერპრეტაციას), ენის მეშვეობით ამკვიდრებენ სამყაროს მამაკაცურ ხედვას. სპენდერი აღნიშნავს, რომ „ენა წარმოადგენს სამყაროს კლასიფიკაციისა და ორგანიზების, რეალობით მანიპულირების საშუალებას. ... სწორედ ენა არის ის, რაც აწესებს ჩვენი სამყაროს საზღვრებს და აყალიბებს ჩვენს რეალობას. ადამიანებს არ ძალუძთ სამყაროს ადეკვატურად აღწერა - ამისათვის საჭიროა კლასიფიკაციის სისტემის ქონა. მაგრამ როგორც კი ადამიანები იძენენ ამ სისტემას, ენას, ისინი ხედავენ მხოლოდ მათთვის თავსმოხვეულ საგნებს” (სპენდერი, 1994).

ახდენს რა საკუთარი თავლსაზრისის არგუმენტირებას პატრიარქალური წყობის კონსტრუირებაზე, სპენდერი იყენებს ჟ. ლაკანის ტერმინოლოგიას: „ჩვენ დაბადებიდანვე ვხვდებით სიმბოლურ წესრიგში და ვხდებით რა საზოგადოების წევრები, ვიაზრებთ რა სიმბოლოებით რეპრეზენტირებულ მნიშვნელობებს, ჩვენც ვიწყებთ სამყაროს სტრუქტურირებას და ვაქცევთ მას არსებულ სიმბოლოებში; ჩვენ შევდივართ პატრიარქალურ წესრიგში და ამით ვაწყებინებთ მას არსებობას, ჩვენ ვეხმარებით მას არსებობის განხორციელებაში (სპენდერი, 1994).

საკუთარი თავლსაზრისის დასასაბუთებლად დ. სპენდერს მოჰყავს მრავალი ლექსიკური მაგალითი და ხაზს უსვამს, რომ საუბარია არა მხოლოდ ლინგვისტური ტერმინების ანდროცენტრულ განმარტებაზე, არამედ ძირითადი საკლასიფიკაციო სისტემის შექმნაზე, რომლის ფარგლებშიც ხდება ცნებებისა და გამონათქვამების ინტერპრეტაცია. ამრიგად, სიტყვა „დედობა” პატრიარქალურ ტრადიციაში განიმარტება მხოლოდ დადებითად, ასე რომ, ენაში შეუძლებელია ამ ცნებასთან დაკავშირებული ქალის გამოცდილების სხვა ასპექტების გამოხატვა: შეიძლება ვთქვათ „happy motherhood” (ბედნიერი დედობა), მაგრამ კომბინაციის „unhappy motherhood” (უბედური დედობა) არსებობა დაუშვებელია. მამაკაცურ პერსპექტივას ასახავს სიტყვის „work” (მუშაობა) მნიშვნელობაც - „ანაზღაურებადი შრომა სახლის გარეთ”, შდრ: „მას ჩვილი ბავშვი ჰყავს, იგი არ მუშაობს”.

სპენდერის აზრით, ახლად შექმნილი სიტყვების წყაროს წარმოადგენს, უფრო სახელმძღვანელოს თვალსაზრისი, ვიდრე დასახელებული საგნის მახასიათებლები.

ჯ. არჩერის ნაშრომზე მითითებით, სპენდერი აღწერს ფსიქოლოგთა ჯგუფის მიერ ახალი ტერმინების შექმნის პროცესს. აღნიშნული ფსიქოლოგები იკვლევდნენ კონკრეტულ ველში სტიმულის აღქმის გენდერულ მახასიათებლებს. მათ მიერ ექსპერიმენტის ფარგლებში მონაწილეებს ან უნდა გამოეყოთ სტიმული გარემომცველი კონტექსტიდან, ან აღექვათ ველი მთლიანობაში. ქალები უფრო ხშირად აღიქვამდნენ სტიმულს და ველს მთლიანობაში, ხოლო მამაკაცები გამოყოფდნენ სტიმულს კონტექსტიდან. მამაკაცის ქცევას ეწოდა ველი-დამოუკიდებლობა, ხოლო ქალის ქცევას ეწოდა ველი-დამოკიდებულება, რაც მიუთითებდა ქალის აღქმის არასრულფასოვნებაზე.

როგორც სპენდერი აღნიშნავს, იგივე ფენომენს შეიძლება ვუწოდოთ “context awareness” (კონტექსტუალური გაცნობიერება) “context blindness” (კონტექსტუალური სიბრმავე). ეს ტერმინები მიუთითებენ ქალის აღქმის უპირატესობასა და მამაკაცის აღქმის ნაკლოვანებაზე. „ყოველი სახელი ასახავს მიკერძოებას და სახელდების პროცესში ხდება ამ მიკერძოების კოდირება - იმის განსაზღვრა, თუ რა უნდა აღინიშნოს და რა უნდა იქნას უგულებელყოფილი”, - ასკვნის სპენდერი (სპენდერი, 1994).

ვინაიდან სიტყვები ახდენენ მამაკაცის გამოცდილების კოდირებას (აბასი, 2010) ქალები იძულებულნი არიან გამოიყენონ მათთვის უცხო სიტყვები (იგულისხმება თეზისი ქალის ენისაგან გაუცხოების შესახებ - alienation of women) ან საერთოდ უარი თქვან ენის გამოყენებაზე (silencing of women). სპენდერის თვალსაზრისით, ენაში მამაკაცის ძალაუფლების საფუძველს წარმოადგენს მამაკაცის უპირატესობის, როგორც უდავო ბუნებრივი მოცემულობის, იდეა.

თუ ასეთი იდეების ხელშეუხებლობა შეირყევა, მაგალითად, გარკვეული ცნებათა განმარტებების ჭეშმარიტებაში ეჭვის შეტანით, მამაკაცები გადადიან თავდაცვით პოზიციაში, რაც ქალებს უბიძგებს „შეტევისკენ”, ვინაიდან მამაკაცის ძალა აღარ აღიქმება ბუნებრივ და სამართლიან ფენომენად. ამრიგად, ფემინისტური ლინგვისტური თეორია აყენებს საკითხს ენაში მამაკაცის კონტროლის წინააღმდეგ ბრძოლის თაობაზე. ამ იდეამ შემდგომი განვითარება ჰპოვა ფემინისტურ სტილისტიკასა და ლიტერატურულ კრიტიკაში (Fetterley/ფეტერლი, 1981).

დ. სპენდერის ნააზრევი გამსჭვალულია პოლიტიკური პათოსით და არაერთხელ გამხდარა ლინგვისტური კრიტიკის ობიექტი. სპენდერს არაერთხელ უსაყვედურეს არათანმიმდევრულობა ტერმინის „მნიშვნელობა“ გამოყენებისას და თვითნებობა სხვა ენობრივი ტერმინების (სტრუქტურა, სიტყვა, სიმბოლო) ინტერპრეტაციისას. სპენდერის კრიტიკოსები მართებულად აღნიშნავდნენ, რომ იდეა ენაში მამაკაცური საწყისის დომინირების თაობაზე იყო ცალსახა (Talbot/ტალბოტი, 1998).

XX საუკუნის ბოლოს ლინგვისტური ანთროპოლოგიამ თავისი აქცენტი მსოფლმხედველობის გამოვლენიდან ენის სტრუქტურების ანალიზის გზით გადაიტანა გარკვეული კულტურის ან სუბკულტურებისთვის დამახასიათებელი ვერბალური ქცევის კვლევაზე, სამეტყველო ქმედების მარეგულირებელი კანონზომიერებებისა და ნორმების იდენტიფიცირებაზე. ამ მიმართულებას მეტყველების ეთნოგრაფია ეწოდა (Ethnography of speaking).

ეს ტერმინი დ. ჰაიმსმა ჯერ კიდევ 1960-იან წლებში შექმნა კონკრეტული ენობრივი საზოგადოების მეტყველების ფორმებისა და მოდელების შესწავლაზე ორიენტირებული კვლევების აღსანიშნად. აღნიშნული ტერმინის შემოტანით, ამ ტიპის კვლევები სრულიად დიფერენცირდა ენის, როგორც ჰომოგენური სისტემის, შესწავლაზე ფოკუსირებული კვლევებისაგან. ჰაიმსმა ყურადღება გაამახვილა იმ ფაქტზე, რომ მრავალ კულტურაში მეტყველების რიტუალები სქესითაა განსაზღვრული. სიტყვის უფლება არა უბრალოდ ენიჭებათ ან არ ენიჭებათ ადამიანთა გარკვეულ კატეგორიებს, არამედ ეს დამოკიდებულია ამ პირებთან დაკავშირებულ კონკრეტულ სიტუაციებსა და ქმედებებთან. მაგალითად, ჩილეს ინდიელების ერთ-ერთი ტომის კულტურაში, როდესაც ახალგაზრდა ცოლი ქმრის სახლში შედის, იგი გარკვეული პერიოდი უნდა იყოს ჩუმად. „მამაკაცების მეტყველება წახალისებულია ყველა სიტუაციაში და ითვლება მამაკაცური ინტელექტისა და ლიდერობის გამოვლინებად. იდეალური ქალი მშვიდი და მორჩილია, იგი ინარჩუნებს დუმილს ქმრის თანდასწრებით. საერთო კრებებზე კაცები ბევრს ლაპარაკობენ, ქალები კი იქვე ჩუმად სხედან, მხოლოდ ჩურჩულით საუბრობენ ან დუმილს ინარჩუნებენ” (Hymes/ჰაიმსი, 1972).

მეტყველების ეთნოგრაფიის ფარგლებში ჩატარდა მრავალი კვლევა სხვადასხვა ენის მასალაზე, რამაც მნიშვნელოვნად გააფართოვა ენას, გენდერსა და კულტურას შორის არსებული მიმართების მეცნიერული გააზრების საზღვრები (Wareing/უერინგი, (1996).

აღნიშნული კვლევები ორიენტირებული იყო ისეთ საკითხთა შესწავლაზე, როგორიცაა: მეტყველების კულტურა და ზრდილობის სტრატეგიები მექსიკელი მაიას ტომების ენაში (ბრაუნი, 1987, ლევინსონი, ქოუტსი, 1988), გენდერული ფაქტორები ინდოელი ჰიჯრების მეტყველების კულტურაში (Hall/ჰოლი, Bucholtz/ბუჰოლცი, 1995), გენდერული სოციოლინგვისტური შემადგენელი ესპანეთის ახალგაზრდულ სუბკულტურებში (Pujolar/პუჟოლარი, Johnson/ჯონსონი, Meinhoff/ მაინჰოფი, 1997), გენდერული მარკერები ფილადელფიის პოლიციის თანამშრომლების ვერბალურ ქცევაში (McElhinny/მაკელჰინი, Holmes/ჰოლმსი, Meyerhoff /მაიერჰოფი, 2003), ლიდერი ქალების მეტყველება იაპონურ ენასა და კულტურაში (Sunaoshi/სუნაოში, Bucholtz/ბუჰოლცი, Lian/ლიანგი, Sutton/სატონი, Hines/ჰაინსი, 1994) და სხვ.

გენდერის სოციოლინგვისტურ კვლევათა სპექტრი ძალიან ფართოა. ადრეული სოციოლინგვისტური ნაშრომების განხილვა განპირობებულია შემდეგი ფაქტით: მიუხედავად იმისა, რომ მათში გამოთქმული ბევრი თვალსაზრისი „მორალურად მოძველებულია“, სწორედ ამ ნაშრომების განხილვა იძლევა სააზროვნო სივრცის ამჟამინდელი მდგომარეობის თავისებურებათა უფრო ღრმად გააზრების, პრობლემებისა და მიდგომების ისტორიულ კონტექსტში ხედვის, ენისა და გენდერის მიმართების კვლევისადმი ახალი მიდგომების აქტუალობის განსაზღვრის საშუალებას.

ლინგვისტიკისა და სოციოლოგიის კვეთაზე ჩამოყალიბებული სოციოლინგვისტიკა იკვლევს ენას სოციალურ კონტექსტში, რაც გულისხმობს ენის როგორც სოციალური (განსაზღვრული ასაკის, სტატუსის, განათლების, სქესისა და კომუნიკატორთა სხვა მახასიათებლების მიხედვით), ისე სტილისტური (საკომუნიკაციო სიტუაციის სპეციფიკასთან დაკავშირებული) ვარიატულობის შესწავლას (ბრაუნი, მაკკონელ-ჟინე, ბორკერი & ფურმანი, 1980, გვ. 111–136).

და ბოლოს, გენდერის კვლევისას იკვეთება ტენდენცია არა მხოლოდ ინტერდისციპლინურობისაკენ, არამედ ინტრადისციპლინარული ინტეგრაციისკენაც.

2.3. მასკულიზურობისა და ფემინინურობის სოციოკულტურული განპირობებულობა ენაში

ენაში პიროვნების სქესობრივ მახასიათებელთა როლის კვლევისადმი ინტერესი გაიზარდა მას შემდეგ, რაც გაჩნდა პიროვნების სქესის სოციალური განპირობებულობის იდეა (კამერონი, მაკალინდენი, ო'ლირი, კოუტსი, 1988, გვ. 74-93). სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ენისათვის, შედეგად კი, საზოგადოებრივი ტრადიციისათვის, ბიოლოგიურმა სქესმა დაკარგა თავისი უპირველესი მნიშვნელობა.

გენდერი წარმოადგენს კონკრეტული კულტურის მატარებელი საზოგადოების მიერ შექმნილ კონცეპტს, რომელზეც ასევე ახდენს ზეგავლენას ინდივიდუალური ფსიქოლოგია (Brouwer/ბრაუერი, Gerritsen & Haan, / ჰერიტსენი & ჰანი, 1979, გვ.33-50). გენდერი გააზრებულულია როგორც „გაუქდერებელი“ შეთანხმება ბიოლოგიური პროდუქტის სოციალურ პროდუქტად გარდაქმნის თაობაზე. სქესით დეტერმინირებული ქცევა გენეტიკურადაა განსაზღვრული (ეკერტი, & მაკკონელ-ჟინე 1992, გვ.461-490); სქესის ფორმირებაზე გავლენის მოხდენა შეუძლებელია. ხოლო რაც შეეხება გენდერით დეტერმინირებულ ქცევას, იგი საზოგადოების მიერ რეგულირდება. სქესი გააზრებულია „მამაკაცის“ და „ქალის“ კატეგორიებში, ხოლო გენდერი კი - „მასკულიზურობის“ და „ფემინინურობის“ კატეგორიებში (ბუჰოლცი, ლიანგი, & სატონი, 1999). აქედან შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ „მამაკაცურობა“ და „ქალურობა“, ისევე როგორც „მამაკაცი“ და „ქალი“, სოციოკულტურულად დეტერმინირებული კონცეპტებია (Crawford/კროუფორდი, 1995).

„მამაკაცის“ კონცეპტი ფუნდამენტურია ორივე კულტურისთვის, მეტწილად, კაცობრიობის ისტორიის მანძილზე ყველა საზოგადოებაში კაცის დომინანტური პოზიციის გამო - მამაკაცი მონადირეა, მარჩენალი, შემოქმედი (Bornstein/ ბორნშტეინი, 1998).

შეპირისპირებითი კვლევის მონაცემები ცხადყოფს განსხვავებების არსებობა კაცისა და ქალის, შედეგად კი, მასკულიზურობისა და ფემინინურობის კონცეპტებს შორის ორ კულტურაში. ერთი და იმავე კულტურის მატარებელ საზოგადოებაშიც კი არ ფიქსირდება მასკულიზურობისა და ფემინინურობის უნივერსალური კატეგორიების არსებობა, მაგრამ იკვეთება ის ბირთვული ცნებები, რომლებიც ვალიდურია როგორც შედარების საფუძველი.

ჩვენი სოციალურ-კულტურული გარემო განსაზღვრავს მამაკაცს, როგორც ძლიერ, ძლიერი ნებისყოფის მქონე პიროვნებას, რომელიც მზადაა აქტიური და გადამწყვეტი მოქმედებისთვის. მამაკაცში ქალურობის ნებისმიერი გამოვლინება იწვევს უარყოფით შეფასებას. აქედან გამომდინარე, მამაკაცურ თვისებებთან ასოცირებული მეტაფორული რეპრეზენტაცია წარმოდგენილია ისეთი სიტყვებით, როგორიცაა დამპყრობელი და ლიდერი.

ორივე კულტურაში შეფასების ხარისხობრივი პარამეტრები ერთნაირია - თმის ქონა - თმის არქონა, აღნაგობა და ასაკი. ორივე კულტურაში ქალის შეფასების ყველაზე აქტიურ პარამეტრ წარმოადგენს გარეგნობა. დადებითი ნომინაციები: მიმზიდველი გარეგნობა, მოდური სამოსი, მოწესრიგებული გარეგნობა და სიმჰათიის, სურვილის აღძვრის უნარი.

კვლევის შედეგები ადასტურებს, რომ საზღვრები ქალურობასა და მამაკაცურობას შორის ყოველდღიურ ცხოვრებაში კარგავს სიმკვეთრეს. დასავლურ კულტურაში გარკვეული ქალური თვისებების მქონე მამაკაცი აღარ იწვევს მკვეთრ უარყოფით რეაქციას.

ამავდროულად, ქალები უფრო გაბედულები ხდებიან, მამაკაცებთან თანაბარი შესაძლებლობების გამო, ასევე ოჯახის პრიორიტეტის კარიერული პრიორიტეტით შეცვლის გამო. ამბიციური ქალისათვის ინსტიტუციური დისკურსი ხშირად ნიშნავს აგრესიული ქცევის პატერნების გამოყენებას. თუმცა, „ბირთვულ“ დასავლურ საზოგადოებაში ოჯახური ღირებულებები კვლავაც ინარჩუნებენ თავიანთ მნიშვნელოვნებას - ისინი უფრო მნიშვნელოვანია, ვიდრე - კარიერული ამბიციები. სწორედ ამიტომ ნარჩუნდება ქალურობისა და მამაკაცურობის ბალანსი.

ჩვენი საზოგადოებისათვის უფრო დამახასიათებელია ჰიპერტროფიული პატრიარქალურობა, რომელიც გამოიხატება მასკულიზურობის აბსოლუტიზაციასა და ქალის ნაწილობრივ ფემინინურობაში. უნდა აღინიშნოს, რომ ახალგაზრდა თაობა მასობრივად იცვლის პრეფერენციებს. თუმცა, უფრო დიდი ასაკისა და „ძველი“ ღირებულებების ერთგული ადამიანების წარმოდგენათა სიმყარის გამო, საზოგადოებაში შენარჩუნებულია ქალურობის იდენტიფიცირება ქორწინებასა და დედობასთან.

ფემინინურობის ახალი კონცეპტის ჩამოყალიბება, ოჯახური პატრიარქალური ურთიერთობებისა და მამაკაცისადმი დაქვემდებარებული პოზიციისაგან „თავისუფალი ქალის“ დაბადება არ ნიშნავს საოჯახო მოვალეობების შესრულებასა და შვილების აღზრდაზე უარის თქმას. ფემინინურობის ახალი კონცეპტის ჩამოყალიბებამ გამოიწვია

„დაკავებული დედის“ ფენომენი, რაც გულისხმობს სამმაგ დასაქმებას (სამსახურში მუშაობას, საოჯახო საქმეების კეთებასა და დედის მოვალეობების შესრულებას).

ჩვენი სოციალური პარადიგმა ტრანსფორმირდება დასავლური საზოგადოების გავლენით. გაჩნდა ეგალიტარული ოჯახები, რომლებშიც ქალსა და მამაკაცს შორის თანაბრადაა გადანაწილებული უფლებები და მოვალეობები. მამაკაცები თანდათან თმობენ ქცევის პატრიარქალურ მოდელს, რომლის მიხედვითაც, მამაკაცი უზრუნველყოფს ოჯახს, ქალი კი პასუხისმგებელია მხოლოდ ყოველდღიურ ყოფაზე. შედეგად, ქალები მამაკაცების უმეტესობას ქალურ თვისებებს მიაწერენ, ამ თვისებებს უარყოფითად აფასებენ, ამჯობინებენ საკუთარ თავზე დაყრდნობას და „მკაცრდებიან“.

უნდა აღინიშნოს, რომ პარტნიორის არჩევისას ნარჩუნდება:

ქალის ეტალონური თვისებები: სილამაზე, სინაზე, მგრძნობელობა, სიმპათია, სირბილე, მზრუნველობა, სისუსტე;

მამაკაცის ეტალონური თვისებები: მამაკაცურობა, თავდაჯერებულობა, სიძლიერე, დომინაციის უნარი, კონკურენტუნარიანობა, აგრესიულობა, დასაქმებულობა და მაღალი შემოსავლის ქონა.

თავი III. მხატვრული ტექსტის ინტერპრეტაცია „გენდერულ განზომილებაში“

3.1. გენდერულ სხვაობათა ფიქსაცია და აქტუალიზაცია მხატვრულ ტექსტში

სამყაროს ხატის ცნება, მათ შორის სამყაროს ენობრივი ხატის ცნება, ემყარება ადამიანის წარმოდგენათა ჩამოყალიბებას მის გარშემო არსებულ სამყაროზე. ენა, როგორც ჩანს, ყველაზე მნიშვნელოვანი გზაა დაგროვილი ცოდნის ლინგვისტური ფორმით შემეცნებისა და შემდგომი ფიქსაციისათვის (Маслова/მასლოვა, 2001).

ერთ-ერთი თვალსაზრისის მიხედვით, არსებობს მეხუთე კვაზი განზომილება, რომელიც წარმოადგენს ობიექტური სამყაროს შიდასისტემური კავშირების განზომილებას, სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, მეხუთე კვაზი განზომილება შეიძლება ჩაითვალოს ერთგვარ სემანტიკურ ველად. ამ შემთხვევაში სამყაროს ხატი ემსგავსება ხატთა სისტემას.

სამყაროს ხატს, როგორც რეალური სამყაროს ანაბეჭდსა და სამყაროს ენობრივ ხატს შორის არსებული მიმართების აღწერა საკმაოდ რთულია. ენის როლი არ შემოიფარგლება მხოლოდ ინფორმაციის გაცვლით - ენის როლი ასევე მოიცავს შეტყობინებაში კოდირებული მასალის ორგანიზებას.

სამყაროს ენობრივი ხატი ისტორიულია და განვითარდა ენობრივი კოლექტივის ყოფით ცნობიერებაში. სამყაროს ენობრივი ხატი წარმოადგენს წარმოდგენათა ერთობლიობას, გარემომცველი რეალობის აღქმისა და კონცეპტუალიზაციის გზებს. სამყაროს ენობრივი ხატი გვევლინება კოლექტივის წევრებზე თავს მოხვეულ „კოლექტიურ ფილოსოფიად“.

სამყაროს კონცეპტუალური ხატისაგან განსხვავებით, სამყაროს ენობრივი ხატი უფრო სტატიკურია და გაცილებით ნელი ტემპით იცვლება. სამყაროს ენობრივი ხატი დიდი ხნით აფიქსირებს და ინახავს კონკრეტული საზოგადოების მცდარ წარმოდგენებს.

ენობრივი სემანტიკის საშუალებით კოდირებული სამყაროს ხატი მიდრეკილია რელიქტურობისაკენ. ეს კი ვლინდება მის ფაქტობრივ შეუსაბამობაში, რომელიც ფიქსირდება არსებულ მენტალურ მოდელსა და ენის არქაულ სემანტიკურ სისტემას შორის.

არსებობს ისეთი თვალსაზრისიც, რომლის მიხედვითაც, „სამყაროს ენობრივი ხატი“ მხოლოდ მეტაფორაა, ვინაიდან იგი წარმოადგენს ექსკლუზიურად „ამ სამყაროს სპეციფიკურ ელფერს“ (მასლოვა, 2001) რომელიც ეფუძნება ხალხთა ეროვნულ კულტურას და „ზედ ედება“ ობიექტურად არსებულ სამყაროს ხატს.

სამყაროს ხატი აისახება სხვადასხვა სემიოტიკურ სისტემათა ნიშნებით, რომელთა შორის მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს ადამიანის ენას და მხატვრულ შემოქმედებას.

მხატვრული ტექსტი მოიცავს ავტორის ინდივიდუალურ განცდას და არის ორიგინალური, უნიკალური და სუბიექტური. მხატვრული ტექსტი არსებობს როგორც ესთეტიკური დამოკიდებულება რეალობისადმი. შეიძლება ითქვას, რომ მხატვრული ტექსტი „მეორე რეალობაა“.

მიუხედავად მხატვრული ტექსტის სუბიექტური ხასიათისა, ტექსტი შეიძლება წარმოადგენდეს სამყაროს ეროვნული ან მხატვრული ხატის გადმოცემის ადეკვატურ გზას, რომელშიც ავტორი წარმოჩინდება როგორც ცალკეული ენობრივი პიროვნება.

ენობრივი პიროვნების შესწავლა რელევანტურია ამ საკითხის კონტექსტში. ლინგვისტიკაში იკვეთება ენობრივი პიროვნების განხილვის ორი გზა, რომელთაგან პირველი შემდეგნაირად გამოიყურება:

ავტორის პიროვნება (ტექსტის შემქმნელი რეალური სუბიექტი);

პერსონაჟის პიროვნება (ტექსტის შემქმნელი ფიქციური სუბიექტი).

ენობრივი პიროვნების განხილვის მეორე გზა წარმოდგენილია სამი სტრუქტურული დონით, რომლებიც შეადგენენ ენობრივი პიროვნების მოდელს:

ვერბალურ-სემანტიკური (ყოველდღიური ენის მეშვეობით პიროვნების ასახვისათვის საჭირო ცოდნა);

კოგნიტური (რომლის მეშვეობითაც ხდება საზოგადოებისა და ინდივიდუალური, კოლექტიური კოგნიტური სივრცისათვის რელევანტური ცოდნისა და წარმოდგენების აქტუალიზება და იდენტიფიცირება)

პრაგმატიკული (ენობრივი პიროვნების განვითარების მამოძრავებელი მოტივებისა და მიზნების დამახასიათებელი).

ამ თემაზე განხორციელებული ნებისმიერი კვლევისთვის მნიშვნელოვანია ტექსტის ავტორსა და ტექსტის ფიქციურ შემქმნელს შორის არსებული ურთიერთქმედების დინამიკა.

ავტორის ცნობიერება ფართოვდება და აისახება მის მიერ შექმნილ კომუნიკაციურ პიროვნებებში. არსებობს თვალსაზრისი, რომლის თანახმადაც, შეუძლებელია პერსონაჟის პიროვნების შესწავლა ავტორის პიროვნებისგან იზოლირებულად.

დასავლური ფემინისტური ლიტერატურული კრიტიციზმის წარმომადგენლები განიხილავენ ქალთა შემოქმედებას ბიოლოგიური, გენდერული ავტორობის ნიშნით.

მკვლევარები ცალკე პარამეტრად მიიჩნევენ ტექსტის შემქმნელი სუბიექტის სქესს. ამ შემთხვევაში, გენდერის ენობრივი ასპექტი გულისხმობს „გენდერული ენობრივი პიროვნების“ მიერ შექმნილი ტექსტის მახასიათებელთა შესწავლას.

ამ მიდგომის ფარგლებში ლიტერატურული ტექსტის პარამეტრების ინტერპრეტაცია ხორციელდება „გენდერულ განზომილებაში“. ეს კი გულისხმობს იმ ფაქტს, რომ განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა მხატვრულ ტექსტში გენდერული „მე“-ს რეკონსტრუქციასა და ენობრივი გენდერული პიროვნების სამეტყველო პორტრეტის კონსტრუირებას.

3.2. კონცეპტის “Strength” აქტუალიზაციის გენდერული მახასიათებლები მხატვრულ ტექსტში

გენდერული იდენტობის კონსტრუირება პერმანენტული პროცესია, რომელიც მოიცავს ადამიანის საქმიანობის ყველა სფეროს. კოგნიტური მექანიზმები უშუალოდ მონაწილეობენ გენდერის ენობრივი კონსტრუირების პროცესში.

თანამედროვე ლინგვისტიკის ფარგლებში ტექსტი შეიძლება განვიხილოთ ავტორის ინდივიდუალური ცნობიერების ფიქსაციისა და პერსონაჟის გენდერული ენობრივი პიროვნების სამეტყველო პორტრეტის აგების შესაძლო გზად.

სტერეოტიპები ქმნიან გენდერული კოგნიტური სტრუქტურების ბირთვს და წარმოადგენენ ვერბალურად სტაბილურ სტრუქტურებს. სწორედ ეს სტრუქტურები არეგულირებენ გენდერულ ქცევას, ასევე მის ნორმებსა და შეფასების საშუალებებს, რომლებსაც არ გააჩნიათ ფიქსირებული ენობრივი რეპრეზენტანტები, შესაბამისად, გამოიხატებიან სხვადასხვა ენობრივი საშუალებით. გენდერული სტერეოტიპების აქტუალიზაცია შესაძლებელია ნებისმიერ საკომუნიკაციო სიტუაციაში, მაშინაც კი, როდესაც ცალმხრივი კომუნიკაციის დროს ინდივიდი ინფორმაციის უშუალო რეციპიენტია.

კონცეპტთა სტრუქტურის თავისებურებათა იდენტიფიცირება კოგნიტივისტთა კვლევის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ფოკუსია. ითვლება, რომ კონცეპტებს, როგორც მენტალურ წარმონაქმნებს, გააჩნიათ გარკვეული შინაგანი სტრუქტურა. ადამიანის ცნობიერებაში კონცეპტები ჩართულნი არიან აქტუალიზაციის დაუსრულებელ პროცესში. აღნიშნულ პროცესში კონცეპტები ამყარებენ ახალ კავშირებს კონცეპტთა ერთ ნაწილთან და დისტანცირდებიან კონცეპტთა მეორე ნაწილისაგან. შედეგად, იზრდება უკვე არსებული კონცეპტების რაოდენობა, რაც სრულიად ლოგიკურია მთელი კონცეპტუალური სისტემისთვის. სწორედ ამ პროცესზეა დაფუძნებული აზროვნების პროცესი.

სპეციალურ ლიტერატურაში იკვეთება კონცეპტში სამი - ხატობრივი, ცნებობრივი და ღირებულებითი - განზომილების ერთმანეთისაგან გამიჯვნის ტენდენცია:

კონცეპტის ხატობრივი განზომილება მოიცავს ემპირიულად მიღებულ პრაქტიკულ ცოდნას;

კონცეპტის ცნებობრივ განზომილებაში ფიქსირდება ენის დონეზე კონცეპტის აღნიშვნა, აღწერა და განმარტება;

კონცეპტის ღირებულებით განზომილებაში აისახება კონცეპტის მნიშვნელობა როგორც ინდივიდისთვის, ისე მთელი საზოგადოებისთვის.

ჩვენი კვლევის ფოკუსს წარმოადგენს კონცეპტი “Strength”. აბსტრაქციის ამ ხარისხის მქონე კონცეპტის სტრუქტურის იდენტიფიცირებასთან დაკავშირებული სირთულე განპირობებულია ფიქსირებული ხასიათის არარსებობასთან.

კონცეპტები მუდმივად ფართოვდებიან და იცვლებიან საზოგადოების კონკრეტული საჭიროებებიდან გამომდინარე. მიუხედავად იმისა, რომ კონცეპტს ფორმალურად გააჩნია ბირთვი, ზოგიერთ კონცეპტს ემატება პიროვნული ასოციაციების ნაკადი, რომელიც დეტერმინირებულია კონკრეტული კულტურისა და რეალობის პიროვნული აღქმის თავისებურებით. ამ ტიპის კონცეპტები ასოცირდებიან კოგნიტურ მეტაფორებთან (გემეტალტებთან), რომელთა მეშვეობითაც შესაძლებელია აბსტრაქციათა არსის წვდომა.

კონცეპტი მოიცავს ინფორმაციულ ბირთვს და რიგ პერიფერიულ მახასიათებლებს. ჯ. ლაკოფი მიიჩნევს, რომ ზოგიერთი კონცეპტის სტრუქტურაში ადგილი აქვს სხვა კონცეპტების სტრუქტურის ზედდებას (ლაკოფი, ჯონსონი, 1980, გვ.242). კონცეპტის “Happiness, Joy” ზ. კოვეჩესი გამოყოფს კოგნიტური ხასიათის ოთხ ძირითად კომპონენტს:

კონცეპტუალურ მეტაფორას;

კონცეპტუალურ მეტონიმias;

მონათესავე კონცეპტებს;

პროტოტიპულ კოგნიტურ მოდელებს (Kovecses/კევეჩეში, 2008, გვ.28-40).

სპეციალურ ლიტერატურაში ფიქსირდება კონცეპტის “Strength” სემანტიკური კონცეპტების ჯგუფისადმი მიკუთვნების მიზანშეწონილობის იდეა. სემანტიკური კონცეპტები წარმოადგენენ ბაზისურ სენსორულ ფენას, რომელშიც ინტეგრირებულია აბსტრაქციის იდენტური ხარისხის მქონე რამდენიმე სემანტი. სენსორული ფენა მიიჩნევა ხატობრივ კომპონენტად, რომელიც მოიცავს პერცეპტიულ ხატს. ეს ხატი ასახავს რეფერენტის მიერ გრძნობის ორგანოების მეშვეობით კონცეპტის აღქმის შედეგს. ეს ხატი ასევე ასახავს მეტაფორულ ხატს, რომელიც წარმოიქმნება ფენომენების ან ობიექტების მეტაფორული გააზრების შედეგად.

აშკარაა, რომ კონცეპტში “Strength”, აბსტრაქციის მაღალი ხარისხის გამო, შეიმჩნევა პერცეპტიული კომპონენტის ნაკლებობა. თუმცა, თავად კოგნიტური ხატი გამოირჩევა

თავისი მოცულობით, რომელიც წარმოდგენილია მრავალფეროვანი მეტაფორული მოდელებით.

მეტაფორული მოდელები ყალიბდება კონცეპტის ლექსემა-რეპრეზენტანტების თავსებადობის გამო. კოგნიტური ხატი აკავშირებს აბსტრაქტულ კონცეპტს მატერიალურ სამყაროსთან, რაც ხორციელდება მეტაფორების მიერ სენსორულ-ვიზუალური გამოსახულების ფორმირების შედეგად.

კონცეპტის “Strength” ენციკლოპედიური ველი შედგება „ფიზიკური ძალის“, „სასიცოცხლო ძალის“, „ფსიქიკური ძალის“ და „სოციალური ძალის“ სეგმენტთა ერთობლიობისგან. აღნიშნული სეგმენტები ახასიათებენ ძალის ფენომენს სხვადასხვა მხრიდან, სიტუაციური კონტექსტიდან გამომდინარე. აღნიშნულ სეგმენტთა ერთობლიობა სრულიად ბუნებრივი ჩანს, ვინაიდან ადამიანი წარმოადგენს იმ ტიპის სისტემას, რომელშიც გაერთიანებულია ფიზიკური და ფსიქიკური, ბუნებრივი და სოციალური ნიშნები. შესაბამისად, კონცეპტის “Strength” აღწერისას ჩვენ ვეყრდნობით კონცეპტის სწორედ ამ სტრუქტურას.

ინგლისურ ენაში კონცეპტის “Strength” ობიექტივაციის საგნობრივ-მეტაფორული მოდელი, ანთროპომორფულ მოდელთან ერთად, ერთი-ერთი ყველაზე პროდუქტიულია. თავის მხრივ, ამ მოდელში ყველაზე მაღალი სიხშირით გამოირჩევა კონცეპტუალური მეტაფორა „რესურსი - ძალა“.

მეტაფორა „რესურსი - ძალა“ ასახავს მშობლიური ენის მატარებლების მიერ ძალის, როგორც გარკვეული სუბსტანციის, გააზრებას, რომლის თანახმადაც, ძალა გააჩნია ყველა ადამიანს, იხარჯება სიცოცხლის განმავლობაში და მანიპულაციის საგანია. კონცეპტის “Strength” გამოყენების კონტექსტებში ძალა აღქმულია მნიშვნელოვან და ღირებულ რესურსად ნებისმიერი ინდივიდისთვის, მიუხედავად იმისა, მიეკუთვნება თუ არა იგი (ძალა) ოთხი სეგმენტიდან რომელიმე ერთ-ერთს („ფიზიკურ ძალას“, „სასიცოცხლო ძალას“, „ფსიქიკურ ძალას“, „სოციალურ ძალას“).

სეგმენტი „ფიზიკური ძალა“

ავტორიტეტული ლექსიკონების აბსოლუტური უმრავლესობაში ლექსემების “strong” და “strength” განმარტებები ფიზიკური ძალის აღწერით იწყება მაგალითად, მერია

ვებსტერის ლექსიკონი ზედსართავ სახელს “strong” შემდეგნაირად განმარტავს: “having or marked by great physical power”. შემდეგ ფიქსირდება ინტელექტუალური ძალა, გავლენა და ფული. მსგავსი სიტუაციაა არსებით სახელთან “strength” მიმართებაშიც: “the quality or state of being strong: capacity for exertion or endurance”.

განმარტებებისა და სხვადასხვა კონტექსტის ანალიზის საფუძველზე, შესაძლებელია რამდენიმე ქვესეგმენტის იდენტიფიცირება: „კუნთების ძალა“, „ძლიერი აღნაგობა“, „ჯანმრთელობა“, „ძალადობა“.

კოგნიტური ნიშანი „კუნთების ძალა“

აღნიშნული კოგნიტური ნიშნის ფარგლებში ლექსემები “strong” და “strength” გამოიყენება ატრიბუტებად: “his strong arms” ან პრედიკატებად “her thighs were strong” იმ ელემენტებთან კომპინაციაში, რომლებიც გამოხატავენ ადამიანის სხეულის ძალისა და გამძლეობის იდეას: “Jamie held her in his strong arms, and she wished she could be there forever.”

(https://www.e-school.kmutt.ac.th/elibrary/Upload/EBook/DSIL_Lib_E1312881107.pdf).

ტრადიციულად, ძლიერი ხელები მამაკაცურობის ტიპურ ნიშნად ითვლება. ამ შემთხვევაში, ქალს არ სურს ძლიერი ხელებიდან თავის დაღწევა, ვინაიდან იგი სწორედ ძლიერ ხელებში გრძნობს თავს დაცულად და უსაფრთხოდ: “The hammer was like part of his arm. She watched the play of muscles in his chest and listened to the steel music he made. He’s strong, she thought. As he took up the long-handled tongs to dip the breastplate into the quenching trough, Arya slithered through the window and leapt down to the floor beside him.”

(https://openlibrary.org/authors/OL234664A/George_R._R._Martin).

აქ ჩანს, თუ რატომ აკეთებს გმირი დასკვნას იმ მამაკაცის სიძლიერეზე, რომელსაც აკვირდებოდა. მიზეზი მისი ინტერესის ობიექტში განვითარებული კუნთების არსებობაა, რაც გამოიხატება ფრაზით the “play of muscles”.

“I cast about and come up with my most recent sojourn into Clare’s childhood. “Remember the day we went to the lake, when you were twelve? And we went swimming, and you were telling me about getting your period?” Clare is gripping my hands with bone-shattering strength.”

(<https://avalonlibrary.net/ebooks/Audrey%20Niffenegger%20%20The%20Time%20Traveler%27s%20Wife.pdf>).

ამ ფრაგმენტში პერსონაჟი ავლენს ახალგაზრდა ქალისთვის უჩვეულო ძალას (bone-shattering strength), ვინაიდან იგი განიცდის ქმრის მოგონებებით გამოწვეულ ფსიქოლოგიურ დისკომფორტს.

“Cecilia had stood back. Now she put her hand again on Robbie's arm. He had lost weight, though he looked stronger, with a lean and stringy muscular ferocity. He half turned to her.”
(<https://www.scribd.com/document/684954373/Atonement-Ian-Mc-Ewans>).

მოხრობელი აღწერს იმ მამაკაცის ფიგურას, რომელიც დიდი ხანია არ უნახავს. წონის კლების მიუხედავად, მოხრობელი აღნიშნავს მამაკაცის კუნთოვანი მასის მატებას (stringy muscular ferocity).

კოგნიტური ნიშანი „ძლიერი აღნაგობა“

პერსონაჟის პორტრეტებისას კოგნიტური ნიშნის „ძლიერი აღნაგობა“ გამოყენებამ, კონტრასტზე ფოკუსირებით, შეიძლება შექმნას სტილისტური ხერხი „გაცრუებული ეფექტი“ (gentle giant): “His shoulders are broad, his body imposing. A gentle giant of a man, with a head full of close-cropped curls, a wide, handsome face, and a voice that resonates with the kindness of his person. As a pastor, he is beloved by men for his overt masculinity, and by women for the undeniable gentle spirit beneath.”
(https://www.researchgate.net/publication/279995785_On_Shifting_Sands_-_Book_Chapter).

სიტყვათშთანხმება “wiry strong” მიუთითებს ქალის კუნთოვანი მასის არსებობაზე: “Osha scooped him up in her bony arms. She was very tall for a woman, and wiry strong. She bore him effortlessly to his bed.” (https://openlibrary.org/authors/OL234664A/George_R._R._Martin).

უნდა აღინიშნოს ის ფაქტი, რომ კავშირი ფიზიკურ მონაცემებსა და ხასიათის სიმტკიცეს შორის ფაკულტატურია: სრულიად შესაძლებელია სიფრიფანა ქალს გააჩნდეს მტკიცე ხასიათი, ხოლო ძლიერი აღნაგობის კაცს კი - რბილი ხასიათი (gentle giant).

კოგნიტური ნიშანი „ჯანმრთელობა“

ფიზიკური ძალის ინდიკატორები („კუნთების ძალა“, „ძლიერი აღნაგობა“) ასევე შეიძლება მიჩნეულ იქნას ადამიანის ფიზიკური ჯანმრთელობის ნიშნებად. თუმცა, ზოგიერთ კონტექსტში იკვეთება ფიზიკური ძალის-ჯანმრთელობის დეფიციტის სიტუაციებიც.

აღნიშნული ქვესეგმენტი ასევე მოიცავს ფიზიკური ჯანმრთელობის უფრო ფართო გაგებას, რომელიც არ შემოიფარგლება მხოლოდ კუნთების არსებობით: “So it is.” Tyrion waved it away. “I hope my sister is not overtaking her strength, so soon after her illness. it would be a great pity if she were to suffer a relapse.”

(https://openlibrary.org/authors/OL234664A/George_R._R._Martin).

მაგალითში აღწერილია ძმის დაზე ღელვა და ზრუნვა, რომლის მიზეზსაც წარმოადგენს ქალის ბოლოდროინდელი ავადმყოფობა. აშკარაა, რომ გმირის დას ისეთი რესურსის დეფიციტი აქვს, როგორიცაა ფიზიკური ძალა. ჩვენი აზრით, ამ კონკრეტულ შემთხვევაში საუბარია ქალის ორგანიზმის დაავადებასთან გამკლავებისა და შემდეგ გამოჯანმრთელების უნარზე. შესაბამისად, ჩვენი აზრით, უფრო ლოგიკურია მაგალითის მიკუთვნება “ფიზიკური ძალის” სეგმენტისათვის, ვიდრე - „სასიცოცხლო ძალების“ სეგმენტისათვის.

მოცემულ მაგალითში იკვეთება უშუალო კავშირი ჯანმრთელობას (health) და ფიზიკურ ძალას (strength) შორის: “Oh, I'm sorry, Mr. McGregor. He's really such a good baby. And healthy. Just give him your finger and feel how strong he is.” (https://www.e-school.kmutt.ac.th/elibrary/Upload/EBook/DSIL_Lib_E1312881107.pdf).

შემდეგი ორი მაგალითი ეხება მამაკაცის რეპროდუქციულ ჯანმრთელობას, რომელიც წარმოადგენს მამაკაცურობის ტრადიციული წარმოდგენის მნიშვნელოვან კომპონენტს:

“After this loss, I recommended she go to the local herbalist to procure herbs to help her conceive a son and enhance her husband’s strength and frequency in his below-the-belt region. Thanks to my advice, Snow Flower informed me, she and her husband had been satisfied in numerous ways.” (<https://bookpremiumfree.com/downloads/snow-flower-and-the-secret-fan-by-lisa-see/>).

“All the while, they made jokes. You know the kind. My husband would be as strong as a bull tonight, or I would be as submissive as a lamb, or my breasts looked like two peaches ready to burst the fabric of my jacket, or my husband would have as many seeds as a pomegranate, or if we used a particular position, we would be guaranteed a first son. This is the same everywhere - low-class talk permitted on the first night of any marriage anywhere. And I played along, but inside I was growing more frantic.” (<https://bookpremiumfree.com/downloads/snow-flower-and-the-secret-fan-by-lisa-see/>).

ერთ შემთხვევაში გმირის მიზანი იყო, დახმარებოდა მეგობარს რჩევებით, თუ როგორ გაეზარდა ქმრის პოტენცია. ევფემიზმი “below-the-belt region” შესაძლოა გმირის

მოკრძალების ან თავაზიანობის მაჩვენებელი იყოს სექსუალური ხასიათის საკითხებზე საუბრისას. ვინაიდან ნაწარმოების მთელი მოქმედება ჩინეთში ვითარდება, შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ ამ ტიპის თემები ჩინური კულტურისთვის ტაბუდადებულია.

მეორე შემთხვევაში კი ფრაზა “My husband would be as strong as a bull tonight, or I would be as submissive as a lamb” წარმოადგენს პატრიარქალურ საზოგადოებაში გენდერული როლების ტიპური გადანაწილების ილუსტრაციას.

კოგნიტური ნიშანი „ძალადობა“

კოგნიტური ნიშანი „ძალადობა“ აქტუალიზდება ფიზიკური ძალის ბოროტად გამოყენების სიტუაციებში. კოგნიტური ნიშნის რეალიზაციის ამ ტიპის სფერო ხასიათდება ნეგატიური შეფასებით: “Why didn’t I stop him? I was Lady Lu. I had made him do what I wanted before. Why not this time? Because I was Lady Lu, I could not do more. He was a physically strong man, who did not shy away from using that strength. I was a woman, who, despite my social standing, was alone. I was powerless. He was well aware of that fact, as was I.” (<https://bookpremiumfree.com/downloads/snow-flower-and-the-secret-fan-by-lisa-see/>).

რომანის მოქმედი გმირის ქმარს გააჩნია როგორც ფიზიკური ძალა, ისე მიდრეკილება ძალადობისადმი (did not shy away from using that strength).

“Flanked by two people much stronger than she, Third Sister’s physical body had to obey, but this did not mean that her verbal complaints lessened in any way.” (<https://bookpremiumfree.com/downloads/snow-flower-and-the-secret-fan-by-lisa-see/>).

ფრაგმენტში აღწერილია სიტუაცია, სადაც ქალი იძულებულია აიტანოს ძალადობა, ვინაიდან არ აქვს წინააღმდეგობის გაწევისათვის საჭირო ფიზიკური ძალა: “That woman was still as biting and mean-spirited as I remembered. She had but one refrain: “Your oldest son is no better than a girl. He’s a weakling. How will he ever have the strength to slaughter a pig?” (<https://bookpremiumfree.com/downloads/snow-flower-and-the-secret-fan-by-lisa-see/>).

მიუხედავად იმისა, რომ ადამიანებმა შეიძლება, მათი პირადი ეთიკური შეხედულებებიდან გამომდინარე, პირუტყვის დაკვლა მიიჩნიონ ძალადობის აქტად, კონკრეტულ კონტექსტში გოჭის დაკვლა გვევლინება მამაკაცურობის გარკვეულ კრიტერიუმად, რომლის დაუკმაყოფილებლობის შემთხვევაშიც ბიჭი სხვების თვალში კარგავს მამაკაცისათვის დამახასიათებელ თვისებებს.

ტრადიციულად, კულტურათა უმრავლესობაში, ფიზიკურ ძალას ყოველთვის მნიშვნელოვანი ადგილი ეკავა მამაკაცურობის განმსაზღვრელი კრიტერიუმების სისტემაში ვ. ფარელი ამტკიცებს, რომ ლოგიკურია მამაკაცურობის ცნების შესწავლა ყოველთვის ფიზიკური ძალის სფეროთი დავიწყოთ, რაც ყველა მამაკაცური თვისების საფუძველია (Farrell/ფარელი, 1993, გვ. 488).

თანამედროვე მხატვრული ლიტერატურის ნიმუშებიდან აღებული ფრაგმენტების ანალიზი ავლენს მშობლიური ენის მატარებელთა მენტალური სივრცის ცვლილებას კონცეპტის “Strength” ისეთ ბირთვულ სემანტიკაში, როგორიცაა ფიზიკური ძალა. ეს გამოიხატება იმ კონტექსტების არსებობით, სადაც სუსტი სქესის წარმომადგენელთა მიერ ფიზიკური ძალის ფლობა იღებს დადებითი შეფასებას. მიუხედავად იმისა, რომ ქალების მიერ ძალის გამოვლინების ვერბალიზაციის მაგალითების რაოდენობა საკმაოდ დაბალია, მაინც შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ მშობლიური ენის მატარებლები განწყობილნი არიან პოზიტიური აღქმისადმი. ეს ფენომენი შეიძლება აიხსნას თანამედროვე საზოგადოებაში ლიბერალური ტენდენციების არსებობით. აღნიშნული ვარაუდის გონივრულობის დასტურად შეიძლება მოვიხმოთ ისეთი ნაწარმოებები, როგორიცაა: “A Song of Ice and Fire”, “The Hunger Games” და “The Divergent Trilogy”. აღნიშნულ ნაწარმოებებში წარმოდგენილნი არიან ძლიერი ქალები, რომლებშიც შერწყმულია კონცეპტის “Strength” რამდენიმე, ან ყველა ასპექტი და ქალურობისათვის დამახასიათებელი თვისებები.

კონტექსტების შესწავლისას შევნიშნეთ, რომ ძლიერი ფიზიკური სხეული და ფიზიკური ჯანმრთელობა გაცილებით უფრო ხშირად გამოიყენება მამაკაცი პერსონაჟების პორტრეტირებისას, ვიდრე - ქალი პერსონაჟების პორტრეტირებისას, ხოლო ჯანმრთელობა, რომელიც დაკავშირებულია ფიზიკური ძალის სფეროსთან, ასოცირდება ან მამაკაცის რეპროდუქციულ ფუნქციასთან, ან მიუთითებს იმ სირთულეებზე, რომლებსაც ქალი აწყდება დაავადებებთან ბრძოლისას. ჩვენ ვერ მოვიძიეთ მაგალითები, სადაც აღწერილი იქნება ქალების მიერ მამაკაცი პერსონაჟების წინააღმდეგ ფიზიკური ძალის გადაჭარბებული გამოყენება. გაცილებით ხშირია სიტუაციები, როდესაც ქალი პერსონაჟები მსხვერპლის როლში გვევლინებიან.

თანამედროვე ინგლისური კორპუსზე (<http://www.natcorp.ox.ac.uk>; Contemporary American English/ <https://www.english-corpora.org/coca/> <http://corpus.byu.edu/coca/>) მუშაობისას, შევნიშნეთ, რომ მხატვრული ლიტერატურიდან იმ ფრაგმენტების რაოდენობა, რომლებიც

მოიცავენ ლექსემებს “strong” და “strength”, განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან სქესთან მიმართებაში პირის ნაცვალსახელის არჩევანის მიხედვით. დაფიქსირდა: “she strong” მხოლოდ 8 და “he strong” 14 კონტექსტი, “her strength” 537 და “her strength”, 545, a “his strength”. ბუნებრივია, შეუძლებელია იმის მტკიცება, რომ ყველა კონტექსტი მიეკუთვნება „ფიზიკური ძალის” სეგმენტს, თუმცა სრულიად ცხადია ენობრივი ასიმეტრიის არსებობის ფაქტი.

სეგმენტი „ფსიქიკური ძალა”

კონცეპტის “Strength” ერთ-ერთი სეგმენტის „ფსიქიკური ძალა” დიფერენცირება საკმაოდ რთული ამოცანაა. ამ სირთულის მიზეზს კი წარმოადგენს სამყაროს ფილოსოფიურ და მეცნიერულ ხატებში იმ ერთიანი მოდელის არარსებობა, რომელიც ასახავს ადამიანის პიროვნების შინაგან ორგანიზაციას.

ნებისყოფა და ხასიათის სიმტკიცე ხშირად ინდივიდის შინაგანი ძალის მთლიანობრივ გამოვლინებად ითვლება: „ძლიერი ნებისყოფის მქონე ადამიანი” და „ძლიერი ხასიათის მქონე ადამიანი” ადამიანებისათვის იდენტური ცნებებია.

სპეციალურ ლიტერატურაში ხასიათსა და ნებისყოფას შორის არსებულ მჭიდრო კავშირზე საუბრობს ე. ფრომი: „ნებისყოფა არ არის აბსტრაქტული ძალა, რომელსაც ადამიანი ფლობს ხასიათის მიუხედავად, არამედ, პირიქით, ნებისყოფა სხვა არაფერია, თუ არა ხასიათის გამოხატულება, გამოვლინება“ (Фромм/ფრომი, 1992, გვ.198).

ერუბინშტეინი ასევე მიუთითებს ფსიქიკის ყველა ასპექტსა და ნებისყოფას შორის პირდაპირი კავშირის არსებობაზე. ნებისყოფას ფსიქოლოგი ხასიათის ხერხემალს უწოდებს. რუბინშტეინის თანახმად, ხასიათი მოიცავს იმ მექანიზმებს, რომლებიც განსაზღვრავს ადამიანის ქცევას სიტუაციიდან გამომდინარე (Рубинштейн/რუბინშტეინი, 2000, გვ.231).

„ნებისყოფა”

ჩვენი აზრით, „ნებისყოფა” აერთიანებს სეგმენტის „ფსიქიკური ძალა” ყველა სფეროს.

ლექსემა “strong” ასახავს, ერთი მხრივ, ადამიანის უნარს წინააღმდეგობა გაუწიოს გარეგან გამღიზინებლებს თავისი ნებისყოფითა და ხასიათის სიმტკიცით, მეორე მხრივ კი,

ადამიანის უნარს მოახდინოს ზემოქმედება გარემომცხოვრებულზე. ყველაზე რეკურენტულ ენობრივ საშუალებას, რომლითაც რეპრეზენტირდება მოცემული ასპექტი, წარმოადგენს ლექსემები “strong” და “strength”.

ფსიქიკური ძალა ხასიათდება აბსტრაქციის მაღალი ხარისხით. ამასთანავე, არ არსებობს შინაგანი სამყაროს შესახებ ცოდნის რეპრეზენტაციის მოდელი, რომლის მეშვეობითაც შესაძლებელი იქნებოდა მოცემული ასპექტის კლასიფიცირება. სწორედ ამიტომ, მიზანშეწონილად მიგვაჩნია კოგნიტური ნიშნის „ფსიქიკური ძალა“ განხილვის ალგორითმის შედგენა გაანალიზებულ კონტექსტებზე დაყრდნობით.

ჩვენი აზრით, ფსიქიკური ძალის ანალიზი უნდა დავიწყოთ მისი, როგორც ინდივიდის „საკუთარი თავისაკენ“, ანუ საკუთარი პრობლემების გადაჭრისკენ, სხვადასხვა სახის ფაქტორებით გამოწვეული სირთულეების ფსიქოლოგიურად დაძლევისაკენ მიმართული აქტივობის დახასიათებით. აქ ანალიზს ექვემდებარება ის სიტუაციები, რომლებშიც იხსნება მეტაფორების „რესურსი - ძალა“ და „მარაგი - ძალა“ არსი.

ამრიგად, ჩვენ განვიხილავთ „ფსიქიკურ ძალას“ როგორც:

გარემოებების ზეწოლისათვის წინააღმდეგობის გაწევის, ბედისწერის დარტყმების ღირსეულად გაძლევის უნარს;

სხვების ნებისათვის წინააღმდეგობის გაწევის უნარს;

სოციალური სტერეოტიპს, ქცევის ნორმას, განსაზღვრულ დამოკიდებულებას - ინდივიდის მიერ საკუთარი პოზიციის გაცნობიერებასა და ქცევის გარკვეული პრინციპის დაცვის აუცილებლობას, რომელიც ყველაზე ხშირად დაკავშირებულია შინაგან გამოცდილებასა და ფსიქიკური ძალის რესურსების ხარჯვასთან, რაც მიმართულია მისგან მოსალოდნელი როლის შესრულებაზე, ან პროტესტზე;

ქმედებებს, რომლებიც მიზნად ისახავენ სხვათა კეთილდღეობას.

ასევე განვიხილავთ ერთი ინდივიდის ნების გავლენის შემთხვევებს მეორე ადამიანზე ან ადამიანთა მთელ ჯგუფზე. ამრიგად, ჩვენ განვიხილავთ „ფსიქიკურ ძალას“ როგორც:

ინტერპერსონალური მიზიდულობის ფაქტორს - ერთი ადამიანის ნებისყოფის გამოვლინების გავლენას მეორე ადამიანის დამოკიდებულებაზე მის მიმართ;

სხვებისთვის უხერხულობის განცდის გამომწვევ ფაქტორს;

ფსიქოლოგიური დამოკიდებულების, სუბორდინაციის, ერთი ადამიანის მეორეზე დომინანტური პოზიციის ჩამოყალიბების მიზეზს.

განხილვას დაექვემდებარა ასევე ადამიანის ფსიქიკური ძალის გარეგანი გამოვლინების შემთხვევები მის გარეგნობაში. გაანალიზდა ის მაგალითები, რომლებშიც იხსნება მეტაფორების „რესურსი - ძალა“ და „მარაგი - ძალა“ არსი, ასევე არსებითი სახელის “strength” და ზედსართავი სახელის “strong” სინტაქსური თავისებურებები.

კეტრინ სტოკეტის რომანის “The Help” ამ ფრაგმენტში აღწერილია ქალი, რომელიც ძლიერი ნებისყოფის წყალობით ახერხებს ერთადერთი ვაჟის დაკარგვით გამოწვეულ ტრაგედიასთან გამკლავებას: “She always been a strong woman, always fighting. After Treelore died, she carry supper over to me ever night for three months straight. And ever day she say, “Nuh-uh, you ain’t leaving me on this sorry earth without you,” but I tell you, I was sure enough thinking about it.” (https://gelleresol.weebly.com/uploads/3/0/1/6/30164729/the_help_-_kathryn_stockett.pdf).

სხვათა მხარდაჭერა აღიქმება, როგორც რთულ სიტუაციასთან (საყვარელი ადამიანის დაკარგვასთან) ფსიქოლოგიური ადაპტაციის გზა, ხოლო ბრძოლა კი - როგორც შინაგანი ფსიქიკური სიძლიერის მაჩვენებელი.

“I’m sorry Dad and I left you at such an important time of your life, it just broke my heart having to leave you and Katie when you were going through all that stuff with what’s-his- name. But you’re a tough cookie and what doesn’t kill you only makes you stronger.” (<https://kkoworld.com/kitablar/sesilia-ahern-goy-qursaginin-bitdiyi-yer-eng.pdf>).

რომანის “Where Rainbows End” ამ ეპიზოდში აღწერილია ქალი, რომელიც შორდება საკუთარ პარტნიორს. ეს სიტუაცია იმითაა საინტერესო, რომ ქალი არა მხოლოდ წარმატებით ებრძვის ურთიერთობის დასრულებასთან დაკავშირებულ სირთულეებს, არამედ ამის წყალობით ძლიერდება კიდევ შინაგანად.

ფსიქიკური ძალა, როგორც სხვების ნებისათვის წინააღმდეგობის გაწევის უნარი

იან მაკიუენის რომანის გმირი - თინეიჯერი გოგონა ბრაიონი - უკიდურესად უკმაყოფილოა იმით, რომ იძულებულია საკუთარ პიესაში მთავარი როლი დაუთმოს ბიძაშვილს, მიუხედავად იმისა, რომ თავად სურს მთავარი გმირის როლის შესრულება

სახლის თეატრის სცენაზე: “But it was Lola's briskness, her obliviousness to anything beyond her own business, and Briony's certainty that her own feelings would not even register, still less provoke guilt, which gave her the strength to resist.” (www.studocu.com/en-au/document/the-university-of-notre-dame-australia/english-3/ian-mcewan-atonement-pdf/20996449).

რომანის გმირი პრობლემას უმკლავდება საკუთარი მენტალური სიძლიერისა და ხასიათის სიმტკიცის წყალობით.

ფსიქიკური ძალა, როგორც სოციალური სტერეოტიპი, ქცევის დადგენილი ნორმა და დამოკიდებულება

წარმოდგენა ძლიერი ქალის შესახებ შეიძლება სხვაობდეს როგორც ადგილობრივი კულტურის, ისე ავტორისა და პერსონაჟის ეროვნების თავისებურებათა მიხედვით: “You see, in American pop culture, beautiful dark women are invisible. (The other group just as invisible is Asian men. But at least they get to be super smart.) In movies, dark black women get to be the fat nice mammy or the strong, sassy, sometimes scary sidekick standing by supportively. They get to dish out wisdom and attitude while the white woman finds love. But they never get to be the hot woman, beautiful and desired and all.” (https://www.cur.ac.rw/mis/main/library/documents/book_file/digital-64773662accf49.36890267.pdf).

ფრაგმენტი წარმოადგენს ახალგაზრდა ნიგერიელი ქალის მონათხრობის ნაწილს. ქალი ჩავიდა ამერიკის შეერთებულ შტატებში უმაღლესი განათლების მისაღებად და დარჩა იქ სამუშაოდ. გმირი აფიქსირებს მისთვის უცნობ გარემოში ადამიანებთან კომუნიკაციის საკუთარ ემპირიულ გამოცდილებას. აქ იკვეთება შავკანიანი ქალების შესახებ დამკვიდრებული სტერეოტიპები. მიუხედავად იმისა, რომ მენტალური სიძლიერე დადებითად ფასდება, გმირის დაკვირვების თანახმად, შავკანიანი აფროამერიკელი ქალები არახელსაყრელ მდგომარეობაში იმყოფებიან ამერიკის შეერთებულ შტატებში. ეს კი განპირობებულია ამ ქვეყნის მასობრივ კულტურაში დამკვიდრებული სტერეოტიპებით.

იმავე ნაწარმოებიდან მოყვანილი შემდეგი მაგალითი აღწერს კანის ფერთან დაკავშირებულ გარკვეულ მოლოდინებს და სტერეოტიპებს, რომლებიც ტიპურია ამერიკის შეერთებული შტატებისათვის: “In describing black women you admire, always use the word “STRONG” because that is what black women are supposed to be in America. If you are a woman, please do not speak your mind as you are used to doing in your country. Because in America, strong-minded black women are SCARY.”

(https://www.cur.ac.rw/mis/main/library/documents/book_file/digital-64773662accf49.36890267.pdf).

მთხრობელი თვლის, რომ მის მიერ აღწერილ კულტურაში, შავკანიანი ქალებისათვის დამახასიათებელი თავისუფალი ქცევა აგრესიის წყაროდ აღიქმება.

სავარაუდოდ, ამ ტიპის ვარიაციები შეიძლება გამოწვეული იყოს რელიგიური შეხედულებებითა და მსოფლმხედველობით: “You will grow up to be a strong Christian woman, I tell her.” (https://archive.org/stream/the-color-purple-alice-walker/the-color-purple-alice-walker_djvu.txt).

ამ შემთხვევაში, ფსიქოლოგიური სიძლიერის იდეა ასოცირდება გმირის ურყევ რწმენასთან ღმერთის მიმართ, ასევე გარკვეული შეთანხმებებისა და რელიგიური დოგმების დაცვასთან. აქ, როგორც წესი, იკვეთება გენდერული როლების სპეციფიკა. მაგალითად, იუდეურ-ქრისტიანული მითოლოგიური კომპლექსმა ჩამოაყალიბა ეთიკური პრინციპები, რომლებიც გულისხმობდა ქალის დაქვემდებარებულ მდგომარეობას: “Wives, submit yourselves unto your own husbands, as unto the Lord. For the husband is the head of the wife, even as Christ is the head of the church: and he is the saviour of the body. Therefore, as the church is subject unto Christ, so let the wives be to their own husbands in everything.” (https://www.academia.edu/32960360/FIRST_CORINTHIANS_11).

“For the man is not of the woman, but the woman of the man. Neither was the man created for the woman; but the woman for the man.”
(https://www.academia.edu/32960360/FIRST_CORINTHIANS_11).

ფსიქიკური ძალა, როგორც სხვათა კეთილდღეობის მიღწევაზე მიმართული ქმედებები

რომანის “The Hunger Games” მთავარი გმირის შინაგანი მონოლოგის ფრაგმენტში იკვეთება დედის მოთხოვნილება, შეინარჩუნოს ფსიქოლოგიური სიძლიერე უმცროსი ქალიშვილის კეთილდღეობის გამო: Surely, there were more tears. Is my mother holding up, being strong for Prim? Or has she already started to slip away, leaving the weight of the world on my sister’s fragile shoulders?” (<https://mcla7th.weebly.com/uploads/1/4/0/8/14084007/hunger-games-18.pdf>).

აქ ვლინდება ქალის ზრუნვა შვილებზე, თუმცა, ამ კონკრეტულ მაგალითში, იკვეთება გმირის ფსიქიკური ძალის ნაკლებობით განპირობებული სურვილი, თავი აარიდოს პასუხისმგებლობას იმაზე, რაც ხდება.

ფსიქიკური ძალა, როგორც ინტერპერსონალური მიზიდულობის ფაქტორი

მაგალითში ასახულია რომანის “The Notebook” მთავარი გმირის დამოკიდებულება ქმრის მიმართ. ფსიქიკური ძალა წარმოადგენს იმ ფაქტორს, რომელიც გარშემომყოფთათვის ქმნის პერსონაჟის მიმზიდველ იმიჯს: “You are my best friend as well as my lover, and I do not know which side of you I enjoy the most. I treasure each side, just as I have treasured our life together. You have something inside you, Noah, something beautiful and strong. Kindness, that's what I see when I look at you now, that's what everyone sees. Kindness.” (<https://nicholassparks.com/wp-content/uploads/2022/09/excerpt-1.1996.10-the-notebook.pdf>).

სიძლიერე ფასდება დადებითად (ფიქსირდება დადებითი კონოტაციის მქონე ერთეულები beautiful and strong; treasure). სიძლიერე სიკეთესთან ერთად, გააზრებულია როგორც ინტერპერსონალური ურთიერთობების ჰარმონიზაციის ფაქტორი (ფიქსირდება არსებითი სახელები, რომლებიც ასახელებენ მოსაუბრისთვის მნიშვნელოვან ინტერპერსონალურ ურთიერთობებს - friend, lover).

იმავე ნაწარმოებში იკვეთება მთავარი პერსონაჟი მამაკაცის მიერ საკუთარი შეყვარებულის დედის საკმაოდ საინტერესო შეფასება: მამაკაცი საკუთარი შეყვარებულის დედის სიძლიერეს ხედავს ქალის სიმტკიცეში, აბსოლუტურ სიმშვიდესა და თავშეკავებაში იმ სიტუაციაში, როდესაც ქალიშვილის მომავლის შესახებ მის მიერ მრავალი წლის განმავლობაში ნაშენები ყველა გეგმა მყისიერად ინგრევა, როგორც ბანქოს სახლი: “She turned from him and left, closing the door behind her. Noah watched her dim away without looking back. She was a strong woman, he thought to himself, and he knew then where Allie got it.” (<https://nicholassparks.com/wp-content/uploads/2022/09/excerpt-1.1996.10-the-notebook.pdf>). აქვე შეიძლება აღინიშნოს ფსიქიკური ძალის მემკვიდრეობითობა.

ფსიქიკური ძალა, როგორც სხვებისთვის უხერხულობის განცდის გამომწვევი ფაქტორი

ქვემოთ მოყვანილ ფრაგმენტში, ფსიქიკური ძალა არ არის მოკლებული თავის პოზიტიურ ღირებულებით პოტენციალს, თუმცა აქ ასევე იკვეთება იდეა იმის შესახებ, რომ ინდივიდის ძლიერი ნება შეიძლება წარმოადგენდეს სხვათა სირთულეების პოტენციურ წყაროს: “She was a beauty, with a quick intelligence and a strong will. She's going to be a handful for some man, David thought.” (https://www.e-school.kmutt.ac.th/elibrary/Upload/EBook/DSIL_Lib_E1312881107.pdf).

მოცემულ შემთხვევაში, გმირის მიერ გოგონაში სილამაზის, გონიერებისა და ნების სიმტკიცის შერწყმა განიხილება როგორც გარკვეული კონფლიქტურობის საწყისი.

ფსიქიკური ძალა როგორც ფსიქოლოგიური დამოკიდებულების, მორჩილების, ერთი პიროვნების მეორეს მიმართ დომინანტური პოზიციის ფორმირების მიზეზი

მოცემული ფრაგმენტში იკითხება უფრო მტკიცე ნების მქონე პიროვნების მიერ მეორეს მიმართ დომინანტური პოზიციის ჩამოყალიბების შედეგად გარკვეული ფსიქოლოგიური დამოკიდებულების, მორჩილების გამოვლენის თეორიული შესაძლებლობა: “Just that winter she had found herself saying to a young woman who worked with her at the tasting bar on Saturdays that between a man and a woman there was always one person who was stronger than the other one. “That doesn’t mean the weaker one doesn’t love the stronger,” she’d pleaded. The girl looked at her blankly. But for my mother what mattered was that as she spoke, she had suddenly identified herself as the weaker one. This revelation sent her reeling. What had she thought all those years but the opposite?” (https://thescriptsavant.com/movies/The_Lovely_Bones.pdf).

ფსიქიკური ძალა როგორც რესურსი

კონცეპტის „ძალა“ ფსიქიკური კომპონენტის მეშვეობით ექსპლიცირდება მეტაფორები „რესურსი - ძალა“ და „საცავი - ძალა“. მენტალური ძალა გაცილებით იოლად წარმოსადგენია ერთგვარი ენერგიის საცავად, გარკვეული სახის სუბსტანციად, რომლის შევსება და აღდგენა შესაძლებელია და რომელზეც ასევე შესაძლებელია მანიპულირება: “She wanted to read the letter, but she could not get herself to open it. She put it on her table. She would read it in a week; she needed a week to gather her strength. She would reply, too, she told herself. She would tell him everything. But a week later, the letter still lay there. She placed a book on top of it, then another book, and one day it was swallowed beneath files and books. She would never read it.” (https://www.cur.ac.rw/mis/main/library/documents/book_file/digital-64773662accf49.36890267.pdf).

კონტექსტში იკვეთება გმირის მოთხოვნილება, მოიკრიბოს ძალა დაგეგმილი მოქმედების განსახორციელებლად: “For three nights he hadn’t known how to touch my mother or what to say. Before, they had never found themselves broken together. Usually, it was one needing the other but not both needing each other, and so there had been a way, by touching, to borrow from the stronger one’s strength. And they had never understood, as they did now, what the word horror meant.” (https://thescriptsavant.com/movies/The_Lovely_Bones.pdf)

ფრაგმენტი საინტერესოა იმ თვალსაზრისით, რომ მასში ძალა წარმოდგენილია როგორც რესურსი, რომლის გაზიარებაც შესაძლებელია სხვა ადამიანებისათვის. გმირები, რომლებიც ცდილობენ გადაიტანონ ბავშვის დაკარგვისაგან გამოწვეული ტკივილი, აცნობიერებენ, რომ მათთვის უჩვეულოა ერთდროულად დეპრესიაში ყოფნა და ერთმანეთისაგან შინაგანი ძალის მიღების შესაძლებლობის არარსებობა: “Don’t tell me don’t,” she said. “Don’t stop me, Louis. I’ve only got the strength to tell this once, and then I don’t want to ever talk about it again. I probably won’t sleep tonight as it is.”
(https://thescriptsavant.com/movies/The_Lovely_Bones.pdf)

ამ ტიპის მაგალითებში იკვეთება ძალის, როგორც გარკვეული ლიმიტის მქონე რესურსის აღქმა. ამ ტიპის აღქმა განსაკუთრებით ხშირად აქტივირდება ძალის დეფიციტის არსებობის სიტუაციაში. ავტორის თქმით, მას არ გააჩნია საკმარისი ძალა იმისათვის, რომ უსიამოვნო თემას შეეხოს ერთზე მეტჯერ.

როგორც კონტექსტებიდან ირკვევა, ფსიქიკური ძალის შევსება ასევე ხდება გარე ფაქტორების მეშვეობით. სწორედ ამიტომ, ელემენტები “strength” და “strong” საკმაოდ ხშირად ფიქსირდებიან ზმნებთან “to give” და “to gather”: “Snow Flower’s letter felt like a good omen. If childbirth had gone easily for her, surely my baby and I would survive it too. It gave me strength to know that even though we were in new lives, our love for each other had not diminished. If anything, it was stronger as we embarked on our rice-and-salt days.”
(<https://archive.org/details/snowflowersecret0000seel/mode/2up>) ამ ფრაგმენტში გმირის ძალა ივსება მეგობრისაგან მიღებული წერილების მეშვეობით. გმირი ამ წერილების მიღებას კარგ ნიშნად აღიქვამს.

“I began to hear verses sung by women sitting around other fires in the bowl. The men should have stopped our chanting, for certainly the rebels could hear us. But the purity of the women’s voices gave us all strength and courage.” (<https://archive.org/details/snowflowersecret0000seel/mode/2up>). ამ ფრაგმენტში კი გმირის შინაგანი ძალის მატებაში მნიშვნელოვან როლს თამაშობს მომდერალ ქალთა ლამაზი ხმები.

“She reluctantly gave it to me. Inside my head I had an army of brushes with black ink, obliterating the thoughts and memories that kept popping up. I called upon the hardness of the bronzes in the ancestral temple, the hardness of ice in winter, and the hardness of bones dried out under an unrelenting sun to give me strength. In one swift movement I opened the fan.”
(<https://archive.org/details/snowflowersecret0000seel/mode/2up>). ამ ფრაგმენტში გმირი

საკუთარი შინაგანი ძალის შევსებას ცდილობს მისთვის განსაკუთრებით საინტერესო ატრიბუტებითა და მოვლენებით.

“A baby will fill you with love and pride, make you laugh, make you cry, make you strong, and help you to be more independent. You will learn far more from this experience than a maths class.” (<https://kkoworld.com/kitablar/sesilia-ahern-goy-qursaginin-bitdiyi-yer-eng.pdf>). ამ ფრაგმენტში აღწერილია ვარაუდი იმის თაობაზე, რომ ბავშვის დაბადებამ შეიძლება გააძლიეროს გმირი, გახადოს იგი უფრო დამოუკიდებელი და სრულად შეცვალოს მისი ცხოვრება.

მორწმუნე ადამიანების ცნობიერებაში არსებობს ვარაუდი იმის თაობაზე, რომ ისინი ძალას იღებენ ღმერთისაგან: “What should we pray for, boss?” John asked. “Strength”, I said without even thinking. I closed my eyes and said, “Lord God of 'Hosts, please help us finish what we've started, and please welcome this man, John Coffey - like the drink but not spelled the same - into heaven and give him peace. Please help us to see him off the way he deserves and let nothing go wrong. Amen.” I opened my eyes and looked at Dean and Harry. Both of them looked a little better. Probably it was having a few moments to catch their breath. I doubt it was my praying.” (https://mylanguages.at.ua/Green_Mile_The-Stephen_King.pdf).

“John Coffey said: "Baby Jesus, meek and mild, pray for me, an orphan child. Be my strength, be my friend, be with me until the end. Amen." He opened his eyes, started to get up, then looked at me closely.” (https://mylanguages.at.ua/Green_Mile_The-Stephen_King.pdf).

ორივე ფრაგმენტში გმირები მიმართავენ უზენაეს ძალებს და შესთხოვენ მათ საკუთარი გეგმების განხორციელებისა და მკაცრ სამყაროში გადარჩენისათვის საჭირო შინაგან ძალებს: “O Lord, give us the strength to bear our hardships on this earth, so that we may enjoy the fruits of heaven when we are called...” (https://www.e-school.kmutt.ac.th/elibrary/Upload/EBook/DSIL_Lib_E1312881107.pdf). ბოლო ფრაგმენტშიც გმირი შესთხოვს ზეციერს დახმარებას განსაცდელის დაძლევაში.

ფსიქიკური ძალის შინაგანი გამოხატულება

ადამიანის ფსიქიკური ძალა არ ვლინდება მხოლოდ ინდივიდთა ინტერაქციასა და ქმედებებში. ფსიქიკურმა ძალამ შესაძლოა გამოხატულება ჰპოვოს ადამიანის გარეგნობაში, სახის ნაკვთებში, ხმისა და ტემბრის მახასიათებლებში, სიარულის მანერაში, სახის გამომეტყველებასა და საკუთარი თავის წარმოჩენის მანერაში:

“His features were strong and sculpted. He had a mane of dark hair, candid blue eyes, and a strong chin.” (https://www.e-school.kmutt.ac.th/elibrary/Upload/EBook/DSIL_Lib_E1312881107.pdf)

“When she spoke, her voice was firm and strong.” (https://www.e-school.kmutt.ac.th/elibrary/Upload/EBook/DSIL_Lib_E1312881107.pdf)

მოცემულ ფრაგმენტებში აღწერილია ძლიერი ხასიათისა და მტკიცე ნებისყოფის მქონე გმირის გარეგნობა. ეს ძალა ვლინდება მისი სახის ნაკვთებში, ნიკაპის ფორმასა და ხმაში.

“There was Senator Martin, on television live with Peter Jennings. She stood alone in her child's bedroom, a Southwestern University pennant and posters favoring Wile E. Coyote and the Equal Rights Amendment on the wall behind her. She was a tall woman with a strong, plain face.” (https://usuaris.tinet.cat/palonso/l1ibres/harris/the_silence_of_the_lambs.pdf)

ქალი სენატორი რომანიდან „კრავთა დუმბილი“ ძლიერი ხასიათის მქონე პერსონაჟია - მისი ძალა ვლინდება როგორც მისი საქციელში, ისე გარეგნობაშიც.

“And yet, when Renly cut away her torn cloak and fastened a rainbow in its place, Brienne of Tarth did not look unfortunate. Her smile lit up her face, and her voice was strong and proud as she said, “My life for yours, Your Grace. From this day on, I am your shield, I swear it by the old gods and the new.” (https://dn790009.ca.archive.org/0/items/MyRpgCollection/A_Song_of_Ice_and_Fire_Corebook.pdf)

ბრიენა ტარტი ერთ-ერთი ყველაზე ძლიერი პერსონაჟია - იგი ძლიერია როგორც სხეულით, ისე სულით. ბრიენა ტარტის ძლიერი ხმა ხაზს უსვამს მის შინაგან სიმტკიცეს.

საილუსტრაციო მოდელებში ზედსართავი სახელის “strong” გამოყენების თავისებურებათა ანალიზის შედეგად გამოიკვეთა შემდეგი კანონზომიერებები:

ზედსართავი სახელი “strong” ყველაზე ხშირად გამოიყენება გერუნდივთან ან ინფინიტივთან კომბინაციაში: “She had wanted to be strong to the end, give no evidence of what this overthrow was doing to her.” [Barbara, Neil. The Possession of Delia Sutherland]

საკმაოდ ხშირია ზედსართავი სახელის “strong” ატრიბუტად და პრედიკატად გამოყენების შემთხვევები;

ადამიანის ნებისყოფის პარამეტრული მახასიათებლები ხშირად რეპრეზენტირებულია ზედსართავი სახელის “strong” შედარებითი ხარისხით;

ასევე ხშირია ზედსართავი სახელის “strong” განსაზღვრულ არტიკლთან გამოყენების შემთხვევები ადამიანთა ჯგუფის აღსანიშნად: ““You?” said the alien to Johnny. “Shoot me? You can't. Such weakness. And that is why you want peace. The strong never want peace.” (<https://www.overdrive.com/media/212590/lords-and-ladies>).

რაც შეეხება გენდერულ ასპექტს, სეგმენტში „ფსიქიკური ძალა“ იგი გაცილებით სუსტადაა გამოხატული, წინა სეგმენტთან შედარებით: ქალი, ფიზიკური ძალის მხრივ, ჩამორჩება მამაკაცს, ხოლო რაც შეეხება ფსიქიკურ ძალას, ამ შემთხვევაში გენდერული მარკირებულობა პრაქტიკულად არ ფიქსირდება: “There must be a few strong women, women with more man in their character than most, and I suspect that Eric was the victim of a self with just a little too much of the woman in it. That sensitivity, that desire not to hurt people, that delicate, mindful brilliance — these things were his partly because he thought too much like a woman. Up until his nasty experience it never really bothered him, but just at that moment, in that extremity of circumstance, it was enough to break him.” (https://englishroam.com/wp-content/uploads/2012/06/Iain_Banks_-_The_Wasp_Factory.pdf)

ამ ტიპის მაგალითები შეიძლება ჩაითვალოს ერთეულ შემთხვევებად. შემოთავაზებული ფრაგმენტის გენდერული მარკირებულობა დიდწილად განისაზღვრება გმირის პირადი მტრობით ქალების მიმართ და, შესაბამისად, ყველაფრის მიმართ, რაც სტერეოტიპულად ქალურია. ეს განწყობა იკითხება შემდეგ ფრაგმენტში: “My GREATEST ENEMIES are Women and the Sea. These things I hate. Women because they are weak and stupid and live in the shadow of men and are nothing compared to them, and the Sea because it has always frustrated me, destroying what I have built, washing away what I have left, wiping clean the marks I have made. And I'm not all that sure the Wind is blameless, either.” (https://englishroam.com/wp-content/uploads/2012/06/Iain_Banks_-_The_Wasp_Factory.pdf)

გმირი ყველა სისუსტეს ქალურ და ნეგატიური თვისებად აღიქვამს. ჩვენ ვვარაუდობთ, რომ ამ ტიპის მაგალითები უკიდურესად იშვიათია და ექსკლუზიურად პერსონაჟის შინაგანი სამყაროს გახსნას ემსახურებიან.

“You have a class of young strong men and women, and they want to give their lives to something. Advertising has these people chasing cars and clothes they don't need. Generations have been working in jobs they hate, just so they can buy what they don't really need.” (https://english227fightclub.weebly.com/uploads/6/7/4/7/6747209/fight_club_-_chuck_palahnuk.pdf)

ამ მაგალითში არ ფიქსირდება ძალის მიხედვით სქესთა ან გენდერთა დაყოფა - ერთეული “strong men and women” აღნიშნავს ახალგაზრდობას, როგორც გოგონებისა და ბიჭების

ერთობლიობას. უნდა ითქვას, რომ გენდერულად არამარკირებული მაგალითები უფრო ტიპური და ხშირია.

საილუსტრაციო მოდელების ანალიზმა ცხადყო, რომ:

აქსიოლოგიური თვალსაზრისით, ფსიქიკური ძალის ფენომენი დადებითად ფასდება;

ქალთა პერსონაჟების აღწერისას, ლექსემა “strong” ხშირად გამოიყენება ლექსემასთან “independent” კომბინაციაში:

“Let's just talk tomorrow. Okay?” I say, trying to salvage what's left of my image as a strong, independent woman and wondering if it's only an image”
(<https://archive.org/details/wherewebelong0000unse>)

“When had she become such a wimp? When? Hadn't she always been strong? Independent? A girl who raced her mare along the ridge over the sea, who climbed to the topmost spire of the mountain on this island, who swam naked in the icy, foaming waters of the Pacific where it poured and swirled into the bay?” (<https://archive.org/details/youdontwanttokno0000lisa>)

მოცემული ფრაგმენტები ცხადყოფს, რომ ენის მატარებელთა ცნობიერებაში ქალის შინაგანი ძალის მნიშვნელოვან შემადგენელს წარმოადგენს დამოუკიდებლობა.

სეგმენტი „სასიცოცხლო ძალები“

სეგმენტი „სასიცოცხლო ძალები“ ფიქსირდება ფიზიკური და ფსიქიკური ძალების კვეთაზე და წარმოადგენს სწორედ აღნიშნული ძალების განუყოფლობის მანიფესტაციას.

მიუხედავად იმისა, რომ სასიცოცხლო ძალა, ფიზიკური ძალისგან განსხვავებით, მოკლებულია გარეგნულ გამოხატულებას, თითოეული ადამიანი გრძნობს ან სასიცოცხლო ძალის მოზღვავენას, ან მის მწვავე დეფიციტს. მოცემული სეგმენტის სფეროში ყველაზე ინფორმატიულად მიგვაჩნია ის კონტექსტუალური მაგალითები, რომლებშიც ცხადად იკვეთება კონკრეტული ქმედების ან გეგმის განხორციელებისათვის საჭირო ძალის ნაკლებობა.

მიზანშეწონილად მიგვაჩნია ორი კოგნიტური ნიშანის გამოყოფა:

კოგნიტური ნიშანი „ენერგია, აქტიურობა, დინამიური ასპექტი“

კოგნიტური ნიშანი „ჯანმრთელობა“

აქვე უნდა ითქვას, რომ კოგნიტური ნიშანი „ჯანმრთელობა“ არ არის მისი მსგავსი კოგნიტური ნიშნის „ფიზიკური ძალა“ იდენტური. მოცემული სეგმენტის ფარგლებში კოგნიტური ნიშანი „ჯანმრთელობა“ სცდება მუსკულატურისა და ძლიერი ფიზიკური აღნაგობის საზღვრებს. კოგნიტური ნიშანი „ჯანმრთელობა“ მოიცავს ადამიანის ჯანმრთელობას, ახალგაზრდობასა და სიცოცხლისუნარიანობას.

კოგნიტური ნიშანი „ენერგია, აქტიურობა“

კოგნიტური ნიშანი მოიცავს: სასიცოცხლო ძალას, დინამიურობას, ადამიანის ენერგიას. ეს სამი ცნება სემანტიკურად იმდენად ახლოსაა ერთმანეთთან, რომ მათი დიფერენცირება თითქმის შეუძლებელია.

სასიცოცხლო ძალებს აქვთ კაუზალური ბუნება, რაც იმას ნიშნავს, რომ ისინი პროვოცირებულნი ან მოტივირებულნი არიან რაიმე ფაქტორით, რომლის უკანაც დგას გარკვეული ადამიანი, აზრი, ობიექტი, სამეტყველო აქტივობა და ა.შ. ძალის ნაკლებობის მიზეზი შეიძლება იყოს სტრესი, შიმშილი, ზედმეტი დაღლილობა.

სწორედ ეს განსაზღვრავს სასიცოცხლო ძალის, როგორც ენერგიისა და აქტიურობის რეპრეზენტაციას, მისი დეფიციტის, აუცილებლობის ან სრული არარსებობის კონტექსტში, რაც გადმოცემულია ზმნებით “to keep up”, “to save”, “to need”: “She was not hungry, but she knew she had to keep up her strength.” (https://www.e-school.kmutt.ac.th/elibrary/Upload/EBook/DSIL_Lib_E1312881107.pdf).

გმირი იღებს გადაწყვეტილებას მიიღოს საკვები ენერგიის შენარჩუნების მიზნით. პერსონაჟი აფასებს ორგანიზმის ნორმალური ფუნქციონირებისთვის საჭირო ენერგიას.

“Don't talk. Save your strength. Just leave everything to me.” (https://www.e-school.kmutt.ac.th/elibrary/Upload/EBook/DSIL_Lib_E1312881107.pdf).

ამ ტიპის მაგალითებში ძალა აღიქმება, როგორც განსაკუთრებით ღირებული რესურსი, რომელსაც გაფრთხილება სჭირდება. აქ ვლინდება ძვირფასი ადამიანის მიმართ ზრუნვა მისი რესურსის შენარჩუნებაზე ფიქრით.

““You've got to eat some breakfast.”

“I don't want anything.”

“Just a bit of toast,” wheedled Hermione.

“I'm not hungry.”

Harry felt terrible. In an hour's time he'd be walking onto the field.

“Harry, you need your strength,” said Seamus Finnigan. “Seekers are

always the ones who get clobbered by the other team.””

(<https://kvongcmehsanalibrary.wordpress.com/wp-content/uploads/2021/07/harrypotter.pdf>)

მოცემულ მაგალითში იკვეთება დაგროვილი ძალის დახარჯვის ინტენცია გეგმის ან იდეის განხორციელების მიზნით.

““Master, you are not strong enough!” “I have strength enough... for this....””

(<https://kvongcmehsanalibrary.wordpress.com/wp-content/uploads/2021/07/harrypotter.pdf>) ამ

ფრაგმენტში აღწერილია ორ პერსონაჟს შორის კამათი იმის თაობაზე, შეძლებს თუ არა ერთ-ერთი მათგანი საკუთარი ჩანაფიქრის სისრულეში მოყვანა.

ენასა და ლიტერატურაში სასიცოცხლო ენერგიასთან დაკავშირებული ძალის

რეპრეზენტაცია არ ფიქსირდება მხოლოდ ძალის დეფიციტის მომენტში.

შემოთავაზებული მაგალითებში ხდება ან რაიმე სახის ძალისაკენ სწრაფვის, ან

სასიცოცხლო ძალების ზენიტში ყოფნის დემონსტრირება:

““It is," Firenze agreed, "unless all you need is to stay alive long

enough to drink something else -- something that will bring you back to

full strength and power - something that will mean you can never die.

Mr. Potter, do you know what is hidden in the school at this very

moment?”” (<https://kvongcmehsanalibrary.wordpress.com/wp-content/uploads/2021/07/harrypotter.pdf>)

ქვემოთ შემოთავაზებულ ფრაგმენტებში ქალის ფენომენი გააზრებულია როგორც ენერგიის წყარო:

“Recharging us. Giving us strength. A woman's bed? that was energy itself. Side by side. Even a battery charges up better prone. (Just a joke.)” (<https://www.jstor.org/stable/41304643>)

“Women survive better because their roles as mothers, spouses and home keepers are not attacked in the same fashion. In victory or defeat, their roles continue. Indian women have become stronger, and it is from their strength that I see the energy that will drive change. Change will be nurtured and fed by women.” (<https://gladue.usask.ca/sites/gladue1.usask.ca/files/gladue/resource384-2d76042b.pdf>)

აღნიშნულ ფრაგმენტებში დემონსტრირებულია ქალის უნარი, ენერგიით აღავსოს მამაკაცი და დაამყაროს ახალი მსოფლიო წესრიგი.

კოგნიტური ნიშანი „ჯანმრთელობა, ახალგაზრდობა“

მიუხედავად იმისა, რომ მოცემულ სეგმენტში ახალგაზრდობის განხილვა შესაძლებელია ცალკე კოგნიტურ მახასიათებლად, ჩვენ მიზანშეწონილად მივიჩნიეთ მისი „ჯანმრთელობის“ კოგნიტურ ნიშანთან გაერთიანება. ამის საფუძველი კი შექმნა ამ ორი ცნების სემანტიკურმა სიახლოვემ და გაანალიზებულ მაგალითებში გამოკვეთილმა სპეციფიკამ.

მაგალითების ანალიზმა ცხადყო, რომ ჯანმრთელობა და ახალგაზრდობა მჭიდროდაა დაკავშირებული ვიტალურობის ცნებასთან. ჯანმრთელობისა და ახალგაზრდობის ცნებები ხშირად ფიქსირდებიან კომბინაციაში ლექსემასთან “vital”.

“Kate celebrated her seventieth birthday. Her hair was white now, and she was a remarkable figure of a woman, strong and erect and vital” (https://www.e-school.kmutt.ac.th/elibrary/Upload/EBook/DSIL_Lib_E1312881107.pdf).

“Sitting on the bed, she bent through death and held her thin brother. Her breasts felt strong and vital, and she wanted to absorb his fear and give him life. She held him as if this were possible.” (Debus/დებუსი, 1992). მოცემულ ფრაგმენტში იკითხება წარმოდგენა ქალზე, როგორც ახალ საწყისსა და სიცოცხლის მიმნიჭებელ ძალაზე.

“Then finally he and Marge had been able to unite sperm and egg into strong, vital life. And he was the best and brightest of both of them.” (რობერტსი, 1990).

მიუხედავად იმისა, რომ ფრაგმენტში გამოყენებულია არსებით სახელი “life”, ცხადია, რომ აქ იგულისხმება არა ზიგოტა, არამედ ახალი სიცოცხლე - ახალი ადამიანი.

“Her body shuddered with its new strength. Naomi wiped her mouth on the back of her hand and stood up. Despite her throat's soreness and the uncertainty of her balance, she felt vital and strong. Her mind didn't bother to grapple with the contradiction.” (Zedde/ზედე, 2007). მოცემულ ფრაგმენტში იკვეთება ძალისა და ვიტალურობის დაპირისპირება არათავდაჯერებულობასა და გაღიზიანებასთან, თუმცა გმირს არ აწუხებს ამგვარი დისონანსი.

“Chauncey always looked so strong, vital, and happy on his television commercials, leaving Caitlin to wonder if this was even the same man. His neck was thin and marred by discolored patches of skin that looked to have come from radiation treatments.” (Land/ლანდი, 2014) მოცემულ ფრაგმენტში ერთეულების “strong” და “vital” სინონიმად გვევლინება “happy”, რაც ქმნის აღნიშნული სამი ლექსემის ერთი და იმავე კოგნიტური ველისათვის მიკუთვნების საფუძველს.

“She had always been so strong, so vital, so unstoppable. She was my anchor, my soul mate, the love of my life.” (Cartwright/კალტვრაიტი, 2006) ამ ტიპის სინონიმური რიგი (“so strong, so vital, so unstoppable”) იძლევა ქალის რომელიმე ბუნებრივ სტიქიასთან ასოცირების საფუძველს.

სეგმენტში „სასიცოცხლო ძალები“ საკმაოდ სუსტად იკვეთება გენდერული დეტერმინირებულობის კვალი, რაც მეტყველებს აღნიშნული სეგმენტის უნივერსალურობაზე. სასიცოცხლო ძალა, სოციალური თუ ფიზიკური ძალისაგან განსხვავებით, თანდაყოლილია დედამიწაზე მცხოვრები ყველა ადამიანისათვის, მიუხედავად მათი სოციალური სტატუსისა, გენდერისა თუ გენეტიკური მემკვიდრეობისა.

მაგალითების ანალიზმა ცხადყო, რომ სასიცოცხლო ძალა თანდაყოლილია როგორც ქალებისათვის, ისე მამაკაცებისათვის, რეპროდუქციული ფუნქციის კონტექსტშიც კი.

უნდა აღინიშნოს, რომ სეგმენტი „სასიცოცხლო ძალები“ ფასდება დადებითად. ამ სეგმენტის რეპრეზენტანტი ლექსემები ქმნიან კონტექსტუალურ სემანტიკურ რიგებს დადებითი კონოტაციის მქონე სიტყვებისაგან.

სეგმენტი „სოციალური ძალა“

სეგმენტი „სოციალური ძალა“, ისევე როგორც კოგნიტური ნიშანი „ენერგია, აქტიურობა“ აგებულია კაზუალურობის პრინციპით.

ამ სეგმენტის ფარგლებში განვიხილავთ აქტუალიზაციას ინტერპერსონალური ურთიერთობებისა, რომლებიც ხშირად აგებულია დომინირებაზე და წარმოადგენს ადამიანების ერთმანეთზე გავლენის პროდუქტს. ძალაუფლებრივ ურთიერთობათა განხილვა შეუძლებელია კაზუალური კავშირის გარეშე.

„ძალაუფლება“ მოიცავს ორ კომპონენტს:

ადამიანების უნარსა და შესაძლებლობას, გავლენა მოახდინონ სხვებზე, მათ საქმიანობასა და ქცევაზე თავიანთი ავტორიტეტის, ნების, ძალადობისა და კანონის მეშვეობით;

სოციალურ-პოლიტიკურ დომინირებას, სახელმწიფო ორგანოების სისტემას.

კოგნიტური ნიშანი „ემოციურ-ფსიქოლოგიური ზემოქმედება, ავტორიტეტი“

სპეციალურ ლიტერატურაში იძებნება ძალაუფლების კონცეპტუალიზაციის ორი ვერსია:

“Other-oriented” - ვერსია გულისხმობს „სხვებზე ორიენტირებულობას“. აღნიშნული ვერსიის ფარგლებში ძალაუფლება განიხილება სხვა სოციალურ სუბიექტებზე კონტროლის განხორციელების უნარი;

“Ego-oriented” - აღნიშნული ვერსიის ფარგლებში ძალაუფლება გააზრებულია გარკვეული რეზულტატის მიღების საშუალებად (Riker/რაიკერი 1964).

განსახილველი სეგმენტის ფარგლებში, ძალაუფლების ფენომენის ანალიზს უფრო რელევანტურად მივიჩნევთ ვერსიის “other-oriented” პერსპექტივიდან, ვინაიდან ვერსია “ego-oriented” ემთხვევა ჩვენს მიერ განხილულ ფსიქიკურ ძალას.

მოცემულ სეგმენტში ძალაუფლება კორელირებს ავტორიტეტის ცნებასთან, რომელიც განისაზღვრება ორი ძირითადი მიდგომით:

პირველი მიდგომა ავტორიტეტს განიხილავს, როგორც ბრძანების გაცემის უფლების არსებობას. აღნიშნული მიდგომის ფარგლებში ავტორიტეტი ასოცირდება კანონთან, სტატუსთან, ინსტიტუციასა და საზოგადოებაში დომინანტურ პოზიციასთან. ამრიგად, ავტორიტეტი მიეწერება არა ინდივიდებს, არამედ მათ ადგილს სოციალურ იერარქიაში;

მეორე მიდგომის კონტექსტში, ავტორიტეტის წყაროს არ წარმოადგენს ინდივიდის ძალაუფლება, პიროვნული თვისებები, უნარები, გამოცდილება და განათლება.

გარშემომყოფები ემორჩილებიან ასეთი ავტორიტეტის მქონე პირთა ნებას, რადგან მათ მოსაზრებებს სწორად მიიჩნევენ. ასეთი ავტორიტეტი გვევლინება პიროვნულ ავტორიტეტად. ბუნებრივია, პიროვნული ავტორიტეტი ეფუძნება ადამიანის გარკვეული თვისებებისა და შესაძლებლობების არსებობას. თუმცა ისიც უნდა ითქვას, რომ პიროვნული ავტორიტეტი ასევე დამოკიდებულია ობიექტების მიერ ამ თვისებების აღქმაზე.

ჩვენი კვლევისათვის უფრო აქტუალურია პიროვნული „სხვაზე ორიენტირებული“ ავტორიტეტის გამოვლინების მაგალითები:

“It is here that I realize what a strong influence your friends, especially Jay, must have had on the decision you claim to have made independently. There have been numerous actions on their part over the course of our relationship that have made it quite clear to me (as I assume was their goal) that I do not meet their “standards” for you.” (ბრაუნი, 2005).

მოცემულ შემთხვევაში, ჩვენ ვხედავთ, თუ როგორ აღნიშნავს ერთი პერსონაჟი მეორის გავლენას თავის მეგობრებზე. მნიშვნელოვანია ზედსართავი სახელის “strong” და არსებითი სახელის “influence” კომბინაცია.

კოგნიტური ნიშანი „მაღალი სოციალური მდგომარეობა, გავლენა და სიმდიდრე“

“I have a theory that the individual represents in his development the whole procession of his ancestors, and that such a sudden turn to good or evil stands for some strong influence which came into the line of his pedigree. The person becomes, as it were, the epitome of the history of his own family.” (Rennison/რენისონი, 2007). ამ ფრაგმენტში ფიქსირდება ძალაუფლების მემკვიდრეობითობა (ძალაუფლების მემკვიდრეობით გადასვლა მშობლიდან შვილზე).

“Even though Master Lu’s wife has given him four sons, he has three concubines. He must have them, because he is the headman. They help show the people his strength”. (<https://bookpremiumfree.com/downloads/snow-flower-and-the-secret-fan-by-lisa-see/>). ამ ფრაგმენტში აღწერილია, თუ როგორ ვლინდება მამრობითი სქესის პერსონაჟის სოციალური ძალაუფლება ვაჟების დაბადებითა და რამდენიმე საყვარლის არსებობით. აღნიშნული ფაქტორები წარმოადგენენ პერსონაჟის სტატუსისა და მასკულინობის დასტურს.

“I knew everything about Snow Flower, and I proceeded to use it against her under the guise of social correctness and the strength of my being Lady Lu. I humiliated her in front of the other women, revealing every weakness. I held nothing back, because I had lost all control.”

(<https://bookpremiumfree.com/downloads/snow-flower-and-the-secret-fan-by-lisa-see/>). მოცემულ ფრაგმენტში ქალი პერსონაჟის სოციალური ძალაუფლება იქცევა სხვა ქალი პერსონაჟის დამცირების მიზეზად.

““But the queen will never retire,” I said desperately. “She has said so herself, she told me herself. She said she would die first.” My uncle exclaimed, pushed his chair back and took a step to look out of the window. “She’s in a strong position at the moment,” he conceded.” (Gregory/გრეგორი, 2001).

ამ ფრაგმენტში საუბარია დედოფალზე, რომელიც ინარჩუნებს თავის მაღალ მდგომარეობას ტახტის მემკვიდრის გაჩენის პოტენციალის წყალობით.

კოგნიტურ ნიშანში „დომინირება, ბატონობა, დათრგუნვა, იძულება“ სოციალური ძალაუფლების არსებობა დეტერმინირებულია ან სიმდიდრის ან მაღალი სოციალური პოზიციის ფლობით. სოციალური ძალაუფლება ასევე შეიძლება იყოს დეტერმინირებული გარშემომყოფთა მიერ სუბიექტის თვისებების დადებითი შეფასებით, რაც ეთანადება ავტორიტეტის ცნებას.

ამრიგად, ძალაუფლების ცნების ენციკლოპედიური ველი წარმოდგენილია ოთხი ურთიერთდაკავშირებული სეგმენტის სახით: „ფიზიკური ძალა“, „სასიცოცხლო ძალები“, „ფსიქიკური ძალა“, „სოციალური ძალა“. აღნიშნული სეგმენტები მოიცავენ ისეთ კონცეპტუალურ მახასიათებლებს, როგორიცაა „მასკულიზაცია“, „მლიერი აღნაგობა“, „ძალადობა“, „ნებისყოფა“, „სიმტკიცე“, „აქტიურობა“, „ენერგიულობა“, „დინამიურობა“, „მართვა, კონტროლი“ და სხვ.

ინგლისური ენის მატარებლები ძალაუფლების ფენომენს ძირითადად დადებითად აფასებენ. აღნიშნული ფენომენი უარყოფით შეფასებას იძენს იმ შემთხვევებში, როდესაც იგი არ კონტროლდება ინტელექტით, მორალური და ეთიკური სტანდარტებით, რაც ძალადობაში გადაიზრდება.

გენდერული დეტერმინირებულობა ყველაზე ცხადად იკვეთება სეგმენტში „ფიზიკური ძალა“. ფიზიკური ძალის გენდერული დეტერმინირებულობა ვლინდება ყველა რელევანტურ კოგნიტურ ნიშანში.

კონტექსტუალური ანალიზი ცხადყოფს, რომ სეგმენტი „სასიცოცხლო ძალა“ უნივერსალური ხასიათისაა, რის გამოც აღნიშნულ სეგმენტში რეალიზებული კონცეპტი “strength” არ ხასიათდება მკაფიო გენდერული შეფერილობით.

სუსტი გენდერული შეფერილობის მატარებელია ასევე სეგმენტი „ფსიქიკური ძალა“.

„სოციალური ძალაუფლების“ სეგმენტის ანალიზი ცხადყოფს, რომ სოციალური ძალაუფლების ფლობა განისაზღვრება ან მატერიალური სიმდიდრის, ან სოციალური სტატუსის ფლობით. სოციალური ძალაუფლება ასევე შეიძლება ასოცირდებოდეს სხვათა მიერ დადებითად შეფასებული თვისებების არსებობასთან, რაც ავტორიტეტის ცნების იდენტურია.

თავი IV. კულტურული მეხსიერება, მორალური წესრიგი, სოციალური იერარქიები, გენდერული იდეალები და მათი ტრანსფორმაცია

4.1. ქართულ და ინგლისურ ანდაზებში აკუმულირებული კულტურული მეხსიერება, მორალური წესრიგი და სოციალური იერარქიები

ანდაზები წარმოადგენს ხალხური სიბრძნის ერთ-ერთ ყველაზე კომპაქტურ და მდგრად ფორმას, რომელიც ასახავს საუკუნეების განმავლობაში აკუმულირებულ საზოგადოების გამოცდილებას, ღირებულებებსა და სოციალურ ნორმებს. ისინი გვევლინება ლაკონურ გამონათქვამებად, რომელთა ფორმა კონდენსირებულია, შინაარსი კი ღრმა. ანდაზებში კონდენსირებულია ერის კულტურული მეხსიერება, მორალური წესრიგი და სოციალური იერარქიები. სწორედ ამიტომ, ანდაზების კვლევა მნიშვნელოვანია არა მხოლოდ ლინგვისტიკის ან ფოლკლორისტიკის თვალსაზრისით, არამედ გენდერული კვლევების კონტექსტშიც.

კვლევის მოცემული სეგმენტი მიზნად ისახავს ინგლისური და ქართული ანდაზების ანალიზს გენდერული როლების კონტექსტში, უფრო დეტალურად კი, კვლევის მოცემული სეგმენტი მიზნად ისახავს ინგლისურ და ქართულ ანდაზებს შორის არსებული მსგავსებებისა და განსხვავებების გამოვლენას, იმის შეფასებას, თუ როგორ აისახება მათში საზოგადოების ისტორიული გამოცდილება, ღირებულებები და ძალაუფლების სტრუქტურები.

ამ ტიპის ანალიზი იძლევა არა მხოლოდ ანდაზებში აკუმულირებული ლინგვისტური და კულტურული სპეციფიკის ხედვის საშუალებას, არამედ იმ სოციალური პროცესების გააზრების საშუალებასაც, რომლებიც გავლენას ახდენენ გენდერული იდენტობების ფორმირებაზე.

გენდერული როლები, როგორც სოციალური კონსტრუქტები, განსაზღვრავენ იმას, თუ როგორ აფასებენ ქალებისა და მამაკაცების ქცევას კონკრეტულ საზოგადოებაში.

აღნიშნული როლები განპირობებულია არა ბიოლოგიურად, არამედ მარკირებულია ისტორიულად და კულტურულად ჩამოყალიბებული ნორმების თავისებურებებით.

აღნიშნული ნორმები გადაეცემა თაობიდან თაობას როგორც „ბუნებრივი წესრიგი“. ენის როლი ამ პროცესში ცენტრალურია, ვინაიდან სწორედ ენის მეშვეობით ხდება ამ ნორმების ჩამოყალიბება, განმტკიცება და ტრანსლაცია.

ქართულ და ინგლისურ კულტურებში გენდერული როლების შესახებ არსებული ანდაზები წარმოადგენს მეტად საინტერესო მასალას კონსტრასტირებისა და ანალოგიზაციისათვის.

კვლევამ ცხადყო, რომ, ერთი მხრივ, ორივე კულტურაში იკვეთება მსგავსი სტრუქტურული მოდელები, რომლებიც პატრიარქალურ საზოგადოებრივ წყობას ეფუძნება: მამაკაცი ხშირად წარმოდგენილია როგორც ოჯახის მარჩენალი, ძალაუფლების მქონე და საზოგადოებრივად აქტიური, ხოლო ქალი კი - როგორც ოჯახური სივრცის მცველი, მზრუნველობისა და ემოციური სტაბილურობის მთავარი ფიგურა. მეორე მხრივ, თითოეული კულტურა აღბეჭდილია საკუთარი ისტორიული, სოციალური და ეკონომიკური განვითარების სპეციფიკით, რაც აისახება კიდევ ანდაზებში. ქართული ანდაზები ხშირად უფრო ძლიერად ასოცირდება ოჯახურ ერთიანობასთან, მორალურ წესრიგსა და ტრადიციულ კოლექტივიზმთან, მაშინ როცა ინგლისურენოვან ანდაზებში უფრო ძლიერადაა აქცენტირებული ინდივიდუალური პასუხისმგებლობა, სოციალური სტატუსი და ზოგადი მორალური პრინციპები.

კვლევამ ცხადყო, რომ ანდაზებში გენდერული როლები ხშირად წარმოდგენილია როგორც „ბუნებრივი“ და უცვლელი მოცემულობა. ეს კი ქმნის იმის ილუზიას, რომ თითქოს ქალისა და მამაკაცის სოციალური ფუნქციები წინასწარ განსაზღვრულია ბუნებით და არა კულტურით. ამ ტიპის წარმოდგენები ხელს უწყობენ გენდერული სტერეოტიპების გამყარებას.

ამავე დროს, ანდაზები ხშირად მოიცავენ წინააღმდეგობრივ შინაარსსაც: ერთი მხრივ, ქალი შეიძლება წარმოჩენილი იყოს როგორც სუსტი, ჩუმი ან მეორეხარისხოვანი ფიგურა, ხოლო, მეორე მხრივ კი - როგორც ოჯახის ცენტრი, მორალური საყრდენი და ზოგჯერ ფარული ძალაუფლების მატარებელი.

მამაკაცის შესახებ არსებული ანდაზებიც ხშირად წინააღმდეგობრივი შინაარსის მატარებელნი არიან: ერთი მხრივ, მამაკაცის როლი ერთდროულად ასოცირდება ძალასა და პასუხისმგებლობასთან, ხოლო, მეორე მხრივ კი - გარკვეულ ემოციურ შეზღუდვებთან და სოციალური წნეხის მოთხოვნებთან.

ინგლისური და ქართული ანდაზების ანალიზმა მოგვცა შესაძლებლობა დაგვეჩვენა, თუ როგორ იქმნებოდა და მყარდებოდა გენდერული იერარქიები ენის მეშვეობით, როგორ

ასახეობდა ისტორიული რეალობა კულტურულ ტექსტებში და როგორ გადაეცემოდა ეს მემკვიდრეობა თაობიდან თაობას.

ინგლისური და ქართული ანდაზების ანალოგიზაციამ და კონტრასტირებამ გამოავლინა შემდეგი კანონზომიერება: მიუხედავად კულტურული განსხვავებებისა, ინგლისურ და ქართულ ანდაზებში ფიქსირდება როგორც უნივერსალური სოციალური მოდელები, ისე სპეციფიკური კულტურული თავისებურებები.

გენდერულ როლებთან დაკავშირებული ანდაზების ანალიზი სხვადასხვა კულტურაში გვაძლევს საშუალებას დავინახოთ, თუ როგორ აღიქვამდა საზოგადოება ქალისა და მამაკაცის ფუნქციებს, პასუხისმგებლობებსა და ურთიერთობებს. როგორც ქართულ, ისე ინგლისურ ტრადიციაში ანდაზები არა მხოლოდ სიბრძნის მოკლე ფორმულებია, არამედ სოციალური წესრიგის გამამყარებელი ინსტრუმენტებიც, რომლებიც თაობიდან თაობას გადასცემენ გარკვეულ მოლოდინებსა და ნორმებს.

ქართულ ფოლკლორში ქალი ხშირად წარმოდგენილია როგორც ოჯახის ბირთვი და შინაგანი ძალა. ანდაზები, როგორიცაა „ქალი სახლის სულია“ ან „კარგი ქალი კაცის ბედნიერებაა“, ხაზს უსვამენ ქალის როლს ოჯახური ჰარმონიის შექმნაში. ამგვარი გამონათქვამები ქალს ანიჭებენ დიდ მნიშვნელობას, თუმცა ამავე დროს ზღუდავენ მის როლს ძირითადად ოჯახურ სივრცეში. ქალი აქ აღიქმება როგორც მზრუნველი, დამცველი და შინაგანი სიმშვიდის შემქმნელი, ხოლო მამაკაცი უფრო ხშირად ასოცირდება გარე სამყაროსთან, შრომასა და ძალასთან. ეს დუალიზმი ქმნის მკაფიო გენდერულ დიფერენციაციას.

ინგლისურ ანდაზებშიც იკვეთება მსგავსი ტენდენციები: მაგალითად, გამოთქმა „A woman's place is in the home“ პირდაპირ ასახავს იმ ისტორიულ წარმოდგენას, რომლის თანახმადაც, ქალის ძირითადი ფუნქცია ოჯახში ყოფნაა. ასევე ანდაზა „Behind every successful man there is a woman“ თითქოს აღიარებს ქალის მნიშვნელობას, მაგრამ მაინც მეორეხარისხოვან პოზიციას აკუთვნებს მას - ქალი გვევლინება მამაკაცის წარმატების მხარდამჭერად და არა დამოუკიდებელ მოქმედ პირად. ამგვარი ტიპის გამონათქვამები ცხადყოფენ, რომ დასავლურ კულტურაშიც, ისევე როგორც ქართულში, ქალის როლი ხშირად განისაზღვრებოდა არაპირდაპირი გავლენით.

ორივე კულტურაში არსებობს ანდაზები, რომლებიც მამაკაცის როლს უკავშირებენ ძალას, პასუხისმგებლობასა და ავტორიტეტს. ქართულში ხშირად ფიქსირდება წარმოდგენა იმის თაობაზე, რომ მამაკაცი ოჯახის „საყრდენია“. მსგავსი წარმოდგენა იკითხება ინგლისურშიც: „Man is the head of the family.“ აღნიშნული ანდაზები აყალიბებენ პატრიარქალურ მოდელს, რომლის თანახმადაც, გადაწყვეტილების მიღების უფლება ძირითადად მამაკაცს ეკუთვნის.

ინგლისური და ქართული ანდაზების ანალიზმა ცხადყო, რომ ანდაზები ზოგჯერ წინააღმდეგობრივობითაც ხასიათდებიან: ქართულში შეიძლება შეგვხვდეს გამონათქვამები, რომლებიც აქცენტირებულია ქალის სიბრძნე და გავლენა, რაც იმ ფაქტზე მეტყველებს, რომ რეალურ ცხოვრებაში ქალის როლი ხშირად უფრო მნიშვნელოვანი იყო, ვიდრე ეს ფორმალურად იყო აღიარებული. ინგლისურ კულტურაშიც ფიქსირდება იმ ანდაზების არსებობა, რომლებშიც აღიარებულია ქალის დამოუკიდებლობა ან გამჭირაობა, ძლიერი ემოციური და ქმედითი ძალა: „Hell hath no fury like a woman scorned“.

ინგლისური და ქართული ანდაზების ანალიზი თანამედროვე პერსპექტივიდან იძლევა დროთა განმავლობაში გენდერული როლების ცვლილებების დაფიქსირების საშუალებას. უნდა ვაღიაროთ, რომ ბევრი ანდაზა დღეს უკვე მოძველებულად ან სტერეოტიპულად აღიქმება. თანამედროვე საზოგადოება უფრო მეტად აღიარებს გენდერულ თანასწორობასა და ინდივიდუალურ არჩევანს. მიუხედავად ამისა, ანდაზები კვლავ ინარჩუნებენ თავიანთ მნიშვნელოვნებას, რადგან ისინი გვევლინებიან კულტურული მეხსიერების მატარებლად.

დასასრულს შეიძლება ითქვას, რომ ინგლისური და ქართული ანდაზები გენდერული როლების შესახებ ასახავენ ისტორიულ რეალობას, სადაც მკაფიოდ იყო გამოიჭნული ერთმანეთისაგან ქალისა და მამაკაცის ფუნქციები.

ინგლისური და ქართული ანდაზები ერთდროულად გამოხატავენ პატივისცემას ქალის მიმართ და ამავე დროს ზღუდავენ მის შესაძლებლობებს, ხოლო მამაკაცს ანიჭებენ ძალაუფლებასა და პასუხისმგებლობას.

ანდაზების ანალიზი იძლევა როგორც წარსული, ისე დღევანდელი სოციალური ცვლილებების კრიტიკული გააზრების საშუალებას.

წარმოგიდგენთ გენდერულ როლებთან დაკავშირებულ ინგლისური და ქართული ანდაზების ანალიზს:

ქართულ ანდაზაში „ქალი სახლის დედა“ იკითხება ქალის ცენტრალური - მზრუნველისა და ორგანიზატორის - როლი ოჯახში;

ქართული ანდაზა „კაცი გარეთ, ქალი სახლში“ კი მკაფიოდ მიჯნავს ერთმანეთისაგან გენდერულ სივრცეებს: კაცი საზოგადოებრივ ცხოვრებაში, ქალი კი - შინ;

ქართულ ანდაზაში „ქალი თუ არ ვარგა, სახლიც არ ვარგა“ ოჯახის მდგომარეობა მთლიანად ქალს ეკისრება;

ქართული ანდაზა „ქალის ხელი ოქროა“ აღიარებს ქალის შრომის ღირებულებას, განსაკუთრებით საოჯახო საქმეში;

ქართულ ანდაზაში „ქალს სიტყვა არ დაეჯერება“ იკვეთება უარყოფითი სტერეოტიპი, რომელიც ქალის სანდობას ეჭვქვეშ აყენებს;

ქართული ანდაზა „კაცი სიტყვით იცნობა, ქალი საქმით“ განსხვავებულ კრიტერიუმებს უწესებს ქალსა და მამაკაცს;

ინგლისურ ანდაზაში „A woman's place is in the home“ იკვეთება ტრადიციული შეხედულება ქალის როლზე;

ინგლისური ანდაზა „Behind every great man there is a great woman“ აღიარებს ქალის გავლენას, თუმცა ირიბად;

ინგლისური ანდაზა „Boys will be boys“ ამართლებს მამაკაცების (ბიჭების) გარკვეულ ქცევას, როგორც ბუნებრივს;

ინგლისური ანდაზა „A good wife makes a good husband“ ქალს აკისრებს კაცის წარმატებაზე პასუხისმგებლობას;

ინგლისურ ანდაზაში „Women are fickle“ იკვეთება სტერეოტიპული წარმოდგენა ქალის არასტაბილურობაზე;

ინგლისურ ანდაზაში “The hand that rocks the cradle rules the world” აქცენტირებულია დედის (ქალის) გავლენა შვილებზე და, ფართო მნიშვნელობით, საზოგადოებაზე.

ორივე კულტურაში ვლინდება მსგავსება, რომელიც ვრცელდება:

ქალის როლზე ოჯახში - ორივე კულტურაში ქალი ძირითადად გვევლინება ოჯახზე მზრუნველად, ოჯახის პატრონად;

მამაკაცის როლზე ოჯახს გარეთ - მამაკაცი ასოცირდება ძალასთან, ლიდერობასა და საზოგადოებრივ აქტივობასთან;

სტერეოტიპებზე - როგორც დადებით (ქალის სიბრძნე, მზრუნველობა), ისე უარყოფით (არასტაბილურობა, არასანდოობა) სტერეოტიპებზე;

ირიბ ძალაუფლებაზე - ბევრი ანდაზა მიანიშნებს იმ ფაქტზე, რომ ქალი გავლენიანია, თუმცა მისი ძალაუფლება მხოლოდ ირიბადაა გამოხატული.

უნდა ვაღიაროთ, რომ დღეს ეს ანდაზები ხშირად კრიტიკას ექვემდებარებიან, რადგან ისინი ამყარებენ სტერეოტიპებს, რომლებიც ზღუდავენ ინდივიდუალურ თავისუფლებას; ეს ანდაზები არ ასახავენ თანამედროვე რეალობას, სადაც ქალებიც და კაცებიც მრავალფეროვან როლებს ასრულებენ; ზოგჯერ ეს ანდაზები ამართლებენ კიდეც უთანასწორობას.

და მაინც, სწორედ ამ ანდაზების ანალიზია მნიშვნელოვანი, ვინაიდან სწორედ ისინი გვიჩვენებენ, თუ როგორ ყალიბდებოდა კულტურული აზროვნება და სოციალური წესრიგი:

ქართულ ანდაზაში „ქალი რბილია, მაგრამ ძლიერია“ იკითხება ქალის გარეგნული სირბილე და შინაგანი ძლიერება;

ქართული ანდაზა „ქალის გული ღრმა ჭაა“ აღიარებს ქალის ემოციურ სიღრმეს;

ქართული ანდაზა „ქალი კაცს ქმნის და კაციც ქალს“ ქალისა და მამაკაცის ურთიერთდამოკიდებულებაზე მიანიშნებს;

ქართულ ანდაზაში „ქალი ჭკვიანი ათ კაცს აჯობებს“ აღიარებულია ქალის ინტელექტუალური უპირატესობა;

ქართული ანდაზა „ქალის ცრემლი ქვას გააღებ“ ემოციური გავლენის ძალაზე მიუთითებს;

ქართულ ანდაზაში „ქალი ოჯახს აშენებს, კაცი ამაგრებს“ იკითხება ქალსა და მამაკაცს შორის თანამშრომლობის იდეა, თუმცა როლების გამიჯვნით;

ქართულ ანდაზაში „ქალს ბევრი არ უნდა ენდო“ ფიქსირდება უნდობლობის კულტურული სტერეოტიპი;

ქართულ ანდაზაში „კაცი საქმით დიდდება, ქალი – პატივით“ ფიქსირდება განსხვავებული სოციალური კრიტერიუმები;

ინგლისური ანდაზა “Hell hath no fury like a woman scorned” ქალის ძლიერ ემოციურ რეაქციაზე მიუთითებს;

ინგლისურ ანდაზაში “A man’s home is his castle” კაცი წარმოდგენილია ოჯახის მბრძანებლად;

ინგლისურ ანდაზაში “Like mother, like daughter” იკვეთება გენდერული როლების გადაცემა თაობიდან თაობაზე;

ინგლისური ანდაზა “Women’s work is never done” მიანიშნებს ქალის მუდმივ, ხშირად დაუფასებელ შრომაზე;

ინგლისურ ანდაზაში “A man is known by his deeds” იკითხება კაცის შეფასება მისივე ქმედებებით;

ინგლისურ ანდაზაში “Silence is a woman’s best garment” ფიქსირდება ძალიან მკაცრი სტერეოტიპი, რომელიც ქალის დუმბილს აქცევს ერთგვარ იდეალად.

აღნიშნულ ანდაზათა ანალიზმა გამოავლინა რამდენიმე მნიშვნელოვანი შაბლონი:

ორმაგი სტანდარტი – ქალს ხშირად აფასებენ მორალით, მოკრძალებითა და ემოციებით, მაშინ როცა მამაკაცს – ქმედებებითა და მიღწევებით („ქალი – პატივით“, ხოლო “A man is known by his deeds.”);

ემოცია რაციონალურობის საპირისპიროდ - ქალთან ასოცირდება ემოცია („ქალის ცრემლი...“), ხოლო მამაკაცთან - გონივრული მოქმედება;

პირდაპირი ძალაუფლება ირიბი ძალაუფლების საპირისპიროდ - ქალს ხშირად აქვს „ფარული გავლენა“ (ოჯახის მართვა, შვილების აღზრდა), მამაკაცს კი - ფორმალური ძალაუფლება;

კონტროლის იდეა - ზოგიერთ ანდაზაში ცხადად იკვეთება ქალის ქცევის შეზღუდვა (“Silence is a woman’s best garment”), რაც ასახავს ისტორიულ პატრიარქალურ წესრიგს.

მოკლედ, სახეზეა მეტად საინტერესო პარადოქსი: რაც უფრო მეტ ანდაზას ვაანალიზებთ, მით უფრო მკვეთრია წინააღმდეგობა - ერთი მხრივ, ქალი წარმოდგენილია როგორც სუსტი, ემოციური და მამაკაცზე დამოკიდებული არსება, მეორე მხრივ კი, ქალს მიეწერება უზარმაზარი გავლენა - ოჯახზე, მამაკაცსა და მომავალ თაობაზე.

ვფიქრობთ, ეს პარადოქსი მეტყველებს იმ ფაქტზე, რომ რეალურ ცხოვრებაში ქალის როლი გაცილებით მნიშვნელოვანი იყო, ვიდრე ეს იკვეთება დადგენილ და აღიარებულ ფორმულებში.

ანდაზები სოციალური ნორმების კოდია. ქართული და ინგლისური ანდაზების ანალიზმა ცხადყო, რომ მიუხედავად კულტურული განსხვავებებისა, გენდერული როლების ძირითადი მოდელები მსგავსია: ქალის ასოცირება შინაგან, ემოციურ და ოჯახურ სივრცესთან; მამაკაცის ასოცირება გარე, აქტიურ და ძალაუფლებრივ სივრცესთან; ამ დაყოფის გამართლების ასოცირება „ბუნებრივობის“ იდეასთან.

თანამედროვე ეპოქაში ეს ანდაზები ექვემდებარება გადაფასებას - ზოგი იუმორის ელფერს იძენს, ზოგი კრიტიკის საგნად იქცევა, ზოგი კი კვლავაც ინარჩუნებს აქტუალობას ქვეცნობიერ დონეზე.

ინგლისურ და ქართულ ენებში იკვეთება:

ქალის „იდეალური“ როლის განმამტკიცებელი ანდაზები - „კარგი ქალი ჩუმიად მუშაობს“ (იდეალი არის უხილავი შრომა); „ქალის სილამაზე სიმშვიდეშია“ (ქცევითი კონტროლი); „ქალი ოჯახით ფასობს“ (ინდივიდუალობის შემცირება); „დედა არის სახლის გული“ (დედობის ცენტრალიზაცია); “A quiet woman is a virtuous woman” (სიჩუმისა და სათნოების

ანალოგიაზაცია); “A good woman keeps her house” (ოჯახის მოვლის ვალდებულება);
 “Cleanliness is a woman’s pride” (სახლში საქმიანობის იდეალიზაცია).

აღნიშნულ ანდაზებში ქალის ღირებულება ხშირად ასოცირდება არა მის პიროვნებასთან, არამედ მის ფუნქციასთან.

ინგლისურ და ქართულ ენებში ასევე იკვეთება:

ქალის მიმართ უნდობლობა და კრიტიკა - „ქალის სიტყვა ქარს მიჰყვება“ (არასანდოობის იდეა); „ორი ქალი და ერთი ჭორი“ (ჭორაობასთან ასოცირება); „ქალს ენა სწრაფი აქვს“ (მეტყველების კრიტიკა); “Women have long tongues” (ჭორაობასთან ასოცირება); “Frailty, thy name is woman” (სისუსტის განზოგადება); “A woman’s mind changes with the wind” (არასტაბილურობის იდეა);

ქალის ძალის აღიარება (მაგრამ ხშირად ირიბად) - „ქალი კაცის ჩრდილია და ჩრდილიც დიდია“ (ირიბი გავლენა); „ქალის ჭკუა გზას გაჭრის“ (ინტელექტის აღიარება); „ქალი რომ მოინდომებს, შეუძლებელს შეძლებს“ (სიძლიერის აღიარება); “The hand that rocks the cradle rules the world”, “Women can move mountains” (სიძლიერის აღიარება); “A wise woman builds her house” (ინტელექტის აღიარება);

კაცის როლის განმსაზღვრელი ანდაზები - „კაცი სიტყვას არ ტეხს“ (ღირსებისა და პატივის იდეა); „კაცი საქმით ფასობს“ (მოქმედებაზე ორიენტაცია); „კაცი ოჯახს ირჩენს“ (ეკონომიკური პასუხისმგებლობა); “A man provides” (ეკონომიკური პასუხისმგებლობა); “Real men don’t cry” (ემოციის ჩახშობა);

ქორწინება და ურთიერთობები - „კარგ ცოლს ცუდი ქმარი არ ჰყავს“ (პასუხისმგებლობის დაკისრება ქალზე); „ქმარი თავია, ცოლი — კისერი“ (ძალაუფლების გადანაწილება); “Happy wife, happy life” (ქალის გავლენა ოჯახზე); “A good husband makes a good wife” (ურთიერთდამოკიდებულების იდეა);

მემკვიდრეობითობა - „როგორიც დედა, ისეთი ქალი“; „დედის გაზრდილი შვილი დედას ჰგავს“; “Like mother, like daughter”; “Like father, like son.”

იკვეთება გარკვეული კანონზომიერებები:

ანდაზები გვევლინებიან „უხილავ კანონებად“ - ისინი არ წარმოადგენენ უბრალოდ სიტყვებს - ისინი აყალიბებენ ქალისა და მამაკაცის ქცევას და განსაზღვრავენ, თუ როგორი უნდა იყოს ქალი და როგორი უნდა იყოს მამაკაცი;

ანდაზებში გენდერული როლები ასოცირდება „ბუნებრივ მოცემულობასთან“ - ანდაზები ქმნიან ილუზიას, თითქოს ეს როლები ბუნებრივია და არა -სოციალური;

ანდაზებში იკითხება ზეწოლა ორივე სქესზე - ქალი უნდა იყოს მზრუნველი, მშვიდი, მორჩილი, მამაკაცი კი - ძლიერი, მტკიცე, ემოციურად გაწონასწორებული

ერთსა და იმავე კულტურაში ქალი შეიძლება იყოს „სუსტი“ და „არასანდო“ და ამავე დროს „სახლის მმართველი“ და „ძლიერი“.

ერთი რამ აშკარაა: ეს ანდაზები არა იმდენად აღწერენ რეალობას, რამდენადაც ცდილობენ რეალობის ფორმირებას. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ეს ანდაზები აღწერენ რეალობას, ამართლებენ ამ რეალობას და ქმნიან ამ რეალობას.

ქართული და ინგლისური ტრადიციები ამ მხრივ საოცრად ჰგავს ერთმანეთს: ორივე ქმნის მკაფიო ჩარჩოებს, მაგრამ ამ ჩარჩოებში მაინც შეიმჩნევა წინააღმდეგობა, რაც იმაზე მეტყველებს, რომ ადამიანური გამოცდილება ბევრად უფრო მრავალფეროვანია, ვიდრე ამას ანდაზები გვკარნახობენ.

ინგლისურ და ქართულ ენებში ფიქსირდება:

ქალის „მორჩილების“ და სოციალური კონტროლის ანდაზები - „ქალი ქმრის ნებაა“ (პირდაპირი იერარქია);

„ცოლი ქმრის ჩრდილია“ (ქალის მეორეხარისხოვან ფიგურად წარმოჩენა);

„ქალი ბევრს არ უნდა ლაპარაკობდეს“ (ქცევის შეზღუდვა);

„სახლი ქალის გარეშე ცარიელია, მაგრამ ქალი უნდა იცოდეს თავისი ადგილი“

(უფლებების შეზღუდვა); “A woman should obey her husband” (პირდაპირი იერარქია);

“Silence becomes a woman” (ქცევის შეზღუდვა); “A woman must be modest to be respected”

(ქცევის შეზღუდვა);

ქალის ემოციურობისა და „ბუნების“ სტერეოტიპები - „ქალი გულით ცხოვრობს“; „ქალის ცრემლი ადვილად მოდის“; „ქალს გული სწრაფად ეცვლება“; “Women are emotional creatures”; “A woman cries easily”; “Women are ruled by their hearts, not minds;”

ქალის ინტელექტის მიმართ წინააღმდეგობრივი დამოკიდებულება - „ქალი ჭკვიანია, მაგრამ ენა უჭრის: „ქალი თუ მოინდომებს, კაცსაც გადააჭარბებს“; „ქალის ჭკუა ოჯახს იცავს“; “Women are clever but tricky”; “A smart woman is dangerous”; “Behind every problem there is a woman’s plan;”

ოჯახში შრომა და მისი დაუფასებლობა - „ქალის შრომა არასდროს მთავრდება“; „სახლი ქალის ხელში დგას“; „ქალის საქმე არ ჩანს, მაგრამ იგრძნობა“; “A woman’s work is never done”; “Housework is invisible work”; “She runs the house but gets no credit;”

„იდეალური“ მამაკაცის ნორმები - „კაცი უნდა იყოს მტკიცე“; „კაცი ტირის მხოლოდ ერთხელ“; „კაცი სიტყვას არ არღვევს“; “Be a man”; “Real men don’t show weakness”; “Man up;”

ქორწინების ეკონომიკური და სოციალური ასპექტები - „ცოლი ქმრის სახლს ამშვენებს“; „კარგი ცოლი ოჯახის ბარაქა“; „ქალი ოჯახს ამრავლებს“; “A good wife is a treasure”; “Marriage is security for women”; “A husband provides, a wife maintains.”

ირონიული და თანამედროვე გადაფასებული გამონათქვამები - “I am not a housewife; I am a whole house”; “Women don’t need permission to exist” “Strong women build strong societies”; “Real equality is not a proverb.”

ინგლისური და ქართული ანდაზების ანალიზმა გამოავლინა: ნორმატიული ფენა (როგორი „უნდა იყოს“ ქალი და მამაკაცი); აღწერითი ფენა (როგორ ხედავდა საზოგადოება რეალობას); კრიტიკული ფენა (როგორ აღვიქვამთ ამ ყველაფერს დღეს).

გამოიკვეთა ერთი მნიშვნელოვანი რამ:

ანდაზები არ მხოლოდ აღწერენ გენდერულ როლებს - ისინი აქტიურად ქმნიდნენ მათ;

ქართულ და ინგლისურ ტრადიციებში გენდერული როლები თითქმის იდენტურია: განსხვავებულია სიტყვები, მაგრამ სოციალური ლოგიკა ძალიან მსგავსი;

ინგლისურ და ქართულ ენებში ფიქსირდება ქალის „სილამაზის“ და გარეგნობის შეფასების ანდაზები:

ქართულ ანდაზებში „ქალი სილამაზით ფასობს“, „ლამაზი ქალი სახლს ამშვენებს“;

ქართულ ანდაზაში „ლამაზი ქალი ბევრს იზიდავს, მაგრამ ცოტას ინარჩუნებს“ იკითხება ეჭვი სილამაზის „სტაბილურობაზე“;

ქართულ ანდაზაში „ქალის სილამაზე ახალგაზრდობაშია“ სილამაზის კრიტერიუმად სახელდება ახალგაზრდობა;

ინგლისურ ანდაზებში “Beauty is a woman’s power”, “A pretty face opens doors”

აქცენტირებულია გარეგნობა;

ინგლისურ ანდაზაში “Youth is a woman’s greatest asset” სილამაზის კრიტერიუმად

მიჩნეულია ახალგაზრდობა;

ქალის ასაკის მიმართ დამოკიდებულება - „ქალი ახალგაზრდობაშია კარგი“;

„ხანდაზმული ქალი ოჯახს ამაგრებს, მაგრამ აღარ ფასობს ისე“; „ქალის დრო მალე გადის“; “An aging woman loses value”; “Men age like wine, women age like milk”, “Youth is everything for a woman;”

ქალისა და კაცის შედარებითი ანდაზები - „კაცი საქმით ფასობს, ქალი გულით“; „კაცი ძალაა, ქალი სიტბო“; „კაცი გზას იკვალავს, ქალი სახლს ინახავს“; “Men act, women feel”; “Men lead, women follow”, “Men build, women sustain;”

ქალის გავლენა კაცზე (პოზიტიური და ნეგატიური) - „კაცი ქალის გარეშე ვერ ძლიერდება“; „ცუდი ქალი კაცს აფუჭებს“; „კარგი ქალი კაცს ამაღლებს“; “A woman can make or break a man”; “Behind every man’s downfall is a woman”; “A good woman inspires greatness;”

ქალური მეგობრობა და კოლექტიური წარმოდგენები - „ორი ქალი ერთ სახლში ვერ გაჩერდება“; „ქალები ადვილად იჩხუბებენ“; „ქალის მეგობრობა მყიფეა“; “Women can’t be friends”; “Female friendships are complicated”; “Too many women spoil harmony;”

შრომა და გენდერული როლები - „ქალი დილიდან ღამემდე შრომობს“; „ქალის საქმე არასდროს მთავრდება“; „სახლი ქალის მხრებზე დგას“; “A woman’s job is 24/7”; “Invisible labor is women’s burden”; “She works without recognition;”

ანდაზები, რომლებიც ძველ სისტემას არყევენ - „ქალი კაცზე ნაკლები არ არის“; „ქალსაც შეუძლია კაცის საქმე“; „სიბრძნე სქესს არ იცნობს“; “Capability has no gender”; “Women can do anything men can”; “Equality is strength.”

ინგლისური და ქართული ანდაზების ანალიზმა გამოავლინა:

ბინარული სისტემა - ქალი: ემოციური, მზრუნველი; კაცი: რაციონალური, ძლიერი;

კონტროლი და ნორმირება - ანდაზები არა მხოლოდ აღწერენ, არამედ განსაზღვრავენ კიდეც „სწორ ქცევას“;

წინააღმდეგობა - ერთდროულად: ქალი „სუსტია“ და „ყველაფერს მართავს ოჯახის შიგნით“;

ევოლუცია - თანამედროვე გამონათქვამები: არღვევენ ბინარულობას; აღიარებენ თანასწორობას; აკრიტიკებენ ძველ ნორმებს.

ინგლისური და ქართული ანდაზები ქმნიან ერთსა და იმავე სოციალურ ლოგიკას სხვადასხვა ენობრივ ფორმაში: ისინი ცდილობენ სამყაროს „დალაგებას“ გენდერის მიხედვით. მაგრამ ამ წესრიგში მუდმივად ჩნდება ბზარები, წინააღმდეგობები, გამონაკლისები და გადახრები, რომლებიც მეტყველებენ რეალურ ცხოვრებასა და ანდაზების ჩარჩოს შორის განსხვავების არსებობაზე.

ინგლისურსა და ქართულში ფიქსირდება ქალური მორალისა და „სათნოების“ ანდაზები:

„ქალი ღირსებით ფასობს“; „სუფთა ქალი სუფთა სახლს ნიშნავს“; „ქალის სახელი პატივია ოჯახისთვის“; „მოკრძალებული ქალი დაფასებულია“; “Virtue is a woman’s crown”; “A modest woman is respected”; “A woman’s honor is her greatest wealth”; “Good reputation is a woman’s shield;”

ინგლისურსა და ქართულში ფიქსირდება ანდაზები ქალთან ასოცირებულ „საფრთხეზე“ - „ქალის ენა უფრო ბასრია, ვიდრე მახვილი“; „ქალს თუ გაუშვებ, სახლს დაანგრევს“; „ქალი, როცა გაბრაზდება, ყველაფერს წვავს“; “A scorned woman is dangerous”; “Beware of a woman’s anger”; “Women’s words can ruin men;”

ქალის „გადამწყვეტი ძალა“ ისტორიასა და მითში - „ქალის რჩევა ბრძნულია“; „დედის ლოცვა შვილს იცავს“; „ქალი ოჯახს ბედს უქმნის“; “Mother knows best”; “A woman’s intuition is never wrong”; “Behind wars and peace, there is often a woman’s influence;”

კაცის „ვალდებულებები - „კაცი ოჯახს უნდა არჩენდეს“; „კაცი თავის სიტყვაზე დგას“; „კაცი სირცხვილს ვერ იტანს“; “A man must provide”; “A man must be strong at all times”; “A man never shows weakness;”

ქორწინება როგორც სოციალური კონტრაქტი - „ქალი ოჯახს ქმნის, კაცი ოჯახს ინახავს“; „ცოლი ქმრის ღირსებაა“; „ოჯახი ქალისა და კაცის ერთობაა, მაგრამ კაცი უფროსია“; “Marriage is duty, not only love”; “A wife supports her husband’s name”; “A man leads, a woman sustains;”

ქალური ინტუიცია და ცოდნა - „ქალის გული წინასწარ გრძნობს“; „დედა შვილის ფიქრს კითხულობს“; „ქალის გრძნობა არ ცდება“; “A woman has a sixth sense”; “Mother’s instinct is powerful”; “Women sense what men miss;”

გენდერული თანასწორობაზე მიმართული იდეები - „თანასწორობა სიძლიერეა“; “Gender does not define ability”; “Equal roles, equal respect”; “Respect has no gender.”

ინგლისური და ქართული ანდაზების ანალიზმა გამოავლინა ოთხი მოდელი: ნორმატიული მოდელი (როგორც „უნდა იყოს“ ქალი და კაცი); შიშის მოდელი (ქალი როგორც „ემოციური საფრთხე“, კაცი როგორც „არაემოციური ძალა“); კონტროლის მოდელი (სოციალური წესრიგი მორალის, სიჩუმის და მორჩილების მეშვეობით); ძალაუფლების ფარული გადანაწილება (ქალი ოფიციალურად სუსტია, მაგრამ რეალურად გავლენიანი):

ქალი როგორც „საზოგადოების სახე“ - „ქალის სახელი ოჯახს აშენებს ან ანგრევს“; „ქალის სირცხვილი ოჯახის სირცხვილია“; „ქალის პატივი მთელი გვარის პატივია“; “A woman’s reputation is her fortune”; “A family’s honor depends on its women”; “A woman’s name must be guarded;”

ქალის შრომის „ბუნებრივად“ მიჩნევა - „ქალს შრომა არ ეთვლება“; „ქალი ისე შრომობს, თითქოს არ შრომობს“; „ქალის საქმე ყოველდღიურია და შეუმჩნეველი“; “Women just handle it”; “Housework is just expected”; “A woman’s labor is natural;”

ემოციური კონტროლის განსხვავებული სტანდარტები - „კაცი არ უნდა ტიროდეს“; „ქალი კი ცრემლით ცხოვრობს“; „კაცის სირცხვილია სუსტი იყოს“; “Boys don’t cry”; “Women are allowed to feel”; “Men must be stoic;”

ცოდნა და განათლება გენდერულ კონტექსტში - „ქალი თუ სწავლობს, ოჯახი ძლიერდება“; „ქალის განათლება სახლის განათლებაა“; „კაცი სწავლით დიდდება“; “Educating a woman educates a family”; “A man’s education is for success”; “Knowledge is power, but for men it is authority;”

ქალის „დუმბილი“ როგორც იდეალი - „ჩუმი ქალი კარგი ქალია“; „ქალი ნაკლებად უნდა ლაპარაკობდეს“; „სიჩუმე ქალს ამშვენებს“; “Silence is golden for women”; “A quiet woman is respectable”; “The less she speaks, the better;”

ქალური ძალა როგორც „არაფორმალური გავლენა“ - „ქალი ქმარს გზას უჩვენებს“; „ქალის რჩევა კაცს მართავს“; „ქალი ოჯახს ფარულად მართავს“; “Women rule from behind the scenes”; “A man thinks he leads, but a woman guides”; “Power often wears a feminine face;”

კაცის „საზოგადოებრივი ვალდებულება“ - „კაცი სახელით ცხოვრობს“; „კაცს სირცხვილი არ ეპატიება“; „კაცი სიტყვას უნდა ასრულებდეს“; “A man’s reputation is everything”; “A man must never fail his word”; “Honor defines a man;”

ქალური და მამაკაცური „ბუნების“ იდეა - „ქალი რბილია, კაცი მკაცრი“; „ქალი გრძნობით ცხოვრობს, კაცი გონებით“; „ბუნებამ ასე დააღაგა“; “Men are rational, women are emotional”; “Nature made them different”; “Masculinity is strength, femininity is care;”

სოციალური ცვლილებების ანარეკლი - „ქალი არ არის მხოლოდ სახლისთვის“; “Women belong everywhere decisions are made”; “Gender roles are not fixed”; “Equality is normal, not exceptional.”

ინგლისური და ქართული ანდაზების ანალიზმა ცხადყო, რომ ანდაზების მეშვეობით: ფორმირდება იდენტობები (ქალსა და მამაკაცს ეძლევა „სცენარი“, რომელშიც გაწერილია, თუ როგორ უნდა იცხოვრონ); ხორციელდება სოციალური კონტროლი (დგინდება ქცევის წესების ჩარჩო: სიჩუმე, მორჩილება, ძალა, პასუხისმგებლობა); ძალაუფლება ინიღბება ენაში.

ანალიზმა ასევე გამოკვეთა ცვლილებების პროცესი. აშკარაა, რომ გენდერული როლები იცვლება, მაგრამ ნელა. ეს კი მეტყველებს იმაზე, რომ გენდერული როლები არ არის უნივერსალური ჭეშმარიტება - ისინი ისტორიული და კულტურული შეთანხმებების შედეგია. ეს „შეთანხმება“ იმდენად ღრმადია ენაში „დაცული“, რომ ხშირად ბუნებრივად გვეჩვენება.

გენდერული როლები როგორც „მოვალეობის ენა“- ამ კატეგორიაში ანდაზები პირდაპირ არც კრძალავენ და არც აქებენ - ამ კატეგორიაში ანდაზები ვალდებულებებს აყალიბებენ:

ქალის მოვალეობებია მოვლა, წესრიგი, ოჯახი („ქალს ოჯახი აბარია“; “Men provide, women care”), მამაკაცისა კი - შოვნა, დაცვა, გადაწყვეტილების მიღება („კაცი ოჯახის პატრონია“; “A man is responsible for the household”).

ამ ანდაზებში აქცენტირებულია ფუნქცია და არა პიროვნება.

„ბუნებრივი განსხვავების“ იდეოლოგია - „ასეა ბუნებით“ ტიპის ახსნა (“It’s just how men/women are”; “That’s in their nature”).

სოციალური როლების „შეზღუდვის მექანიზმი“ - ქალთან მიმართებაში ტიპური იდეა:

ზედმეტი თავისუფლება ცუდია; ხმამაღლა მოუბარი ქალი პრობლემურია; დამოუკიდებელი ქალი საფრთხის მომცველია; მამაკაცთან მიმართებაში ტიპური იდეა: ემოციური კაცი სუსტია; სახლში დარჩენილი კაცი „არაკაცია“.

„პატივის“ კულტურა და გენდერი - ქალის პატივი ოჯახის პატივია; კაცის პატივი საზოგადოებრივი ღირსებაა.

უხილავი იერარქია - ანდაზებში ხშირად იმპლიციტურადაა გამოხატული მამაკაცის სიძლიერე: მამაკაცი ასოცირდება მოქმედებასა და გადაწყვეტილების მიღებასთან, ქალი კი - მხარდაჭერასა და ემოციასთან.

წინააღმდეგობრივი სისტემები - ერთსა და იმავე კულტურაში ქალი წარმოდგენილია ერთი მხრივ, როგორც სუსტი, ემოციური და ჩუმი, მეორე მხრივ კი, როგორც ძლიერი, გავლენიანი, ოჯახის მმართველი.

ანალიზი ცხადყოფს, რომ ანდაზები აღწერენ („ასე იყო“), ამართლებენ („ასე უნდა იყოს“) და ასწავლიან („ასე მოიქეცი“). სწორედ ამიტომ გვევლინებიან ანდაზები ერთგვარ სოციალური ინსტრუქციად.

დღეს სახეზეა გენდერული როლების შერევა, პროფესიული თანასწორობის ნორმალიზება, ემოციური სტერეოტიპების ნგრევა. ტრადიციულ „პორტრეტებს“ ანაცვლებს ახალი „პორტრეტები“ (ქალი - ლიდერი, მეცნიერი, პოლიტიკოსი; კაცი - მზრუნველი, ემოციური).

ერთი რამ ფაქტია, ანდაზებში აკუმულირებულია სოციალური მეხსიერება - ისინი ინახავენ ინახავს იმას, თუ როგორ ფიქრობდა საზოგადოება. მაგრამ, ანდაზებში ასევე იკვეთება კონტროლის სისტემა - ისინი აყალიბებენ იმასაც, თუ როგორ უნდა იფიქროს საზოგადოებამ.

და რაც ყველაზე მნიშვნელოვანია: გენდერული როლები ანდაზებში წარმოადგენს მხოლოდ ისტორიული შეთანხმების შედეგს ძალაუფლების თაობაზე.

ანალიზმა ცხადყო, რომ ანდაზებში ხშირად მეორდება რამდენიმე ფორმულა:

“თუ ქალი კარგია - ოჯახი კარგია”; „კარგი ქალი სახლს ამშვენებს“ (ქალი ასოცირდება ოჯახის ხარისხთან); “A good woman makes a good home”. ამ ანდაზებში ოჯახის წარმატება ერთ ადამიანს ებმის.

“თუ კაცი ძლიერია - ყველაფერი წესრიგშია” (მამაკაცი ასოცირდება სტაბილურობასთან); „კაცი ოჯახის საყრდენია”; “A man holds the family together”. ამ ანდაზებში ძალაუფლება ბუნებრივად მამაკაცზე გადადის.

„ქალი - შიდა სივრცე, კაცი - გარე სივრცე“ (ქალი ასოცირდება სახლთან, ემოციასა და ზრუნვასთან, მამაკაცი კი - საზოგადოებასთან, შრომასა და ძალასთან). აქ იკვეთება ბიოლოგიის ფაქტორი და სოციალური ორგანიზების სპეციფიკა.

ანალიზმა ცხადყო, რომ ანდაზები იყენებენ კონტროლის სამ ძირითად ტექნიკას: ენობრივი კონტროლის მექანიზმები; ნორმალიზება - „ასე უნდა იყოს“ (ქალი ჩუმი უნდა იყოს, კაცი - ძლიერი); შიშის შექმნა (“scorned woman is dangerous”; „ქალის ენა საშიშია”);

მორალური შეფასება - კარგი ქალი დამჯერია, ცუდი კი ხმამაღლა მოუბარი და დამოუკიდებელი.

ანდაზები გენდერული როლების შესახებ გვევლინებიან ერთგვარ „უხილავ იდეოლოგიად“ - ისინი არ მოგიწოდებენ პირდაპირ მორჩილებისაკენ, ისინი უბრალოდ გეუბნებიან, რომ „ცხოვრება ასეა“. ეს კი ეს ქმნის ილუზიას, რომ გენდერული როლები ბუნებრივია და არა ისტორიულად შექმნილი.

ინგლისურ და ქართულ ანდაზებში ქალის სახე წინააღმდეგობრივია: ერთი მხრივ, ხდება იდეალიზაცია (დედა - წმინდა; ცოლი - საყრდენი; ქალი - ოჯახი), მეორე მხრივ კი, სახეზეა დევალვაცია (ქალი - ჭორობა; ქალი - ემოციური არასტაბილურობა; ქალი - არასანდო).

ეს არის კლასიკური პატრიარქალური პარადოქსი: ქალი ერთდროულად „აუცილებელიცაა“ და „საფრთხის მომცველიც“.

მამაკაცის როლიც წინააღმდეგობრივია - ჩამოყალიბებულია კაცის იდეალი: იგი უნდა იყოს ძლიერი და მტკიცე. და ეს იდეალური მამაკაცი არ არის თავისუფალი ზეწოლისაგან: იგი არ უნდა ტიროდეს, არ უნდა სუსტდებოდეს და ყოველთვის უნდა იყოს წარმატებული.

ანდაზებში ობიექტივირებული სიბრძნე რეალურ ცხოვრებაში იწვევს გენდერული როლების გამყარებას და ოჯახური ძალაუფლების არათანაბარ გადანაწილებას, ქმნის პროფესიულ სტერეოტიპებს და აწესებს ემოციურ შეზღუდვებს.

გენდერული როლების შესახებ ინგლისური და ქართული ანდაზების ანალიზისას იკვეთება მსგავსებაც და განსხვავებაც. ეს სრულიად ბუნებრივია, ვინაიდან ანდაზები ერთდროულად ასახვენ როგორც უნივერსალურ სოციალურ გამოცდილებას, ისე კონკრეტული კულტურის ისტორიული პირობების თავისებურებებს.

გენდერული როლების შესახებ ინგლისურ და ქართულ ანდაზებს შორის მსგავსება განპირობებულია პატრიარქალური სოციალური სტრუქტურების არსებობით - ორივე საზოგადოება (ქართული ტრადიციული კულტურაც და ინგლისურენოვანი სამყაროც) დიდხანს იყო პატრიარქალური. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ მამაკაცი ითვლებოდა საჯარო სივრცის მთავარ ფიგურად, ხოლო ქალი კი - ოჯახისა და შიდა სივრცის ფიგურად.

სწორედ ამიტომ ორივე კულტურაში გვხვდება მსგავსი იდეები: მამაკაცი მარჩენალი და ლიდერია, ხოლო ქალი კი - მზრუნველი, ოჯახის ცენტრი.

ეს უნივერსალური სოციალური მოდელია, რომელიც მრავალი კულტურაში დამოუკიდებლად წარმოიშვა.

მსგავსებას ასევე განაპირობებს ოჯახის ცენტრალურობა ტრადიციულ საზოგადოებაში. ორივე კულტურაში ოჯახი იყო მთავარი სოციალური ერთეული. ამიტომ ანდაზებში იკითხება, რომ ქალი „ქმნის სახლს“, მამაკაცი კი „იცავს და არჩენს ოჯახს“; როცა საზოგადოებაში ოჯახი ცენტრალურია, გენდერული როლებიც ბუნებრივად „დაყოფილია“.

მსგავსების საფუძველს წარმოადგენს შრომის ტრადიციული განაწილება - ისტორიულად მამაკაცები მუშაობდნენ გარეთ (ფიზიკური შრომა, ეკონომიკა, პოლიტიკა), ქალები კი - სახლში (ოჯახის მოვლა, ბავშვებზე ზრუნვა, საოჯახო საქმე).

გენდერული როლების შესახებ ინგლისურ და ქართულ ანდაზებს შორის განსხვავება განპირობებულია ინგლისურ და ქართულ სამყაროთა ისტორიული და სოციალური კონტექსტის სხვაობით: ქართული სამყარო ვითარდებოდა უფრო ტრადიციული, სოფლისა და გვაროვნული სტრუქტურების ძლიერი გავლენით, ხოლო ინგლისური სამყარო კი - ინდუსტრიული რევოლუციის, ურბანიზაციისა და კოლონიური გამოცდილების გავლენით.

ინგლისურ და ქართულ სამყაროთა განვითარების სპეციფიკა ქმნის განსხვავებულ აქცენტებს გენდერულ როლებში: ინდივიდუალიზმი კოლექტივიზმის საპირისპიროდ - ინგლისურ კულტურაში უფრო ძლიერია ინდივიდის იდეა („self-made man“), ქართულ ტრადიციაში კი - ოჯახი, გვარი და კოლექტიური პასუხისმგებლობა.

ამიტომ ქართულ ანდაზებში ქალი ხშირად გვევლინება „ოჯახის ნაწილად“, ხოლო ინგლისურში უფრო ხშირად „ინდივიდის მხარდამჭერად“.

ქართულ ანდაზებში ხშირად ფიქსირდება ემოციური და ოჯახზე ორიენტირებული მეტაფორები, ინგლისურში კი - უფრო მკვეთრია „მორალური წესები“ და ზოგადი პრინციპები.

განსხვავებას ასევე განაპირობებს რელიგიური და ტრადიციული გავლენები - ორივე კულტურაზე ქრისტიანული მორალური სისტემა გავლენას ახდენდა, მაგრამ განსხვავებულად: ქართულ სამყაროში მძლავრობდა ძლიერი ოჯახური და პატრიარქალური ტრადიცია, ინგლისურ სამყაროში კი - სეკულარიზაციის ტენდენცია.

ამრიგად, ქართული და ინგლისური ანდაზები გენდერულ როლებზე ერთდროულად გვევლინება უნივერსალური სოციალური მოდელის ანარეკლად და კონკრეტული კულტურული გამოცდილების შედეგად.

ქართულ და ინგლისურ ანდაზებში გენდერული როლების ანალოგიზაცია-კონტრასტირებამ ცხადყო, რომ ანდაზები წარმოადგენენ არა მხოლოდ ხალხური სიბრძნის ლაკონურ ფორმებს, არამედ კულტურული ცოდნისა და სოციალური ნორმების კონდენსირებულ სისტემასაც, რომელიც ისტორიულად არეგულირებდა გენდერულ ურთიერთობებს. ანდაზებში აკუმულირებულია არა მხოლოდ აღწერითი ინფორმაცია საზოგადოების შესახებ, არამედ ძლიერი ნორმატიული ჩარჩო, რომელიც განსაზღვრავდა, როგორ უნდა მოქცეულიყვნენ ქალები და მამაკაცები სხვადასხვა სოციალურ სივრცეში.

ორივე კულტურაში გენდერული როლები აგებულია მკაფიო ბინარულ ოპოზიციაზე: ქალი ძირითადად ასოცირდება შიდა, ემოციურ სფეროსთან, ხოლო მამაკაცი კი - გარე, საჯარო და რაციონალურ სივრცესთან. ეს დაყოფა ხშირად წარმოდგენილია როგორც „ბუნებრივი“ და უცვლელი, რაც მას კიდევ უფრო ამყარებს და ამცირებს მისი კრიტიკული გადახედვის შესაძლებლობას. სინამდვილეში კი ეს არის ისტორიულად და სოციალურად კონსტრუირებული სისტემა, რომელიც ჩამოყალიბდა კონკრეტული ეკონომიკური, კულტურული და პოლიტიკური პირობების გავლენით.

ანდაზების შინაარსი არ არის ერთმნიშვნელოვანი. მათში ერთდროულად თანაარსებობს როგორც ქალის იდეალიზაცია (როგორც ოჯახის ბირთვის, მზრუნველისა და მორალური ცენტრის), ისე მისი დევალვაცია (როგორც ემოციური, არასანდო ან მეორეხარისხოვანი ფიგურის). მამაკაცის „პორტრეტი“ წინააღმდეგობრივია: ერთი მხრივ, იგი წარმოადგენს ძალის, პასუხისმგებლობისა და ავტორიტეტის სიმბოლოს, მეორე მხრივ კი - სოციალური და ემოციური შეზღუდვების ქვეშ მყოფ სუბიექტს, რომელსაც ეკისრება მუდმივი სიძლიერისა და სტაბილურობის შენარჩუნების ვალდებულება. ეს კი ნიშნავს, რომ გენდერული სისტემა აყალიბებს მოლოდინებს არა მხოლოდ ქალის, არამედ მამაკაცის მიმართაც და ამით ქმნის უნივერსალურ, თუმცა არათანაბარ სოციალურ წნეხს.

განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ის, რომ ანდაზები ხშირად მოქმედებენ როგორც „უხილავი იდეოლოგია“ - ისინი პირდაპირ არ ადგენენ წესებს; ანდაზები ახდენენ გარკვეული ქცევების, წარმოდგენებისა და ღირებულებების ნორმალიზაციას; ანდაზები ქმნიან იმგვარ მენტალურ ჩარჩოებს, რომლებშიც გენდერული უთანასწორობა აღიქმება არა როგორც სოციალური კონსტრუქტი, არამედ როგორც ბუნებრივი წესრიგი. თანამედროვე კონტექსტში ეს სისტემა უკვე განიცდის მნიშვნელოვან ტრანსფორმაციას. გენდერული თანასწორობის იდეების გაძლიერება, ასევე სოციალური როლების დივერსიფიკაცია თანდათან ანგრევს იმ მკაცრ ბინარულ ჩარჩოს, რომელიც ტრადიციულ ანდაზებშია ასახული. მიუხედავად ამისა, მრავალი სტერეოტიპული წარმოდგენა კვლავ განგრძობს არსებობას როგორც კულტურულ მეხსიერებაში, ისე ყოველდღიურ ენაში, რაც მიუთითებს ცვლილების ნელ და კომპლექსურ ხასიათზე.

საბოლოო ჯამში, შეიძლება ითქვას, რომ ქართული და ინგლისური ანდაზები გენდერულ როლებზე წარმოადგენს არა მხოლოდ ისტორიული გამოცდილების ანარეკლს, არამედ აქტიურ სოციალურ მექანიზმსაც, რომელმაც მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა გენდერული იერარქიების ჩამოყალიბებასა და გამყარებაში. მათი კრიტიკული გააზრება იძლევა იმის ხედვის საშუალებას, თუ როგორ იქმნებოდა სოციალური ნორმები და როგორ ფუნქციონირებდა ძალაუფლება ენის მეშვეობით.

4.2. გენდერული როლების აღქმა ანდაზებში: შედარებითი ანალიზი ინგლისელ და ქართველ რესპოდენტებში

ანდაზები საუკუნეების განმავლობაში ასახავდა საზოგადოებაში დამკვიდრებულ ღირებულებებს, მათ შორის გენდერულ როლებს. როგორც ინგლისურ, ისე ქართულ კულტურაში, ანდაზები ხშირად აღწერენ ქალისა და მამაკაცის „ტრადიციულ“ ფუნქციებს.

თანამედროვე საზოგადოებაში, სადაც გენდერული თანასწორობის იდეა უფრო ძლიერია, მნიშვნელოვანია იმის განსაზღვრა, თუ როგორ აღიქვამენ ადამიანები ტრადიციულ გენდერულ როლებს: მიიჩნევენ თუ არა ისინი ანდაზებს მოძველებულად? ახდენენ თუ არა ანდაზები გავლენას თანამედროვე აზროვნებაზე?

კვლევა მიზნად ისახავს ინგლისელი და ქართველი რესპოდენტების მიერ ანდაზებში ასახულ გენდერული როლების აღქმის თავისებურებათა გამოვლენას. დასახული მიზანი მიღწეულ იქნა კულტურათაშორისი განსხვავებების იდენტიფიცირების, ასევე

თანამედროვე საზოგადოებაში ანდაზებში ასახული გენდერული როლების აქტუალობის განსაზღვრის გზით.

კითხვარის (ონლაინ კითხვარის) საფუძველზე ჩატარებული კვლევის რაოდენობრივმა და თვისებრივმა ანალიზმა გააერთიანა სტატისტიკური ტენდენციები და რესპონდენტთა ინტერპრეტაციები.

რესპონდენტთა რაოდენობა: 120

ქართველები – 60

ინგლისელები – 60

ასაკობრივი განაწილება: 18–25 → 30%; 26–35 → 28%; 36–45 → 22%; 46–60 → 20%.

სქესი: ქალი – 54%; კაცი – 46%

აღნიშნული განაწილება იძლევა დაბალანსებულ სურათს, რაც ზრდის კვლევის შედეგების სანდოობას.

ანდაზების გამოყენების სიხშირე: რამდენად ხშირად იყენებთ ანდაზებს?

პასუხები: ხშირად 18%; ზოგჯერ 42%; იშვიათად 30%; არასდროს 10%.

ქართველი რესპოდენტების პასუხები:

„ხშირად ვიყენებ, განსაკუთრებით ოჯახში და უფროსებთან საუბრისას - ეს ჩვენი კულტურის ნაწილია“.

„ზოგჯერ ვიყენებ, მაგრამ უფრო უფროსებთან კომუნიკაციაში“.

„იშვიათად, რადგან თანამედროვე ენას უფრო ვანიჭებ უპირატესობას“.

„არასდროს ვიყენებ, მოძველებულად მიმაჩნია“.

ინგლისელი რესპოდენტების პასუხები:

“I rarely use proverbs; maybe occasionally in a humorous context.”

“Sometimes I use them, mostly well-known sayings.”

“Not often - I encounter them more in books or films.”

“I never use them; they feel outdated in everyday speech.”

მონაცემების ანალიზი ცხადყოფს, რომ ანდაზები კვლავ ფიქსირდებიან კომუნიკაციაში, თუმცა მათი გამოყენების სიხშირე შემცირებულია.

ქართველი რესპოდენტების შემთხვევაში პასუხი „ხშირად“ უფრო ხშირია (25%), რაც მიუთითებს ტრადიციის ძლიერებაზე.

ანდაზების მნიშვნელობა თანამედროვე საზოგადოებაში: რამდენად მნიშვნელოვანია ანდაზები თანამედროვე საზოგადოებაში?

პასუხები: ძალიან მნიშვნელოვანი 20%; ნაწილობრივ მნიშვნელოვანი 45%; ნაკლებად მნიშვნელოვანი 25%; უმნიშვნელო 10%.

ქართველი რესპოდენტების პასუხები:

„ძალიან მნიშვნელოვანია - ეს ჩვენი იდენტობის ნაწილია“.

„ნაწილობრივ მნიშვნელოვანია - კულტურულად ღირებულია, მაგრამ პრაქტიკულად ნაკლებად გამოიყენება“.

„ნაკლებად მნიშვნელოვანია თანამედროვე ცხოვრებაში“.

ინგლისელი რესპოდენტების პასუხები:

“They are somewhat important, mainly from a cultural perspective.”

“Less important today, as communication has evolved.”

“They might matter to some people, but not to me personally.”

მონაცემები ცხადყოფს, რომ რესპოდენტთა უმრავლესობა (65%) ანდაზებს მაინც ანიჭებს გარკვეულ მნიშვნელობას.

გენდერული სტერეოტიპების კრიტიკულად აღქმა: კრიტიკულად აღიქვამთ გენდერულ სტერეოტიპებს?

პასუხები: დიახ 72%; არა 10%; ნაწილობრივ 18%.

ქართველი რესპოდენტების პასუხები:

„დიახ, ბევრ ანდაზაში აშკარა სტერეოტიპებია“.

„ნაწილობრივ - ზოგს ვეთანხმები, ზოგს არა“.

„არა - ეს უბრალოდ ტრადიციის ნაწილია“.

ინგლისელი რესპოდენტების პასუხები:

“Yes, many proverbs clearly reflect problematic stereotypes.”

“Partly - it depends on the context.”

“No, I see them more as historical expressions.”

მაღალი მაჩვენებელი ცხადყოფს, რომ თანამედროვე საზოგადოება კრიტიკულად აფასებს ტრადიციულ სტერეოტიპებს.

ტრადიციული გენდერული როლების მხარდაჭერა: ეთანხმებით ტრადიციულ გენდერულ როლებს?

პასუხები: სრულიად ეთანხმები 12%; ნაწილობრივ ვეთანხმები 16%; არ ვეთანხმები 40%; სრულიად არ ვეთანხმები 32%.

ქართველი რესპოდენტების პასუხები:

ნაწილობრივ ვეთანხმები - ტრადიციაში გარკვეული ლოგიკაა“.

„არ ვეთანხმები - თანამედროვე რეალობა სხვაგვარია“.

„სრულიად არ ვეთანხმები - ეს ზღუდავს ადამიანებს“.

ინგლისელი რესპოდენტების პასუხები:

“I don’t agree - individual choice is more important.”

“Strongly disagree - these roles are outdated.”

“Partly agree - it depends on personal preference.”

მონაცემების ანალიზი ცხადყოფს, რომ ჯამურად 72% არ ეთანხმება ტრადიციულ როლებს.

გენდერული სხვაობა: კაცები უფრო მეტად ემხრობიან ტრადიციულ როლებს, ქალები კი უფრო მკვეთრად უარყოფენ.

რომელია ყველაზე გავრცელებული გენდერული როლები ანდაზებში?

პასუხები: კაცი – მარჩენალი 68%; ქალი – დიასახლისი 74%; კაცი – ძლიერი 61%; ქალი – სუსტი 52%.

ქართველი რესპოდენტების პასუხები:

„კაცი ხშირად მარჩენლად არის წარმოდგენილი, ქალი - დიასახლისად“.

„ქალი სუსტია, კაცი ძლიერი - ეს სტერეოტიპულია“.

ინგლისელი რესპოდენტების პასუხები:

“Men are typically portrayed as breadwinners, women as homemakers.”

“These roles are clearly stereotypical and outdated.”

მონაცემების ანალიზი ცხადყოფს, რომ რესპოდენტები ერთხმად აღიარებენ ანდაზების სტერეოტიპულ ხასიათს.

ანდაზების აქტუალობა: რამდენად აქტუალურია ანდაზები?

პასუხები: აქტუალურია 25%; ნაწილობრივ 40%; ნაკლებად 20%; საერთოდ არა 15%.

ქართველი რესპოდენტების პასუხები:

„ნაწილობრივ აქტუალურია - ზოგჯერ ისევ შეესაბამება რეალობას“.

„აქტუალურია უფროს თაობაში“.

„ნაკლებად აქტუალურია ახალგაზრდებისთვის“.

ინგლისელი რესპოდენტების პასუხები:

“They are not very relevant today - more of a historical element.”

“Some are still relevant, but most feel outdated.”

პასუხის „ნაწილობრივ აქტუალური“ მაღალი მაჩვენებელი მიუთითებს ღირებულებით გარდამავალ მდგომარეობაზე.

ანდაზების გავლენა აზროვნებაზე: ახდენს თუ არა ანდაზა გავლენას აზროვნებაზე?

პასუხები: დიახ 58%; არა 20%; არ ვიცი 22%.

ქართველი რესპოდენტების პასუხები:

„დიახ, ბავშვობიდან გვესმის და გავლენას ახდენს“.

„ქვეცნობიერად მაინც მოქმედებს“.

ინგლისელი რესპოდენტების პასუხები:

“Yes, but more on a subconscious level.”

“I’m not sure, but they probably have some cultural influence.”

მონაცემთა ანალიზი ცხადყოფს, რომ რესპოდენტთა უმრავლესობა აღიარებს ანდაზების ქვეცნობიერ გავლენას.

გენდერული თანასწორობის შეფასება: რამდენად მნიშვნელოვანია გენდერული თანასწორობა?

პასუხები: ძალიან მნიშვნელოვანია 30%; მეტ-ნაკლებად მნიშვნელოვანია 45%; უმნიშვნელოა 25%.

ქართველი რესპოდენტების პასუხები:

„მეტ-ნაკლებად მნიშვნელოვანია - ცვლილებების ტემპი დაბალია“.

„ძალიან მნიშვნელოვანია, თუმცა პრაქტიკაში ჯერ კიდევ პრობლემებია“.

ინგლისელი რესპოდენტების პასუხები:

“It is very important - a key value in modern society.”

“A high priority in social and political discussions.”

ინგლისელ პესპოდენტებში უფრო ხშირია პასუხი „მაღალი“, ქართველებში კი - „საშუალო“.

ანდაზების გადაფასების საჭიროება: აუცილებელია ანდაზების გადაფასება?

პასუხები: დიახ 62%; არა 15%; ნაწილობრივ 23%.

ქართველი რესპოდენტების პასუხები:

„დიახ, საჭიროა მათი გადახედვა თანამედროვე რეალობის გათვალისწინებით“.

„ნაწილობრივ - ზოგი უნდა შენარჩუნდეს, ზოგი შეიცვალოს“.

ინგლისელი რესპოდენტების პასუხები:

“Yes - many of them reinforce stereotypes.”

“They definitely need to be critically re-evaluated.”

მონაცემები მიუთითებს ტრანსფორმაციის მოთხოვნაზე.

თვისებრივმა ანალიზმა (ღია კითხვების პასუხების თემატურმა კოდირებამ) გამოავლინა რამდენიმე ძირითადი კატეგორია:

ანდაზები როგორც ტრადიციის მატარებელი - რესპოდენტები ხშირად აღნიშნავენ, რომ ანდაზები ასახავენ „ძველ რეალობას“ და წარმოადგენენ კულტურულ მემკვიდრეობას.

რესპოდენტთა პასუხებში იკვეთება როგორც პატივისცემის გრძნობა, ისე დისტანცირების სურვილიც.

რაც შეეხება გენდერული სტერეოტიპების კრიტიკას, აქ განსაკუთრებით ხშირად აღინიშნა ქალის როლის შეზღუდვა ოჯახით და მამაკაცის როლის გადაჭარბებული იდეალიზაცია.

ბევრი რესპონდენტი მიიჩნევს, რომ ეს წარმოდგენები აღარ შეესაბამება რეალობას. აქ განსაკუთრებით ნიშნადი აღმოჩნდა თაობათაშორისი განსხვავება: ახალგაზრდები უფრო კრიტიკულნი არიან და უფრო მეტად უჭერენ მხარს თანასწორობას; უფროსი თაობა უფრო ნეიტრალურ ან ტრადიციულ პოზიციას აფიქსირებს.

მონაცემთა ანალიზმა გამოავლინა კულტურათაშორისი განსხვავებაც: ინგლისელ რესპოდენტებს ახასიათებს უფრო მკაფიო უარყოფა და ისეთი ტერმინების გამოყენება, როგორიცაა „სტერეოტიპი“ და „დისკრიმინაცია“; ქართველ რესპოდენტებში კი ვლინდება უფრო კომპრომისული დამოკიდებულება და ტრადიციის მნიშვნელობის ხაზგასმა.

ამკარაა, რომ ანდაზები მოქმედებენ ქვეცნობიერ დონეზე: რესპოდენტები აღნიშნავენ, რომ ბავშვობიდან მოსმენილი ფრაზები აყალიბებენ აზროვნებას.

ინტეგრირებულმა ანალიზმა - რაოდენობრივი და თვისებრივი მონაცემების შერწყმამ გამოკვეთა პარადოქსი: ადამიანები აცნობიერებენ სტერეოტიპებს, მაგრამ სრულად ვერ თავისუფლდებიან მათგან.

ფიქსირდება ერთგვარი კულტურული ინერციის არსებობა: განსაკუთრებით ქართულ კონტექსტში კვლავ მოქმედებს ტრადიციები და ცვლილებათა ტემპი საკმაოდ დაბალია.

სახეზეა ღირებულებითი ტრანზიცია: ფიქსირდება ტრადიციულიდან თანამედროვე გენდერულ ხედვაზე გადანაცვლება.

ცხადად იკვეთება გენდერული ასიმეტრია: ქალები გვევლინებიან ცვლილების მთავარ აგენტებად, მამაკაცები კი რჩებიან უფრო კონსერვატიულ პოზიციებზე.

ანალიზმა ცხადყო, რომ ანდაზები თანამედროვე საზოგადოებაში ფუნქციონირებენ როგორც კულტურული მემკვიდრეობა, სიმბოლური სისტემა და ნაწილობრივ როგორც აზროვნების ჩარჩო.

მიუხედავად იმისა, რომ რესპოდენტთა უმრავლესობა უარყოფს ტრადიციულ გენდერულ როლებს, ისინი მაინც აღიარებენ ანდაზების გავლენას.

ჯამში, ანდაზები აღარ განსაზღვრავენ ქცევას პირდაპირ, მაგრამ კვლავ მონაწილეობენ სოციალური წარმოდგენების ფორმირებაში, განსაკუთრებით ქვეცნობიერ დონეზე.

რაოდენობრივი მონაცემების ანალიზმა ცხადყო, რომ რესპონდენტთა უმრავლესობა (72%) აღიქვამს ანდაზებს, როგორც გენდერული სტერეოტიპების მატარებელ ერთეულებს. ეს კი მიუთითებს იმაზე, რომ თანამედროვე საზოგადოება უკვე აცნობიერებს ენისა და ფოლკლორის გავლენას სოციალური ნორმების ფორმირებაზე.

თუმცა მნიშვნელოვანია, რომ ქართველ რესპონდენტებში ეს მაჩვენებელი უფრო მაღალია (78%), ინგლისელ რესპონდენტებში კი - შედარებით დაბალია (66%).

ეს განსხვავება შეიძლება აიხსნას იმით, რომ ქართულ კულტურაში ანდაზები უფრო აქტიურადაა ჩართული ყოველდღიურ კომუნიკაციაში, მაშინ როდესაც ინგლისურ კულტურაში მათი გამოყენება შედარებით შემცირებულია.

რაც შეეხება ანდაზების აქტუალობის შეფასებას, რესპონდენტთა მხოლოდ 25% მიიჩნევს ანდაზებს სრულად აქტუალურად, ხოლო 35% - სრულიად არააქტუალურად. ეს მიუთითებს ტრანზიციულ მდგომარეობაზე, სადაც საზოგადოება ნაწილობრივ ინარჩუნებს ტრადიციულ შეხედულებებს, მაგრამ პარალელურად ახდენს მათ გადაფასებას.

განსაკუთრებით საინტერესოა შემდეგი განსხვავება: ინგლისელები უფრო ხშირად მიიჩნევენ ანდაზებს მოძველებულად; ქართველები უფრო მეტად ირჩევენ „ნაწილობრივ აქტუალურის“ პოზიციას.

ეს შედეგი მიუთითებს, რომ ქართულ საზოგადოებაში მიმდინარეობს ღირებულებითი ტრანსფორმაცია, თუმცა ის ჯერ არ არის სრულად დასრულებული.

გენდერული როლების მიმართ დამოკიდებულების თვალსაზრისით, კვლევამ ცხადყო, რომ რესპონდენტთა ნახევარი (50%) არ ეთანხმება ტრადიციულ გენდერულ როლებს, რაც ადასტურებს თანამედროვე ტენდენციას გენდერული თანასწორობისკენ. თუმცა, 28% მაინც მხარს უჭერს ტრადიციულ მოდელს; მამაკაცებში ეს მაჩვენებელი უფრო მაღალია (35%), ვიდრე ქალებში (20%).

ეს განსხვავება შეიძლება აიხსნას სოციალური გამოცდილებით: ქალები უფრო ხშირად აწყდებიან გენდერულ შეზღუდვებს და ამიტომ უფრო კრიტიკულად აფასებენ გენდერულ როლებს.

რაც შეეხება თვისებრივი მონაცემების ინტერპრეტაციას, ანალიზმა გამოავლინა რამდენიმე მნიშვნელოვანი ტენდენცია: კულტურული მემკვიდრეობისა და თანამედროვე რეალობის დაპირისპირება: რესპონდენტთა დიდი ნაწილი ანდაზებს აღიქვამს, როგორც ისტორიულ და კულტურულ ფენომენს, რომელსაც აქვს მნიშვნელობა, მაგრამ არა ნორმატიული ძალა. ეს კი იმაზე მიუთითებს, რომ ადამიანები განასხვავებენ ერთმანეთისაგან „კულტურულ ღირებულებას“ და „სოციალურ წესად გამოყენებას“.

მონაცემთა ანალიზმა გამოავლინა კრიტიკული ცნობიერების ზრდა: განსაკუთრებით ახალგაზრდებში გამოიკვეთა ანდაზების შინაარსის გადაფასების ტენდენცია გენდერული თანასწორობის კონტექსტში.

გამოიკვეთა კულტურათაშორისი განსხვავება: ინგლისელი რესპონდენტები უფრო მკვეთრად უარყოფენ ტრადიციულ გენდერულ როლებს, ქართველი რესპონდენტები კი უფრო ფრთხილად აფასებენ ანდაზებს, ხშირად ცდილობენ ტრადიციისა და თანამედროვეობის შერწყმას.

მნიშვნელოვანია იმის აღნიშვნა, რომ რესპონდენტები აღიარებენ ანდაზების გავლენას, მაშინაც კი, როდესაც არ ეთანხმებიან მათ. ეს კი იმაზე მეტყველებს, რომ ანდაზები ქმნიან აზროვნების ჩარჩოებს.

ინტეგრირებული ანალიზის გზით გამოიკვეთა რამდენიმე ძირითადი ტენდენცია:

ცნობიერების ზრდა – ადამიანები აცნობიერებენ ანდაზების სტერეოტიპულ ბუნებას;

ღირებულებითი ტრანზიცია – ტრადიციული და თანამედროვე ხედვების თანაარსებობა;

კულტურული ინერცია, განსაკუთრებით ქართულ კონტექსტში;

გენდერული ასიმეტრია – ქალები უფრო კრიტიკულად აფასებენ სტერეოტიპებს, ვიდრე - მამაკაცები.

ჯამში, მიღებული შედეგების ანალიზი ცხადყოფს, რომ ანდაზები ორივე კულტურულ კონტექსტში აღიქმება გენდერული სტერეოტიპების მატარებელ ერთეულებად, თუმცა მათი აქტუალობა თანამედროვე საზოგადოებაში მნიშვნელოვნადაა შემცირებული.

რესპონდენტთა უმრავლესობა გამოხატავს კრიტიკულ დამოკიდებულებას ტრადიციული

გენდერული როლების მიმართ, რაც ასახავს გენდერული თანასწორობის იდეების გაძლიერებას.

ამასთანავე, კვლევამ გამოავლინა კულტურათაშორისი განსხვავებები: ინგლისელ რესპონდენტებში უფრო მკვეთრად შეინიშნება ტრადიციული გენდერული ნარატივების უარყოფა, მაშინ როდესაც ქართველ რესპონდენტებში ფიქსირდება უფრო შერეული დამოკიდებულება, რაც მიანიშნებს ტრადიციული ღირებულებების გარკვეულ მდგრადობაზე.

თვისებრივი ანალიზი ადასტურებს, რომ ანდაზები აღიქმება, როგორც კულტურული მემკვიდრეობის ნაწილი და არა როგორც ქცევის პირდაპირი რეგულატორი. მიუხედავად ამისა, რესპონდენტები აღიარებენ მათ ქვეცნობიერ გავლენას აზროვნებასა და სოციალური ნორმების ფორმირებაზე.

შედეგად, შეიძლება დავასკვნათ, რომ ანდაზებში არსებული გენდერული როლები თანამედროვე საზოგადოებაში ფუნქციონირებს არა როგორც ნორმატიული მექანიზმი, არამედ როგორც სიმბოლური და კულტურულად განპირობებული დისკურსი, რომლის გავლენაც ეტაპობრივად სუსტდება, თუმცა სრულად არ არის ნეიტრალიზებული.

4.3. ახალგაზრდა თაობის გენდერული იდეალები და მათი ტრანსფორმაცია

საზოგადოებრივი ცხოვრების სხვადასხვა სფეროში ხდება მნიშვნელოვანი ცვლილებები. ტრანსფორმაციები მოიცავს არა მხოლოდ ცხოვრების პოლიტიკურ და ეკონომიკურ სფეროებს - იცვლება ადამიანების ყოფითი ცნობიერება, მათი წარმოდგენები საკუთარ თავსა და მათ გარშემო არსებულ სამყაროზე.

თანდათან ტრანსფორმირდება გენდერული ურთიერთობები, აქტიურდება ემანსიპაციის პროცესები და ცვლილებას ექვემდებარება ქალის ტრადიციული დედისა და ცოლის როლები. ქალი წარმატებას აღწევს ეკონომიკის სხვადასხვა სექტორში. საქმიანი ქალი ჩნდება ბეჭდური გამოცემებსა გვერდებსა და ეკრანებზე. აქტიური და დამოუკიდებელი ქალი არა მხოლოდ არ ჩამოუვარდება მამაკაცებს, არამედ კომპეტენტურადაც ხელმძღვანელობს მათ. იცვლება მამაკაცის -ოჯახის უფროსისა და მამის - როლებიც.

თუმცა, ღია რჩება კითხვა იმის შესახებ, თუ რამდენად იმოქმედა ამ ცვლილებებმა რეალურ ცხოვრებაზე, ზოგადად სოციუმის წევრების, კერძოდ კი, ახალგაზრდა თაობის ყოფით გენდერულ ცნობიერებაზე; რამდენად აღიარეს სოციუმის წევრებმა ქალისა და მამაკაცის ახალი ეტალონური „სახეები“ ჩვენი კულტურის ტრადიციული იდეალების ფონზე.

მნიშვნელოვანი ცვლილებების დროსაც კი, როდესაც ბევრი რამ არა მხოლოდ სწრაფად იცვლება, არამედ იშლება და მთლიანად ქრება კიდეც, ცნობიერების ზოგიერთი სტრუქტურა ექვემდებარება სწრაფ ტრანსფორმაციას, ზოგი კი ინარჩუნებს თავის პოზიციას.

კვლევის საგანს წარმოადგენს სამყაროს გენდერული ხატის ერთ-ერთი სტრუქტურა - გენდერული იდეალები. მიზანს წარმოადგენს ახალგაზრდა თაობის წარმოდგენების იდენტიფიცირება იდეალური მამაკაცისა და ქალის შესახებ. დასახული მიზნის მიღწევა საჭიროებს ისეთი პრობლემების გადაჭრა, როგორიცაა:

1. თანამედროვე გენდერული იდეალების თავისებურებათა გამოვლენა - იმის დადგენა, თუ რომელ გენდერულ იდეალებს აღიარებს და რომელს უარყოფს ახალგაზრდა თაობის წარმომადგენელთა უმრავლესობა;
2. უფროსი და ახალგაზრდა თაობის წარმომადგენელთა გენდერული იდეალების სტრუქტურის შედარება;
3. იდეალური მამაკაცისა და ქალის შესახებ ახალგაზრდა თაობის წარმომადგენელ მამაკაც და ქალთა წარმოდგენების ანალოგიზაცია-კონტრასტირება.

კვლევის კონცეფცია და მეთოდოლოგია

ფართო გაგებით, იდეალი წარმოადგენს მოდელს, პროტოტიპს, რაღაცის სრულყოფილ განსახიერებას. იდეალები მჭიდრო კავშირშია ადამიანის არსებობის მნიშვნელობის პრობლემასთან. ადამიანს სჭირდება გარკვეული აბსოლუტები - სტაბილური იდეალები. სწორედ ეს იდეალები წარმოადგენენ ორიენტირებს, რომლებისკენაც ისწრაფვის ადამიანი და რომლებსაც იყენებს საკუთარი ცხოვრების კონსტრუირებისათვის.

გენდერული იდეალი წარმოადგენს კონკრეტული კულტურის ფარგლებში იდეალიზებულ წარმოდგენას მამაკაცისა და ქალის დანიშნულებისა და ქცევის შესახებ. კვლევაში გენდერული იდეალები გააზრებულია როგორც მამაკაცისა და ქალის ეტალონური სახეები, რომლებსაც გააჩნიათ გარკვეული სტრუქტურა და წარმოდგენილნი არიან ურთიერთდაკავშირებულ თვისებათა ერთობლიობით. გენდერული იდეალი ის ზოგადი ორიენტირია, რომელიც მიუღწეველია რეალურ ცხოვრებაში, მაგრამ წარმოადგენს იმ ზოგად გზამკვლევს, რომელიც აზრს ანიჭებს ადამიანის ცხოვრებას.

მიუხედავად იმ ფაქტისა, რომ არსებობს საკმაოდ შთამბეჭდავი რაოდენობა იმ ნაშრომებისა, რომლებიც ეძღვნება გენდერული იდეალების კვლევას, აღნიშნული პრობლემატიკის სხვა ასპექტებთან შედარებით, ყველაზე ნაკლებად შესწავლილ ასპექტს წარმოადგენს გენდერული სტერეოტიპებისა და გენდერული როლების სპეციფიკა.

მკვლევართა ყურადღებას იპყრობს თანამედროვე მამაკაცისა და ქალის იდეალები, ასევე ტრადიციულ კულტურათა ფარგლებში აღიარებულ წარმოდგენათა შორის არსებული მიმართება. თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ ნაშრომთა უმრავლესობაში მიღებული შედეგები ხშირად მოიცავენ მამაკაცისა და ქალის იდეალების ინდივიდუალურ მახასიათებელთა მხოლოდ ჩამონათვალს განმაზოგადებელი ტიპოლოგიების გარეშე. უმეტეს შემთხვევაში, ვერ ხერხდება საკვლევ მახასიათებელთა ერთობლიობის დაყვანა რაიმე „საერთო მნიშვნელამდე“. უნდა აღინიშნოს, რომ საკვლევ მახასიათებელთა ერთობლიობის „საერთო მნიშვნელამდე“ დაყვანა უზრუნველყოფს საკვლევ ფენომენთა ჰოლისტური ხედვისა და გენდერული იდეალების ტრანსფორმაციის ვექტორის სპეციფიკის გააზრების შესაძლებლობას.

ჩვენი კვლევის ფუძემდებლურ პრინციპს წარმოადგენს პრინციპი, რომელიც გულისხმობს უარის თქმას გენდერულ საკითხებზე კონკრეტული, ერთმანეთთან მიმართების არმქონე ფაქტების დაგროვებიდან მათ ანალიზზე. ამ ანალიზის ფარგლებში საკვლევი ფენომენი გააზრებულია როგორც მთლიანობრივი წარმონაქმნი, რომელსაც გააჩნია კონკრეტული სტრუქტურა და ტრანსფორმაციის მექანიზმები. ჩვენ ვფიქრობთ, რომ მხოლოდ ეს გზა მოგვცემს პასუხებს გენდერული ურთიერთობების სპეციფიკასთან და ცვლილებებთან დაკავშირებულ კითხვებზე. ნაშრომში გენდერულ იდეალებს განვიხილავთ როგორც უფრო ზოგადი სისტემის - სამყაროს გენდერული ხატის - ერთ-ერთ დონეს. სამყაროს

გენდერულ ხატს მივიჩნევთ იმ ზოგად მოდელად, რომლის შინაარსიც განსაზღვრავს მისივე კონსტიტუენტების - მამაკაცისა და ქალის იდეალების - ტიპებს.

ემპირიულად დადასტურებული იყო, რომ ზოგადად, სამყაროს გენდერული ხატების მოდელები და მათი თითოეული დონე (გენდერული იდეალები, ზოგადი გენდერული დისპოზიციები) წარმოადგენს მათ ელემენტებს შორის არსებულ მიმართებათა ერთობლიობას. ელემენტები ერთიანდებიან ინტეგრირებული თვისების ირგვლივ. ამ ტიპის ინტეგრალურ თვისებებად გააზრებული იყო გენდერულ ურთიერთობათა პატრიარქალურობა და ეგალიტარულობა.

პატრიარქალურობა ეფუძნება გენდერული უთანასწორობის აღიარებას; საზოგადოებასა და ოჯახში გენდერული როლების განაწილების სიხისტეს; რწმენას იმისა, რომ მთავარი, აქტიური როლი კაცს უნდა ეკუთვნოდეს, ხოლო ქალის თვითრეალიზაციის მთავარ სფეროს უნდა წარმოადგენს ოჯახი, ბავშვების გაჩენა და მათი აღზრდა.

ეგალიტარიზმი კი ეფუძნება გენდერული უთანასწორობის - ქალის არათანაბარი, დაქვემდებარებული მდგომარეობის უარყოფას საზოგადოებასა და ოჯახში; გენდერული როლების სიხისტის არაღიარებას; ქალის თვითრეალიზაციის შესაძლებლობათა არსებობის აღიარებას საზოგადოებრივი ცხოვრების სხვადასხვა სფეროში.

სწორედ ამ ძირითად, სისტემის მაგენერირებელ თვისებებს მივიჩნევთ ცნობიერების გენდერულ დომინანტებად. ეს უკანასკნელნი წარმოადგენენ ერთგვარ „ბირთვს“, რომლითაც დეტერმინირებულია სამყაროს გენდერული ხატის ყველა დონე. ცნობიერების გენდერული დომინანტები აწესრიგებენ ურთიერთდაკავშირებულ მახასიათებელთა სპექტრს. შინაარსობრივი თვალსაზრისით, დომინანტები სხვადასხვაგვარად ვლინდებიან იმის მიხედვით, თუ სისტემის რომელი კონკრეტული დონე ექვემდებარება ანალიზს. მაგრამ ამავდროულად, ნარჩუნდება მოდელისთვის ფუნდამენტური შინაარსობრივი განსაზღვრულობა - პატრიარქალურობის ან ეგალიტარიზმის დომინანცია.

ნაშრომში გენდერული იდეალების დასაფიქსირებლად გამოყენებულია მეთოდოლოგია, რომელიც გულისხმობს 16 ინდიკატორი-მახასიათებლის შერჩევას. რესპონდენტებს (ახალგაზრდა და უფროსი თაობის წარმომადგენელ 20 მამაკაცსა და 20 ქალს) ვთხოვეთ

აერჩიათ 16 ინდიკატორი-მახასიათებლიდან 7, მათი თვალსაზრისით, ყველაზე მნიშვნელოვანი და ღირებული ინდიკატორი-მახასიათებელი.

კვლევის შედეგები

ახალგაზრდა თაობის წარმოდგენები იდეალური ქალის შესახებ:

კვლევაში ახალგაზრდა თაობის წარმომადგენელთა თვალთ დანახული თანამედროვე იდეალური ქალის პორტრეტი წარმოდგენილია ორ დონეზე. პირველი - მიკროდონე ემყარება 16 კონკრეტულ მახასიათებელს. მნიშვნელოვანია იმის დაფიქსირება, თუ რომელი მახასიათებელია ღირებული, სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, რომელი მახასიათებელი ასრულებს ორიენტირის ფუნქციას და დომინირებს მიმზიდველობის თვალსაზრისით. რამდენადაც გენდერული იდეალები წარმოდგენენ სამყაროს გენდერული ხატის განუყოფელ ქვესტრუქტურას, მნიშვნელოვანია იმის გასაზღვრა, თუ რომელი მოდელებია (ტიპები) ყველაზე ტიპური ახალგაზრდა თაობის წარმომადგენელი მამაკაცებისა და ქალების ცნობიერებაში. ამ ტიპის ანალიზი ჩატარდა მაკროდონეზე.

იდეალური ქალის თვისებების მნიშვნელოვნების რანჟირების საფუძველზე გამოვლინდა სამი ჯგუფი:

1. პირველი ჯგუფი მოიცავს იმ თვისებებს, რომლებიც ყველაზე მიმზიდველია რესპოდენტთა უმრავლესობისთვის;
2. მეორე ჯგუფში ინტეგრირებულია ის თვისებები, რომლებსაც აფასებს რესპოდენტთა დაახლოებით ნახევარი;
3. მესამე ჯგუფი მოიცავს იმ თვისებებს, რომლებიც, რესპოდენტთა თვალსაზრისით, ყველაზე ნაკლებ მიმზიდველია ქალში.

კვლევის შედეგების მიხედვით, რესპოდენტთა აბსოლუტურმა უმრავლესობამ ქალის იდეალის უმთავრეს მახასიათებელთა შორის დაასახელა ერთგულება (92%), სიკეთე და გულწრფელობა (87%), სიმშვიდე, სინაზე, შემწყნარებლობა (86%) და ინტელექტი (80%). რეიტინგში აღნიშნული მახასიათებლები იკავებენ პირველ ოთხ ადგილს. კვლევის შედეგების ანალიზი ცხადყოფს, რომ ახალგაზრდა თაობის წარმომადგენელთა აბსოლუტური უმრავლესობა ქალის იდეალის მახასიათებლებს შორის უპირატესობას

ანიჭებს ფემინინურ თვისებებს, სხვა სიტყვებით, რომ ვთქვათ, იმ თვისებებს, რომლებიც ტრადიციულად ასოცირდება ქალის იდეალთან.

თვისებათა მეორე ჯგუფში გაერთიანებული თვისებები ნაკლები მნიშვნელობის მატარებელია ახალგაზრდა თაობის წარმომადგენელთათვის - გამოკითხულთა მხოლოდ ნახევარმა აირჩია ეს თვისებები. ახალგაზრდა თაობის წარმომადგენლებს მიაჩნიათ, რომ ქალს უნდა შეემდოს მსხვერპლის გაღება ოჯახისთვის (53%), ქალი უნდა იყოს სანდო (50%), აქტიური და ენერგიული (50%), ძლიერი, თავდაჯერებული (48%), მაგრამ ამავე დროს მოკრძალებული (45%). აღნიშნული თვისებები წარმოადგენენ როგორც ტრადიციულად მასკულინურ, ისე ტრადიციულად არამასკულინურ ღირსებათა კომბინაციას. მიუხედავად იმისა, რომ იდეალური ქალის პორტრეტში ამ ჯგუფის თვისებები არ იკავებენ წამყვან ადგილებს, მათ მაინც აფასებს განათლებული ახალგაზრდების მნიშვნელოვანი ნაწილი.

მესამე ჯგუფში ინტეგრირდა თანამედროვე ქალში ყველაზე ნაკლებ მიმზიდველი თვისებები: ცოდნისა და მაღალი პროფესიონალიზმისაკენ სწრაფვა (20%), წარმატების მიღწევის სურვილი (18%), მატერიალური კეთილდღეობის მიღწევის სურვილი (17%), დამოუკიდებლობისაკენ სწრაფვა (12%). რესპოდენტთა ძალიან მცირე ნაწილი აფასებს რწმენას იმისა, რომ ცხოვრებაში მნიშვნელოვანია საკუთარი შესაძლებლობებისა და ცოდნის რეალიზება (8%), წარმატებული კარიერის კეთება (5%), საკუთარი კარიერისათვის მსხვერპლის გაღება (2%).

ქალის იდეალის განზოგადებულ ფორმაში წარმოსადგენად კვლევაში გამოყენებულია ინდიკატორი-ინდექსი, რომელიც აგებულია ფაქტორული ანალიზის საფუძველზე და მოიცავს 8 ინდიკატორს: 1. ერთგული; 2. მოკრძალებული; 3. ოჯახისათვის მსხვერპლის გაღების უნარის მქონე; 4. რბილი, ნაზი, შემწყნარებელი; 5. საკუთარი შესაძლებლობებისა და ცოდნის რეალიზაციის რწმენის მქონე; 6. დამოუკიდებლობის სურვილის მქონე; 7. აქტიური; 8. თავდაჯერებული.

ფაქტორული ანალიზით, მეხუთე და მერვე თვისებებს აქვთ უარყოფითი დატვირთვა.

ანალიზმა ასევე გამოვლინა შემდეგი კანონზომიერებები:

1. ახალგაზრდა თაობის წარმომადგენელი მამაკაცებისა და ქალების ნახევარზე მეტი (54%) უპირატესობას ანიჭებს ქალის ტრადიციულ პატრიარქალურ იდეალს, რომელშიც დომინირებს ერთგულება, მოკრძალებულობა, სინაზე და ოჯახური ღირებულებებისადმი ერთგულება;
2. რესპოდენტთა მნიშვნელოვანი ნაწილი (43%) მომხრეა ქალის იდეალის შერეული ტიპისა, რომელიც წარმოადგენს ქალის ტრადიციულად აღიარებული ღირსებების, დამოუკიდებლობაზე, თვითრეალიზაციაზე, წარმატებასა და კარიერულ წინსვლაზე ორიენტირებულობის კომბინაციას;
3. ახალგაზრდა თაობის წარმომადგენელთა მხოლოდ 2% მიიჩნევს, რომ ქალი, რომელმაც უარყო ტრადიციულად აღიარებული ღირსებები და მომხრეა თანამედროვე ეგალიტარული იდეალისა, ყველაზე მიმზიდველია.

ამრიგად, ანალიზმა ცხადყო, რომ ახალგაზრდა თაობის წარმომადგენელთათვის იდეალური ქალის პორტრეტში ლიდერობს ტრადიციული ღირსებები - ერთგულება, სინაზე, შემწნარებლობა შერწყმული ინტელექტთან. ამ ღირსებათა რეიტინგი გაცილებით აღემატება ქალის თანამედროვე ეგალიტარული იდეალის ყველაზე მნიშვნელოვან მახასიათებლებს - სწრაფვას დამოუკიდებლობისა და თვითრეალიზაციისაკენ.

ტიპოლოგიურმა ანალიზმა ცხადყო, რომ რაოდენობა იმ რესპოდენტებისა, ვისთვისაც ქალის იდეალი აბსოლუტურად ტრადიციულია, მხოლოდ მცირედით განსხვავდება იმ რესპოდენტთა რაოდენობისაგან, რომლებიც უპიტარესობას ანიჭებენ ქალის იდეალის შერეულ მოდელს - ტრადიციულ და ეგალიტარულ თვისებათა კომბინაციას.

გენდერულ იდეალებზე ახალგაზრდა თაობის წარმომადგენელ მამაკაც და ქალთა შეხედულებებს შორის მსგავსების საზომს წარმოადგენს კონფლიქტის დონის მაჩვენებელი როგორც კონკრეტულ გენდერულ ექსპექტაციებს შორის, ისე მთლიანად სამყაროს გენდერულ ხატში.

კონფლიქტის დონის მაჩვენებელი ცვლადია საზოგადოების განვითარების სხვადასხვა ეტაპზე. შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ საზოგადოებრივ ურთიერთობისა და კოლექტიური ცნობიერების მკვეთრი ცვლილების ეპოქებში, სხვადასხვა სქესის წარმომადგენლები „სხვადასხვა თვალთ“ უყურებენ გენდერულ სფეროში მიმდინარე გარდაქმნებს, სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, სხვადასხვა სქესის წარმომადგენლებს სხვადასხვა შეხედულება

უყალიბდებათ იმის თაობაზე, თუ რა თვისებები უნდა ჩაითვალოს მნიშვნელოვნად და მიმზიდველად მამაკაცსა და ქალში.

რაც უფრო განსხვავებულია სხვადასხვა სქესის წარმომადგენელთა შეხედულებები, მით უფრო განსხვავებულია მათი შეხედულებები იმის თაობაზე, თუ როგორი უნდა იყოს გენდერული მოდელები, რისკენ უნდა ისწრაფოდნენ და ვის უნდა ბაძავდნენ ქალები და მამაკაცები. და ბოლოს, რაც უფრო განსხვავებულია სხვადასხვა სქესის წარმომადგენელთა შეხედულებები გენდერული მოდელების თაობაზე, მით უფრო მაღალია ექსპექტაციებისა და ქცევის მოდელების კონფლიქტურობის დონე ოჯახში, სამსახურსა და ცხოვრების სხვა სფეროებში.

განვიხილოთ, რამდენად მსგავსია თანამედროვე ახალგაზრდა თაობის წარმომადგენელი მამაკაცებისა და ქალებისათვის იდეალური ქალის პორტრეტი.

თანამედროვე ახალგაზრდა თაობის წარმომადგენელი მამაკაცებისა და ქალების პოზიციათა მსგავსების დონის ზუსტად განსაზღვრის მიზნით, ნაშრომში გამოყენებულია სამი ინდიკატორი-კრიტერიუმი: 1. შეუსაბამობის დიაპაზონი; 2. განსხვავებათა სიღრმე; 3. კონტრასტისა და ანალოგიის შინაარსი.

პირველი ინდიკატორი - შეუსაბამობის დიაპაზონი - წარმოადგენს თანაფარდობას ორი ტიპის მახასიათებელთა რაოდენობას შორის: იმ მახასიათებელთა რაოდენობა, რომელთა მიხედვითაც დაფიქსირდა სხვადასხვა სქესის წარმომადგენელთა შეხედულებებს შორის მნიშვნელოვანი განსხვავებები და გენდერული იდეალის (მამაკაცის ან ქალის) გაანალიზებულ მახასიათებელთა საერთო რაოდენობა.

მეორე ინდიკატორი - განსხვავებათა სიღრმე - მიუთითებს მამაკაცის ან ქალის იდეალის სასურველ მახასიათებელთა თაობაზე არსებულ თვალსაზრისთა შორის სხვაობის ხარისხზე.

მესამე ინდიკატორი - კონტრასტისა და ანალოგიის შინაარსი - იძლევა პოზიციებს შორის არსებული დამთხვევებისა და შეუსაბამობების ძირითადი შინაარსობრივი ასპექტების იდენტიფიცირების საშუალებას.

ნაშრომში გამოყენებული ინდიკატორები იძლევიან არა მხოლოდ არსებული მდგომარეობის, არამედ გენდერული მოდელების შესახებ არსებულ შეხედულებათა თანმიმდევრულობა-არათანმიმდევრულობის დინამიკის შეფასების საშუალებასაც.

იდეალური ქალის პორტრეტის კვლევის შედეგების მიხედვით, არ გვიწევს საუბარი არც ახალგაზრდა თაობის წარმომადგენელ მამაკაცთა და ქალთა პოზიციებს შორის შეუსაბამობის დიაპაზონზე და არც ამ დიაპაზონის სიღრმეზე. გაანალიზებული 16 მახასიათებლიდან არც ერთის შემთხვევაში არ დაფიქსირებულა სტატისტიკურად მნიშვნელოვანი განსხვავებები. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, შეუსაბამობის დიაპაზონი და მისი სიღრმე ნულის ტოლია. მხოლოდ ორი მახასიათებლის შემთხვევაში გამოვლინდა „ზღვრული“ შეუსაბამობა: მამაკაცი რესპოდენტებთან შედარებით, რესპოდენტი ქალების უფრო დიდი ნაწილი მიიჩნევს, რომ წარმატების მიღწევა და მატერიალური კეთილდღეობა ქალებისთვის მნიშვნელოვანია. მიუხედავად ამისა, ამ მახასიათებლებს არ აძლევს მაღალ შეფასებას არც ერთი სქესის წარმომადგენლები.

ასე რომ, ახალგაზრდა თაობის წარმომადგენელი მამაკაცებისა და ქალების შეხედულებები იდეალური ქალის მახასიათებელთა თაობაზე მსგავსია.

მესამე ინდიკატორის მიხედვით, იდეალური ქალის პორტრეტის სტრუქტურაში დაფიქსირებულია გენდერული შესაბამისობის ორი მკაფიოდ განსაზღვრული ზონა.

პირველი ზონა მოიცავს ახალგაზრდა თაობის წარმომადგენელი მამაკაცებისა და ქალების თვალსაზრისით უმნიშვნელოვანეს მახასიათებლებს. ეს მახასიათებლები ქმნიან ორივე სქესის წარმომადგენლებისათვის ერთნაირად მიმზიდველ მახასიათებელთა სპექტრს. ამ ზონის შინაარსი ასეთია: ახალგაზრდა მამაკაცები ხედავენ იდეალურ ქალს, პირველ რიგში, როგორც კეთილ და გულწრფელ (96%), ერთგულ (94%), ნაზ, შემწყნარებელ (83%) და გონიერ (72%) არსებას. უნდა აღინიშნოს, რომ ეს თვისებები არა მხოლოდ ყველაზე მნიშვნელოვანია ახალგაზრდებისათვის, არამედ ამ თვისებებს ირჩევს ახალგაზრდა რესპოდენტთა აბსოლუტური უმრავლესობა.

რესპოდენტი გოგონების იდეები მსგავსია - გოგონები თითქმის ერთსულოვანნი არიან თავიანთ პრეფერენციებში. იდეალური ქალი, მათი აზრით, პირველ რიგში, უნდა იყოს ერთგული (93%), ნაზი, შემწყნარებელი (87%), კეთილი და გულწრფელი (85%) და ჭკვიანი (84%). ამრიგად, თითქმის სრული დამთხვევაა ორივე სქესის წარმომადგენელთა

შეხედულებებს შორის იმის თაობაზე, თუ რით უნდა გამოირჩეოდეს თანამედროვე იდეალური ქალი.

გენდერული შესაბამისობის მეორე იდენტიფიცირებული ზონა წარმოადგენს უარყოფითი დამოკიდებულების ზონას. იგი შედგება იმ მახასიათებელთა სპექტრისაგან, რომლებიც, რესპოდენტთა აზრით, ყველაზე ნაკლებ ღირებულია ქალისათვის. ამ ზონაშიც ფიქსირდება თანხმობის მაღალი ხარისხი.

ახალგაზრდა რესპოდენტთა მცირე ნაწილს სურს ქალში დაინახოს წარმატების მიღწევის სურვილი (10%), მატერიალური კეთილდღეობის მიღწევის უნარი (10%), დამოუკიდებლობა (7%), რწმენა იმისა, რომ ცხოვრებაში მთავარია საკუთარი შესაძლებლობებისა და ცოდნის რეალიზება (6%), კარგი კარიერის კეთების სურვილი (5%) და მსხვერპლის გადების მზაობა საკუთარი საქმისათვის, სამსახურისათვის (0%).

რესპოდენტ გოგონათა შეხედულებები მსგავსია: ქალში ცოტა აფასებს დამოუკიდებლობის სურვილს (14%), რწმენას იმისა, რომ ცხოვრებაში მნიშვნელოვანია საკუთარი შესაძლებლობებისა და ცოდნის რეალიზება (8%), კარგი კარიერის კეთების სურვილს (5%) და მსხვერპლის გადების მზაობას საკუთარი საქმისათვის, სამსახურისათვის (2%).

ამრიგად, შეიძლება ითქვას, რომ ახალგაზრდა თაობის წარმომადგენელი მამაკაცებისა და ქალების შეხედულებები იმის თაობაზე, თუ რა არის ყველაზე მეტად და ყველაზე ნაკლებად მნიშვნელოვანი თანამედროვე იდეალური ქალის პორტრეტში, ძალიან მსგავსია: მათ პოზიციებს შორის შესაბამისობის ხარისხი მაღალია. ამას ადასტურებს, პირველ რიგში, ის ფაქტი, რომ არც ერთ გაანალიზებულ მახასიათებელს შემთხვევაში არ ფიქსირდება მნიშვნელოვანი განსხვავებების არსებობა. მეორეც, იდეალური ქალის პორტრეტის სტრუქტურაში არსებობს გენდერული შესაბამისობის ორი ზონა, რომელთაგან პირველი წარმოდგენილია ქალის ტრადიციული პატრიარქალური იდეალის მახასიათებლებით, ხოლო მეორე კი - ქალის თანამედროვე ეგალიტარული იდეალის მახასიათებლებით. ამ ზონაში დომინირებს დამოუკიდებლობისა და საკუთარ შესაძლებლობათა რეალიზაციის სურვილი.

ახალგაზრდა თაობის წარმომადგენელთა შეხედულებები იდეალური მამაკაცის შესახებ

კვლევის შედეგების მიხედვით, ახალგაზრდები თვლიან, რომ იდეალური მამაკაცი, პირველ რიგში, უნდა იყოს ძლიერი, თავდაჯერებული (88%), ერთგული და თავდადებული (83%), სანდო (82%), უნდა ჰქონდეს მატერიალური კეთილდღეობის უზრუნველყოფის უნარი (78%) და იყოს ჭკვიანი (72%). ამ ხუთი მახასიათებლიდან დომინირებს და ახალგაზრდებს შორის ერთსულოვნების მაღალი დონით ხასიათდება სამი ტრადიციულად მამაკაცური თვისება - სიძლიერე, საიმედოობა და კეთილდღეობის უზრუნველყოფის უნარი. მნიშვნელოვანია ის ფაქტი, რომ სწორედ ეს თვისებები აღმოჩნდა ორივე გენდერული იდეალის ბირთვში - სიძლიერე, საიმედოობა და კეთილდღეობის უზრუნველყოფის უნარი ძალზე ღირებული აღმოჩნდა როგორც ქალებისათვის, ისე მამაკაცებისთვისაც. ეს კი იმაზე მიუთითებს, რომ დღეს გენდერული იდეალები არ არიან აღბეჭდილი მხოლოდ მკვეთრად მასკულიზურ-ფემინური სპეციფიკით - დღეს გენდერული იდეალები მოიცავენ საერთო მახასიათებლებსაც.

რესპოდენტთა საკმაოდ მცირე ნაწილი მიიჩნევს შემდეგ ჯგუფში გაერთიანებულ მახასიათებლებს მნიშვნელოვნად: აქტიურობასა და ენერგიულობას აფასებს რესპოდენტთა მხოლოდ 52%; წარმატებისა და ცხოვრებაში ბევრის მიღწევის სურვილი მამაკაცების 47%-ს იზიდავს; ცოდნისა და პროფესიონალიზმის მიღწევის სურვილს ახალგაზრდა თაობის წარმომადგენელი მამაკაცებისა და ქალების 42% მიაკუთვნებს მამაკაცის ეტალონურ პორტრეტს; გულწრფელობასა და სიკეთეს ღირებულ თვისებებად მიიჩნევს რესპოდენტთა 37%; ოჯახისათვის მსხვერპლის გაღების უნარს ღირებულ თვისებად აღიქვამს რესპოდენტთა 35%.

და ბოლოს, ახალგაზრდა თაობის წარმომადგენელ რესპოდენტებს მამაკაცებში ყველაზე ნაკლებად იზიდავთ დამოუკიდებლობის სურვილი (23%), კარგი კარიერის კეთების სურვილი (22%), რწმენა იმისა, რომ ცხოვრებაში მნიშვნელოვანია საკუთარი შესაძლებლობებისა და ცოდნის რეალიზება (10%), მსხვერპლის გაღების უნარი საკუთარი საქმიანობისათვის, სამსახურისათვის (4%).

მამაკაცში ასევე ნაკლებად იზიდავთ ახალგაზრდა თაობის წარმომადგენელ რესპოდენტებს ის თვისებები, რომელიც ტრადიციულად მიეწერება ქალის ღირსებებს - სინაზე, შემწყნარებლობა (10%) და მოკრძალება (5%).

ამრიგად, გავრცელებული შეხედულებების საწინააღმდეგოდ, თვითრეალიზაციისკენ, პირველ რიგში კი, პროფესიული თვითრეალიზაციისკენ სწრაფვა არ წარმოადგენს

მამაკაცის თანამედროვე იდეალის დომინანტურ მახასიათებელს. უმაღლესი განათლების მქონე ახალგაზრდებიც კი გაცილებით უფრო ღირებულად მიიჩნევენ ტრადიციულად მამაკაცურ მახასიათებელს - სიძლიერეს.

გენდერული განსხვავებები იდეალური მამაკაცის პორტრეტში: ახალგაზრდა თაობის წარმომადგენელი მამაკაცებისა და ქალების შეხედულებათა შორის შესაბამისობის ხარისხი.

იდეალური ქალის მახასიათებლებზე ახალგაზრდა თაობის წარმომადგენელი მამაკაცებისა და ქალების შეხედულებები მცირედით განსხვავდება, იდეალური მამაკაცის მახასიათებლებზე ახალგაზრდა თაობის წარმომადგენელი მამაკაცებისა და ქალების შეხედულებები საკმაოდ განსხვავდება ერთმანეთისაგან, კერძოდ: ფიქსირდება შეუსაბამობის გარკვეული დიაპაზონი შეხედულებებს შორის: 16 მახასიათებლიდან სტატისტიკურად მნიშვნელოვანი განსხვავებების არსებობა დაფიქსირდა 6 მახასიათებლის შემთხვევაში. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ თანამედროვე მიმზიდველი მამაკაცის იმიჯი არც ისე მონოლითურია - ახალგაზრდა თაობის წარმომადგენელი მამაკაცებისა და ქალების შეხედულებას შორის იკვეთება შეუსაბამოებები.

განვიხილოთ იდეალური მამაკაცის ის მახასიათებლები, რომელთა მნიშვნელოვნებაზე ვერ თანხმდებიან ახალგაზრდა თაობის წარმომადგენელი მამაკაცები და ქალები.

ქალებს, უფრო მეტად, ვიდრე მამაკაცებს, სურთ დაინახონ მამაკაცში ერთგულება, საიმედოობა, მატერიალური კეთილდღეობის უზრუნველყოფის უნარი და ინტელექტი.

მდედრობითი სქესის რესპოდენტებთან შედარებით, მამრობითი სქესის რესპოდენტები უფრო დიდ მნიშვნელობას ანიჭებენ პროფესიონალიზმისაკენ სწრაფვას, საკუთარი შესაძლებლობებისა და ცოდნის რეალიზების სურვილს.

ამ განსხვავებათა სიღრმეა 16–25%: ყველაზე ნაკლები, როცა საქმე ეხება მამაკაცის სანდოობას და ყველაზე დიდი, როცა საქმე მატერიალური კეთილდღეობის უზრუნველყოფას ეხება (ამ თვისებას მიაკუთვნებს იდეალურ მამაკაცს მდედრობითი სქესის რესპოდენტთა 85% და მამრობითი სქესის რესპოდენტთა 63%).

როგორც ამ განსხვავებებიდან ჩანს, მდედრობითი სქესის რესპოდენტები უფრო კონსერვატიულები აღმოჩნდნენ. მათთვის იდეალური მამაკაცის პორტრეტი უფრო

ტრადიციულია და უფრო ახლოსაა მის პატრიარქალურ როლებთან – მფარველთან, მომპოვებელთან და მარჩენალთან. მამრობითი სქესის რესპოდენტთა უმეტესობა ასევე მნიშვნელოვანად მიიჩნევს აღნიშნულ მახასიათებლებს, თუმცა მდედრობითი სქესის რესპოდენტებისათვის მაინც უფრო მნიშვნელოვანი აღმოჩნდა მამაკაცის პატრიარქალურ როლებთან ასოცირებული მახასიათებლები.

ცვლილებათა პირველ დონეზე ხორციელდება ქალისა და მამაკაცის ეტალონურ მახასიათებელთა ტრანსფორმაცია. სამყაროს გენდერული ხატის ყოველ ქვესტრუქტურაში ადგილი აქვს მუდმივ ტრანსფორმაციებს - ქვესტრუქტურის მნიშვნელოვან მახასიათებელს წარმოადგენს დინამიურობა. ქვესტრუქტურა ვერ ინარჩუნებს სტატიკურობას მაშინაც კი, როდესაც ნებისმიერი დროის მონაკვეთში მასში მომხდარი ცვლილებები ვერ აღწევენ ისეთ კრიტიკულ მასას, ისეთ სიდიდეებს, რომელთა აკუმულაციამ შეიძლება გამოიწვიოს ქვესტრუქტურის გადასვლა არსებული მდგომარეობიდან ფუნდამენტურად განსხვავებულ ახალ მდგომარეობაში.

რაც შეეხება გენდერულ იდეალებს, მიუხედავად იმისა, რომ როგორც მთლიანობრივი ქვესისტემა, იგი შეიძლება უცვლელი დარჩეს დიდი ხნის განმავლობაში, იგი მაინც არ არის „დაცული ძვრებისაგან“ - ცვლილებები მაინც ხდება გენდერული იდეალების ცალკეულ მახასიათებლებში. მიკროდონეზე ამ „ძვრების“ გათვალისწინება უაღრესად მნიშვნელოვანია, ვინაიდან ეს ძვრები იძლევა:

1. უახლოეს მომავალში მთელი ქვესტრუქტურის გარდაქმნის შესაძლო ვექტორზე მსჯელობის საშუალებას;
2. „პანორამული ხედვის“ საშუალებას, რაც გულისხმობს არა მხოლოდ იმის ხედვის საშუალებას, რაც დღეს ყველაზე მეტად ღირებული ან არაღირებულია გენდერულ იდეალებში, არამედ იმ ფენომენების ხედვის საშუალებასაც, რომლებიც მხოლოდ ახლა ჩნდებიან, ან, პირიქით, ქრებიან. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, „პანორამული ხედვა“ იძლევა არსებულისა და დამკვიდრებულის ფონზე ჩამოყალიბების პროცესში მყოფი ფენომენების ხედვის საშუალებას. დღეს ეს უკანასკნელნი შეიძლება არ გამოირჩეოდნენ მნიშვნელოვნებით, თუმცა ხვალ შეიძლება შეიძინონ უმნიშვნელოვანესი როლი.

თუ ინდივიდუალურ მახასიათებლებში აკუმულირებული ცვლილებები საკმარისად დიდია, ისინი აისახება ტრანსფორმაციის ახალ დონეზე. შეიცვლება მთელი ქვესისტემა - გენდერული იდეალის ტიპი.

ქალის იდეალის ტრანსფორმაცია

ზოგადად, თანამედროვე ეპოქა ხასიათდება უმნიშვნელო გაუფასურებით იმ ღირებულებებისა, რომლებიც მიეკუთვნებიან ქალის თაობაზე ჩამოყალიბებულ შეხედულებათა ტრადიციულ პოლუსს. ეს განსაკუთრებით ახასიათებს ახალგაზრდა თაობის წარმომადგენლებს. იდეალური ქალის იმიჯის ტრადიციულობის შემცირებამ მოიცვა ამ ტიპის მახასიათებელთა მთელი სპექტრი. ეს ტენდენცია კი განსაკუთრებით მკვეთრად აისახა ისეთ მახასიათებლებზე, როგორიცაა: საიმედოობა, მოკრძალება და ოჯახის ღირებულება.

აღნიშნული ტენდენციის ფონზე გაიზარდა მასკულიზურ მახასიათებელთა ღირებულება - უფრო მიმზიდველი გახდა ძლიერი, თავდაჯერებული, აქტიური და ენერგიული, წარმატების მიღწევის სურვილის მქონე ქალი. თუმცა, თუ ტრადიციულობის პოლუსზე ცვლილებები ერთი მიმართულებით ხდება და ხასიათდება ჰეტეროგენულობით, ეგალიტარული ტიპის ტრანსფორმაციები ამბივალენტური ხასიათისაა. იზრდება ქალის სურვილი, იყოს აქტიური და ძლიერი, მაგრამ მცირდება ქალის სწრაფვა დამოუკიდებლობისაკენ, სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, სუსტდება ქალის ეგალიტარული იდეალის საფუძველი. იზრდება წარმატებისა და კარიერის ღირებულება, მაგრამ მცირდება მათი საფუძვლის - ცოდნისა და პროფესიონალიზმის მნიშვნელოვნება.

მამაკაცის იდეალის ტრანსფორმაცია

მიუხედავად იმ ფაქტისა, რომ მიმზიდველი მამაკაცისა და ქალის პორტრეტების ტრანსფორმაციის ზოგადი ვექტორი იდენტურია, იდეალური მამაკაცის პორტრეტის შემთხვევაში ტრანსფორმაცია სხვაგვარად მოხდა. ადგილი არ ჰქონია ტრადიციულ მახასიათებელთა ღირებულების ვარდნას. დღეს ახალგაზრდა თაობის წარმომადგენლები აფასებენ მამაკაცში არა მხოლოდ სიძლიერეს და საიმედოობას, არამედ ერთგულებასა და სიკეთეს. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ფიქსირდება არა მხოლოდ მასკულიზურ, არამედ ფემინინურ თვისებათა მიმზიდველობის ხარისხის ზრდა. ეს კი ნიშნავს, რომ მიუხედავად იმ ფაქტისა, რომ იდეალური მამაკაცის იმიჯი ჯერ კიდევ ძლიერი

გენდერული სპეციფიკითაა აღბეჭდილი, ამ გენდერული სპეციფიკის აბსოლუტურობის ხარისხი მცირდება.

კვლევის შედეგების ანალიზის საფუძველზე, ემპირიულად დასაბუთებულად შეიძლება ჩაითვალოს იმის მტკიცება, რომ გენდერული იდეალების, როგორც სამყაროს გენდერული სურათის განუყოფელი ქვესტრუქტურის სტაბილურობა მაღალია: თანამედროვე ეპოქაში ისინი არ განიცდიან ფუნდამენტურ ცვლილებებს. საერთო რაოდენობა ახალგაზრდა თაობის წარმომადგენელი რესპოდენტებისა, რომელთა ცნობიერებაში დომინირებს იდეალური მამაკაცისა და ქალის პორტრეტში ტრადიციული მახასიათებლები, კვლავ მაღალია.

ამავდროულად, ამ ქვესტრუქტურაში თანდათანობით ხდება ტრანსფორმაციათა აკუმულაცია. იკვეთება აღნიშნულ ტრანსფორმაციათა განსხვავებული ტენდენციები. ერთ-ერთი ტენდენციის თანახმად, გენდერული იდეალების ცალკეულ მახასიათებელთა ცვლილების ზოგადი ვექტორი მიმართულია ეგალიტარიზმის დამკვიდრებისაკენ. უნდა აღინიშნოს, რომ ამ ტენდენციის ფარგლებში მომხდარი ცვლილებები გამოწვეულია, უმეტესწილად, ახალგაზრდა თაობის წარმომადგენელი ქალების პოზიციათა ტრანსფორმაციით. სწორედ ეს ფაქტი იქცა ახალგაზრდა თაობის წარმომადგენელი ქალებისა და მამაკაცების პოზიციათა შორის არსებული შეუსაბამობის გამომწვევ მიზეზად.

მეორე ტენდენციის ფარგლებში იზრდება ახალგაზრდა თაობის წარმომადგენელი ქალებისა და მამაკაცების პოზიციათა შესაბამისობა ქალისა და მამაკაცის იდეალების თაობაზე. ეს ხდება მიმზიდველი ქალის ეტალონის ტრანსფორმაციის ხარჯზე. ამ იდეალს კი, უმეტესწილად, ახალგაზრდა თაობის წარმომადგენელი ქალები თავად ცვლიან.

ამავდროულად, უნდა აღინიშნოს, რომ რესპოდენტთა საკმაოდ დიდი რაოდენობა (47%) იდეალურად მიიჩნევს ქალს, რომელიც თავის იმიჯში აერთიანებს ტრადიციულ და ეგალიტარულ ღირსებებს.

კვლევის შედეგების ანალიზმა ცხადყო, რომ ეგალიტარული პოზიციები უფრო გავრცელებულია იმ ქვეყნებში, რომლებიც ხასიათდება სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების შედარებით მაღალი დონითა და დასაქმებული ქალების შედარებით მაღალი რაოდენობით.

თავი V. გენდერული სტერეოტიპები და გენდერული იდეალები ქართულ და ინგლისურენოვან სივრცეებში

5.1. გენდერული სტერეოტიპების შინაარსობრივი და ფუნქციონალური თავისებურებები

ამჟამად საგრძნობლად გაიზარდა გენდერული სტერეოტიპების კვლევისადმი მიძღვნილ ნაშრომთა რაოდენობა, რაც ცხადყოფს სამეცნიერო საზოგადოების აშკარა ინტერესს ამ თემის მიმართ.

მიუხედავად იმისა, რომ თავად ტერმინი „სტერეოტიპი“ დამკვიდრებულია ლინგვისტიკაში, მაინც შეიმჩნევა აღნიშნული ტერმინის სხვადასხვაგვარად ინტერპრეტაციის ფაქტი. ზოგი მეცნიერი გენდერულ სტერეოტიპებს განიხილავს როგორც ენაში ასახულ, კულტურულად და სოციალურად განპირობებულ მოსაზრებებს ორივე სქესის წარმომადგენელთა ქცევის მახასიათებლებზე, ატრიბუტებსა და ნორმებზე.

გარდა ამისა, სტერეოტიპები ქმნიან გენდერული კოგნიტური სტრუქტურების ბირთვს და წარმოადგენენ ვერბალურად მყარ სტრუქტურებს, რომლებიც არეგულირებენ გენდერულ ქცევას, აგრეთვე მის ნორმებსა და შეფასების საშუალებებს, რომლებსაც არ გააჩნიათ ფიქსირებული ენობრივი რეპრეზენტაცია.

გენდერული სტერეოტიპების აქტუალიზება შესაძლებელია ნებისმიერ საკომუნიკაციო სიტუაციაში, მაშინაც კი, როდესაც ცალმხრივი კომუნიკაციის დროს ინდივიდი ინფორმაციის უშუალო რეციპიენტია.

გენდერული სტერეოტიპი წარმოადგენს სტერეოტიპის განსაკუთრებული ტიპს, რომელიც მოიცავს შემფასებლურ განსჯას. გენდერული სტერეოტიპი შესწავლილია არა მხოლოდ ლინგვისტური, არამედ სოციოლოგიური ასპექტითაც.

გენდერული სტერეოტიპები გვევლინებიან თანაცხოვრების ტრადიციული სისტემის, კერძოდ კი გენდერული ურთიერთობების ქვესისტემის სტაბილურობის შენარჩუნების ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს მექანიზმად.

გენდერული სტერეოტიპები ფიქსირებულია მშობლიური ენის მატარებელთა ცნობიერებაში გარკვეული სქემების სახით, რომლებიც მოიცავენ მნიშვნელოვან სოციალურ-კულტურულ ინფორმაციას. ეს უკანასკნელი მეტად მნიშვნელოვანია თანამოსაუბრის შესახებ ინფორმაციის ნაკლებობის შემთხვევაში.

ამ გზით გენდერული სტერეოტიპი ახდენს თავისი კომპლიმენტარული ფუნქციის რეალიზაციას - გენდერული სტერეოტიპი ახდენს ახალი ინფორმაციის სისტემატიზაციასა და უკვე მიღებული ინფორმაციის გააზრებას.

თუმცა, მკვლევარები აღნიშნავენ სტერეოტიპების სტატიკურ ხასიათს და იმ ფაქტს, რომ ცრურწმენები ხშირად ართულებენ ინტერპერსონალური კომუნიკაციის პროცესს, განსაკუთრებით ინტერკულტურული კომუნიკაციის შემთხვევებში.

გენდერული სტერეოტიპები ართულებენ რეალობის ობიექტურად აღქმას და იწვევენ კონფრონტაციას ენის მატარებელთა და კულტურის წარმომადგენელთა გენდერულ სტერეოტიპებს შორის განსხვავებების არსებობის შემთხვევაში.

ენაში გენდერული სტერეოტიპების სრული რეპერტუარის ფიქსაციის მიუხედავად, მათი გამოყენების სიხშირე იცვლება, რაც, თავის მხრივ, შესაძლებელს ხდის გამოყენების ყველაზე მაღალი სიხშირის მქონე სტერეოტიპების იდენტიფიცირებას.

ხშირად საზოგადოებისთვის საკმარისი არ არის, რომ ადამიანები უბრალოდ ბიოლოგიურად განეკუთვნებოდნენ ქალებს ან მამაკაცებს. ზოგჯერ საზოგადოება

აიძულებს ადამიანებს, დაიცვან სტერეოტიპული წარმოდგენებისადმი ერთგულება. არსებობს შემთხვევები, როდესაც საზოგადოება ცდილობს მოაქციოს ადამიანები „ნამდვილი მამაკაცის“ ან „ნამდვილი ქალის“ იმ ჩარჩოებში, რომლებიც დადგენილია მოცემულ დროს მოცემულ საზოგადოებაში.

ამრიგად, გენდერული სტერეოტიპები წარმოადგენენ მამაკაცურობისა და ქალურობის მოდელების ცნებებს. აღნიშნული მოდელები ვითარდებიან ინფორმაციის ხანგრძლივი დამუშავებისა და ინტერიორიზაციის პროცესში. შესაბამისად, გენდერული სტერეოტიპი, როგორც კოგნიტური სტრუქტურა, ფიქსირდება კოგნიტური პროცესის ბირთვში. აქ გენდერული სტერეოტიპი არსებობს როგორც გენდერული ინფორმაციის ეტალონი, რომელთანაც შემდეგ შედარებულია ნებისმიერი სხვა გენდერულად მარკირებული ინფორმაცია.

ჩვენ აზრით, ყველაზე ზუსტად გენდერული სტერეოტიპის კოგნიტურ ბუნებას ასახავს ტერმინი „გენდერული კოგნიტური სტანდარტი“.

გამოიყოფა თვისებების რამდენიმე ჯგუფი, რომლებიც ქმნიან გენდერული სტერეოტიპების შინაარსს:

1. საქმიანობასთან და აქტივობასთან დაკავშირებული თვისებები:

მამაკაცურ თვისებებს განეკუთვნება შრომისმოყვარეობა, მიზნების მიღწევის სურვილი, არაკონფორმიზმი, თავგადასავლებისაკენ ლტოლვა, გამბედაობა, თავდაჯერებულობა, და სწრაფვა ორიგინალურობისაკენ და ბიზნესის წარმართვის უნარი;

ქალებს მიაწერენ პასიურობას, გაუბედაობას, სიფრთხილეს, ნორმების დაცვაზე ზრუნვასა და კონფორმიზმს.

2. ძალაუფლებასა და მართვის პოზიციებთან დაკავშირებული მახასიათებლები:

მამაკაცურ თვისებებს განეკუთვნება ლიდერობის სურვილი, ამბიციუა, ავტორიტეტი, ძალა, გადაწყვეტილების მიღების უნარი და ობიექტურობა;

ქალებს მიაწერენ ისეთ თვისებებს, როგორიცაა მორჩილება, უმწეობა, უპასუხისმგებლობა, სისუსტე, რწმენა მამაკაცის უპირატესობაში, მიკერძოებულობა და არაობიექტურობა.

3. კოგნიტური სფეროსათვის დამახასიათებელი თვისებები:

მამაკაცურ თვისებად ითვლება ლოგიკა, რაციონალურობა, ობიექტურობა და კრიტიკული აღქმა;

ქალებს მიაწერენ ინტუიციის, ირაციონალურობას, ალოგიკურობას, კრიტიკულობის ნაკლებობასა და სისულელეც კი.

4. ემოციური სფეროს მახასიათებლები:

სიმშვიდე, თავშეკავება, რაციონალური არგუმენტებით ოპერირების უნარი და მათი ემოციებისგან გამიჯვნა მამაკაცების თვისებებადაა მიჩნეული;

ემოციურობა, მიმღებლობა, მგრძნობელობა და თანაგრძნობის უნარი ქალის თვისებებადაა აღიარებული.

5. ინტერპერსონალური ურთიერთქმედების პროცესთან დაკავშირებული მახასიათებლები:

როგორც პოზიტიური (პასუხისმგებლობა, სიკეთე, თავგანწირვა, სიკეთე, მზრუნველობა, კეთილგანწყობა, ტაქტი, სიმშვიდე, სინაზე, ბავშვების სიყვარული), ისე უარყოფით თვისებები (ჩხუბი, ეშმაკობა, ტყუილი და ა.შ.) მიჩნეულია ქალის მახასიათებლებად;

არც მამაკაცთან დაკავშირებული სტერეოტიპებია მოკლებული ამბივალენტურობას: მამაკაცთან დაკავშირებული სტერეოტიპები მოიცავენ როგორც დადებით (პირდაპირობა, თვითკონტროლი, სამართლიანობა, გაწონასწორებულობა და ა.შ.), ისე უარყოფით თვისებებს (სიმკაცრე, უტაქტობა, ეგოიზმი, უგრძნობლობა, სისასტიკე და ა.შ.).

6. ქალისა და მამაკაცის სოციალური როლები:

მასკულინურობა ტრადიციულად ასოცირდება საჯარო სფეროსთან, საზოგადოების ცხოვრებაში მონაწილეობასთან, ფემინურობა კი - პრივატულ სფეროსთან (ოჯახთან, სახლთან, ყოველდღიურობასთან). მამაკაცი აღიქმება, უპირველეს ყოვლისა, როგორც მომუშავე და მოქალაქე, ქალი კი - როგორც ცოლი და დედა.

შეიძლება დავასკვნათ, რომ მამრობითი და მდედრობითი სქესის კულტურული ტრადიციები განსხვავდება ესთეტიკისა და ლოგიკის თვალსაზრისით, ასევე წარმოდგენებით გარემომცველი სამყაროს სტრუქტურის შესახებ.

ამრიგად, მამაკაცური პოზიციიდან კომუნიკაცია კონსტრუირდება ლოგიკის პრიზმაში, ხოლო ქალური პოზიციისათვის დამახასიათებელია ესთეტიკური დომინანცია. ამ შემთხვევაში აბსოლუტურად არასწორია ერთი ტიპის დადებითად, ხოლო მეორეს - უარყოფითად მიჩნევა, ან პირიქით.

შეისწავლეს რა გენდერული სტერეოტიპები ამერიკელმა ფსიქოლოგებმა კ. დომ და ტ. ემსვეილერმა, დაასკვნეს, რომ ადამიანების ცნობიერებაში არსებული გენდერული სტერეოტიპები უფრო ძლიერია, ვიდრე რასობრივი სტერეოტიპები. ეს კი იმიტომ, რომ წარმოდგენები ტიპური ქალური და მამაკაცური ქცევის შესახებ შედარებით ახლოსაა ერთმანეთთან (Dollard/დოლარდი, Emsweiler/ემსვაილერი, 1974).

გარდა ამისა, გენდერული სტერეოტიპების ათვისება ხდება ადრეულ ასაკში - ბავშვები ითვისებენ და იყენებენ გენდერულ სტერეოტიპებს ბევრად ადრე, ვიდრე მათ ჩამოუყალიბდებათ საკუთარი მოსაზრებები იმ ჯგუფების წარმომადგენელთა შესახებ, რომლებსაც ეს სტერეოტიპები ეხება.

თითოეული ეპოქას საკუთარ იდეოლოგიასთან ერთად, გააჩნია თავისი გენდერული სტერეოტიპები, რომლებიც ფიქსირებულია ლექსიკონში.

სემების „მამაკაცური“-„ქალური“ მომცველი სიტყვების ფუნქციონირების თავისებურება შემდეგში მდგომარეობს: ამ ლექსემებში ხშირად შეიმჩნევა სემანტიკური ცვლილებები - ზოგი მათგანი იძენს დადებით, ზოგი კი - უარყოფით კონოტაციას. ენა როგორც წესი, ასახავს იმ საზოგადოების ცრურწმენათა უმეტესობას, რომელშიც თავად წარმოიშვა.

5.2. გენდერული სტერეოტიპები სხვადასხვა პროფესიაში: თანამედროვე ინგლისური და ქართული საზოგადოებების შედარებითი ანალიზი

კვლევის მიზანს წარმოადგენს გენდერული როლების აღქმის ანალოგიზაცია და კონტრასტირება, ასევე კულტურული განსხვავებების გამოვლენა.

თვისებრივი და რაოდენობრივი კვლევა გენდერული და კულტურული განსხვავებების შესახებ აერთიანებს სხვადასხვა პროფესიის წარმომადგენლებს და ასახავს როგორც სტატისტიკურ ტენდენციებს, ისე ინდივიდუალურ თვალსაზრისებს.

რესპონდენტთა საერთო განაწილება: სულ რესპონდენტი: 90; ქართველი რესპოდენტი: 45; ინგლისელი რესპოდენტი: 45

სქესი: ქალი: 45 (50%); კაცი: 45 (50%)

დემოგრაფიული მონაცემები დაბალანსებულია, რაც ქმნის მყარ საფუძველს გენდერული და კულტურული განსხვავებების სანდო ანალიზისათვის.

შერჩეული პროფესიებია: ექთანი, ექიმი, სტომატოლოგი, ინჟინერი, მასწავლებელი, მშენებელი, IT სპეციალისტი, ფინანსისტი, მზარეული, პოლიციელი, პოლიტიკოსი, მეწარმე, მეცნიერი, სპორტული კომენტატორი, მენეჯერი, დიზაინერი, იურისტი, არქიტექტორი, ჟურნალისტი, მუსიკოსი, ფსიქოლოგი, რეჟისორი, ფოტოგრაფი, დიპლომატი, ვეტერინარი, ეკონომისტი.

ექთანი

ქართველ რესპოდენტთა პასუხების პროცენტული გადანაწილება: პროფესიის გენდერული აღქმა: ქალების დომინანცია: 75%; დაბალანსებული: 20%; კაცების დომინანცია: 5%; კაცი ექთნების მიმართ დამოკიდებულება: პოზიტიური: 40%; ნეიტრალური: 35%; ნეგატიური: 25%; კარიერული წინსვლის შესაძლებლობა: თანაბარი: 45%; კაცებისთვის მეტი: 20%; ქალებისთვის მეტი: 35%; წარმატებაზე გენდერის გავლენა: მოქმედებს: 55%; არ მოქმედებს.

ინგლისელ რესპოდენტთა პასუხების პროცენტული გადანაწილება: პროფესიის აღქმა: ქალების დომინანცია: 60%; დაბალანსებული: 35%; კაცების დომინანცია: 5%; მამაკაცი ექთნების მიმართ დამოკიდებულება: პოზიტიური: 65%; ნეიტრალური: 25%; ნეგატიური: 10%; კარიერული წინსვლის შესაძლებლობა: თანაბარი: 55%; კაცებისთვის მეტი: 20%; ქალებისთვის მეტი: 25%; გენდერის გავლენა წარმატებაზე: დიახ: 35%; არა: 65%.

ექთნის პროფესიის გენდერული აღქმის ანალიზმა ინგლისურ და ქართულ საზოგადოებებში ცხადყო, რომ ექთნის პროფესია ორივე საზოგადოებაში აშკარად

ადიქმება როგორც სფერო, რომელშიც დომინირებენ ქალები. თუმცა საზოგადოებები განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან იმით, თუ რამდენად მკაცრად და სტერეოტიპულად ხდება ამ დომინაციის ინტერპრეტაცია.

ქართველ რესპონდენტებში აღქმა უფრო მკვეთრია: რესპოდენტთა უმრავლესობა მიიჩნევს, რომ ამ პროფესიაში დომინირებენ ქალები, რაც მიუთითებს ძლიერ ტრადიციულ წარმოდგენაზე, სადაც ექთანი ძირითადად ქალის როლთან ასოცირდება. რესპოდენტთა მხოლოდ მცირე ნაწილი ხედავს ბალანსს, ხოლო კაცების დომინაცია თითქმის არ ფიქსირდება. ეს კი იმაზე მიუთითებს, რომ ქართულ საზოგადოებაში პროფესია ჯერ კიდევ ძლიერადაა დაკავშირებული გენდერულ სტერეოტიპთან.

ინგლისელ რესპონდენტებში აღქმა შედარებით უფრო რბილია: რესპოდენტთა უმრავლესობა მაინც ქალების დომინაციას აღნიშნავს, თუმცა რესპოდენტთა გარკვეული ნაწილი უკვე დაბალანსებულად აღიქვამს პროფესიას. ეს კი იმაზე მიუთითებს, რომ ინგლისელ რესპოდენტებში ნელ-ნელა ყალიბდება აღქმა იმისა, რომ ექთნობა არ წარმოადგენს გენდერულად დეტერმინირებულ პროფესიას.

მამაკაცი ექთნების მიმართ დამოკიდებულების ანალიზმა გამოავლინა კულტურული სხვაობა: ქართული საზოგადოების ნაწილი კვლავაც სკეპტიკურად უყურებს მამაკაცების ამ პროფესიაში ჩართულობას, რაც ასახავს ტრადიციულ გენდერულ როლებს. ინგლისურ საზოგადოებაში კი მამაკაცი ექთნის პროფესია ნაკლებად ექვემდებარება სტიგმატიზაციას.

კარიერული წინსვლის შესაძლებლობათა ანალიზმა გამოკვეთა გარკვეული ბალანსისკენ მიდრეკილება ორივე საზოგადოებაში, თუმცა ეს არ გამორიცხავს ინტერპრეტაციათა განსხვავებულობას.

ქართველ რესპონდენტების უმრავლესობა მიიჩნევს, რომ შესაძლებლობები თანაბარია, მაგრამ მაინც მნიშვნელოვანი ნაწილი ფიქრობს, რომ ქალებს მეტი შანსი აქვთ, ვიდრე - კაცებს. ეს მიუთითებს იმაზე, რომ ქალების დომინაცია ამ სფეროში ზოგჯერ ადიქმება როგორც უპირატესობა კარიერულ წინსვლაში. ინგლისურ საზოგადოებაში კი დომინირებს თანასწორობის აღქმა, რაც მიუთითებს უფრო სტრუქტურულ და ინსტიტუციურ თანაბრობაზე.

გენდერის წარმატებაზე გავლენის ანალიზის შედეგად ცხადი გახდა, რომ ქართველ რესპოდენტთა უმრავლესობა აღიარებს გენდერის გავლენას წარმატებაზე, რაც იმაზე მეტყველებს, რომ პროფესიული მიღწევები ჯერ კიდევ ნაწილობრივად დაკავშირებულია გენდერთან და სოციალურ სტერეოტიპებთან. ინგლისურ საზოგადოებაში კი პირიქით - რესპოდენტთა უმრავლესობა თვლის, რომ გენდერს არ აქვს გავლენა წარმატებაზე, რაც მიუთითებს უფრო ნეიტრალურ და ინდივიდზე დაფუძნებულ შეფასების სისტემაზე.

ჯამში, მონაცემთა ანალიზმა ცხადყო, რომ ექთნის პროფესია ორივე საზოგადოებაში აღიქმება როგორც პროფესიული სფერო, რომელშიც დომინირებენ ქალები. თუმცა: ქართულ საზოგადოებაში უფრო ძლიერია ტრადიციული გენდერული სტერეოტიპები და მამაკაცების მიმართ სკეპტიციზმი, ინგლისურ საზოგადოებაში კი შეიმჩნევა ინკლუზიურობის ზრდა და გენდერული ბარიერების შესუსტება.

საბოლოოდ, კვლევამ ცხადყო, რომ კულტურული კონტექსტი მნიშვნელოვან როლს თამაშობს არა მხოლოდ პროფესიის აღქმაში, არამედ კარიერული შესაძლებლობებისა და სოციალური ნდობის შეფასებაშიც.

ექიმი

ქართველ რესპოდენტთა პასუხების პროცენტული გადანაწილება: პროფესიის გენდერული აღქმა: კაცების დომინანცია: 45%; დაბალანსებული: 40%; ქალების დომინანცია: 15%; ლიდერულ პოზიციებზე წარმომადგენლობა: კაცები: 60%; ქალები: 20%; თანაბარი: 20%; პაციენტების ნდობა გენდერის მიხედვით: ქალ ექიმებს მეტი ნდობა: 30%; კაც ექიმებს მეტი ნდობა: 25%; არ აქვს მნიშვნელობა: 45%; კარიერული წინსვლის შესაძლებლობა: თანაბარი 42%; კაცებისთვის მეტი: 38%; ქალებისთვის მეტი: 20%.

ინგლისელ რესპოდენტთა პასუხების პროცენტული გადანაწილება: პროფესიის აღქმა: კაცების დომინანცია: 35%; დაბალანსებული: 45%; ქალების დომინანცია: 20%; ლიდერულ პოზიციებზე წარმომადგენლობა: კაცები: 50%; ქალები: 30%; თანაბარი: 20%; პაციენტების ნდობა გენდერის მიხედვით: ქალ ექიმებს მეტი ნდობა: 35%; კაც ექიმებს მეტი ნდობა: 20%; არ აქვს მნიშვნელობა: 45%; კარიერული წინსვლის შესაძლებლობა: თანაბარი: 55%; კაცებისთვის მეტი: 25%; ქალებისთვის მეტი: 20%.

ექიმის პროფესიის გენდერული აღქმის ანალიზმა ინგლისურ და ქართულ საზოგადოებებში ცხადყო, რომ ექიმის პროფესია ორივე საზოგადოებაში აღიქმება როგორც შედარებით დაბალანსებული სფერო, თუმცა გენდერული ძალაუფლების და ლიდერობის დონეზე მაინც რჩება განსხვავებები.

პროფესიის გენდერული აღქმის ანალიზმა ქართველ რესპოდენტთა თვალსაზრისებში გამოკვეთა სამი ძირითადი მიმართულება: რესპოდენტების უმრავლესობა მიიჩნევს, რომ ამ პროფესიაში კაცები დომინირებენ, რესპოდენტთა გარკვეული რაოდენობა თვლის ამ სფეროს დაბალანსებულად, ხოლო რესპოდენტთა უმცირესობა თვლის, რომ ამ სფეროში დომინირებენ ქალები. ეს კი იმაზე მიუთითებს, რომ საქართველოში ექიმის პროფესია ჯერ კიდევ ნაწილობრივ ასოცირდება მამაკაცურ ავტორიტეტთან, თუმცა ბალანსის აღქმაც საკმაოდ ძლიერია.

ინგლისელ რესპოდენტთა თვალსაზრისები უფრო მეტად იხრება ბალანსისკენ: რესპოდენტთა უმრავლესობას დაბალანსებული აღქმა აქვს, რესპოდენტთა გარკვეული რაოდენობა თვლის, რომ ამ სფეროში დომინირებენ კაცები, რესპოდენტთა მხოლოდ მცირე ნაწილი მიიჩნევს, რომ ამ პროფესიაში დომინირებენ ქალები.

ანალიზმა ცხადყო, რომ პროფესია უფრო ნეიტრალურ და გენდერულად თანასწორ სივრცედ აღიქმება.

რაც შეეხება ლიდერულ პოზიციებს, აქ ორივე საზოგადოებაში ჯერ კიდევ ფიქსირდება მამაკაცების უპირატესობა, თუმცა იკვეთება გარკვეული სხვაობა: ინგლისურ საზოგადოებაში ქალების წარმომადგენლობა ლიდერობაში უფრო მაღალია, რაც მიუთითებს პროგრესულ ცვლილებაზე.

პაციენტთა ნდობის ანალიზმა გენდერის მიხედვით გამოვლინა ორივე საზოგადოების წარმომადგენელთა თვალსაზრისების მნიშვნელოვანი მსგავსება: ორივე შემთხვევაში რესპოდენტთა ყველაზე დიდი ნაწილი ნეიტრალურია, რაც მიუთითებს, რომ პაციენტების ნდობა უფრო ექიმის პროფესიულ უნარებზეა დაფუძნებული, ვიდრე მის სქესზე.

კარიერული წინსვლის შესაძლებლობის თაობაზე რესპოდენტთა პასუხების ანალიზმა ცხადყო, რომ ინგლისურ საზოგადოებაში კარიერული შესაძლებლობები უფრო მეტად

აღიქმება როგორც თანაბარი, მაშინ როცა ქართულ საზოგადოებაში კვლავ იკვეთება კაცების უპირატესობის აღქმა.

ექიმის პროფესია ორივე საზოგადოებაში წარმოადგენს შედარებით დაბალანსებულ, მაგრამ ჯერ კიდევ იერარქიულად გენდერით დეტერმინირებულ სფეროს.

ქართულ საზოგადოებაში უფრო ძლიერია კაცების ლიდერული დომინაციის აღქმა, ინგლისურ საზოგადოებაში კი აშკარაა გენდერული ბალანსისკენ სვლა, განსაკუთრებით კარიერული შესაძლებლობებისა და პროფესიის აღქმის დონეზე.

ჯამში, კვლევის მონაცემებმა ცხადყო, რომ მედიცინა ის სფეროა, სადაც გენდერული ბალანსი მზარდია, თუმცა ლიდერულ პოზიციებზე არსებული ისტორიული უთანასწორობა ჯერ კიდევ ბოლომდე არ არის დაძლეული.

სტომატოლოგი

ქართველ რესპოდენტთა პასუხების პროცენტული გადანაწილება: პროფესიის გენდერული აღქმა: დაბალანსებული: 68%; ქალების დომინაცია: 22%; კაცების დომინაცია: 10%; პაციენტების გენდერული უპირატესობა: აქვს უპირატესობა: 35%; არ აქვს უპირატესობა: 65%; კარიერული წინსვლის შესაძლებლობა: თანაბარი: 55%; კაცებისთვის მეტი: 25%; ქალებისთვის მეტი: 20%; წარმატებაზე გენდერის გავლენა: მოქმედებს: 30%; არ მოქმედებს: 70%.

ინგლისელ რესპოდენტთა პასუხების პროცენტული გადანაწილება: პროფესიის აღქმა: დაბალანსებული: 75%; ქალების დომინაცია: 15%; კაცების დომინაცია: 10%; პაციენტის სქესის უპირატესობა: აქვს მნიშვნელობა: 28%; არ აქვს მნიშვნელობა: 72%; კარიერული წინსვლის შესაძლებლობა: თანაბარი: 60%; კაცებისთვის მეტი: 22%; ქალებისთვის მეტი: 18%; გენდერის გავლენა წარმატებაზე: დიახ: 25%; არა: 75%.

სტომატოლოგის პროფესიის გენდერულმა ანალიზმა ინგლისურ და ქართულ საზოგადოებებში ცხადყო, რომ სტომატოლოგია ორივე საზოგადოებაში აღიქმება როგორც შედარებით დაბალანსებული და პროფესიულ უნარებზე დაფუძნებული სფერო, სადაც გენდერული სტერეოტიპები საკმაოდ სუსტია.

პროფესიის გენდერული აღქმის ანალიზმა გამოავლინა, რომ ქართველ რესპოდენტთა უმრავლესობა სტომატოლოგიას მიიჩნევს დაბალანსებულ პროფესიად, რესპოდენტთა გარკვეული ნაწილი კი იმ სფეროდ, რომელშიც დომინირებენ ქალები, მხოლოდ რესპოდენტთა უმცირესობა თვლის, რომ სტომატოლოგიაში დომინირებენ კაცები. ეს კი იმაზე მიუთითებს, რომ პროფესია ძირითადად ნეიტრალურად აღიქმება, თუმცა მცირე უპირატესობა მაინც ქალებს ენიჭებათ.

ინგლისურ საზოგადოებაში სურათი კიდევ უფრო სტაბილურია: რესპოდენტთა უმრავლესობა სტომატოლოგიას მიიჩნევს დაბალანსებულ პროფესიად, მხოლოდ რესპოდენტთა უმცირესობა თვლის, რომ სტომატოლოგიაში დომინირებენ კაცები ან ქალები. ინგლისურ საზოგადოებაში სტომატოლოგია თითქმის სრულად აღიქმება როგორც გენდერულად ნეიტრალური პროფესია.

ორივე საზოგადოებაში კარიერული წინსვლა ძირითადად აღიქმება როგორც თანაბარი შესაძლებლობა ქალებისა და კაცებისათვის, თუმცა ქართულ საზოგადოებაში ოდნავ უფრო მაღალია კაცების უპირატესობის აღქმა.

ორივე საზოგადოებაში დომინირებს მოსაზრება იმის თაობაზე, რომ წარმატება უფრო პროფესიულ უნარებზეა დამოკიდებული, ვიდრე სქესზე, თუმცა ინგლისურ საზოგადოებაში ეს შეხედულება ოდნავ უფრო ძლიერია.

სტომატოლოგის პროფესია წარმოადგენს ერთ-ერთ ყველაზე გენდერულად დაბალანსებულ და სტაბილურად ნეიტრალურ სფეროს ორივე კულტურაში. თუმცა, ქართულ საზოგადოებაში ჯერ კიდევ შეინიშნება სტერეოტიპული აღქმა, ინგლისურ საზოგადოებაში კი პროფესია თითქმის სრულად აღიქმება როგორც გენდერულად ნეიტრალური სფერო.

ჯამში კვლევამ ცხადყო, რომ სტომატოლოგია ის პროფესიული სფეროა, სადაც გენდერული განსხვავებები მინიმუმამდეა დაყვანილი და პროფესიული კომპეტენცია უფრო მნიშვნელოვანია, ვიდრე სქესი.

ინჟინერი

ქართველ რესპოდენტთა პასუხების პროცენტული გადანაწილება: პროფესიის გენდერული აღქმა: კაცების დომინანცია: 72%; დაბალანსებული: 20%; ქალების დომინანცია:

8%; ქალების ჩართულობის ბარიერები: მაღალი: 65%; საშუალო: 25%; დაბალი: 10%;
 კარიერული წინსვლის შესაძლებლობა: კაცებისთვის მეტი: 58%; თანაბარი: 30%;
 ქალებისთვის მეტი: 12%; წარმატებაზე გენდერის გავლენა: მოქმედებს: 60%; არ
 მოქმედებს: 40%.

ინგლისელ რესპოდენტთა პასუხების პროცენტული გადანაწილება: პროფესიის აღქმა:
 კაცების დომინაცია: 55%; დაბალანსებული: 35%; ქალების დომინაცია: 10%; ქალებისთვის
 არსებული ბარიერები: მაღალი: 40%; საშუალო: 35%; დაბალი: 25%; კარიერული წინსვლის
 შესაძლებლობა: თანაბარი: 50%; კაცებისთვის მეტი: 30%; ქალებისთვის მეტი: 20%;
 გენდერის გავლენა წარმატებაზე: დიახ: 45%; არა: 55%.

ინჟინრის პროფესიის გენდერულმა ანალიზმა ინგლისურ და ქართულ საზოგადოებებში
 ცხადყო, რომ ინჟინერია ორივე საზოგადოებაში აღიქმება როგორც მკაფიოდ ტექნიკური
 და ისტორიულად მამაკაცური სფერო, თუმცა განსხვავდება იმით, თუ რამდენად
 ძლიერია ეს აღქმა.

პროფესიის გენდერული აღქმის ანალიზმა გამოავლინა, რომ ქართულ საზოგადოებაში
 აღქმა ძალიან მკვეთრია: რესპოდენტთა უმრავლესობა მიიჩნევს, რომ ინჟინერია ის
 სფეროა, სადაც კაცები დომინირებენ, მხოლოდ რესპოდენტთა უმცირესობა ხედავს
 ბალანსს, ან ქალების დომინაციას. აქ სახეზეა ძლიერი სტერეოტიპი, რომ ინჟინერია
 „მამაკაცური პროფესიაა“.

ინგლისურ საზოგადოებაში აღქმა შედარებით რბილია: აქ უკვე იგრძნობა სფეროს
 ინკლუზიურობის ტენდენცია.

ქართულ საზოგადოებაში ქალების ჩართულობის ბარიერების ანალიზმა ცხადყო, რომ
 ქალების ჩართულობა არა მხოლოდ აღქმით, არამედ პრაქტიკული და სოციალური
 ფაქტორებითაც იზღუდება.

ინგლისურ საზოგადოებაში კი უკვე იკვეთება ქალებისთვის უფრო ღია და მხარდამჭერი
 გარემოს კონტურები.

რაც შეეხება კარიერული წინსვლის შესაძლებლობათა ანალიზს, აქ გამოვლინდა ყველაზე
 მნიშვნელოვანი განსხვავება: ინგლისურ საზოგადოებაში კარიერული წინსვლა უფრო

ხშირად აღიქმება როგორც თანაბარი შესაძლებლობა, მაშინ როცა ქართულ საზოგადოებაში კაცების უპირატესობა აშკარაა.

ქართულ საზოგადოებაში უფრო ძლიერია განცდა, რომ გენდერი პირდაპირ მოქმედებს წარმატებაზე, მაშინ როცა ინგლისურ საზოგადოებაში ეს გავლენა შედარებით სუსტია.

ინჟინერია წარმოადგენს ერთ-ერთ ყველაზე მკაფიოდ გენდერულად სეგრეგირებულ ტექნიკურ სფეროს: ქართულ საზოგადოებაში დომინირებს ძლიერი სტერეოტიპი და მაღალი ბარიერები ქალებისთვის, ინგლისურ საზოგადოებაში კი შეინიშნება გარდამავალი ეტაპი - ბალანსისკენ სვლა შესამჩნევია, თუმცა სრულ თანასწორობამდე ჯერ კიდევ გზაა გასავლელი.

ჯამში, კვლევამ ცხადყო, რომ ინჟინერია ის სფეროა, სადაც კულტურული ცვლილებები ყველაზე ნელა მიმდინარეობს და გენდერული თანასწორობა დიდწილად დამოკიდებულია როგორც განათლებაზე, ისე სოციალურ სტერეოტიპებზე.

მასწავლებელი

ქართველ რესპოდენტთა პასუხების პროცენტული გადანაწილება: პროფესიის გენდერული აღქმა: ქალების დომინანცია: 70%; დაბალანსებული: 25%; კაცების დომინანცია: 5%; რატომ ირჩევენ ქალები უფრო ხშირად: სტაბილური სამუშაო გრაფიკი: 45%; სოციალური როლი/ზრუნვა ბავშვებზე: 40%; სხვა: 15%; კარიერული წინსვლის შესაძლებლობა: თანაბარი: 50%; კაცებისთვის მეტი: 30%; ქალებისთვის მეტი: 20%; წარმატებაზე გენდერის გავლენა: მოქმედებს: 40%; არ მოქმედებს: 60%.

ინგლისელ რესპოდენტთა პასუხების პროცენტული გადანაწილება: პროფესიის აღქმა: ქალების დომინანცია: 60%; დაბალანსებული: 35%; კაცების დომინანცია: 5%; რატომ ირჩევენ ქალები უფრო ხშირად მასწავლებლის პროფესიას: სამუშაო და პირადი ცხოვრების ბალანსი: 50%; სოციალური ზრუნვის როლი: 35%; სხვა: 15%; კარიერული წინსვლის შესაძლებლობა: თანაბარი: 60%; კაცებისთვის მეტი: 25%; ქალებისთვის მეტი: 15%; გენდერის გავლენა წარმატებაზე: დიახ: 30%; არა: 70%.

მასწავლებლის პროფესიის გენდერულმა ანალიზმა ინგლისურ და ქართულ საზოგადოებებში ცხადყო, რომ მასწავლებლის პროფესია ორივე საზოგადოებაში მკაფიოდ აღიქმება იმ სფეროდ, სადაც დომინირებენ ქალები, რაც დაკავშირებულია

როგორც სოციალური როლების ტრადიციულ აღქმასთან, ისე სამუშაოს ბუნებასთან, რომელიც მოიცავს ზრუნვასა და კომუნიკაციას.

პროფესიის გენდერული აღქმის ანალიზმა დაადასტურა ორივე საზოგადოებაში იმ სტერეოტიპის არსებობა, რომლის თანახმადაც, სწავლება ძირითადად ქალის სოციალური როლია. თუმცა, ინგლისურ საზოგადოებაში ოდნავ უფრო მაღალია ბალანსის აღქმა, რაც მიუთითებს შედარებით უფრო ღია პროფესიულ ხედვაზე.

ორივე საზოგადოებაში მასწავლებლობა აღიქმება როგორც პროფესია, რომელიც კარგად ერგება სოციალურ და ოჯახურ როლებს.

რაც შეეხება კარიერული წინსვლის შესაძლებლობებს, ანალიზმა ცხადყო, რომ ინგლისურ საზოგადოებაში უფრო ძლიერია თანასწორობის აღქმა, მაშინ როცა ქართულ საზოგადოებაში ჯერ კიდევ არსებობს მამაკაცური უპირატესობის აღქმა.

ორივე საზოგადოებაში დომინირებს აზრი, რომ წარმატება უფრო პროფესიულ უნარებზეა დამოკიდებული, თუმცა ინგლისურ კულტურაში ეს უფრო მკაფიოდაა გამოკვეთილი.

მასწავლებლის პროფესია წარმოადგენს ერთ-ერთ ყველაზე ქალებით დომინირებულ და სოციალური როლებით განპირობებულ სფეროს: ქართულ საზოგადოებაში ძლიერია ტრადიციული აღქმა, რომ სწავლება ქალის „ბუნებრივი“ პროფესიაა, ინგლისურ საზოგადოებაში კი შეიმჩნევა უფრო მაღალი ბალანსი და თანასწორობისკენ სვლის ტენდენცია.

ჯამში, კვლევამ ცხადყო, რომ განათლების სფერო მკაფიოდ ასახავს კულტურულ წარმოდგენებს ზრუნვაზე, ოჯახურ როლებსა და გენდერულ სტერეოტიპებზე, თუმცა თანდათანობით ორივე კულტურაში იზრდება პროფესიული თანასწორობის აღქმა.

მშენებელი

ქართველ რესპოდენტთა პასუხების პროცენტული გადანაწილება: პროფესიის გენდერული აღქმა: კაცების დომინანცია: 92%; დაბალანსებული: 6%; ქალების დომინანცია: 2%; ქალების დასაქმების ბარიერები: მაღალი: 70%; საშუალო: 20%; დაბალი: 10%; საზოგადოების მზადყოფნა ქალი მშენებლის მიმართ: დაბალი: 65%; საშუალო: 25%;

მაღალი: 10%; კარიერული წინსვლის შესაძლებლობა: კაცებისთვის მეტი: 60%; თანაბარი: 30%; ქალებისთვის მეტი: 10%.

ინგლისელ რესპოდენტთა პასუხების პროცენტული გადანაწილება: პროფესიის აღქმა: კაცების დომინაცია: 85%; დაბალანსებული: 12%; ქალების დომინაცია: 3%; ქალებისთვის არსებული ბარიერები: მაღალი: 50%; საშუალო: 30%; დაბალი: 20%; ქალი მშენებლების მიმართ სოციალური მიღება: დაბალი: 40%; საშუალო: 35%; მაღალი: 25%; კარიერული წინსვლის შესაძლებლობა: თანაბარი: 35%; კაცებისთვის მეტი: 45%; ქალებისთვის მეტი: 20%.

მშენებლის პროფესიის გენდერულმა ანალიზმა ინგლისურ და ქართულ საზოგადოებებში ცხადყო, რომ მშენებლობა ორივე საზოგადოებაში აღიქმება როგორც ერთ-ერთი ყველაზე მკაფიოდ „მამაკაცური პროფესია“, სადაც გენდერული სტერეოტიპები განსაკუთრებით ძლიერად იკვეთება. ეს სფერო ტრადიციულად ასოცირდება ფიზიკურ ძალასთან და მძიმე სამუშაო პირობებთან, რაც გავლენას ახდენს საზოგადოებრივ აღქმაზე.

ქართულ საზოგადოებაში პროფესიის გენდერული აღქმა ძალიან მკვეთრია: რესპოდენტთა უმრავლესობა მიიჩნევს, რომ მშენებლობაში დომინირებს მამაკაცები, მხოლოდ უმცირესობა ხედავს ბალანსს ან პროფესიაში ქალების დომინაციას. ეს მიუთითებს თითქმის სრულად ჩამოყალიბებულ სტერეოტიპზე, რომ სამშენებლო სფერო „კაცების საქმეა“.

ინგლისურ საზოგადოებაში აღქმა შედარებით რბილია, მაგრამ მაინც დომინირებს იგივე აღქმა: რესპოდენტთა უმრავლესობა აღიარებს მშენებლობაში მამაკაცების დომინაციას და მხოლოდ უმცირესობა ხედავს ბალანსს ან პროფესიაში ქალების დომინაციას. მიუხედავად ამისა, ინგლისურ კულტურაში უკვე შეიმჩნევა გარკვეული სვლა ბალანსისაკენ.

ქართულ საზოგადოებაში ქალების ჩართულობა ამ პროფესიაში აღიქმება როგორც ძალიან რთული, ინგლისურ საზოგადოებაში კი ბარიერები არსებობს, მაგრამ ისინი შედარებით სუსტია. ინგლისურ საზოგადოებაში ქალებისთვის ეს პროფესიული სივრცე შედარებით უფრო ხელმისაწვდომია.

ქალი მშენებლის მიმღებლობა ქართულ საზოგადოებაში ძალიან დაბალია, ინგლისურ საზოგადოებაში კი - შედარებით მაღალი. ინგლისში საზოგადოება უფრო ღიაა ქალების ჩართულობის მიმართ.

მიუხედავად განსხვავებებისა, ორივე საზოგადოებაში კვლავ იკვეთება მამაკაცების უპირატესობა, თუმცა ინგლისურ საზოგადოებაში თანასწორობისა და ქალების შესაძლებლობების შეფასება უფრო მაღალია.

კვლევამ ცხადყო, რომ მშენებლის პროფესია წარმოადგენს ერთ-ერთ ყველაზე მკაფიოდ გენდერულად სეგრეგირებულ სფეროს ორივე კულტურაში: ქართულ საზოგადოებაში დომინირებს ძალიან ძლიერი ტრადიციული სტერეოტიპი და იკვეთება ქალთა ამ პროფესიაში მიმღებლობის ძალიან დაბალი დონე. ინგლისურ საზოგადოებაში კი შეინიშნება ნელი, მაგრამ რეალური სვლა ინკლუზიურობისკენ.

ჯამში, მონაცემები ცხადყოფს, რომ ფიზიკურ ძალასთან ასოცირებული პროფესიები ყველაზე ნელა იცვლებიან გენდერული თანასწორობის მიმართულებით და რჩებიან კულტურულ-ისტორიული წარმოდგენების გავლენის ქვეშ.

IT სპეციალისტი

ქართველ რესპოდენტთა პასუხების პროცენტული გადანაწილება: პროფესიის გენდერული აღქმა: კაცების დომინანცია: 68%; დაბალანსებული: 22%; ქალების დომინანცია: 10%; ქალების ნაკლებობის მიზეზები: სტერეოტიპები (ტექნიკური სფერო კაცებისთვისაა): 55%; განათლებაზე წვდომა, მოტივაცია: 25%; სხვა: 20%; კარიერული წინსვლის შესაძლებლობა: თანაბარი: 38%; კაცებისთვის მეტი: 42%; ქალებისთვის მეტი: 20%; წარმატებაზე გენდერის გავლენა: მოქმედებს: 58%; არ მოქმედებს: 42%.

ინგლისელ რესპოდენტთა პასუხების პროცენტული გადანაწილება: პროფესიის აღქმა: კაცების დომინანცია: 55%; დაბალანსებული: 35%; ქალების დომინანცია: 10%; ქალების ნაკლები წარმომადგენლობის მიზეზები: სტერეოტიპები (ტექნიკური სფერო კაცებისთვისაა): 40%; განათლება და კარიერული წახალისების ნაკლებობა: 35%; სხვა: 25%; კარიერული წინსვლის შესაძლებლობა: თანაბარი: 55%; კაცებისთვის მეტი: 25%; ქალებისთვის მეტი: 20%; გენდერის გავლენა წარმატებაზე: დიახ: 40%; არა: 60%.

IT სფეროს გენდერული ანალიზმა ინგლისურ და ქართულ საზოგადოებებში ცხადყო, რომ ინფორმაციული ტექნოლოგიების სფერო ორივე ქვეყანაში აღიქმება როგორც ტექნიკური და ისტორიულად მამაკაცური პროფესიული სივრცე, თუმცა განსხვავებები ჩანს როგორც სტერეოტიპების სიმძიმეში, ისე ცვლილების ტემპში.

ქართულ საზოგადოებაში დომინირებს მკაფიო სტერეოტიპი, რომლის თანახმადაც, ინფორმაციული ტექნოლოგიები „კაცების სფეროა“. ინგლისურ საზოგადოებაში კი იკვეთება ბალანსის აღქმა და ნაკლებად სტერეოტიპული დამოკიდებულება.

ქართული საზოგადოებისაგან განსხვავებით, ინგლისურ საზოგადოებაში, ქალთა ამ სფეროში ინტეგრაციის პრობლემა უფრო სისტემურ ფაქტორებს უკავშირდება და არა მხოლოდ კულტურულ სტერეოტიპებს.

ინგლისურ საზოგადოებაში კარიერული შესაძლებლობები უფრო ხშირად აღიქმება როგორც თანაბარი, ხოლო ქართულ საზოგადოებაში კვლავ ფიქსირდება მამაკაცური უპირატესობის აღქმა.

ქართულ საზოგადოებაში უფრო ძლიერია განცდა, რომ გენდერი პირდაპირ გავლენას ახდენს წარმატებაზე, მაშინ როცა ინგლისურ საზოგადოებაში დომინირებს უფრო ნეიტრალური შეფასება.

ამ სფეროში გენდერული ბალანსი ნელ-ნელა იზრდება, მაგრამ ჯერ კიდევ რჩება სტერეოტიპების გავლენა.

ქართულ საზოგადოებაში დომინირებს ძლიერი სტერეოტიპული ხედვა და მამაკაცების უპირატესობის აღქმა, ხოლო ინგლისურ საზოგადოებაში შეინიშნება უფრო სტრუქტურული და დაბალანსებული მიდგომა, სადაც თანასწორობის იდეა უფრო გამოკვეთილია.

ჯამში, კვლევამ გამოავლინა ამ პროფესიულ სფეროში გენდერული ბალანსისაკენ სვლის ტენდენცია.

ფინანსისტი

ქართველ რესპოდენტთა პასუხების პროცენტული გადანაწილება: პროფესიის გენდერული აღქმა: კაცების დომინანცია: 50%; დაბალანსებული: 35%; ქალების დომინანცია:

15%; კარიერული წინსვლის შესაძლებლობა: თანაბარი: 38%; კაცებისთვის მეტი: 42%; ქალებისთვის მეტი: 20%; ლიდერულ პოზიციებზე წარმომადგენლობა: კაცები: 60%; ქალები: 25%; თანაბარი: 15%; წარმატებაზე გენდერის გავლენა: მოქმედებს: 48%; არ მოქმედებს: 52%.

ინგლისელ რესპოდენტთა პასუხების პროცენტული გადანაწილება: პროფესიის აღქმა: კაცების დომინაცია: 40%; დაბალანსებული: 45%; ქალების დომინაცია: 15%; კარიერული წინსვლის შესაძლებლობა: თანაბარი: 55%; კაცებისთვის მეტი: 30%; ქალებისთვის მეტი: 15%; ლიდერულ პოზიციებზე წარმომადგენლობა: კაცები: 50%; ქალები: 30%; თანაბარი: 20%; გენდერის გავლენა წარმატებაზე: დიახ: 35%; არა: 65%.

ფინანსისტის პროფესიის გენდერულმა ანალიზმა ინგლისურ და ქართულ საზოგადოებებში ცხადყო, რომ ფინანსური სფერო ორივე საზოგადოებაში აღიქმება როგორც შედარებით კონკურენტული და ნაწილობრივ მამაკაცების დომინაციაში მყოფი პროფესიული სივრცე, თუმცა ამავდროულად იკვეთება ბალანსისკენ მოძრაობაც.

პროფესიის გენდერული აღქმის ანალიზმა ცხადყო, რომ ქართულ საზოგადოებაში ფინანსები კვლავ ასოცირდება მამაკაცურ პროფესიულ სფეროსთან, თუმცა ბალანსის აღქმაც ფიქსირდება.

ინგლისურ საზოგადოებაში უფრო მკაფიოდ ჩანს გენდერული ბალანსისაკენ სვლა. ინგლისურ საზოგადოებაში მიიჩნევენ, რომ ქალებს და მამაკაცებს გააჩნიათ კარიერული წინსვლის თანაბარი შესაძლებლობები, ხოლო ქართულ საზოგადოებაში კვლავ ნარჩუნდება მამაკაცების უპირატესობის განცდა.

ქართულ რესპოდენტთა აღქმაში ლიდერულ პოზიციებზე დომინირებს მამაკაცი, ხოლო ინგლისურ საზოგადოებაში, როგორც ეს რესპოდენტთა პასუხებში იკვეთება, ქალების წარმომადგენლობა ლიდერულ პოზიციებზე უფრო მაღალია, რაც მიუთითებს პროგრესზე.

წარმატებაზე გენდერის გავლენასთან დაკავშირებით, ქართული საზოგადოების თვალსაზრისები თითქმის თანაბრადაა გაყოფილი, მაშინ როცა ინგლისურ საზოგადოებაში დომინირებს აზრი, რომ გენდერი ნაკლებად განსაზღვრავს წარმატებას.

ქართულ საზოგადოებაში უფრო ძლიერია მამაკაცების დომინაციის აღქმა, განსაკუთრებით ლიდერულ პოზიციებზე და კარიერულ წინსვლაში, ინგლისურ საზოგადოებაში კი შეინიშნება უფრო დაბალანსებული და თანასწორობაზე ორიენტირებული პროფესიული გარემო.

ჯამში, კვლევამ ცხადყო, რომ ფინანსისტის პროფესია წარმოადგენს იმ სფეროს, სადაც ჯერ კიდევ არსებობს ტრადიციული გენდერული სტერეოტიპები, თუმცა ბალანსისკენ სვლა აშკარაა.

მზარეული

ქართველ რესპოდენტთა პასუხების პროცენტული გადანაწილება: პროფესიის გენდერული აღქმა: კაცების დომინაცია: 58%; დაბალანსებული: 27%; ქალების დომინაცია: 15%; პროფესიული vs ოჯახური კულინარია: პროფესიულში კაცები დომინირებენ: 62%; ოჯახში ქალები დომინირებენ: 70%; თანაბარია: 18%; კარიერული წინსვლის შესაძლებლობა: კაცებისთვის მეტი: 55%; თანაბარი: 30%; ქალებისთვის მეტი: 15%.

ინგლისელ რესპოდენტთა პასუხების პროცენტული გადანაწილება: პროფესიის აღქმა: კაცების დომინაცია: 50%; დაბალანსებული: 35%; ქალების დომინაცია: 15%; პროფესიული და საოჯახო კულინარია: პროფესიულ სამზარეულოში კაცები დომინირებენ: 55%; სახლში, კულინარიაში ქალები დომინირებენ: 60%; თანაბარი: 25%; კარიერული წინსვლის შესაძლებლობა: კაცებისთვის მეტი: 42%; თანაბარი: 40%; ქალებისთვის მეტი: 18%.

მზარეულის პროფესიის გენდერულმა ანალიზმა ინგლისურ და ქართულ საზოგადოებებში ცხადყო, რომ მზარეულის პროფესია იმითაა საინტერესოა, რომ იგი ერთდროულად აერთიანებს ტრადიციულად ქალებთან დაკავშირებულ საოჯახო როლს და პროფესიულ სივრცეში მამაკაცების დომინაციას. სწორედ ეს ფაქტი ქმნის მკვეთრ გენდერულ პარადოქსს.

ორივე საზოგადოებაში საოჯახო სივრცეში კულინარია აღიქმება როგორც ქალის როლი, ხოლო პროფესიულ, პრესტიჟულ და მაღალანაზღაურებად გარემოში - როგორც კაცის საქმიანობა.

მიუხედავად იმისა, რომ ორივე საზოგადოებაში პროფესიული კულინარია უფრო მამაკაცურ სფეროდ აღიქმება, ინგლისურ საზოგადოებაში ბალანსის აღქმა უფრო ძლიერია.

ქართულ საზოგადოებაში უფრო ძლიერია აღქმა, რომ პროფესიულ კულინარიაში კაცებს წარმატების მეტი შანსი აქვთ, მაშინ როცა ინგლისურ საზოგადოებაში თანასწორობის განცდა უფრო მაღალია.

მზარეულის პროფესია წარმოადგენს ერთ-ერთ ყველაზე კონტრასტულ და პარადოქსულ გენდერულ სფეროს: ქართულ საზოგადოებაში მკვეთრად გამოხატულია განსხვავება „ოჯახურ“ და „პროფესიულ“ როლებს შორის, ინგლისურ საზოგადოებაში კი, მიუხედავად იმისა, რომ ეს განსხვავება კვლავ არსებობს, იგი შედარებით სუსტია და ბალანსისკენ სვლა უფრო შესამჩნევია.

ჯამში, კვლევამ ცხადყო, რომ კულინარია ნათლად ასახავს, თუ როგორ შეიძლება ერთი და იგივე საქმიანობა განსხვავებულად შეფასდეს გენდერის მიხედვით - მისი სოციალური კონტექსტის მიხედვით (სახლი პროფესიული სივრცის საპირისპიროდ).

პოლიციელი

ქართველ რესპოდენტთა პასუხების პროცენტული გადანაწილება: პროფესიის გენდერული აღქმა: კაცების დომინანცია: 85%; დაბალანსებული: 12%; ქალების დომინანცია: 3%; საზოგადოებრივი აღქმა ქალი პოლიციელების მიმართ: პოზიტიური: 35%; ნეიტრალური: 40%; ნეგატიური: 25%; კარიერული წინსვლის შესაძლებლობა: თანაბარი: 35%; კაცებისთვის მეტი: 50%; ქალებისთვის მეტი: 15%.

ინგლისელ რესპოდენტთა პასუხების პროცენტული გადანაწილება: პროფესიის აღქმა: კაცების დომინანცია: 70%; დაბალანსებული: 25%; ქალების დომინანცია: 5%; დამოკიდებულება ქალი პოლიციელების მიმართ: პოზიტიური: 50%; ნეიტრალური: 35%; ნეგატიური: 15%; კარიერული წინსვლის შესაძლებლობა: თანაბარი: 50%; კაცებისთვის მეტი: 35%; ქალებისთვის მეტი: 15%.

პოლიციელის პროფესიის გენდერულმა ანალიზმა ინგლისურ და ქართულ საზოგადოებებში ცხადყო, რომ პოლიციელის პროფესია ორივე საზოგადოებაში აღიქმება როგორც ერთ-ერთი ყველაზე მამაკაცური და ძალაუფლებასთან დაკავშირებული სფერო,

სადაც გენდერული სტერეოტიპები მკვეთრადაა გამოხატული. ეს დაკავშირებულია როგორც ფიზიკური ძალისა და ავტორიტეტის ქონასთან, ისე უსაფრთხოების დაცვის ფუნქციასთან.

ქართულ საზოგადოებაში პოლიციელის პროფესიაში დომინირებენ მამაკაცები. ეს მიუთითებს ძალიან ძლიერ ტრადიციულ აღქმაზე, რომ პოლიციელობა „კაცის პროფესიაა“.

მიუხედავად იმისა, რომ კაცების დომინაცია აღქმა საკმაოდ ძლიერია ინგლისურ საზოგადოებაშიც, აქ უფრო მეტია ბალანსის აღქმა.

რაც შეეხება დამოკიდებულებას ქალი პოლიციელების მიმართ, ქართული საზოგადოების მნიშვნელოვანი ნაწილი კვლავ სკეპტიკურად ან ნეიტრალურად უყურებს ქალთა ჩართულობას ამ პროფესიაში. ინგლისურ საზოგადოებაში კი დამოკიდებულება უფრო პოზიტიურია, რაც მიუთითებს უფრო ინკლუზიურ საზოგადოებაზე.

კარიერული წინსვლის შესაძლებლობათა თვალსაზრისით, ქართული საზოგადოების უმეტეს ნაწილში ძლიერია მამაკაცების უპირატესობის აღქმა, ხოლო ინგლისურ საზოგადოებაში კი თვლიან, რომ ქალებსა და მამაკაცებს კარიერული წინსვლის თანაბარი შესაძლებლობები აქვთ.

პოლიციელის პროფესია წარმოადგენს ერთ-ერთ ყველაზე გენდერულად სეგრეგირებულ და ძალაუფლებაზე დაფუძნებულ სფეროს: ქართულ საზოგადოებაში დომინირებს ძლიერი სტერეოტიპი და შედარებით სკეპტიკური დამოკიდებულება ქალი პოლიციელების მიმართ. ინგლისურ საზოგადოებაში კი შეინიშნება უფრო პოზიტიური და თანასწორობაზე ორიენტირებული დამოკიდებულება, მიუხედავად იმისა, რომ მამაკაცთა ისტორიული დომინაცია აქაც კვლავ არსებობს.

ჯამში, კვლევამ ცხადყო, რომ სამართალდამცავ სფეროში გენდერული თანასწორობა დაბალანსების პროცესშია, თუმცა სოციალური აღქმა კვლავ მნიშვნელოვან ბარიერად რჩება, განსაკუთრებით ტრადიციულ საზოგადოებებში.

პოლიტიკოსი

ქართველ რესპოდენტთა პასუხების პროცენტული გადანაწილება: პროფესიის გენდერული აღქმა: კაცების დომინანცია: 78%; დაბალანსებული: 17%; ქალების დომინანცია: 5%; ლიდერულ პოლიტიკურ პოზიციებზე წარმომადგენლობა: კაცები: 80%; ქალები: 15%; თანაბარი: 5%; საზოგადოების ნდობა გენდერის მიხედვით: კაც პოლიტიკოსებს მეტი ნდობა: 45%; ქალ პოლიტიკოსებს მეტი ნდობა: 20%; არ აქვს მნიშვნელობა: 35%; კარიერული წინსვლის შესაძლებლობა: თანაბარი: 30%; კაცებისთვის მეტი: 55%; ქალებისთვის მეტი: 15%.

ინგლისელ რესპოდენტთა პასუხების პროცენტული გადანაწილება: პროფესიის აღქმა: კაცების დომინანცია: 65%; დაბალანსებული: 30%; ქალების დომინანცია: 5%; მაღალ პოლიტიკურ პოზიციებზე წარმომადგენლობა: კაცები: 70%; ქალები: 25%; თანაბარი: 5%; ნდობა გენდერის მიხედვით: კაც პოლიტიკოსებს მეტი ნდობა: 35%; ქალ პოლიტიკოსებს მეტი ნდობა: 25%; არ არის განსხვავება: 40%; კარიერული წინსვლის შესაძლებლობა: თანაბარი: 45%; კაცებისთვის მეტი: 40%; ქალებისთვის მეტი: 15%.

პოლიტიკის სფეროს გენდერულმა ანალიზმა ინგლისურ და ქართულ საზოგადოებებში ცხადყო, რომ პოლიტიკა ორივე საზოგადოებაში აღიქმება როგორც ერთ-ერთი ყველაზე მამაკაცების მიერ დომინირებული და ძალაუფლებასთან მჭიდროდ დაკავშირებული სფერო, სადაც გენდერული უთანასწორობა განსაკუთრებით თვალსაჩინოა. ეს სფერო აერთიანებს ლიდერობას, გავლენას და საჯარო ნდობას - ფაქტორებს, რომლებიც ისტორიულად უფრო მეტად ასოცირდებოდა მამაკაცებთან.

ორივე საზოგადოებაში დომინირებს მამაკაცთა უპირატესობის აღქმა, თუმცა ინგლისურ საზოგადოებაში ბალანსის აღქმა უფრო ძლიერია.

ორივე საზოგადოებაში იკვეთება ლიდერულ პოლიტიკურ პოზიციებზე მამაკაცთა დომინანცია, თუმცა ინგლისურ საზოგადოებაში ქალების წარმომადგენლობა შედარებით მაღალია.

ქართულ საზოგადოებაში ნდობა უფრო მეტად მამაკაცებისაკენ იხრება, მაშინ როცა ინგლისში ნეიტრალური პოზიცია დომინირებს.

ქართულ საზოგადოებაში უფრო მკვეთრია აღიქმება იმისა, რომ პოლიტიკაში წარმატება მამაკაცებისთვის უფრო ხელმისაწვდომია, მაშინ როცა ინგლისში თანასწორობის აღქმა შედარებით უფრო მაღალია.

პოლიტიკის სფერო წარმოადგენს ერთ-ერთ ყველაზე მკაფიოდ გენდერულად სეგრეგირებულ და ძალაუფლებაზე ორიენტირებულ სივრცეს: ქართულ საზოგადოებაში დომინირებს ძლიერი ტრადიციული აღქმა, სადაც ლიდერობა და პოლიტიკური ძალაუფლება ძირითადად მამაკაცებთან ასოცირდება, ინგლისურ საზოგადოებაში კი შეინიშნება გარდამავალი ეტაპი, სადაც ქალების წარმომადგენლობა და ნდობა იზრდება, თუმცა სრული ბალანსი ჯერ კიდევ არ არის მიღწეული.

ჯამში, კვლევამ ცხადყო, რომ პოლიტიკა არის სფერო, სადაც გენდერული თანასწორობა ყველაზე რთულად მისაღწევია, რადგან იგი დაკავშირებულია არა მხოლოდ პროფესიულ უნარებთან, არამედ საზოგადოებრივ ნდობასთან, ძალაუფლებასა და ისტორიულ როლებთან.

მეწარმე

ქართველ რესპოდენტთა პასუხების პროცენტული გადანაწილება: პროფესიის გენდერული აღქმა: კაცების დომინანცია: 55%; დაბალანსებული: 30%; ქალების დომინანცია: 15%; შესაძლებლობების თანასწორობა: თანაბარი: 34%; კაცებისთვის მეტი: 48%; ქალებისთვის მეტი: 18%; ფინანსურ რესურსებზე წვდომა: კაცებს მეტი წვდომა აქვთ: 52%; თანაბარი: 33%; ქალებს მეტი აქვთ: 15%; კულტურული გავლენა: ძლიერი გავლენა: 68%; საშუალო: 22%; დაბალი: 10%.

ინგლისელ რესპოდენტთა პასუხების პროცენტული გადანაწილება: პროფესიის აღქმა: კაცების დომინანცია: 48%; დაბალანსებული: 37%; ქალების დომინანცია: 15%; შესაძლებლობების თანასწორობა: თანაბარი: 50%; კაცებისთვის მეტი: 32%; ქალებისთვის მეტი: 18%; ფინანსურ რესურსებზე წვდომა: კაცებისთვის მეტი: 40%; თანაბარი: 42%; ქალებისთვის მეტი: 18%; კულტურული გავლენა: ძლიერი: 45%; საშუალო: 35%; დაბალი: 20%.

მეწარმეობის სფეროს გენდერულმა ანალიზმა ინგლისურ და ქართულ საზოგადოებებში ცხადყო, რომ მეწარმეობა ორივე საზოგადოებაში აღიქმება როგორც კონკურენტული,

რესურსებზე დამოკიდებული და ნაწილობრივ მამაკაცების დომინანციაში მყოფი სფერო, სადაც გენდერული უთანასწორობა განსაკუთრებით ჩანს ფინანსურ შესაძლებლობათა ხელმისაწვდომობაში.

ორივე საზოგადოებაში მამაკაცების დომინანცია აღიქმება, თუმცა ინგლისურ საზოგადოებაში ბალანსის განცდა უფრო მაღალია.

ფინანსური რესურსების ხელმისაწვდომობა ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი განსხვავებაა - ქართულ საზოგადოებაში უფრო ძლიერია განცდა, რომ შესაძლებლობები მამაკაცებისთვის უფრო ფართოა, მაშინ როცა ინგლისურ საზოგადოებაში თანასწორობის აღქმა დომინირებს.

ქართულ საზოგადოებაში კულტურული ფაქტორები ბევრად უფრო ძლიერად განსაზღვრებენ მეწარმეობის სფეროში არსებულ გენდერულ მდგომარეობას.

მეწარმეობა წარმოადგენს ისეთ სფეროს, სადაც ეკონომიკური და კულტურული ფაქტორები ერთმანეთთანაა გადაჯაჭვული: ქართულ საზოგადოებაში დომინირებს ძლიერი კულტურული გავლენა, რაც ზღუდავს ქალების შესაძლებლობებს, განსაკუთრებით ფინანსურ რესურსებზე წვდომის კუთხით, ინგლისურ საზოგადოებაში კი შეინიშნება უფრო დაბალანსებული გარემო, სადაც თანასწორობის იდეა უფრო მკვეთრია.

ჯამში, კვლევამ ცხადყო, რომ მეწარმეობაში არსებული გენდერული უთანასწორობა არა მხოლოდ აღქმის, არამედ რეალური რესურსებისა და შესაძლებლობების განაწილების საკითხია, რაც განსაკუთრებით მკვეთრად ჩანს ტრადიციულ საზოგადოებებში.

მეცნიერი

ქართველ რესპოდენტთა პასუხების პროცენტული გადანაწილება: პროფესიის გენდერული აღქმა: კაცების დომინანცია: 48%; დაბალანსებული: 35%; ქალების დომინანცია: 17%; კარიერული წინსვლის შესაძლებლობა: კაცებისთვის მეტი: 46%; თანაბარი: 36%; ქალებისთვის მეტი: 18%; კვლევითი დაფინანსების ხელმისაწვდომობა: კაცებისთვის მეტი: 50%; თანაბარი: 34%; ქალებისთვის მეტი: 16%; ლიდერულ/აკადემიურ პოზიციებზე წარმომადგენლობა: კაცები: 60%; ქალები: 20%; თანაბარი: 20%.

ინგლისელ რესპოდენტთა პასუხების პროცენტული გადანაწილება: პროფესიის აღქმა: კაცების დომინანცია: 42%; დაბალანსებული: 40%; ქალების დომინანცია: 18%; კარიერული წინსვლის შესაძლებლობა: კაცებისთვის მეტი: 38%; თანაბარი: 44%; ქალებისთვის მეტი: 18%; კვლევითი დაფინანსებაზე წვდომა: კაცებისთვის მეტი: 42%; თანაბარი: 40%; ქალებისთვის მეტი: 18%; ლიდერულ/აკადემიურ პოზიციებზე წარმომადგენლობა: კაცები: 55%; ქალები: 25%; თანაბარი: 20%.

მეცნიერების სფეროს გენდერულმა ანალიზმა ინგლისურ და ქართულ საზოგადოებებში ცხადყო, რომ მეცნიერებისა და კვლევის სფერო ორივე საზოგადოებაში აღიქმება როგორც ინტელექტუალური და შედარებით დაბალანსებული პროფესიული სივრცე, თუმცა შიდა სტრუქტურებში - განსაკუთრებით დაფინანსებისა და ლიდერულ პოზიციებზე მოღვაწეობის თვალსაზრისით - კვლავ იკვეთება გენდერული უთანასწორობა.

ორივე საზოგადოებაში მეცნიერება ნაწილობრივ მამაკაცურ სფეროდ აღიქმება, თუმცა ბალანსის აღქმაც საკმაოდ ძლიერია, განსაკუთრებით ინგლისურ საზოგადოებაში.

ქართულ საზოგადოებაში უფრო ძლიერია მამაკაცების უპირატესობის აღქმა, ხოლო ინგლისურ საზოგადოებაში ქალებისა და მამაკაცების კარიერული შესაძლებლობები უფრო მეტად აღიქმება როგორც თანაბარი.

ორივე საზოგადოებაში დაფინანსება ერთ-ერთი მთავარი ბარიერია, თუმცა ქართულ საზოგადოებაში ეს უთანასწორობა უფრო მკვეთრად აღიქმება.

ლიდერულ პოზიციებზე მამაკაცების დომინანცია კვლავ ძლიერია ორივე საზოგადოებაში, თუმცა ინგლისურ საზოგადოებაში ქალების წარმომადგენლობა შედარებით მაღალია.

მეცნიერებისა და კვლევის სფერო წარმოადგენს ნაწილობრივ დაბალანსებულ პროფესიულ სივრცეს, სადაც ცხადად იკვეთება გენდერული თანასწორობის დამყარების პერსპექტივა, თუმცა ჯერ კიდევ არსებობს სტრუქტურული ბარიერები:

ქართულ საზოგადოებაში უფრო მკვეთრად იგრძნობა მამაკაცების უპირატესობა, განსაკუთრებით დაფინანსებისა და კარიერული წინსვლის თვალსაზრისით, ინგლისურ საზოგადოებაში კი შეინიშნება უფრო დაბალანსებული და ინსტიტუციურად მხარდამჭერი გარემო, თუმცა სრული თანასწორობა ჯერ კიდევ არ არის მიღწეული.

ჯამში, კვლევამ ცხადყო, რომ მეცნიერებაში გენდერული უთანასწორობა ნაკლებად ჩანს ზედაპირულ დონეზე, მაგრამ უფრო მკაფიოდ იკვეთება რესურსებისა და ძალაუფლების განაწილებაში.

სპორტული კომენტატორი

ქართველ რესპოდენტთა პასუხების პროცენტული გადანაწილება: პროფესიის გენდერული აღქმა: კაცების დომინანცია: 82%; დაბალანსებული: 12%; ქალების დომინანცია: 6%; ქალების ჩართულობის ბარიერები: მაღალი: 70%; საშუალო: 20%; დაბალი: 10%; საზოგადოებრივი დამოკიდებულება ქალი კომენტატორების მიმართ: ნეგატიური: 45%; ნეიტრალური: 35%; პოზიტიური: 20%; კარიერული შესაძლებლობები: კაცებისთვის მეტი: 68%; თანაბარი: 22%; ქალებისთვის მეტი: 10%.

ინგლისელ რესპოდენტთა პასუხების პროცენტული გადანაწილება: პროფესიის აღქმა: კაცების დომინანცია: 70%; დაბალანსებული: 20%; ქალების დომინანცია: 10%; ქალებისთვის არსებული ბარიერები: მაღალი: 50%; საშუალო: 30%; დაბალი: 20%; საზოგადოებრივი დამოკიდებულება ქალი კომენტატორების მიმართ: ნეგატიური: 25%; ნეიტრალური: 40%; პოზიტიური: 35%; კარიერული შესაძლებლობები: კაცებისთვის მეტი: 55%; თანაბარი: 30%; ქალებისთვის მეტი: 15%.

სპორტული მედიის გენდერულმა ანალიზმა ინგლისურ და ქართულ საზოგადოებებში ცხადყო, რომ სპორტული კომენტატორის პროფესია ორივე საზოგადოებაში წარმოადგენს ერთ-ერთ ყველაზე მამაკაცების მიერ დომინირებულ და კულტურულად სტერეოტიპიზებულ სფეროს, რომელიც მჭიდროდაა დაკავშირებული სპორტთან - ტრადიციულად „მამაკაცურ სივრცედ“ აღქმულ სფეროსთან.

ორივე საზოგადოებაში მკაფიოდ დომინირებს მამაკაცთა უპირატესობის აღქმა, თუმცა ინგლისურ საზოგადოებაში აღქმა უფრო დაბალანსებულია.

ქართულ საზოგადოებაში ქალებისთვის ბარიერები გაცილებით უფრო მწვავედ აღიქმება, რაც მიუთითებს სისტემურ და კულტურულ შეზღუდვებზე.

რაც შეეხება საზოგადოების დამოკიდებულებას ქალი კომენტატორების მიმართ, აქ განსხვავება ყველაზე მკვეთრია: ქართულ საზოგადოებაში ქალი კომენტატორების

მიმართ ნეგატიური დამოკიდებულება საკმაოდ მაღალია, მაშინ როცა ინგლისურ საზოგადოებაში პოზიტიური და ნეიტრალური შეფასებები დომინირებს.

ორივე საზოგადოებაში მამაკაცების უპირატესობა აღიქმება, თუმცა ინგლისურ საზოგადოებაში, როგორც ეს რესპოდენტთა პასუხებიდან იკვეთება, თანასწორობის შანსი უფრო მაღალია.

სპორტული კომენტატორის პროფესია წარმოადგენს, გენდერული თვალსაზრისით, მკვეთრად სეგრეგირებულ და კულტურულად სტერეოტიპიზებულ სფეროს: ქართულ საზოგადოებაში დომინირებს ძლიერი ნეგატიური დამოკიდებულება ქალი წარმომადგენლების მიმართ და იკვეთება ქალებისათვის მნიშვნელოვანი ბარიერების არსებობა, ინგლისურ საზოგადოებაში კი შეინიშნება უფრო გახსნილი გარემო, სადაც ქალების ჩართულობა ნელ-ნელა იზრდება.

ჯამში, კვლევამ ცხადყო, რომ სპორტული მედია ერთ-ერთი ყველაზე რთულად ტრანსფორმირებადი სფეროა გენდერული თანასწორობის მიმართულებით, რადგან იგი არა მხოლოდ პროფესიულ, არამედ ღრმად კულტურულ და სოციალურ წარმოდგენებთანაა დაკავშირებული.

მენეჯერი

ქართველ რესპოდენტთა პასუხების პროცენტული გადანაწილება: პროფესიის გენდერული აღქმა: კაცების დომინანცია: 58%; დაბალანსებული: 30%; ქალების დომინანცია: 12%; ლიდერული უნარების აღქმა: კაცები უკეთესი ლიდერები: 54%; თანაბარი: 38%; ქალები უკეთესი: 8%; კარიერული წინსვლის შესაძლებლობა: კაცებისთვის მეტი: 60%; თანაბარი: 28%; ქალებისთვის მეტი: 12%; ლიდერულ პოზიციებზე წარმომადგენლობა: კაცები: 68%; ქალები: 18%; თანაბარი: 14%

ინგლისელ რესპოდენტთა პასუხების პროცენტული გადანაწილება: პროფესიის აღქმა: კაცების დომინანცია: 45%; დაბალანსებული: 40%; ქალების დომინანცია: 15%; ლიდერობის უნარების აღქმა: კაცები უკეთესი ლიდერები: 30%; თანაბარი: 55%; ქალები უკეთესი ლიდერები: 15%; კარიერული წინსვლის შესაძლებლობა: კაცებისთვის მეტი: 42%; თანაბარი: 40%; ქალებისთვის მეტი: 18%; ლიდერულ პოზიციებზე წარმომადგენლობა: კაცები: 58%; ქალები: 27%; თანაბარი: 15%.

მენეჯმენტის სფეროს გენდერულმა ანალიზმა ინგლისურ და ქართულ საზოგადოებებში ცხადყო, რომ მენეჯერის პროფესია ორივე საზოგადოებაში დაკავშირებულია ლიდერობასთან, გადაწყვეტილებების მიღებასა და ორგანიზაციულ ძალაუფლებასთან, რის გამოც გენდერული სტერეოტიპები აქ განსაკუთრებით თვალსაჩინოა, განსაკუთრებით ლიდერული უნარების შეფასებისას.

ინგლისურ საზოგადოებაში უფრო ძლიერია ბალანსის აღქმა, მაშინ როცა ქართულ საზოგადოებაში მამაკაცური დომინაცია კვლავ აშკარაა.

ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი განსხვავება იკვეთება ლიდერული უნარების აღქმაში: ქართულ საზოგადოებაში ლიდერობა მკვეთრად ასოცირდება მამაკაცებთან, ხოლო ინგლისურ საზოგადოებაში დომინირებს თანასწორობის აღქმა.

ქართულ საზოგადოებაში კარიერული წინსვლა მიიჩნევა მამაკაცებისთვის უფრო ხელმისაწვდომად, მაშინ როცა ინგლისურ საზოგადოებაში ეს სხვაობა ნაკლებადაა გამოხატული.

ორივე საზოგადოებაში ლიდერულ პოზიციებზე მამაკაცები დომინირებენ, თუმცა ინგლისურ საზოგადოებაში ქალების წარმომადგენლობა შედარებით მაღალია.

მენეჯერის პროფესია წარმოადგენს სფეროს, სადაც ლიდერობის გენდერული სტერეოტიპები განსაკუთრებით ძლიერად მოქმედებს: ქართულ საზოგადოებაში ლიდერობა კვლავ მკაფიოდ ასოცირდება მამაკაცებთან, რაც აისახება როგორც კარიერულ შესაძლებლობებზე, ისე წარმომადგენლობაზე. ინგლისურ საზოგადოებაში კი შეინიშნება მნიშვნელოვანი ცვლილება თანასწორობის მიმართულებით, განსაკუთრებით ლიდერული უნარების შეფასებაში.

ჯამში, კვლევამ ცხადყო, რომ მენეჯმენტში გენდერული უთანასწორობა ფიქსირდება არა მხოლოდ რეალურ პოზიციებზე, არამედ რესპოდენტთა აღქმებსა და მენტალურ მოდელებშიც. და მაინც, ტრანსფორმაცია უკვე აშკარად შესამჩნევია, განსაკუთრებით განვითარებულ კულტურულ გარემოში.

დიზაინერი

ქართველ რესპოდენტთა პასუხების პროცენტული გადანაწილება: პროფესიის გენდერული აღქმა: ქალების დომინანცია: 62%; დაბალანსებული: 28%; კაცების დომინანცია: 10%; წარმატებაზე გენდერის გავლენა: არ მოქმედებს: 48%; მოქმედებს: 52%; კარიერული წინსვლის შესაძლებლობა: თანაბარი: 42%; ქალებისთვის მეტი: 30%; კაცებისთვის მეტი: 28%; კრეატიულ vs ტექნიკურ მიმართულებებში განაწილება: ქალები უფრო კრეატიულში: 58%; კაცები ტექნიკურში: 32%; თანაბარი: 10%.

ინგლისელ რესპოდენტთა პასუხების პროცენტული გადანაწილება: პროფესიის აღქმა: ქალების დომინანცია: 50%; დაბალანსებული: 40%; კაცების დომინანცია: 10%; გენდერის გავლენა წარმატებაზე: არ აქვს გავლენა: 60%; აქვს გავლენა: 40%; კარიერული წინსვლის შესაძლებლობა: თანაბარი: 55%; ქალებისთვის მეტი: 25%; კაცებისთვის მეტი: 20%; კრეატიულ და ტექნიკურ როლებში განაწილება: ქალები უფრო კრეატიულში: 50%; კაცები უფრო ტექნიკურში: 30%; თანაბარი: 20%.

დიზაინის სფეროს გენდერულმა ანალიზმა ინგლისურ და ქართულ საზოგადოებებში ცხადყო, რომ დიზაინერის პროფესია ორივე საზოგადოებაში აღიქმება როგორც კრეატიულ სფეროსთან დაკავშირებული საქმიანობა, რომელიც უფრო მეტად ასოცირდება ქალებთან, თუმცა შიდა განაწილებაში (კრეატიული მიმართულება ტექნიკური მიმართულების საპირისპიროდ) კვლავ იკვეთება გენდერული სეგრეგაცია.

ორივე საზოგადოებაში დიზაინი აღიქმება როგორც „ქალური“ პროფესია, თუმცა ინგლისურ საზოგადოებაში ბალანსის აღქმა უფრო ძლიერია.

ქართული საზოგადოება თითქმის თანაბრად გაყოფილი, ხოლო ინგლისურ საზოგადოებაში უფრო მეტად სჯერათ, რომ გენდერი ნაკლებად განსაზღვრავს წარმატებას.

ორივე საზოგადოებაში დომინირებს თანასწორობის აღქმა, თუმცა ინგლისურ საზოგადოებაში ეს უფრო მკაფიოდაა გამოხატული.

მიუხედავად იმისა, რომ პროფესია მთლიანობაში „ქალურია“, შიგნით მაინც არსებობს სტერეოტიპული განაწილება - ქალები კრეატიულ სფეროში, კაცები კი - ტექნიკურში.

დიზაინის სფერო წარმოადგენს ნაწილობრივ ფემინიზებულ, მაგრამ შიდა სეგრეგაციით გამორჩეულ პროფესიულ სივრცეს:

ქართულ საზოგადოებაში უფრო მკვეთრია როგორც ქალების დომინაციის აღქმა, ისე გენდერის გავლენის აღქმა წარმატებაზე, ინგლისურ საზოგადოებაში კი შეინიშნება უფრო დაბალანსებული და თანასწორობაზე ორიენტირებული ხედვა, თუმცა შიდა როლების სეგრეგაცია მაინც არსებობს.

ჯამში, კვლევამ ცხადყო, რომ დიზაინში გენდერული უთანასწორობა ნაკლებად ჩანს პროფესიის საერთო აღქმაში, მაგრამ უფრო აშკარად ვლინდება კონკრეტულ როლებსა და სპეციალიზაციებში.

იურისტი

ქართველ რესპოდენტთა პასუხების პროცენტული გადანაწილება: პროფესიის გენდერული აღქმა: კაცების დომინაცია: 48%; დაბალანსებული: 38%; ქალების დომინაცია: 14%; სასამართლო/წარმომადგენლობით პოზიციებზე აღქმა: კაცები დომინირებენ: 52%; ქალები დომინირებენ: 18%; თანაბარი: 30%; კარიერული წინსვლის შესაძლებლობა: თანაბარი: 42%; კაცებისთვის მეტი: 40%; ქალებისთვის მეტი: 18%; წარმატებაზე გენდერის გავლენა: მოქმედებს: 58%; არ მოქმედებს: 42%

ინგლისელ რესპოდენტთა პასუხების პროცენტული გადანაწილება: პროფესიის აღქმა: კაცების დომინაცია: 40%; დაბალანსებული: 45%; ქალების დომინაცია: 15%; სასამართლო/მაღალ პოზიციებზე წარმომადგენლობა: კაცები: 45%; ქალები: 30%; თანაბარი: 25%; კარიერული წინსვლის შესაძლებლობა: თანაბარი: 55%; კაცებისთვის მეტი: 30%; ქალებისთვის მეტი: 15%; გენდერის გავლენა წარმატებაზე: დიახ: 35%; არა: 65%

იურიდიული სფეროს გენდერულმა ანალიზმა ინგლისურ და ქართულ საზოგადოებებში ცხადყო, რომ იურისტის პროფესია ორივე ქვეყანაში აღიქმება როგორც შედარებით დაბალანსებული, მაგრამ ძალაუფლებრივ პოზიციებზე კვლავ მამაკაცების დომინაციით გამორჩეული სფერო. ეს მიუთითებს, რომ ფორმალურად ბალანსი იზრდება, თუმცა შიდა იერარქიებში უთანასწორობა მაინც ნარჩუნდება.

ორივე საზოგადოებაში იურიდიული სფერო შედარებით ბალანსისკენ არის მიდრეკილი, განსაკუთრებით ინგლისურ საზოგადოებაში.

მაღალ პოზიციებზე კვლავ შეინიშნება მამაკაცების დომინაცია, თუმცა ინგლისურ საზოგადოებაში ქალების წარმომადგენლობა უფრო მაღალია.

ინგლისურ საზოგადოებაში მიიჩნევა, რომ მამაკაცებსა და ქალებს კარიერული წინსვლის თანაბარი შესაძლებლობები აქვთ, მაშინ როცა ქართულ საზოგადოებაში თვალსაზრისები თითქმის თანაბრად გაყოფილი თანასწორობასა და მამაკაცების უპირატესობას შორის.

ქართულ საზოგადოებაში უფრო ძლიერია განცდა, რომ გენდერი გავლენას ახდენს წარმატებაზე, მაშინ როცა ინგლისურ საზოგადოებაში დომინირებს ნეიტრალური პოზიცია.

იურისტის პროფესია წარმოადგენს ფორმალურად დაბალანსებულ, მაგრამ შიდა უთანასწორობით გამორჩეულ სფეროს: ქართულ საზოგადოებაში უფრო მკვეთრად იგრძნობა გენდერის გავლენა, განსაკუთრებით წარმატებასა და მაღალი პოზიციების მიღწევაზე, ინგლისურ საზოგადოებაში კი შეინიშნება უფრო ინსტიტუციურად დაბალანსებული გარემო, სადაც თანასწორობის აღქმა უფრო ძლიერია.

ჯამში, კვლევამ ცხადყო, რომ იურიდიულ სფეროში გენდერული ბალანსი იზრდება, თუმცა ძალაუფლებისა და გავლენის დონეზე უთანასწორობა ჯერ კიდევ მნიშვნელოვან გამოწვევად რჩება.

არქიტექტორი

ქართველ რესპოდენტთა პასუხების პროცენტული გადანაწილება: პროფესიის გენდერული აღქმა: კაცების დომინაცია: 62%; დაბალანსებული: 28%; ქალების დომინაცია: 10%; ტექნიკურ vs კრეატიულ ნაწილში განაწილება: კაცები ტექნიკურ ნაწილში დომინირებენ: 58%; ქალები კრეატიულ ნაწილში: 42%; თანაბარი: 0%; კარიერული წინსვლის შესაძლებლობა: კაცებისთვის მეტი: 56%; თანაბარი: 30%; ქალებისთვის მეტი: 14%; წარმატებაზე გენდერის გავლენა: მოქმედებს: 64%; არ მოქმედებს: 36%

ინგლისელ რესპოდენტთა პასუხების პროცენტული გადანაწილება: პროფესიის აღქმა: კაცების დომინაცია: 50%; დაბალანსებული: 40%; ქალების დომინაცია: 10%; ტექნიკურ და კრეატიულ როლებში განაწილება: კაცები დომინირებენ ტექნიკურ ნაწილში: 45%; ქალები დომინირებენ კრეატიულ ნაწილში: 35%; თანაბარი: 20%; კარიერული წინსვლის

შესაძლებლობა: თანაბარი: 48%; კაცებისთვის მეტი: 32%; ქალებისთვის მეტი: 20%;
გენდერის გავლენა წარმატებაზე: დიახ: 45%; არა: 55%

არქიტექტურის სფეროს გენდერულმა ანალიზმა ინგლისურ და ქართულ საზოგადოებებში ცხადყო, რომ არქიტექტურა ორივე საზოგადოებაში აღიქმება როგორც ტექნიკური და შემოქმედებითი კომპეტენციების გამაერთიანებელი პროფესია, თუმცა გენდერული სტერეოტიპები განსაკუთრებით იკვეთება ტექნიკურ და კარიერული წინსვლის ასპექტებში.

ორივე საზოგადოებაში არქიტექტურა ჯერ კიდევ უფრო მამაკაცურ სფეროდ აღიქმება, თუმცა ინგლისურ საზოგადოებაში ბალანსის აღქმა უფრო ძლიერია.

ქართულ საზოგადოებაში მკვეთრად ჩანს სეგრეგაცია - ტექნიკა „კაცურია“, კრეატივი „ქალური“, ხოლო ინგლისურ საზოგადოებაში ეს დაყოფა შედარებით სუსტდება და ნაწილობრივ ბალანსდება.

ინგლისურ საზოგადოებაში კარიერული წინსვლა უფრო ხშირად აღიქმება როგორც თანაბარი შესაძლებლობა ქალებისა და მამაკაცებისათვის, ხოლო ქართულ საზოგადოებაში მამაკაცების უპირატესობა უფრო მკაფიოა.

ქართულ საზოგადოებაში უფრო ძლიერია განცდა, რომ გენდერი პირდაპირ გავლენას ახდენს წარმატებაზე, მაშინ როცა ინგლისურ საზოგადოებაში დომინირებს უფრო ნეიტრალური შეფასება.

არქიტექტურის სფერო წარმოადგენს შერეულ (ტექნიკურ და კრეატიულ) პროფესიას, სადაც გენდერული სტერეოტიპები განსაკუთრებით შიდა სტრუქტურებში იკვეთება: ქართულ საზოგადოებაში დომინირებს მკაფიო სეგრეგაცია - ტექნიკური ნაწილი ასოცირდება კაცებთან, კრეატიული კი - ქალებთან, ინგლისურ საზოგადოებაში კი შეინიშნება სვლა ბალანსისკენ, სადაც ეს დაყოფა ნაკლებად მკაცრია.

ჯამში, კვლევამ ცხადყო, რომ არქიტექტურაში გენდერული თანასწორობა დამოკიდებულია არა მხოლოდ პროფესიის აღქმაზე, არამედ შიდა როლების განაწილებაზე, სადაც კულტურული განსხვავებები მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს.

ჟურნალისტი

ქართველ რესპოდენტთა პასუხების პროცენტული გადანაწილება: პროფესიის გენდერული აღქმა: ქალების დომინანცია: 45%; დაბალანსებული: 35%; კაცების დომინანცია: 20%; თემატური სეგრეგაცია: მსუბუქი და სოციალური თემები - ქალები: 55%; პოლიტიკა, კრიმინალი და ეკონომიკა - კაცები: 50%; თანაბარი განაწილება: 25%; კარიერული წინსვლის შესაძლებლობა: თანაბარი: 38%; კაცებისთვის მეტი: 42%; ქალებისთვის მეტი: 20%; წარმატებაზე გენდერის გავლენა: მოქმედებს: 57%; არ მოქმედებს: 43% ინგლისელ რესპოდენტთა პასუხების პროცენტული გადანაწილება: პროფესიის აღქმა: ქალების დომინანცია: 40%; დაბალანსებული: 45%; კაცების დომინანცია: 15%; თემატური სეგრეგაცია: ქალები: მსუბუქი ამბები და ლაიფსტაილი - 50%; კაცები: პოლიტიკა, კრიმინალი და ბიზნესი - 45%; თანაბარი განაწილება: 25%; კარიერული წინსვლის შესაძლებლობა: თანაბარი: 52%; კაცებისთვის მეტი: 28%; ქალებისთვის მეტი: 20%; გენდერის გავლენა წარმატებაზე: დიახ: 40%; არა: 60%.

ჟურნალისტიკის სფეროს გენდერულმა ანალიზმა ინგლისურ და ქართულ საზოგადოებებში ცხადყო, რომ ჟურნალისტიკა ორივე საზოგადოებაში აღიქმება როგორც შერეული პროფესია, სადაც გენდერული დომინანცია ნაკლებად მკვეთრია მთლიანად სფეროს დონეზე, მაგრამ აშკარად ჩანს თემატურ სეგრეგაციაში (მსუბუქი თემები მძიმე თემების საპირისპიროდ).

ორივე საზოგადოებაში ჟურნალისტიკა შედარებით ფემინიზებული სფეროა, თუმცა ინგლისურ საზოგადოებაში ბალანსის აღქმა უფრო ძლიერია.

ორივე საზოგადოებაში ჩანს მკაფიო „თემატური გენდერული დაყოფა“: ქალები უფრო მსუბუქ თემებში, კაცები კი - მძიმე თემებში.

ინგლისურ საზოგადოებაში მიიჩნევენ, რომ კარიერული წინსვლის შესაძლებლობების ქალებისა და კაცებისათვის თანაბარია, ხოლო ქართულ საზოგადოებაში კვლავ იგრძნობა მამაკაცების უპირატესობის აღქმა.

ქართულ საზოგადოებაში უფრო ძლიერია განცდა იმისა, რომ გენდერი გავლენას ახდენს პროფესიულ წარმატებაზე, ხოლო ინგლისურ საზოგადოებაში დომინირებს ნეიტრალური პოზიცია.

ჟურნალისტიკა წარმოადგენს შედარებით დაბალანსებულ, მაგრამ თემატურად სეგრეგირებულ პროფესიულ სივრცეს: ქართულ საზოგადოებაში უფრო ძლიერია გენდერის გავლენის აღქმა და მამაკაცების უპირატესობა „მძიმე თემებში“, ინგლისურ საზოგადოებაში კი შეინიშნება უფრო მაღალი ბალანსი და ნეიტრალური პროფესიული აღქმა, თუმცა თემატური დაყოფა მაინც რჩება.

ჯამში, კვლევამ ცხადყო, რომ ჟურნალისტიკაში გენდერული უთანასწორობა ნაკლებად ჩანს მთლიან პროფესიულ დონეზე, მაგრამ მკაფიოდ ვლინდება თემების მიხედვით როლების განაწილებაში.

მუსიკოსი

ქართველ რესპოდენტთა პასუხების პროცენტული გადანაწილება: პროფესიის გენდერული აღქმა: კაცების დომინანცია: 40%; დაბალანსებული: 35%; ქალების დომინანცია: 25%; ჟანრებში გენდერული განაწილება: პოპი, ვოკალი - ქალები: 50%; როკი, ინსტრუმენტული - კაცები: 60%; კლასიკური მუსიკა - დაბალანსებული: 30%; კარიერული წინსვლის შესაძლებლობა: თანაბარი: 44%; კაცებისთვის მეტი: 38%; ქალებისთვის მეტი: 18%; წარმატებაზე გენდერის გავლენა: მოქმედებს: 52%; არ მოქმედებს: 48%

ინგლისელ რესპოდენტთა პასუხების პროცენტული გადანაწილება: პროფესიის აღქმა: კაცების დომინანცია: 35%; დაბალანსებული: 45%; ქალების დომინანცია: 20%; ჟანრებზე დაფუძნებული განაწილება: პოპი, ვოკალი - ქალები: 55%; როკი, ინსტრუმენტული — კაცები: 50%; კლასიკური - დაბალანსებული: 35%; კარიერული წინსვლის შესაძლებლობა: თანაბარი: 55%; კაცებისთვის მეტი: 25%; ქალებისთვის მეტი: 20%; გენდერის გავლენა წარმატებაზე: დიახ: 38%; არა: 62%.

მუსიკალური სფეროს გენდერულმა ანალიზმა ინგლისურ და ქართულ საზოგადოებებში ცხადყო, რომ მუსიკოსის პროფესია ორივე საზოგადოებაში აღიქმება როგორც შედარებით ღია და კრეატიული სფერო, თუმცა მაინც იკვეთება გენდერული სეგრეგაცია განსაკუთრებით მუსიკალური ჟანრების მიხედვით.

ორივე საზოგადოებაში მუსიკა შედარებით დაბალანსებულ სფეროდ აღიქმება, თუმცა ინგლისში ბალანსის აღქმა უფრო ძლიერია.

ორივე საზოგადოებაში აშკარად იკვეთება სტერეოტიპი: ქალთა ჩართულობა დომინირებს უფრო ვოკალური და პოპის მიმართულებაში, კაცებისა კი - ინსტრუმენტული მუსიკისა და როკის მიმართულებით.

ინგლისურ საზოგადოებაში მიიჩნევა, რომ ქალებს და მამაკაცებს აქვთ კარიერული წინსვლის თანაბარი შესაძლებლობები, ხოლო ქართულ საზოგადოებაში კვლავ იგრძნობა მამაკაცების უპირატესობის აღქმა.

ქართული საზოგადოება თითქმის თანაბრად იყოფა ამ საკითხზე, ხოლო ინგლისურ საზოგადოებაში დომინირებს აზრი, რომ გენდერი ნაკლებად განსაზღვრავს წარმატებას.

მუსიკის სფერო წარმოადგენს შედარებით დაბალანსებულ, მაგრამ ჟანრებად სეგრეგირებულ პროფესიულ სივრცეს: ქართულ საზოგადოებაში უფრო ძლიერია მამაკაცების დომინაციის აღქმა გარკვეულ ჟანრებში და გენდერის გავლენის განცდა წარმატებაზე, ინგლისურ საზოგადოებაში კი შეინიშნება უფრო მაღალი ბალანსი და ნეიტრალური პროფესიული აღქმა, განსაკუთრებით კარიერული შესაძლებლობების ნაწილში.

ჯამში, კვლევამ ცხადყო, რომ მუსიკაში გენდერული განსხვავებები ნაკლებად ჩანს მთლიან პროფესიულ დონეზე, მაგრამ მკაფიოდ ვლინდება მუსიკალური ჟანრების მიხედვით.

ფსიქოლოგი

ქართველ რესპოდენტთა პასუხების პროცენტული გადანაწილება: პროფესიის გენდერული აღქმა: ქალების დომინაცია: 65%; დაბალანსებული: 25%; კაცების დომინაცია: 10%; კლიენტებთან მუშაობის აღქმა: ქალ ფსიქოლოგებს უფრო ენდობიან: 58%; განსხვავება არ არის: 32%; კაცებს უფრო ენდობიან: 10%; კარიერული წინსვლის შესაძლებლობა: თანაბარი: 45%; კაცებისთვის მეტი: 30%; ქალებისთვის მეტი: 25%; წარმატებაზე გენდერის გავლენა: მოქმედებს: 50%; არ მოქმედებს: 50%.

ინგლისელ რესპოდენტთა პასუხების პროცენტული გადანაწილება: პროფესიის აღქმა: ქალების დომინაცია: 55%; დაბალანსებული: 35%; კაცების დომინაცია: 10%; კლიენტების ნდობა გენდერის მიხედვით: ქალებს მეტი ნდობა: 45%; არ აქვს განსხვავება: 45%; კაცებს მეტი ნდობა: 10%; კარიერული წინსვლის შესაძლებლობა: თანაბარი: 60%; კაცებისთვის

მეტი: 20%; ქალებისთვის მეტი: 20%; გენდერის გავლენა წარმატებაზე: დიახ: 35%; არა: 65%.

ფსიქოლოგის პროფესიის გენდერულმა ანალიზმა ინგლისურ და ქართულ საზოგადოებებში ცხადყო, რომ ფსიქოლოგის პროფესია ორივე საზოგადოებაში აღიქმება როგორც მკაფიოდ ფემინიზებული და ემოციურ მხარდაჭერასთან დაკავშირებული სფერო, სადაც ქალებთან ასოცირება მნიშვნელოვნად დომინირებს. ამასთან, განსაკუთრებულად მნიშვნელოვანია ნდობის ფაქტორი პაციენტებთან ურთიერთობაში.

ორივე საზოგადოებაში ფსიქოლოგია ძლიერად ასოცირდება ქალებთან, თუმცა ინგლისურ საზოგადოებაში ბალანსის აღქმა უფრო ძლიერია.

ქართულ საზოგადოებაში ნდობა უფრო მკვეთრად ქალებისკენ იხრება, მაშინ როცა ინგლისურ საზოგადოებაში ნეიტრალური დამოკიდებულება უფრო ძლიერია.

ინგლისურ საზოგადოებაში მიიჩნევა, რომ ქალებსა და მამაკაცებს აქვთ კარიერული წინსვლის თანაბარი შესაძლებლობები, ხოლო ქართულ საზოგადოებაში კვლავ არსებობს მამაკაცების უპირატესობის განცდა.

ქართული საზოგადოება სრულად გაყოფილია, ხოლო ინგლისურ საზოგადოებაში დომინირებს აზრი, რომ გენდერი ნაკლებად განსაზღვრავს წარმატებას.

ფსიქოლოგის პროფესია წარმოადგენს ერთ-ერთ ყველაზე ფემინიზებულ და ნდობაზე დაფუძნებულ სფეროს, სადაც გენდერული სტერეოტიპები უფრო რბილია, თუმცა ისინი მაინც არსებობენ: ქართულ საზოგადოებაში ნდობა და პროფესიული აღქმა უფრო ძლიერად ქალებთან ასოცირდება, თუმცა კარიერულ დონეზე მაინც იგრძნობა უთანასწორობის ელემენტები. ინგლისურ საზოგადოებაში კი შეინიშნება უფრო დაბალანსებული და ნეიტრალური პროფესიული გარემო, განსაკუთრებით პაციენტების ნდობის ნაწილში.

ჯამში, კვლევამ ცხადყო, რომ ფსიქოლოგია ერთ-ერთია იმ სფეროთა შორის, სადაც გენდერული ბალანსი უკვე საკმაოდ მაღალია, თუმცა კულტურული აღქმა კვლავ მნიშვნელოვან როლს ასრულებს.

რეჟისორი

ქართველ რესპოდენტთა პასუხების პროცენტული გადანაწილება: პროფესიის გენდერული აღქმა: კაცების დომინანცია: 66%; დაბალანსებული: 24%; ქალების დომინანცია: 10%; ქალ რეჟისორებთან დაკავშირებული ბარიერები: მაღალი: 60%; საშუალო: 25%; დაბალი: 15%; დაფინანსებაზე/პროდუქციის მიღებაზე წვდომა: კაცებისთვის მეტი: 58%; თანაბარი: 28%; ქალებისთვის მეტი: 14%; წარმატებაზე გენდერის გავლენა: მოქმედებს: 62%; არ მოქმედებს: 38%.

ინგლისელ რესპოდენტთა პასუხების პროცენტული გადანაწილება: პროფესიის აღქმა: კაცების დომინანცია: 50%; დაბალანსებული: 40%; ქალების დომინანცია: 10%; ქალი რეჟისორების ბარიერები: მაღალი: 45%; საშუალო: 35%; დაბალი: 20%; დაფინანსებაზე, შესაძლებლობებზე წვდომა: კაცებისთვის მეტი: 40%; თანაბარი: 40%; ქალებისთვის მეტი: 20%; გენდერის გავლენა წარმატებაზე: დიახ: 45%; არა: 55%.

კინოსა და რეჟისურის სფეროს გენდერულმა ანალიზმა ინგლისურ და ქართულ საზოგადოებებში ცხადყო, რომ რეჟისორის პროფესია ორივე საზოგადოებაში აღიქმება როგორც კრეატიული, მაგრამ მაღალი ბარიერების მქონე სფერო, სადაც რესურსებზე წვდომა და ინდუსტრიის კონტროლი მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს გენდერულ ბალანსზე.

ორივე საზოგადოებაში რეჟისურა აღიქმება მამაკაცურ სფეროდ, თუმცა ინგლისურ საზოგადოებაში ბალანსის აღქმა მნიშვნელოვნად ძლიერია.

ქართულ საზოგადოებაში ბარიერები უფრო მკვეთრადაა აღქმული, რაც მიუთითებს სისტემურ და კულტურულ შეზღუდვებზე.

ინგლისურ საზოგადოებაში ფინანსური და პროფესიული რესურსები უფრო დაბალანსებულადაა აღქმული, ხოლო ქართულ საზოგადოებაში მამაკაცების უპირატესობა მკაფიოა.

ქართულ საზოგადოებაში უფრო ძლიერია განცდა, რომ გენდერი პირდაპირ განსაზღვრავს კარიერულ წარმატებას.

რეჟისურის სფერო წარმოადგენს მაღალბარიერიან და რესურსებზე დამოკიდებულ კრეატიულ ინდუსტრიას, სადაც გენდერული უთანასწორობა განსაკუთრებით ჩანს წარმოებასა და დაფინანსებაზე წვდომაში: ქართულ საზოგადოებაში დომინირებს

მამაკაცების უპირატესობის მკვეთრი აღქმა, ინგლისურ საზოგადოებაში კი შეინიშნება უფრო დაბალანსებული და სტრუქტურულად ღია გარემო, თუმცა უთანასწორობა ჯერ კიდევ არ არის სრულად დაძლეული.

ჯამში, კვლევამ ცხადყო, რომ კინოს ინდუსტრიაში გენდერული თანასწორობა პირდაპირაა დაკავშირებული რესურსებზე წვდომასთან და სისტემურ მხარდაჭერასთან.

ფოტოგრაფი

ქართველ რესპოდენტთა პასუხების პროცენტული გადანაწილება: პროფესიის გენდერული აღქმა: დაბალანსებული: 48%; კაცების დომინანცია: 32%; ქალების დომინანცია: 20%; ტექნიკური vs კრეატიული როლები: ტექნიკური ნაწილი (კამერა, განათება) - კაცები: 45%; კრეატიული ნაწილი - ქალები: 40%; თანაბარი: 15%; წარმატებაზე გენდერის გავლენა: მოქმედებს: 40%; არ მოქმედებს: 60%; კარიერული წინსვლის შესაძლებლობა: თანაბარი: 50%; კაცებისთვის მეტი: 30%; ქალებისთვის მეტი: 20%.

ინგლისელ რესპოდენტთა პასუხების პროცენტული გადანაწილება: პროფესიის აღქმა: დაბალანსებული: 55%; კაცების დომინანცია: 25%; ქალების დომინანცია: 20%; ტექნიკურ და კრეატიულ როლებში განაწილება: კაცები დომინირებენ ტექნიკურ ნაწილში: 40%; ქალები დომინირებენ კრეატიულ ნაწილში: 35%; თანაბარი: 25%; გენდერის გავლენა წარმატებაზე: დიახ: 35%; არა: 65%; კარიერული წინსვლის შესაძლებლობა: თანაბარი: 60%; კაცებისთვის მეტი: 25%; ქალებისთვის მეტი: 15%.

აუდიოვიზუალური წარმოების სფეროს გენდერულმა ანალიზმა ინგლისურ და ქართულ საზოგადოებებში ცხადყო, რომ ეს სფერო ორივე საზოგადოებაში აღიქმება როგორც შედარებით დაბალანსებული, თუმცა შიდა როლებში (ტექნიკური როლები კრეატიული როლების საპირისპიროდ) კვლავ გენდერული დაყოფით გამორჩეული.

ორივე საზოგადოებაში დომინირებს ბალანსის აღქმა, თუმცა ინგლისურ საზოგადოებაში ეს უფრო მკვეთრადაა გამოხატული, რაც მიუთითებს შედარებით თანასწორ პროფესიულ გარემოზე.

ორივე საზოგადოებაში აშკარად იკვეთება კლასიკური სქემა: კაცები უფრო ტექნიკურ პოზიციებში, ქალები კი - კრეატიულ პოზიციებზე, თუმცა ინგლისურ საზოგადოებაში უფრო ძლიერია თანაბარი განაწილების აღქმა.

ორივე საზოგადოებაში დომინირებს აზრი, რომ გენდერი ნაკლებად განსაზღვრავს წარმატებას, განსაკუთრებით ინგლისურ საზოგადოებაში ეს პოზიცია უფრო ძლიერია.

ინგლისურ საზოგადოებაში მიიჩნევა, რომ ქალებისა და კაცებისათვის კარიერული წინსვლის შესაძლებლობები თანაბარია, ხოლო ქართულ საზოგადოებაში უფრო ძლიერია მამაკაცების უპირატესობის აღქმა.

აუდიოვიზუალური წარმოების სფერო წარმოადგენს შედარებით დაბალანსებულ სფეროს, სადაც გენდერული უთანასწორობა უფრო მეტად შიდა პროფესიულ როლებში ვლინდება, ვიდრე მთლიანად პროფესიაში: ქართულ საზოგადოებაში ბალანსის აღქმა არსებობს, მაგრამ ტექნიკურ პოზიციებზე მამაკაცების უპირატესობა მაინც იკვეთება, ინგლისურ საზოგადოებაში კი უფრო მკაფიოა თანასწორი პროფესიული გარემოს აღქმა, განსაკუთრებით კარიერული შესაძლებლობების ნაწილში.

ჯამში, კვლევამ ცხადყო, რომ აუდიოვიზუალური წარმოების სფეროში გენდერული ბალანსი გაუმჯობესებულია, თუმცა ტექნიკურ-კრეატიული დაყოფა კვლავ რჩება სტრუქტურულ სტერეოტიპად ორივე საზოგადოებაში.

დიპლომატი

ქართველ რესპოდენტთა პასუხების პროცენტული გადანაწილება: პროფესიის გენდერული აღქმა: კაცების დომინანცია: 60%; დაბალანსებული: 30%; ქალების დომინანცია: 10%; ლიდერულ/საელჩო პოზიციებზე წარმომადგენლობა: კაცები: 65%; ქალები: 20%; თანაბარი: 15%; კარიერული წინსვლის შესაძლებლობა: თანაბარი: 35%; კაცებისთვის მეტი: 50%; ქალებისთვის მეტი: 15%; წარმატებაზე გენდერის გავლენა: მოქმედებს: 55%; არ მოქმედებს: 45%.

ინგლისელ რესპოდენტთა პასუხების პროცენტული გადანაწილება: პროფესიის აღქმა: კაცების დომინანცია: 45%; დაბალანსებული: 40%; ქალების დომინანცია: 15%; საელჩოებსა და მაღალ დიპლომატიურ პოზიციებზე წარმომადგენლობა: კაცები: 55%; ქალები: 30%; თანაბარი: 15%; კარიერული წინსვლის შესაძლებლობა: თანაბარი: 50%; კაცებისთვის მეტი: 35%; ქალებისთვის მეტი: 15%; გენდერის გავლენა წარმატებაზე: დიახ: 40%; არა: 60%.

დიპლომატიის სფეროს გენდერულმა ანალიზმა ინგლისურ და ქართულ საზოგადოებებში ცხადყო, რომ დიპლომატია ორივე საზოგადოებაში აღიქმება როგორც ელიტარული და ძალაუფლებრივ სტრუქტურებთან დაკავშირებული სფერო, სადაც გენდერული უთანასწორობა განსაკუთრებით იკვეთება მაღალი პოზიციების დონეზე.

ორივე საზოგადოებაში დიპლომატია ჯერ კიდევ მამაკაცურ სფეროდ აღიქმება, თუმცა ინგლისურ საზოგადოებაში ბალანსის აღქმა უფრო ძლიერია.

ორივე საზოგადოებაში მაღალი პოზიციები კვლავ მამაკაცებთან ასოცირდება, თუმცა ინგლისურ საზოგადოებაში ქალების წარმომადგენლობა უფრო მაღალია.

ქართულ საზოგადოებაში მკვეთრად დომინირებს მამაკაცების უპირატესობის აღქმა, ხოლო ინგლისურ საზოგადოებაში მიიჩნევა, რომ ქალებსა და მამაკაცებს აქვთ კარიერული წინსვლის თანაბარი შესაძლებლობები.

ქართულ საზოგადოებაში უფრო ძლიერია განცდა, რომ გენდერი გავლენას ახდენს კარიერულ წარმატებაზე, ხოლო ინგლისურ საზოგადოებაში დომინირებს ნეიტრალური შეფასება.

დიპლომატია წარმოადგენს მაღალი იერარქიისა და პოლიტიკური გავლენის სფეროს, სადაც გენდერული უთანასწორობა განსაკუთრებით ჩანს ძალაუფლების დონეზე: ქართულ საზოგადოებაში დომინირებს მამაკაცების ძლიერი წარმომადგენლობა და არათანაბარი კარიერული შესაძლებლობების აღქმა, ინგლისურ საზოგადოებაში კი შეინიშნება უფრო დაბალანსებული და ინსტიტუციურად ნეიტრალური გარემო, სადაც ქალების მონაწილეობა უფრო მაღალია.

ჯამში, კვლევამ ცხადყო, რომ დიპლომატიაში გენდერული თანასწორობა უფრო ნელა მყარდება მაღალი პოლიტიკური და საერთაშორისო პოზიციების დონეზე, სადაც ტრადიციული სტრუქტურები ჯერ კიდევ ძლიერია.

ვეტერინარი

ქართველ რესპოდენტთა პასუხების პროცენტული გადანაწილება: პროფესიის გენდერული აღქმა: ქალების დომინანცია: 58%; დაბალანსებული: 32%; კაცების დომინანცია: 10%; პროფესიის არჩევის მიზეზები (ქალები უფრო ხშირად): ცხოველებთან ემოციური

კავშირი: 60%; სტაბილური სამუშაო გარემო: 25%; სხვა: 15%; კარიერული წინსვლის შესაძლებლობა: თანაბარი: 48%; კაცებისთვის მეტი: 22%; ქალებისთვის მეტი: 30%; წარმატებაზე გენდერის გავლენა: მოქმედებს: 35%; არ მოქმედებს: 65%.

ინგლისელ რესპოდენტთა პასუხების პროცენტული გადანაწილება: პროფესიის აღქმა: ქალების დომინანცია: 50%; დაბალანსებული: 40%; კაცების დომინანცია: 10%; პროფესიის არჩევის მიზეზები: ემოციური კავშირი ცხოველებთან: 55%; სამუშაო სტაბილურობა: 30%; სხვა: 15%; კარიერული წინსვლის შესაძლებლობა: თანაბარი: 55%; კაცებისთვის მეტი: 20%; ქალებისთვის მეტი: 25%; გენდერის გავლენა წარმატებაზე: დიახ: 30%; არა: 70%.

ვეტერინარის პროფესიის გენდერულმა ანალიზმა ინგლისურ და ქართულ საზოგადოებებში ცხადყო, რომ ვეტერინარის პროფესია ორივე საზოგადოებაში აღიქმება როგორც ფემინიზებული და ემპათიაზე დაფუძნებული სფერო, სადაც მთავარი ცხოველებთან ემოციური კავშირი და ზრუნვაა. მიუხედავად ამისა, აღქმებში მაინც ჩანს გარკვეული განსხვავებები კარიერულ შესაძლებლობებსა და გენდერის გავლენაზე.

ორივე საზოგადოებაში ვეტერინარია მკაფიოდ ფემინიზებულ პროფესიად აღიქმება, თუმცა ინგლისურ საზოგადოებაში ბალანსის აღქმა უფრო ძლიერია.

ორივე საზოგადოებაში დომინირებს თანაბრობის აღქმა, მაგრამ ინგლისურ საზოგადოებაში ეს უფრო მკაფიოდაა გამოხატული.

ორივე საზოგადოებაში დომინირებს აზრი, რომ გენდერი ნაკლებად განსაზღვრავს წარმატებას, განსაკუთრებით ინგლისურ საზოგადოებაში ეს შეხედულება უფრო ძლიერია.

ჯამში, კვლევამ ცხადყო, რომ ვეტერინარიაში გენდერული უთანასწორობა შედარებით დაბალია და პროფესია ერთ-ერთ ყველაზე „გენდერულად ნეიტრალურ“ სფეროდ ყალიბდება ორივე ქვეყანაში.

ეკონომისტი

ქართველ რესპოდენტთა პასუხების პროცენტული გადანაწილება: პროფესიის გენდერული აღქმა: კაცების დომინანცია: 52%; დაბალანსებული: 38%; ქალების დომინანცია: 10%; კარიერული წინსვლის შესაძლებლობა: თანაბარი: 40%; კაცებისთვის მეტი: 45%;

ქალებისთვის მეტი: 15%; ლიდერულ/გადაწყვეტილების მიმღებ პოზიციებზე წარმომადგენლობა: კაცები: 60%; ქალები: 20%; თანაბარი: 20%; წარმატებაზე გენდერის გავლენა: მოქმედებს: 50%; არ მოქმედებს: 50%.

ინგლისელ რესპოდენტთა პასუხების პროცენტული გადანაწილება: პროფესიის აღქმა: კაცების დომინანცია: 40%; დაბალანსებული: 45%; ქალების დომინანცია: 15%; კარიერული წინსვლის შესაძლებლობა: თანაბარი: 55%; კაცებისთვის მეტი: 30%; ქალებისთვის მეტი: 15%; მაღალ გადაწყვეტილების მიმღებ პოზიციებზე წარმომადგენლობა: კაცები: 52%; ქალები: 28%; თანაბარი: 20%; გენდერის გავლენა წარმატებაზე: დიახ: 35%; არა: 65%.

ეკონომისტის პროფესიის გენდერულმა ანალიზმა ინგლისურ და ქართულ საზოგადოებებში ცხადყო, რომ ეკონომისტის პროფესია ორივე საზოგადოებაში აღიქმება როგორც ანალიტიკური და ძალაუფლებრივ გადაწყვეტილებებთან დაკავშირებული სფერო, სადაც გენდერული ბალანსი ნაწილობრივ არსებობს, მაგრამ ხელმძღვანელ პოზიციებზე კვლავ იკვეთება მამაკაცების უპირატესობა.

ორივე საზოგადოებაში პროფესია ნაწილობრივ მამაკაცურ სფეროდ აღიქმება, თუმცა ინგლისურ საზოგადოებაში ბალანსის აღქმა უფრო ძლიერია.

ქართულ საზოგადოებაში უფრო მკვეთრად იგრძნობა მამაკაცების უპირატესობის აღქმა, ხოლო ინგლისურ საზოგადოებაში მიიჩნევა, რომ ქალებისა და მამაკაცების კარიერული წინსვლის შესაძლებლობები თანაბარია.

ორივე საზოგადოებაში ლიდერულ პოზიციებზე მამაკაცების დომინანცია მაინც ჩანს, თუმცა ინგლისურ საზოგადოებაში ქალების წარმომადგენლობა უფრო მაღალია.

ქართული საზოგადოება გაყოფილია, ხოლო ინგლისურ საზოგადოებაში დომინირებს აზრი, რომ გენდერი ნაკლებად განსაზღვრავს წარმატებას.

ეკონომისტის პროფესია წარმოადგენს ანალიტიკურ და ძალაუფლებრივ სტრუქტურებთან დაკავშირებულ სფეროს, სადაც ბალანსი იზრდება, მაგრამ ხელმძღვანელ პოზიციებზე უთანასწორობა მაინც რჩება: ქართულ საზოგადოებაში უფრო ძლიერია მამაკაცების დომინანციის აღქმა და ქალებისათვის კარიერული წინსვლის ბარიერების განცდა, ინგლისურ საზოგადოებაში კი შეინიშნება უფრო დაბალანსებული

და თანასწორობაზე ორიენტირებული პროფესიული გარემო, განსაკუთრებით კარიერულ შესაძლებლობებში.

ამრიგად, გამოვლინდა, რომ ეკონომიკაში გენდერული ბალანსი მყარდება, მაგრამ ძალაუფლების დონეზე ჯერ კიდევ რჩება სტრუქტურული უთანასწორობა.

ჯამში, კვლევის მონაცემების ანალიზმა ცხადყო, რომ გენდერული სეგრეგაცია სხვადასხვა პროფესიულ სფეროში არათანაბრად ვლინდება და ღრმადია ფესვგადგმული როგორც ისტორიულ გამოცდილებაში, ისე კულტურულ ნორმებში. ამ თვალსაზრისით, განსაკუთრებით გამოკვეთილია ის პროფესიული სფეროები, სადაც გენდერული სეგრეგაცია თითქმის სტრუქტურულ ხასიათს ატარებს (მშენებლობა, პოლიტიკა, სპორტული მედია და ინჟინერია).

ამ პროფესიებში დომინანტური როლი ტრადიციულად მამაკაცებს ეკუთვნით, რაც ასოცირდება როგორც ფიზიკური ძალის მოთხოვნასთან (მაგალითად, მშენებლობაში), ისე ძალაუფლებასა და ლიდერობასთან დაკავშირებულ სოციალურ წარმოდგენებთან (პოლიტიკაში, მენეჯერულ და ტექნიკურ სფეროებში). სპორტული მედია კი დამატებით ასახავს კულტურულ სტერეოტიპს, რომლის მიხედვითაც სპორტი „მამაკაცურ სივრცედ“ აღიქმება, რაც ავტომატურად ზღუდავს ქალთა ჩართულობას ამ სივრცეში.

ამ სფეროებში ქალთა დაბალი ჩართულობა არ წარმოადგენს მხოლოდ ინდივიდუალური არჩევანის შედეგს - ამის მიზეზი ისეთი სოციალური მექანიზმების მოქმედების შედეგია, როგორიცაა: ბავშვობიდანვე განსხვავებული მოლოდინები გოგონებისა და ბიჭების მიმართ; პროფესიული სტერეოტიპები და ინსტიტუციური ბარიერები.

ამის საპირისპიროდ, იურისტის, ექიმისა და ეკონომისტის პროფესიები შედარებით დაბალანსებულ პროფესიულ სფეროებად გვევლინება. ისინი ნაკლებად არიან დამოკიდებული ფიზიკურ ძალაზე ან მკვეთრად გენდერულად განსაზღვრულ უნარებზე. ამ ტიპის პროფესიული სფეროები უფრო მეტად ეფუძნება განათლებას, პროფესიულ კომპეტენციასა და ანალიტიკურ აზროვნებას. შედეგად, ქალებსა და მამაკაცებს შორის წარმომადგენლობა აქ უფრო თანაბრად ნაწილდება. თუმცა, მიუხედავად ამ ბალანსისა, მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ სფეროებშიც შეინიშნება ე.წ. „ვერტიკალური უთანასწორობა“, სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ამ სფეროებში ქალები მეტწილად

წარმოდგენილნი არიან საშუალო დონეზე, ხოლო გადაწყვეტილების მიმღებ და მაღალ თანამდებობებზე კვლავაც მამაკაცები ჭარბობენ.

კულტურული განსხვავებების ანალიზი კიდევ უფრო ნათელს ხდის ამ სურათს. ქართულ საზოგადოებაში გენდერული როლები კვლავ ძლიერადაა გამყარებული ტრადიციული წარმოდგენებით. საზოგადოებრივი მოლოდინები მკაფიოდ განსაზღვრავს, თუ რა არის „შესაფერისი“ ქალისთვის და რა - კაცისათვის. ეს გამოიხატება როგორც პროფესიულ არჩევანში, ისე კარიერული განვითარების შესაძლებლობებში. ქალები ხშირად აწყდებიან არათანაბარ პირობებს, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც საქმე ეხება ლიდერულ პოზიციებზე დაწინაურებას. შედეგად, იქმნება გარემო, სადაც გენდერული განსხვავებები არა მხოლოდ არსებობს, არამედ გარკვეულწილად ნორმალიზებულიც კია.

ინგლისურ საზოგადოებაში კი სიტუაცია შედარებით განსხვავებულია. აქ უფრო მკვეთრად შეინიშნება გენდერული თანასწორობისკენ მიმართული პროგრესი, რაც გამოიხატება როგორც პროფესიულ განაწილებაში, ისე ორგანიზაციულ პოლიტიკაში. ქალების მონაწილეობა ტექნიკურ და ტრადიციულად „კაცურ“ სფეროებში თანდათან იზრდება. ამ პროცესს ხელს უწყობს თანასწორობის პოლიტიკა. და მაინც, სრული თანასწორობა ჯერ კიდევ არ არის მიღწეული: უთანასწორობა ხშირად იღებს უფრო ფარულ ფორმებს, როგორიცაა გაუცნობიერებელი მიკერძოება ან არათანაბარი დაწინაურების შესაძლებლობები.

ჯამში, კონცეპტს „პროფესია“ ანალიზი თანამედროვე ინგლისურ და ქართულ საზოგადოებებში ადასტურებს, რომ გენდერული განსხვავებები ყველაზე მკვეთრად ვლინდება იმ სფეროებში, სადაც საქმიანობა ასოცირდება ფიზიკურ ძალასთან, ლიდერობასთან ან ისტორიულად ჩამოყალიბებულ მამაკაცურ დომინაციასთან. ეს ფაქტორები ქმნიან ძლიერ ბარიერებს, რომლებიც აფერხებენ გენდერული ბალანსის დამყარებას.

ამავდროულად, კულტურული პროგრესი მნიშვნელოვან როლს ასრულებს ამ განსხვავებათა შემცირებაში. თუმცა მისი ტემპი სხვაობს ინგლისურ და ქართულ საზოგადოებებში: ქართულ საზოგადოებაში ცვლილებები უფრო ნელა მიმდინარეობს, რადგან ტრადიციული ღირებულებები კვლავაც ძლიერ გავლენას ახდენენ საზოგადოებაზე. ინგლისურ საზოგადოებაში კი პროცესი უფრო დინამიურია, თუმცა ჯერ კიდევ არასრული.

ამგვარად, გენდერული თანასწორობის მიღწევა წარმოადგენს გრძელვადიანი
სოციალური ტრანსფორმაციის პროცესს, რომელიც მოითხოვს როგორც კულტურული
ნორმების ტრანსფორმაციას, ისე სისტემურ ცვლილებებს პროფესიულ და
ორგანიზაციულ დონეებზე.

დასკვნა

გენდერი ასახავს საზოგადოების მიერ მამაკაცისა და ქალის როლების ფორმირების (კონსტრუირების) რთულ სოციალურ-კულტურულ პროცესს. სწორედ ამ პროცესისა და მისი თეორიული გააზრების შედეგს წარმოადგენს სოციალური კონსტრუქტი „გენდერი“.

გენდერის ადეკვატური ინტერპრეტაციის მთავარი ასპექტია მისი აღქმა, როგორც დინამიური კონსტრუქტისა. ეს დინამიკა დეტერმინირებულია საზოგადოებაში მიმდინარე კულტურული და პოლიტიკური მოვლენების სპეციფიკით. სწორედ ეს უკანასკნელნი იწვევენ იდეოლოგიის ცვლილებასა და ღირებულებათა გადაფასებას.

სამყაროს დაყოფა „ქალებად“ და „მამაკაცებად“ არ გულისხმობს სამყაროს „ბუნებრივად“ დაყოფას „ქალებად“ და „მამაკაცებად“. ამ ტიპის დაყოფა წარმოადგენს ისტორიულ დიქტომიას, რომლის მიზანსაც წარმოადგენს ერთი ჯგუფის ძალაუფლების შენარჩუნება მეორეზე.

სამყაროს გენდერული ხატი წარმოადგენს რეალობის მოდელს, რომელსაც გააჩნია იერარქიული სტრუქტურა. ამ სტრუქტურას ქმნის მოწესრიგებული და ურთიერთდაკავშირებული ელემენტები.

სამყაროს გენდერული ხატის მთავარ მახასიათებელს წარმოადგენს მისი კომპლექსურობა, რაც გამოიხატება მისი სტრუქტურის კომპლექსურობაში.

სამყაროს გენდერული ხატი იმ ტიპის კოორდინატთა სისტემაა, რომელიც ასრულებს მარეგულირებელ როლს გარემომცველი რეალობის შეფასებაში.

სამყაროს გენდერული ხატი წარმოადგენს სამყაროს სივრცით და დროით ინდივიდუალურ მოდელს, რომელიც ზოგადი სქემის (ბადის) მეშვეობით გარდაიქმნება კოორდინატთა ინდივიდუალურ სისტემად.

სამყაროს გენდერული ხატი კონსტრუირდება ადამიანის შემეცნებითი საქმიანობის პროცესში, რომლის შედეგები ნაწილობრივ გადაეცემა თაობიდან თაობას, ნაწილობრივ კი ფორმირდება იმ გარემოს გავლენით, რომელიც აყალიბებს პიროვნებას.

სამყაროს ერთიანი გენდერული ხატი ყალიბდება კულტურათა გენდერული ტიპოლოგიის საფუძველზე. ორი გენდერული კულტურა და ორი გენდერული ტიპი -

მასკულიზური და ფემინური - თანაბარდირებულებიანია სამყაროს ერთიანი გენდერული ხატის ფორმირების თვალსაზრისით. ორივე ტიპი მოქმედებს როგორც გარკვეული მახასიათებელი (სტაბილურობის, მდგრადობისა და ცვლილების სურვილი) და ვლინდება სამყაროს გენდერული ხატში. შესაბამისად, სამყაროს გენდერულ ხატში ჩადებულია ორი ასიმეტრიული პრინციპი: აქტიურობა და პასიურობა, სტაბილურობა და ცვლილება.

სამყაროს ერთიანი გენდერული ხატი მოიცავს როგორც სამყაროს უნივერსალურ ფემინურ ხატს, ისე სამყაროს უნივერსალურ მასკულიზურ ხატს. როგორც ფემინური, ისე მასკულიზური კულტურის მახასიათებელს წარმოადგენს ორი ურთიერთდაკავშირებული, კონკურენტული და ურთიერთშემავსებელი საწყისის - ფემინინური და მასკულიზური საწყისის არსებობა.

სამყაროს გენდერული ხატი დეტერმინირებულია ეროვნული სპეციფიკით. თითოეული ერი აყალიბებს სამყაროს საკუთარ გენდერულ ხატს. თითოეული ერის სამყაროს გენდერული ხატი უნიკალური და განუმეორებელია. ეროვნული გენდერული ხატის კონსტრუირებაში ჩართულია ენობრივი პიროვნება, რომელიც ბიოლოგიური სქესის მიხედვით, შეიძლება იყოს მამაკაცი ან ქალი. კულტურულ-ენობრივი პიროვნება, ისევე როგორც კულტურა, ორი საწყისის - ქალური და მამაკაცური საწყისის მატარებელია.

სამყაროს ფემინინური და მასკულიზური ხატები ავსებენ ერთმანეთს და მოქმედებენ, როგორც სამყაროს მთლიანობრივი და ეროვნული გენდერული ხატის ვარიანტები.

სამყაროს გენდერული ხატის ერთ-ერთი თავისებურების - ევოლუციურობის მანიფესტაციას წარმოადგენს ის ფაქტი, რომ XX საუკუნის ბოლოსათვის გამოიკვეთა სქესებს შორის სოციალური როლებისა და ფუნქციების ურთიერთგაცვლის შესაძლებლობა.

სამყაროს გენდერული ხატი წარმოადგენს მოწესრიგებულ, შინაგანად შეკავშირებულ კონსტრუქტს, ენობრივი და კულტურული ღირებულებების, იდეალებისა და პოზიციების ერთობლიობას.

სამყაროს გენდერული ხატი მრავალფუნქციური შინაარსის მატარებელია: იგი, ერთი მხრივ, გამოირჩევა თავისი მრავალფეროვნებით, კომპლექსურობით, მთლიანობით,

ისტორიულობითა და განვითარების უნარით, მეორე მხრივ კი, მასში ობიექტივირებულია ადამიანთა ინდივიდუალური და ეროვნული, ვერბალური და არავერბალური გამოცდილება.

გენდერული მარკერების ფუნქციონირების თავისებურებათა ანალიზმა კონცეპტების კონფიგურაციაში ცხადყო, რომ ენა არ წარმოადგენს მხოლოდ ნეიტრალურ, სტაბილურ და რეალობის დესკრიპტორ ფენომენს - ენა ქმნის იმ ტიპის დინამიურ სივრცეს, სადაც მუდმივად მიმდინარეობს მნიშვნელობების, იდენტობებისა და სოციალური კატეგორიების ხელახალი ფორმირება. სწორედ ამ პროცესში იძენენ გენდერული მარკერები განსაკუთრებულ მნიშვნელობას - ისინი ერთდროულად მოქმედებენ როგორც ენობრივი სტრუქტურის ელემენტები და როგორც კულტურულ-სოციალური რეალობის მაკონსტრუირებელი მექანიზმები.

კვლევის შედეგებმა ცხადყო, რომ თანამედროვე ინგლისურ და ქართულენოვან სივრცეებში გენდერული მარკერების ფუნქციონირება არ არის ერთგვაროვანი და უნივერსალური.

ინგლისურენოვან სივრცეში მკაფიოდ იკვეთება გენდერული ნეიტრალიზაციისა და ინკლუზიური ენის ფორმირების ტენდენცია, რაც ასახავს ფართო სოციალურ ცვლილებებს თანასწორობისა და მრავალფეროვნების აღიარების მიმართულებით. ამ პროცესში უწინ კონკრეტულ გენდერულ როლებთან ასოცირებული კონცეპტები თანდათან კარგავენ ამ ექსკლუზიურობას და ხდებიან უფრო ღია ერთეულები, რომლებიც ექვემდებარებიან მრავალფეროვან ინტერპრეტაციას. სხვადასხვა პროფესიასა და სოციალურ სტატუსთან ასოცირებული კონცეპტები ინგლისურენოვან სივრცეში სულ უფრო მეტად თავისუფლდებიან ტრადიციული გენდერული ჩარჩოებისგან და ინაცვლებენ უფრო უნივერსალურ ნომინაციურ ველში.

ქართული საზოგადოების შემთხვევაში სურათი უფრო კომპლექსურია - იგი ერთდროულად ტრადიციულიცაა და გარდამავალიც. ქართულენოვან სივრცეში - სოციალურ გარემოში, დისკურსულ ნიმუშებსა და კულტურულ წარმოდგენებში კვლავაც ხშირად იკვეთება გენდერული ასიმეტრიები, რომლებიც გავლენას ახდენენ კონცეპტების შინაარსობრივი განზომილებებისა და სტრუქტურის ფორმირებაზე. ქართულ საზოგადოებაში განსაკუთრებით ცხადია გენდერული მარკერების ფუნქციონირება იმ სფეროებში, სადაც ტრადიციული როლები ისტორიულად იყო გამყარებული.

ინგლისურ და ქართულენოვან სივრცეთა ანალოგიზაციამ და კონტრასტირებამ ცხადყო, რომ გენდერული მარკერების გავლენა კონცეპტებზე სხვადასხვაგვარად რეალიზდება, თუმცა ორივე შემთხვევაში გენდერული მარკერები მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ კონცეპტუალური სისტემების ორგანიზებაში. განსხვავება მდგომარეობს ინგლისურ და ქართულენოვან სივრცეებში მიმდინარე ცვლილებათა ინტენსიურობაში: ინგლისურენოვან სივრცეში ეს პროცესი უფრო ინტენსიურია, ვიდრე - ქართულენოვან სივრცეში.

კვლევამ ცხადყო, რომ გენდერული მარკერები აქტიურად მონაწილეობენ მენტალური სქემების აქტივაციასა და კონცეპტუალური კატეგორიზაციის პროცესში. შესაბამისად, გენდერული მარკერები გავლენას ახდენენ სამყაროს აღქმაზე, ინტერპრეტაციასა და მნიშვნელობათა ორგანიზებაზე.

გენდერული მარკერები წარმოადგენენ კომპლექსურ, მრავალდონიან მექანიზმს, რომელიც მონაწილეობს კონცეპტების კონფიგურაციის განსაზღვრაში, სოციალური რეალობისა და კულტურული მნიშვნელობების ფორმირებაში.

გენდერული მარკერების ფუნქციონირება განსხვავებულ ენებსა და საზოგადოებებში ცხადყოფს, რომ ენა არის მუდმივად ცვალებადი, ისტორიულად და კულტურულად დეტერმინირებული სისტემა, რომელიც არა მხოლოდ აღწერს, არამედ აკონსტრუირებს კიდეც რეალობას.

ჯამში, კვლევის შედეგების ანალიზმა დაადასტურა კვლევის საწყის ეტაპზე ფორმულირებულ ჰიპოთეზათა მართებულობა, კერძოდ, დადასტურდა, რომ:

გენდერულად ნეიტრალური ფორმების ზრდა ხელს უწყობს კონკრეტულ გენდერულ როლებთან ნაკლებად ასოცირებული კონცეპტების ფორმირებას, რაც თავის მხრივ, ასახავს და აძლიერებს საზოგადოებაში მიმდინარე ინკლუზიურობის პროცესებს;

ქართულენოვან სივრცეში არსებული გენდერული ასიმეტრიები ფიქსირდება სოციალურ როლებთან, პროფესიულ იდენტობებსა და კულტურულ სტერეოტიპებთან ასოცირებულ კონცეპტებში;

გენდერული მარკერების გავლენა კონცეპტებზე არის არა უნივერსალური, არამედ ისტორიულ-კულტურული გამოცდილებითა და სოციალური ნორმებით

დეტერმინირებული, რაც განაპირობებს ერთი და იმავე კონცეპტის კონფიგურაციათა სხვაობას ინგლისურ და ქართულენოვან სივრცეებში;

გენდერული მარკერები გავლენას ახდენენ მენტალურ წარმოდგენებზე გენდერულად მარკირებული ერთეულები აქტიურებენ შესაბამის კოგნიტურ სქემებს, რაც გავლენას ახდენს კონცეპტთა ინტერპრეტაციისა და კატეგორიზაციის სპეციფიკაზე.

გამოყენებული ლიტერატურა

- Abbas, M. (2010). Lexical analysis of gender and language theories. College of Engineering, Babylon University.
- Anderson, B. (1983). Imagined communities: Reflections on the origin and spread of nationalism. Verso.
- Aries, E. (1976). Interaction patterns and themes of male, female, and mixed groups. *Small Group Behavior*, 7, 7–18.
- Belenky, M. F., Clinchy, B. M., Goldberger, N. R., & Tarule, J. M. (1986). Women's ways of knowing. Basic Books.
- Bem, S. L. (1974). The measurement of psychological androgyny. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 42, 155–162.
- Bem, S. L. (1993). The lenses of gender: Transforming the debate on sexual inequality. Yale University Press.
- Berger, J., Fizek, M., Hamit, M., Norman, R. Z., & Zelditch, M. (1977). Status characteristics and social interaction. Elsevier.
- Bergvall, V. L., Bing, J. M., & Freed, A. F. (Eds.). (1996). Rethinking language and gender research. Longman.
- Biernat, M., Manis, M., & Nelson, T. (1991). Stereotypes and standards of judgment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60, 485–499.
- Bilious, F. R., & Krauss, R. M. (1988). Dominance and accommodation in conversational behavior. *Language and Communication*, 8, 183–194.
- Bodine, A. (1975). Androcentrism in prescriptive grammar. *Language in Society*, 4, 129–146.
- Bornstein, K. (1998). My gender workbook. Routledge.
- Brouwer, D., Gerritsen, M., & Haan, D. (1979). Speech differences between women and men. *Language in Society*, 8, 33–50.
- Brown, P. (1980). How and why are women more polite. In S. McConnell-Ginet, R. Borker, & N. Furman (Eds.), *Women and language in literature and society* (pp. 111–136). Praeger.

- Brown, P., & Levinson, S. (1987). *Politeness: Some universals in language usage*. Cambridge University Press.
- Bucholtz, M., Liang, A. C., & Sutton, L. A. (1999). *Reinventing identities*. Oxford University Press.
- Bucholtz, M., Liang, A. C., Sutton, L. A., & Hines, C. (1994). *Cultural performances*. Berkeley Women and Language Group.
- Butler, J. (1990). *Gender trouble*. Routledge.
- Cameron, D. (1998a). Gender, language and discourse: A review essay. *Signs*, 23, 945–973.
- Cameron, D., McAlinden, F., & O’Leary, K. (1988). Lakoff in context. In J. Coates & D. Cameron (Eds.), *Women in their speech communities* (pp. 74–93). Longman.
- Campbell-Kibler, K., Podesva, R. J., Roberts, S. J., & Wong, A. (Eds.). (2002). *Language and sexuality*. CSLI Press.
- Chambers, J. (1995). *Sociolinguistic theory*. Blackwell.
- Christie, C. (2000). *Gender and language*. Edinburgh University Press.
- Coates, J. (1988). Gossip revisited: Language in all-female groups. In J. Coates & D. Cameron (Eds.), *Women in their speech communities: New perspectives on language and sex*. Longman.
- Coates, J., & Cameron, D. (Eds.). (1988). *Women in their speech communities*. Longman.
- Connell, R. W. (1987). *Gender and power*. Stanford University Press.
- Connell, R. W. (1995). *Masculinities*. University of California Press.
- Crawford, M. (1995). *Talking difference*. Sage.
- Daly, M. (1978). *Gyn/ecology: The metaethics of radical feminism*. Beacon Press.
- Diane. (1989). Montreal French: Language, class and ideology. In R. Fasold & D. Schiffrin (Eds.), *Language change and variation* (pp. 107–118). John Benjamins.
- Dollard, K., & Emsweiler, T. (1974). Gender stereotypes and their effects on children’s behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 7.
- Eckert, P. (2000). *Linguistic variation as social practice*. Blackwell.

- Eckert, P., & McConnell-Ginet, S. (1992). Think practically and look locally. *Annual Review of Anthropology*, 21, 461–490.
- Eckert, P., & McConnell-Ginet, S. (1999). New generalizations in language and gender research. *Language in Society*, 28, 185–202.
- Fairclough, N. (1987). *Language and power*. Longman.
- Fetterley, J. (1981). *The resisting reader: A feminist approach to American fiction*. Midland Books.
- Forgas, J. (Ed.). (2000). *Feeling and thinking*. Cambridge University Press.
- Gordon, E. (1997). Sex, speech, and stereotypes. *Language in Society*, 26, 47–63.
- Hall, K. (1995). Lip service on the fantasy line. In K. Hall & M. Bucholtz (Eds.), *Gender articulated: Language and the socially constructed self*. Oxford University Press.
- Hiebert, P. G. (2008). *Transforming worldviews: An anthropological understanding of how people change*. Baker Academic.
- Hirschfeld, L. A., & Gelman, S. A. (Eds.). (1994). *Mapping the mind*. Cambridge University Press.
- Hymes, D. (1972). Models of the interaction of language and social life. In J. Gumperz & D. Hymes (Eds.), *Directions in sociolinguistics: The ethnography of communication*. Holt, Rinehart and Winston.
- Janic, L. (2005). *Gender roles*. Nova Publishers.
- Jespersen, O. (1922). *Language: Its nature, development and origin*. Allen & Unwin.
- Jespersen, O. (1992). *Language: Its nature, development and origin*. George Allen & Unwin.
- Johnson, S., & Meinhof, U. H. (Eds.). (1997). *Language and masculinity*. Blackwell.
- Kaplan, C. (1998). Language and gender. In D. Cameron (Ed.), *Language: The feminist critique* (pp. 54–64). Routledge.
- Kearney, M. (1984). *World view*. Chandler & Sharp.
- Kiesling, S. F. (1997). Power and the language of men. In S. Johnson & U. Meinhof (Eds.), *Language and masculinity* (pp. 65–85). Blackwell.

- Kovecses, Z. (2008). The conceptual structure of happiness. *Studies across Disciplines in the Humanities and Social Sciences*, 28–40.
- Kramarae, C. (1981). *Women and men speaking: Fundamentals for analysis*. Newbury House.
- Lakoff, G. (1980). *Metaphors we live by*. University of Chicago Press.
- Lakoff, G. (1987). *Women, fire, and dangerous things*. University of Chicago Press.
- Lakoff, R. (1972). Language in context. *Language*, 48, 907–924.
- Lakoff, R. (1975). *Language and woman's place*. Harper & Row.
- Lorber, J. (1991). *The social construction of gender*. Sage.
- Maccoby, E. E. (2000). Perspectives on gender development. *International Journal of Behavioral Development*, 24, 398–406.
- Maltz, D. N., & Borker, R. A. (1982). A cultural approach to male–female miscommunication. In J. Gumperz (Ed.), *Language and social identity* (pp. 196–216). Cambridge University Press.
- Manes, J. (1983). Compliments: A mirror of cultural values. In N. Wolfson & E. Judd (Eds.), *Sociolinguistics and language acquisition* (pp. 96–102). Newbury House.
- Mathieu, N.-C. (1998). Sex, gender and ideology. In N. B. Dirks, G. Eley, & S. B. Ortner (Eds.), *Culture/power/history: A reader in contemporary social theory* (pp. 141–163). Princeton University Press.
- Mathieu, N.-C. (2001). When naming is not neutral: On sex, gender and ideology. In M. Rosaldo & L. Lamphere (Eds.), *Women, culture and society*.
- McConnell-Ginet, S. (1984). The origins of sexist language in discourse. In S. J. White & V. Teller (Eds.), *Discourse in reading and linguistics*. NY Academy of Sciences.
- McConnell-Ginet, S. (1989). The sexual (re)production of meaning. In K. Frank & P. Treichler (Eds.), *Language, gender, and society* (pp. 35–50).
- McConnell-Ginet, S., Borker, R. A., & Furman, N. (Eds.). (1980). *Women and language in literature and society*. Praeger.
- McElhinny, B. (2003). Theorizing gender in sociolinguistics and linguistic anthropology. In J. Holmes & M. Meyerhoff (Eds.), *The handbook of language and gender*. Blackwell Publishing.

- Mellor, B. (2015). Deficit, dominance, difference and discursive: The changing approaches to language and gender. *The UCLan Journal of Undergraduate Research*.
- Meyerhoff, M. (1996). Gender identity as a sociolinguistic variable. In V. Bergvall, J. Bing, & A. Freed (Eds.), *Rethinking language and gender research* (pp. 202–227).
- Mukama, R. (1998). Women’s discourses as conservators of cultural values. *International Journal of the Sociology of Language*, 129, 157–165.
- Naugle, D. K. (2002). *Worldview: The history of a concept*. Eerdmans.
- O’Barr, W., & Atkins, B. (1980). *Women’s language or powerless language?* Praeger.
- Pujolar, J. (1997). Masculinities in a multilingual setting. In S. Johnson & U. Meinhof (Eds.), *Language and masculinity*. Blackwell Publishers.
- Smith-Lovin, L., & Robinson, D. T. (1992). Gender and conversational dynamics. In C. Ridgeway (Ed.), *Gender, interaction and inequality* (pp. 122–156). Springer.
- Spender, D. (1980). *Man made language*. Routledge.
- Spender, D. (1994). *Man made language* (2nd ed.). Pandora.
- Sunaoshi, Y. (1994). Mild directives work effectively: Japanese women in command. In M. Bucholtz, A. C. Liang, L. Sutton, & C. Hines (Eds.), *Cultural performances: Proceedings of the Third Berkeley Women and Language Conference*. Berkeley Women and Language Group.
- Sunderland, J. (2006). *Language and gender*. Routledge.
- Sunderland, J. (2010). *Language, gender and children’s fiction*. Continuum.
- Swacker, M. (1975). The sex of speaker as a sociolinguistic variable. In B. Thorne & N. Henley (Eds.), *Language and sex* (pp. 76–83).
- Talbot, M. (1998). *Language and gender: An introduction*. Polity Press.
- Tannen, D. (1994). The relativity of linguistic strategies. In D. Tannen (Ed.), *Gender and discourse* (pp. 19–52). Oxford University Press.
- Terry, D. (2001). Getting under my skin. In *How race is lived in America* (pp. 269–284). Henry Holt.

Thorne, B., Kramarae, C., & Henley, N. (Eds.). (1983). Language, gender, and society. Newbury House.

Tuttle, L. (1986). Encyclopedia of feminism. Arrow Books.

Wallace, A. (1966). Religion: An anthropological view. Random House.

Wareing, S. (1996). What do we know about language and gender?

West, C., & Zimmerman, D. (1987). Doing gender. Gender & Society, 1, 125.

Гумбольдт, В. фон. (1984). Избранные труды по языкознанию. Прогресс.

Маслова, В. (2001). Лингвокультурология. Академия.

Рубинштейн, С. (2000). Основы общей психологии. Питер.

Сепир, Э. (1993). Избранные труды по языкознанию и культурологии. Прогресс.

Фромм, Э. (1992). Человек для себя. Коллегиум.

პირველადი წყაროები

Adichie, C. N. Americanah. https://www.cur.ac.rw/mis/main/library/documents/book_file/digital-64773662accf49.36890267.pdf

Ahern, C. Love, Rosie. <https://kkoworld.com/kitablar/sesilia-ahern-goy-qursaginin-bitdiyi-yer-eng.pdf>

Allard, J. <https://gladue.usask.ca/sites/gladue1.usask.ca/files/gladue/resource384-2d76042b.pdf>

Banks, I. (1984). The Wasp Factory. Abacus. https://englishroam.com/wp-content/uploads/2012/06/Iain_Banks_-_The_Wasp_Factory.pdf

Book of I Corinthians. https://www.academia.edu/32960360/FIRST_CORINTHIANS_11

Cartwright, G. (2006). Main squeeze blues. Texas Monthly, 34(9).

Debus, A. (1992). Woman on a plane. Ploughshares, 18(2/3).

Farrell, W. (1993). The myth of male power. Berkley Trade.

Giffin, E. Where We Belong. <https://archive.org/details/wherewebelong0000unse>

Gregory, P. (2001). The Other Boleyn Girl. HarperCollins.

Harris, T. The Silence of the Lambs.

https://usuaris.tinet.cat/palonso/llobres/harris/the_silence_of_the_lambs.pdf

The Hunger Games. <https://mcla7th.weebly.com/uploads/1/4/0/8/14084007/hunger-games-18.pdf>

Jackson, L. You Don't Want to Know. <https://archive.org/details/youdontwanttokno0000lisa>

King, S. Green Mile. https://mylanguages.at.ua/Green_Mile_The-Stephen_King.pdf

Land, J. (2014). Strong darkness. Forge.

Makanin, V. The Old-Timers. <https://www.jstor.org/stable/41304643>

Martin, G. R. R. A Clash of Kings. https://openlibrary.org/authors/OL234664A/George_R._R._Martin

McEwan, I. Atonement. <https://www.scribd.com/document/684954373/Atonement-Ian-Mc-Ewans>

Nicholas Sparks. The Notebook. <https://nicholassparks.com/wp-content/uploads/2022/09/excerpt-1.1996.10-the-notebook.pdf>

Niffenegger, A. The Time Traveler's Wife.

<https://avalonlibrary.net/ebooks/Audrey%20Niffenegger%20-%20The%20Time%20Traveler%27s%20Wife.pdf>

Palahniuk, C. Fight Club.

https://english227fightclub.weebly.com/uploads/6/7/4/7/6747209/fight_club_-_chuck_palahniuk.pdf

Pittman, A. On Shifting Sand.

https://www.researchgate.net/publication/279995785_On_Shifting_Sands_-_Book_Chapter

Pratchett, T. Lords and Ladies. <https://www.overdrive.com/media/212590/lords-and-ladies>

Rennison, N. (2007). Sherlock Holmes: The unauthorized biography. Grove Press.

Roberts, N. (1990). Public secrets. Bantam Books.

Schwalb, R. A Song of Ice and Fire Corebook.

https://dn790009.ca.archive.org/0/items/MyRpgCollection/A_Song_of_Ice_and_Fire_Corebook.pdf

See, L. Snow Flower and the Secret Fan.

<https://archive.org/details/snowflowersecret0000seel/mode/2up>

Sebold, A. The Lovely Bones. https://thescriptsavant.com/movies/The_Lovely_Bones.pdf

Sheldon, S. Master of the Game. https://www.e-school.kmutt.ac.th/elibrary/Upload/EBook/DSIL_Lib_E1312881107.pdf

Stockett, K. The Help. https://gelleresol.weebly.com/uploads/3/0/1/6/30164729/the_help_-_kathryn_stockett.pdf

Tessa, B. (2005). In reference to your recent communications. Harper's Magazine, 310(1860).

Walker, A. The Color Purple. https://www.academia.edu/32960360/FIRST_CORINTHIANS_11

Zedde, F. (2007). Every dark desire. Kensington.

გამოყენებული ლექსიკონები

Cambridge Advanced Learner's Dictionary. (2008). Cambridge University Press.

Merriam-Webster Dictionary. (2020). Merriam-Webster.

Merriam-Webster's Collegiate Dictionary. (2020). Merriam-Webster.

Cambridge International Dictionary of Idioms. (n.d.). <https://dictionary.cambridge.org>

Know Your Phrase: Proverbs. (n.d.). <https://knowyourphrase.com/proverbs>

MyEnglishTeacher.eu. (n.d.). English Proverbs and Sayings.
<https://www.myenglishteacher.eu/blog/proverbs-and-sayings/>

Oxford Reference. (n.d.). The Oxford Dictionary of Proverbs. <https://www.oxfordreference.com>

Phrase Finder. (n.d.). Proverbs and sayings. <https://www.phrases.org.uk>

UsingEnglish.com. (n.d.). English Proverbs and Sayings.
<https://www.usingenglish.com/reference/proverbs/>

საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკა. (n.d.). ქართული ანდაზები.
<https://dspace.nplg.gov.ge>

საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკა. (n.d.). Iverieli Digital Repository.
<https://dspace.nplg.gov.ge>

NPLG Wiki Dictionaries. (n.d.). ქართული ანდაზები. <https://www.nplg.gov.ge/wikidict>

ჩხენკელი, ჰ., ჩხენკელი, ვ., & ჩხენკელი, ფ. (2009). ქართული ანდაზები. საქართველოს
მაცნე. <https://dspace.nplg.gov.ge/handle/1234/6698>

კორპუსული რესურსები

British National Corpus. <http://www.natcorp.ox.ac.uk>

Corpus of Contemporary American English (COCA). <https://www.english-corpora.org/coca/>

Corpus of Contemporary American English (COCA). <http://corpus.byu.edu/coca/>